Dr. Andrei Kostriukov

Sfântul Serafim din Sofia, ocrotitorul elevilor și al studenților

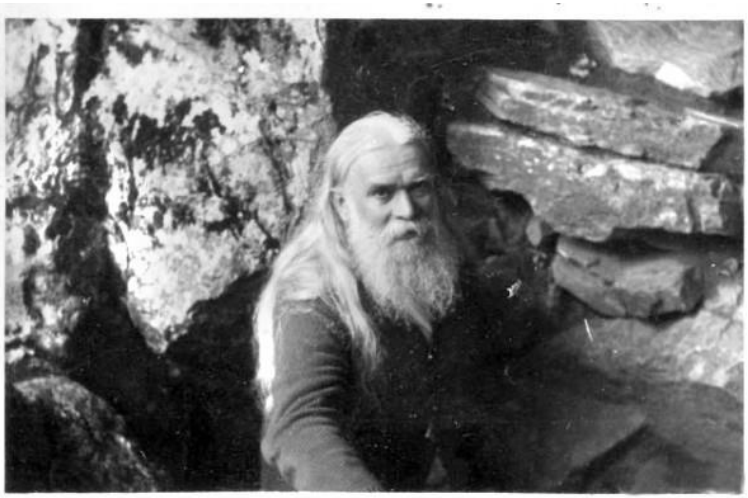

Foto: Sfântul Serafim Sobolev

Editura Areopag mulţumeşte lui Andrei Kostriukov, autorul acestei cărţi, doctor docent în ştiinţe istorice (de la Universitatea Sfântul Tihon din Moscova), care ne-a acordat gratuit dreptul de tipărire în limba română a acestei cărţi, traducătoarei Ligia Popa, pentru efortul depus, precum şi jurnalistului Anghel Boncev, care ne-a pus la dispoziţie icoanele pentru copertă şi fotografiile cu Sfântul Serafim.

© Pentru ediţia de faţă, Editura Areopag
I.S.B.N. 978-606-9678-04-6

Dr. Andrei Kostriukov

Sfântul Serafim din Sofia, ocrotitorul elevilor şi al studenţilor

Traducere de Ligia Popa

Editura Areopag
Bucureşti, 2020

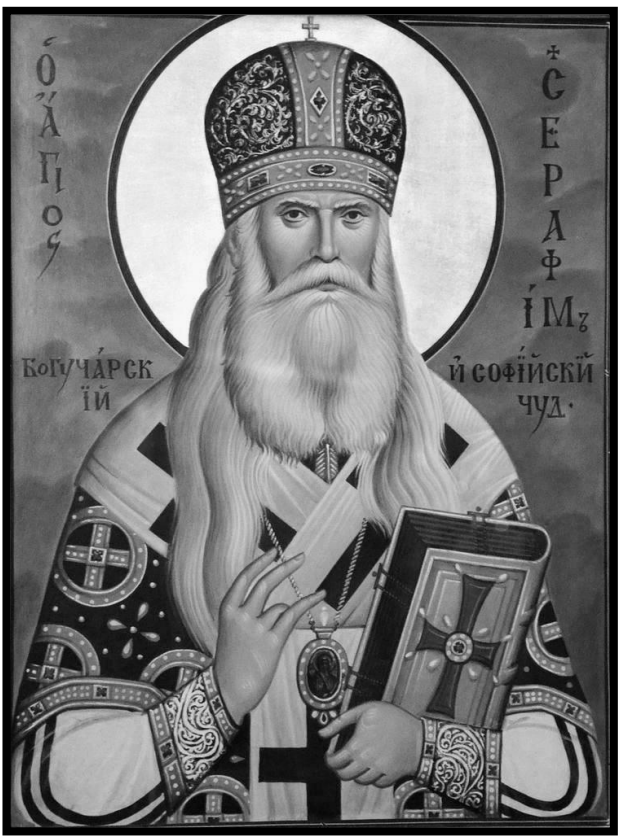
Ѻ Ѧ҆ГІОѕ
СЕРАФІМъ
БОГУЧА́РСКІЙ
И СОФІ́ЙСКІЙ ЧУД.

Introducere

Notă la ediția în limba română:

Sfântul Serafim Sobolev, deşi a fost cel mai mare făcător de minuni din Bulgaria secolului XX, este relativ puţin cunoscut în România. Scrierile sale au avut parte de o receptare mult mai reţinută decât au avut-o, de exemplu, scrierile unuia dintre ucenicii săi, părintele Serafim Alexiev. Această carte a fost scrisă cu cinci ani înainte ca Sfântul Serafim să fie canonizat de Biserica Ortodoxă Rusă şi de Biserica Ortodoxă Bulgară în anul 2016. Am preferat ca la ediţia în limba română să aşezăm la începutul cărţii, după introducere, capitolele despre minunile făcute de sfânt şi amintirile despre el, tocmai pentru a favoriza receptarea volumului. Acest sfânt a primit două mari harisme de la Dumnezeu, de a-i converti la dreapta credinţă pe cei rătăciţi şi de a-i ajuta pe elevii şi studenţii care au examene. Sperăm că prin tipărirea acestei cărţi vom contribui la răspândirea cinstirii acestui mare sfânt în ţara noastră…

Soarta multor arhierei ruşi instalaţi în scaunul episcopal înainte de revoluţie sau în anii războiului civil din Rusia 1917-1922 a evoluat în aşa fel încât marea lor majoritate nu au reuşit să se manifeste în mod deosebit în viaţa civilă. Iar arhiereii pe umerii cărora a căzut slujirea pastorală în perioada anilor 1920-1930 au depus toate eforturile pentru apărarea Bisericii şi, de regulă, au primit moarte mucenicească. Prin urmare, este foarte interesantă soarta acelor arhierei care, datorită împrejurărilor, au ajuns în afara sferei de influenţă a statului bolşevic şi li s-a oferit posibilitatea de a-şi păstori turma în condiţii de emigrare. Printre aceşti episcopi se numără şi bine-

cunoscutul ascet, arhiepiscopul Serafim Sobolev 1880-1950, a cărui viaţă în exil a fost asociată cu slujirea din Bulgaria. Timp de 29 de ani, arhiepiscopul a păstorit parohiile ruseşti din această ţară, mai întâi sub jurisdicţia Sinodului Arhieresc ROCOR, până în 1945, apoi a Patriarhiei Moscovei. În Bulgaria, arhiepiscopului i se păstrează o frumoasă amintire, numele său nefiind uitat niciodată. Ierarhul a dobândit darul facerii de minuni încă în timpul vieţii. Curând după moartea arhiepiscopului, mormântul său a devenit loc de pelerinaj, lucru pe care nici măcar autorităţile Bulgariei comuniste nu l-au putut împiedica.

În Rusia, interesul pentru arhiepiscopul Serafim a apărut la începutul anilor ’90, când au început să fie publicate atât studiile sale asupra abaterilor de la credinţa ortodoxă, cât şi scrierile sale privind ideologia statului rus. Au început să apară şi biografiile arhiepiscopului Serafim, care au stârnit interesul pentru ierarh nu numai ca teolog şi patriot, ci şi ca sfânt făcător de minuni. Totuşi, oricine ar răsfoi biografiile arhiepiscopului Serafim ar ajunge la concluzia că toate se bazează pe unul şi acelaşi text, şi anume *Cuvântul memorialistic* al ucenicului ierarhului, arhimandritul Pantelimon Stariţki. Nu este de mirare că arhimandritul Pantelimon a încercat să sublinieze sfinţenia arhiepiscopului şi să evite, în acelaşi timp, orice evaluare critică. Amintirile altui ucenic al său, Arhimandritul Serafim Alexiev, precum şi *O scurtă biografie* în limba bulgară, publicată în revista *Cuvântul ortodox*, sunt de aceeaşi natură.

Moştenirea Arhiepiscopului Serafim continuă să rămână de actualitate şi în ziua de azi. Acest lucru se datorează, în primul rând, prezentării raportului dintre Biserică şi stat. Aici, scrierile arhiepiscopului

Serafim pot fi de mare ajutor. În plus, moştenirea arhiepiscopului este importantă şi în rezolvarea problemelor cu care se confruntă Biserica. Acest lucru este valabil şi pentru unele învăţături criticate de arhiepiscopul Serafim, şi pentru problema ecumenismului, care încă este controversată în comunitatea bisericească. În lucrarea de faţă s-a încercat, pe baza informaţiilor existente, cercetarea personalităţii şi operei arhiepiscopului Serafim din diferite unghiuri. Acest studiu s-a bazat atât pe biografiile arhiepiscopului Serafim publicate anterior, cât şi pe surse nepublicate prealabil. Acestea sunt materiale din Arhiva de Stat a Federaţiei Ruse GARF şi arhiva Departamentului pentru relaţii bisericeşti externe din Patriarhia Moscovei - Arhiva DECR. Ca sursă suplimentară, au fost utilizate materiale din alte arhive, şi anume arhiva Metocului din Sofia al Bisericii Ortodoxe Ruse, precum şi arhiva Seminarului Teologic Sfânta Treime din Jordanville. Au fost folosite şi materialele presei periodice: ziarele ruseşti pre-revoluţionare, presa din emigraţie *Ştiri bisericeşti*, *Viaţa Bisericii*, *Rusia ortodoxă*, precum şi periodice bisericeşti bulgare, în primul rând organul oficial al Bisericii Bulgare *Ţserkovnii vestnic* (*Mesagerul bisericesc)*.

De asemenea, s-au folosit şi memorii, atât ale fiilor duhovniceşti ai arhiepiscopului Serafim, cât şi ale prigonitorilor săi. Toate acestea luate împreună fac posibilă o mai bună înţelegere a acţiunilor arhiepiscopului Serafim, pentru a evalua însemnătatea personalităţii sale pentru Biserică şi pentru Rusia.

Mărturii despre minunile şi ajutorul haric al arhiepiscopului Serafim Sobolev

Salvare de la execuţie

O nefericită mamă a primit, pe neaşteptate, un ajutor minunat de la arhiepiscopul Serafim, despre care nu ştiuse nimic înainte, deoarece în acea vreme încă nu credea în Dumnezeu. Era profesoară de gimnaziu şi locuia cu singurul ei fiu în Sliven. În iarna anului 1952, fiul ei, P., îşi îndeplinea serviciul militar la graniţa de sud a Bulgariei. Iarna din acel an a fost foarte aspră, cu multă zăpadă şi rece. Odată, când tânărul era la postul său, obosit şi îngheţat, a căzut în zăpadă şi a adormit adânc. În acest moment, a avut loc un raid al unui grup de diversionişti, care căutau să treacă graniţa. Din fericire, soldaţii detaşamentului lui P. au reuşit să-i respingă şi să-i neutralizeze. Dar, când au început să caute santinela, l-au găsit pe P. adormit la post, l-au arestat şi l-au trimis la tribunalul militar din Sofia. Din cauza circumstanţelor politice nefavorabile la acea vreme, pentru a băga frica în soldaţi, ca învăţătură de minte, instanţa a emis cea mai grea sentinţă: execuţia prin împuşcare! Nu exista nicio modalitate de recurs... Mama zdrobită de durere nu putea decât să ceară trupul fiului ei mort şi să nu i se ia şi mângâierea de a merge la mormântul său. A venit la Sofia şi în fiecare dimineaţă, cu groază, suna la închisoare pentru a afla dacă pedeapsa fusese deja executată.

Într-o astfel de aşteptare deznădăjduită, într-o noapte a aţipit. Dintr-o dată, i-a apărut în faţă un stareţ cu chip de sfânt şi i-a spus: „Maică îndurerată,

vino la mine la biserica rusă şi te voi ajuta!" Înainte de zori, a alergat acolo, în întuneric, crezând că a văzut în vis chipul unui sfânt, a cărui icoană făcătoare de minuni se află în acea biserică. Când a ocolit toate icoanele din biserică şi nu a găsit chipul din vis, dezamăgită s-a întors acasă, gândindu-se că a avut o halucinaţie. Dar, în noaptea următoare, acelaşi stareţ cu chip de sfânt i-a apărut din nou şi i-a spus: „Ai fost în biserica rusă, dar nu ai coborât până la mine. Coboară până jos la mine şi te voi ajuta".

Femeia surprinsă şi-a dat deja seama că aceasta nu era o halucinaţie. S-a dus din nou la biserica rusă şi a întrebat dacă în subsolul bisericii se păstrează cumva icoane făcătoare de minuni. Când a coborât la subsol, ochii i-au căzut brusc asupra portretului arhiepiscopului Serafim. Ea a recunoscut în el pe stareţul cu chip de sfânt care în vis îi promisese că o va ajuta şi a început să i se roage fierbinte. După o rugăciune lungă, plină de lacrimi, a părăsit cripta. Ieşind din biserică, s-a întâlnit pe neaşteptate cu un vechi coleg de studenţie al răposatului ei soţ, pe care nu-l mai văzuse de multă vreme. În acel moment, acest bărbat era cel mai cunoscut avocat din Sofia. Când a aflat despre nenorocirea ei, imediat, fără a pierde timpul, a mers cu ea la Ministerul Apărării, la procurorul militar general. Procurorul l-a sunat imediat pe premierul de atunci V. Cervenkov, care a acceptat anularea sentinţei cu moartea, înlocuind-o cu condamnarea la închisoare pe viaţă. Şi câteva luni mai târziu, odată cu prima amnistie, tânărul a fost eliberat!

Mama lui P., care până atunci fusese atee, a crezut din tot sufletul în Dumnezeu. În semn de recunoştinţă pentru Domnul, ea a organizat o agapă bogată în curtea bisericii ruseşti şi ea a spus tuturor

despre ajutorul minunat pe care îl primise de la Vlădica Serafim.

Scăparea de acuzaţii nedrepte

Funcţionara E. K. povesteşte: „Când o rudă a mea apropiată, o femeie cu credinţă profundă, mi-a vorbit despre salvarea miraculoasă de la moarte a unui tânăr soldat, nici nu mă aşteptam ca în acelaşi an, 1952, să dau de un mare necaz şi să primesc, în cea mai grea clipă din viaţa mea, ajutorul minunat din partea arhiepiscopului Serafim. Iată ce mi s-a întâmplat.

Pe la mijlocul lunii iulie a anului 1952 eram bolnavă. Dintr-o dată, am primit un mesaj de la Institutul de Asigurări, unde lucram ca încasatoare, pentru a mă prezenta în legătură cu un control, care a fost făcut în absenţa mea. Am mers imediat la instituţia mea. Inspectorul mi-a spus că verificarea fusese deja finalizată şi că sunt acuzată de abuz în serviciu, pentru suma de 4.800.000 de leva. Rămăsese doar să se întocmească actul de revizie şi control, pe care urma să-l semnez şi eu. Când am auzit acest lucru, mi s-a făcut rău de supărare. Inspectorul a propus, cu un caracter nepăsător, întâi să mâncăm, apoi să semnăm actul de revizie, pe care el însuşi îl va întocmi după prânz.

Am ieşit de acolo clătinându-mă, neputincioasă şi zdrobită. În disperarea mea, m-am îndreptat spre centrul oraşului, cu intenţia de a mă arunca sub un tramvai. Deodată, în acest moment fatal, mi-am amintit clar minunea Vlădicii Serafim cu tânărul soldat. Înlăuntrul meu s-a înfiripat nădejdea că el mă va ajuta şi pe mine. M-am grăbit spre biserica rusă, am

rugat să mă lase în criptă şi acolo m-am rugat mult timp, cu lacrimi, cerând Vlădicii Serafim să îmi vădească nevinovăţia. Pe la trei după-amiaza am mers din nou la institut, cu mare teamă. Dar revizorul, nu se ştie din ce motiv, nu a mai apărut nici în acea zi, nici în ziua următoare. Apoi am aflat că în timpul mesei de prânz i s-a făcut rău şi fusese dus de urgenţă la spital, unde a murit brusc.

În locul său a fost trimis un nou revizor, în vârstă şi cu multă experienţă. Nu a vrut să semneze un act de revizie străin, ci a dorit să verifice singur totul din nou. După o verificare amănunţită, a descoperit că se făcuse un fals deliberat. S-a dovedit că documentele celorlalţi doi casieri, care delapidaseră suma de 4.800.000 leva, au fost înlocuite şi atribuite mie. Aşa s-a întâmplat, că în curând au murit şi aceştia subit! Ulterior, am aflat că primul revizor băgase la închisoare mulţi încasatori şi cei mai mulţi dintre ei fuseseră nevinovaţi."

E.K. îşi încheie povestea cu cuvintele: „Slavă lui Dumnezeu şi sfântului Său, arhiepiscopul Serafim, cu ale cărui rugăciuni Domnul prin adevărul Său Dumnezeiesc a învins nelegiuirea umană!"

„Botează-te şi postește!"

Se ştie că mormântul Vlădicii Serafim este vizitat mai ales de studenţi şi elevi. Ei se roagă lui pentru reuşită la examene şi primesc ajutor minunat, care se reflectă favorabil şi în sufletele lor.

Un student la medicină, anul doi, vizita deseori cripta Vlădicii Serafim şi se ruga pentru ajutor la examene. Studentul provenea dintr-o familie atee şi nu fusese botezat. Odată s-a rugat din nou acolo, ca de

obicei. Când şi-a terminat rugăciunea, a sărutat mormântul din marmură şi s-a ridicat din genunchi în picioare. Şi deodată... l-a văzut pe arhiepiscopul Serafim în faţa lui, ca viu. Vlădica l-a binecuvântat şi i-a zis: „Botează-te şi posteşte!" Apoi a dispărut. Studentul a fost zguduit până în adâncul sufletului de cele întâmplate. Şi-a chemat imediat din provincie mătuşa, care era credincioasă, şi a rugat-o să devină naşa lui. A fost botezat în Biserica Sfântului Mare Mucenic Pantelimon într-o casă de bătrâni din districtul Kneajevo.

După această minunată întâmplare, studentul le spunea tuturor că, chiar dacă ar fi dat la chinuri până la moarte, acestea nu i-ar putea clinti credinţa în existenţa vieţii de apoi.

Ajutor miraculos la examen

M.P., studentă la Facultatea de Studii Orientale, urma să susţină în iunie 1988 un examen foarte dificil la literatura turcă. Fiind credincioasă, i-a mărturisit îngrijorarea unei călugăriţe pe care o cunoştea. Pentru a o încuraja, călugăriţa i-a povestit cum Vlădica Serafim, cu ajutorul minunat al lui Dumnezeu, a trecut cu bine examenele de intrare la Academia Teologică din Sankt Petersburg. M.P. povesteşte: „Cu mare dificultate, am învăţat bine o întrebare, care mi s-a părut mai uşoară. Înainte de examen, m-am dus la biserica rusă şi m-am rugat fierbinte la mormântul Arhiepiscopului Serafim. Când am intrat cu frică în sala de examen, profesorul mi-a întins câteva bilete. L-am luat pe cel care era mai aproape de mine. S-a dovedit a fi chiar întrebarea pe care o ştiam cel mai

bine. Profesorul meu a fost foarte mulţumit şi chiar m-a lăudat că sunt bine pregătită ”.

După ceva timp, M.P. a trebuit să se prezinte la un alt examen. De data aceasta, ea a decis, cu nechibzuinţă, că nu este nevoie prea mult să înveţe, ci doar să se roage stăruitor la mormântul Vlădicii Serafim. Dar a picat examenul! „De atunci, spune M.P., mai întâi încerc să mă pregătesc cât mai bine pentru examenele mele, apoi mă rog Vlădicii Serafim, şi atunci primesc de la el ajutor în chip minunat!”

Ajutor în greutăţi de toate zilele

L. S., profesoară de pian din Sofia, în toate dificultăţile prin care trecea se ruga cu credinţă la mormântul Vlădicăi Serafim. Nici ea, nici cele două fiice ale ei, împreună cu care locuia, nu se descurcau prea bine în treburile cotidiene. Odată, cu banii economisiţi, au cumpărat o maşină de spălat automată. Când au adus-o acasă şi i-au făcut proba, au constatat, spre marea lor mâhnire, că maşina de spălat nu funcţiona. S-au gândit că cei de la magazin au observat naivitatea lor şi le-au dat o maşină de spălat stricată, urmând să o returneze a doua zi. Pentru a se consola în nenorocirea lor, s-au dus să se roage la mormântul Vlădicii Serafim. Când s-au întors acasă, au văzut, spre marea lor mirare şi bucurie, că maşina de spălat mergea singură!

Vindecarea de o boală gravă

Doctoriţa P. îl cinstea foarte mult pe Arhiepiscopul Serafim şi, când trecea pe lângă biserica rusă, intra mereu să se roage la mormântul său. Şi, când se

întâmpla să iasă în oraş cu soţul ei, care era necredincios, îl lăsa pe bulevard şi ea cobora în criptă să se roage. Odată, fiul lor s-a îmbolnăvit grav, chiar şi-a pierdut cunoştinţa. Medicii se întrebau nedumeriţi ce diagnostic să-i pună: meningită sau altă boală. Mama şi-a invitat colegii acasă la fiul bolnav pentru o consultaţie, iar ea a alergat să se roage la Vlădica Serafim, pentru ca acesta să-i înţelepţească pe medici şi să-i salveze fiul. Şi s-a întâmplat o minune! Când s-a întors acasă, şi-a găsit fiul stând pe pat, pe deplin conştient. El i-a spus: „Mamă, unde ai fost? Dă-mi să mănânc, mi-e foame...”

Dăruirea unui prunc

Familia I. şi M.T., din Sofia, şi-au pierdut într-un accident pe singurul lor fiu - un băiat de 14 ani. Mama s-a scufundat în nemângâiata ei durere, iar tatăl, aflând despre Arhiepiscopul Serafim, grabnicul ajutător al celor îndureraţi, a început să meargă la mormântul său şi să se roage acolo. Durerea lor a fost agravată şi de faptul că, potrivit medicilor, M. nu mai putea avea copii. Dar soţul ei a crezut în puterea rugăciunilor Arhiepiscopului Serafim atât de mult, încât cu mare nădejde a început să-l roage să ceară şi pentru ei un copil de la Dumnezeu. Şi nădejdea nu l-a înşelat. Spre marea surpriză a medicilor, M. a născut în mod miraculos un băiat şi l-a numit Serafim. Tânărul are acum (în 1990) 18 ani şi creşte spre bucuria părinţilor săi. Tatăl fericit spune adesea: „Vlădica m-a ajutat atât de mult şi continuă să mă ajute, încât nu-mi pot imagina existenţa fără el”.

Vindecarea cancerului de stomac

R., soţia doctorului K. Ia. din Nova Zagora, s-a îmbolnăvit de cancer la stomac. Soţul ei, fiind medic, a avut grijă să i se facă toate investigaţiile şi, după stabilirea unui diagnostic, a trimis-o la operaţie în capitală. Ajunsă la Sofia, R. a mers mai întâi la mormântul Vlădicii Serafim, pe care îl cinstea de mult timp, şi s-a rugat îndelung pentru ca operaţia să decurgă cu bine. Apoi a mers la spital. Înainte de operaţie, toate analizele au fost făcute din nou. Şi, minune! S-a constatat că nu are cancer! Femeia fericită a ieşit din spital şi a alergat înainte de toate să-i mulţumească minunatului ei doctor, Vlădica Serafim.

Doctorul necredincios caută ajutor ceresc

Fiica acestei familii din Nova Zagora, D., îşi dorea cu tot dinadinsul să devină medic, la fel ca şi tatăl ei. Dar, din cauza lipsei de locuri libere, a trebuit să meargă la Facultatea de stomatologie. La aflarea acestui lucru, tatăl ei a mers la Sofia pentru a-şi folosi cunoştinţele şi a o transfera pe D. la Facultatea de medicină. După lungi şi nereuşite drumuri pe la diverse instituţii şi cunoscuţi cu influenţă, doctorul şi-a amintit brusc de credinţa soţiei sale în mijlocirea rugătoare a Vlădicii Serafim şi vindecarea ei miraculoasă. În ciuda faptului că era un necredincios, a decis să încerce şi acest mijloc şi a mers la mormântul său. Ieşind afară după rugăciune, s-a întâlnit din întâmplare cu un coleg, care l-a ajutat foarte curând să o transfere pe D. la Facultatea de medicină.

O femeie săracă primeşte apartament

Un bărbat era foarte îngrijorat de sora sa, care locuia într-un apartament întunecat şi umed şi chiar se îmbolnăvise din cauza umezelii de acolo. În mâhnirea lui, s-a dus să se roage la Vlădica Serafim şi, când a ieşit din criptă, a întâlnit o veche cunoştinţă, căreia i-a povestit despre îngrijorarea sa. S-a dovedit că prietenul său se ocupa cu repartizarea apartamentelor pentru cei nevoiaşi. Curând, femeia cea săracă a primit un apartament frumos şi luminos.

O fată îşi găseşte un partener de viaţă

Văduva unui preot suferea foarte mult pentru că fiica ei nu se putea căsători. Aflând despre minunile Vlădicii Serafim, ea s-a dus împreună cu fiica ei la mormântul său, unde s-au rugat cu credinţă. Când au plecat de acolo, au întâlnit un tânăr cunoscut, pe care nu-l mai văzuseră de mult. El a fost foarte încântat de întâlnire şi la scurt timp după aceea s-a căsătorit cu fiica preotesei.

Un alt caz de dăruire a unui copil

O femeie, şofer de taxi, povesteşte că mulţi ani nu a avut copii, deşi îşi dorea. Odată a visat că în maşina ei se află un bebeluş, care plânge. Se întreba nedumerită, de unde luase acest copil. Deodată, a auzit în vis răspunsul: „De pe strada Ţarul Eliberator, nr. 3.” Dimineaţa, femeia a mers să vadă ce se află la această adresă. A fost foarte surprinsă când şi-a dat seama că aceasta este adresa bisericii ruse din Sofia. Intrând în biserică, ea le-a povestit visul său ciudat slujitorilor bisericii, care au sfătuit-o să coboare în

criptă şi să se roage la mormântul Arhiepiscopului Serafim. În curând a rămas însărcinată şi L-a slăvit pe Dumnezeu şi pe Vlădica Serafim.

Medicul credincios scapă de răuvoitori

Doctorul T.Z., medic veterinar din Sofia, avea mari probleme la serviciu. Nişte oameni pizmaşi râvneau să-i ia locul. În acest scop, în 1983, ei au provocat un control neaşteptat, care a durat douăzeci de zile. L-au ameninţat de mai multe ori, spunându-i că vor fi cele mai grave consecinţe. Alarmat, medicul mergea în fiecare zi să se roage la mormântul Vlădicii Serafim, în a cărui mijlocire nădăjduia. Şi credinţa lui s-a adeverit. Controlul s-a încheiat cu bine, iar el a rămas la locul lui. „Întotdeauna, în toate necazurile mele, alerg la Vlădica Serafim, iar a doua zi totul se rezolvă", spunea doctorul T.Z.

Prevenire înainte de nuntă

V.T., fiica aceluiaşi medic, T.Z., aştepta cu nerăbdare ziua nunţii sale. Totul era gata. Dar, în noaptea dinaintea nunţii, văzut în vis pe Arhiepiscopul Serafim, care a avertizat-o să nu încheie această căsătorie, căci altfel va fi foarte nefericită. V. le-a povestit părinţilor ei despre acest lucru, dar nu a acordat atenţia cuvenită visului prevestitor şi s-a măritat. Ulterior, a regretat amar. Căsătoria ei s-a dovedit a fi extrem de nereuşită. Curând, V. s-a despărţit de soţul ei.

Înainte de a doua căsătorie, V. l-a văzut din nou în vis pe Vlădica Serafim. El a promis că o va ajuta să depăşească toate dificultăţile. Cu adevărat, viaţa ei s-a schimbat în chip minunat! A doua căsătorie s-a

dovedit a fi extrem de favorabilă şi toate treburile ei lumeşti au mers perfect. Ea a povestit toate acestea cu lacrimi în ochi.

Convertire la credinţă

I.P., asistent la o instituţie de învăţământ superior din Sofia, un om profund credincios, s-a logodit cu M., o tânără ai cărei părinţi erau necredincioşi, ca şi ea. În iarna anului 1989, M. căuta cu tot dinadinsul să-şi cumpere o pereche de cizmuliţe roşii, dar nu putea găsi nicăieri. I.P., care aştepta de mult o ocazie de a-şi converti mireasa la credinţă, a adus-o la mormântul Arhiepiscopului Serafim, la care el alerga mereu, şi i-a spus: „Dacă te vei ruga lui cu ardoare, îţi va ajuta imediat să-ţi găseşti cizmuliţele mult dorite!" Fata a ascultat de logodnicul ei şi s-a rugat din inimă. Când au ieşit din criptă, în primul magazin pe care l-au întâlnit în cale, au găsit exact cizmuliţele pe care M. le visase. Datorită acestei întâmplări, ea a dobândit o credinţă atât de puternică în mijlocirea rugăciunii Arhiepiscopului Serafim, încât după căsătoria sa cu I.P., şi-a botezat primul său copil cu numele de Serafim! De atunci, ea mereu a căutat ajutorul lui plin de milă.

Autobuzul s-a reparat „de la sine"

K.P., un cunoscut critic de artă din Sofia a călătorit împreună cu un grup de artişti cu un mic autobuz spre Veliko Târnovo, unde urmau să participe la lucrările unei comisii de artă. Din păcate, pe drum, într-o zonă nelocuită, s-a defectat ceva la o piesă de la motor. Şoferul a oprit autobuzul de nenumărate ori, a coborât şi a încercat cumva să remedieze această defecţiune, astfel încât să poată ajunge măcar la prima aşezare locuită. Totul a fost în zadar. Îngrijorată, K.P.

şi-a amintit de Vlădica Serafim, care o ajutase în repetate rânduri în momentele dificile şi a început să i se roage în taină cu fervoare, cerându-i să remedieze defecţiunea. Şi, într-adevăr, după rugăciunea ei, autobuzul a pornit şi nu s-a mai oprit până când au ajuns în siguranţă în Veliko Târnovo. Chiar la intrarea în oraş, şoferul a dat jos călătorii din autobuz şi s-a dus imediat la un atelier de reparaţii auto. Ulterior, el, surprins de cele întâmplate, povestea tuturor că, atunci când au examinat piesa defectă, s-a dovedit că se sudase „de la sine" atât de strâns, încât a fost dificil chiar şi să o spargă!

Vindecarea cancerului galopant

Iată ce povesteşte un corist al bisericii ruse, I.I.: „Odată, mă rugam în cripta Arhiepiscopului Serafim. Acolo a intrat şi o femeie în vârstă, care părea inteligentă. Ea a povestit că în 1988 îi apăruse în gură o umflătură, care a început să crească rapid. Curând, ajunsese să vorbească cu dificultate şi nu putea nici să mănânce, din cauza durerilor severe. A apelat la diverşi medici pentru ajutor, unul dintre aceştia fiind un cunoscut al său, profesor oncolog. După examinare, el i-a spus deschis că are cancer galopant al limbii şi că medicina era deja neputincioasă să o ajute, din moment ce boala avansase: cancerul se extinsese aproape în întreaga cavitate bucală.

Nefericita femeie care, odată, chiar în oraşul ei natal Plovdiv, auzise despre cazurile neobişnuite de vindecare de la mormântul Vlădicii Serafim, a început să meargă în fiecare zi la biserica rusă şi să se roage timp îndelungat la mormântul său. În ziua a şasea, ea stătea singură lângă mormânt. Deodată, a auzit o vo-

ce: „Înmoaie lumânarea pe care o ţii în mână în candela de deasupra mea şi unge cu ulei locul dureros”. Cuprinsă de uimire şi bucurie de acest răspuns minunat la rugăciunea ei, bolnava a făcut tot ce i s-a spus. Spre marea ei surpriză, durerea insuportabilă i-a trecut imediat. Zilele următoare, a continuat să ungă locul dureros; tumoarea a început treptat să se micşoreze şi după o săptămână a dispărut complet!

Femeia a mers apoi la profesorul ei. După examinare, el, emoţionat, a început să o roage să-i spună cum a fost tratată şi cine a vindecat-o. Atunci, femeia i-a spus în detaliu tot ce i s-a întâmplat. Doctorul i-a răspuns că a găsit cea mai potrivită metodă de tratament şi a exclamat cu bucurie: „Slavă Domnului şi Sfântului Vlădică Serafim!”

Vindecarea cancerului de sân

Povestea părintelui N. N., preot din satul Tetovo, lângă oraşul Ruse

În august 1984, soţia mea, preoteasa Marina A., a descoperit o tumoare la sânul stâng. După prima examinare din satul nostru, medicul a trimis-o la Ruse, unde a fost examinată. Rezultatele biopsiei au stabilit: cancer de sân. Cu o senzaţie apăsătoare, ne-am dus în oraşul Sofia, pentru o întâlnire cu profesorul K. şi cu doctorul D., pe care pacienţii l-au poreclit „Bisturiul de aur!” Reproşându-ne că am apelat la ei atât de târziu, medicii au stabilit ziua operaţiei. Când bolnavii ne-au văzut în secţie, au început să spună: „Dacă până şi preotul şi-a adus soţia la noi, înseamnă că nu există Dumnezeu”.

După examenul medical, ne-am plimbat mult timp prin oraşul Sofia, realizând că nu ne rămâne de-

cât să sperăm la o minune. Ne-am rugat în Catedrala Sfântul Alexandru Nevski şi nu ne-am dat bine seama cum am ajuns în apropierea bisericii ruseşti a Sfântului Nicolae, Făcătorul de Minuni. Fiind încă seminarist, am auzit multe despre minunile arhiepiscopului Serafim şi ştiam că el le spusese fiilor săi duhovniceşti: „Veniţi la mormântul meu şi eu vă voi ajuta".

În cripta vlădicii, am aprins lumânări şi ne-am rugat mult timp. Am pus un bilet pe mormânt: „Părinte, ai milă de preoteasa Marina şi ajut-o". După aceea, am uns fruntea preotesei şi locul bolnav cu ulei de la candela mormântului.

Operaţia a fost programată de urgenţă. În acea zi erau prevăzute trei astfel de operaţii. Prima a fost operată preoteasa Marina. Ţesutul tumoral a fost trimis imediat pentru examinare. Şi, minune! Analizele au arătat că nu exista niciun semn de cancer. Apoi au urmat operaţiile celorlalte două femei tinere. Dar nici la ele nu a fost găsit cancer. Uimirea medicilor nu avea limite: „Cum este posibil, aceasta este o adevărată minune!" Au fost şi exclamaţii de bucurie: „Există Dumnezeu! Există Dumnezeu!" Adevărat, există Dumnezeu! Există, slavă Domnului, şi Vlădica Serafim, care ne-a auzit rugăciunile şi ne-a ajutat. Şi de nouă ani, draga mea preotească, este în viaţă şi e bine!

Un ajutor minunat în stabilirea unei familii de emigranţi

Povestea lui L. V. A., un emigrant rus din Sevastopol

În 1950, tatăl lui L. V. A. a murit. În luna decembrie a aceluiaşi an, ea, dimpreună cu bătrâna sa mamă, bolnavă de scleroză, au fost expulzate din Iu-

goslavia, hotărând să plece în Bulgaria. Au ajuns în oraşul Sofia seara, la ora 22.30. La gară, autorităţile le-au arestat imediat. Au petrecut noaptea la miliţie, pe o bancă, cerându-li-se să scrie o notă explicativă. Dimineaţa au fost duse la Clubul rusesc. Pe drum, L.V. nu a fost în stare să o ţină pe mama ei, care era neputincioasă, iar aceasta a căzut şi şi-a spart capul. Au fost duse la un spital rusesc, dar nu au fost primite acolo, deoarece L. V. nu putea să plătească pentru tratament. Din fericire, un felcer a avut milă de ele, a bandajat-o pe mama şi le-a sfătuit să ceară ajutor la Clubul rusesc. Acolo le-au ajutat şi L.V. a reuşit să o interneze pe mama ei la spital timp de două săptămâni: s-a constatat că în timpul căderii suferise o comoţie cerebrală.

L.V. avea grijă de mama ei şi de alţi pacienţi din secţie în timpul zilei, iar noaptea şi-o petrecea într-un fotoliu lângă ei. Când, două săptămâni mai târziu, ea şi mama ei au ieşit din spital, nu aveau unde să-şi pună capul. La acea vreme, emigranţilor din Iugoslavia li s-a interzis să trăiască în oraşele mari - Sofia, Plovdiv, Varna. Iar în provincie, L.V., cu o mamă bolnavă, nu putea merge. Era atât de disperată, încât avea gânduri de sinucidere.

La spital, L.V. a întâlnit o rusoaică, mama unei călugăriţe, care la un moment dat fusese fiică duhovnicească a arhiepiscopului Serafim. Această femeie i-a povestit despre Vlădica Serafim şi despre Casa rusească a invalizilor din Kneajevo, sfătuind-o să meargă acolo cu rugămintea ca ea să fie angajată, iar mama ei primită în acel loc. Pentru aceasta era necesar în primul rând să obţină aprobarea miliţiei pentru a locui în oraşul Sofia, ceea ce se considera aproape imposibil.

L.V. nu avea la cine să apeleze după ajutor. Amintindu-şi brusc cele povestite de cunoştinţa sa de la spital despre puterea rugăciunilor mijlocitoare ale Vlădicii Serafim, ea a decis să meargă la biserica rusă. Rugându-se la mormântul vlădicii, a lăsat acolo şi un bileţel: „Vlădică sfânt, ajută-mă să rămân aici şi să-mi găsesc şi un tovarăş de viaţă!”.

La miliţie, unde s-a dus pentru aprobare, i s-a spus că pentru document trebuia să apeleze la şeful M., despre care toată lumea spunea că este o „adevărată fiară”. Încercarea ei de a obţine hârtia de la un alt şef nu a reuşit, ea fiind din nou trimisă la M. Ea a intrat la el cu mare teamă, rugându-se în inimă Sfântului Nicolae şi Vlădicii Serafim. M. a citit petiţia ei şi a întrebat-o brusc dacă are fotografiile necesare.

– Chiar vom putea rămâne?, s-a mirat ea.

– Veţi putea, veţi putea, a răspuns M. Dar aveţi fotografii la dumneavoastră?

Dar nu avea fotografiile. Şi nu avea nici bani cu ce să le facă. Şeful a privit-o cu înţelegere şi într-un mod destul de neaşteptat a acceptat să o ajute să obţină şi fotografiile şi documentele necesare. L. V. nu-şi credea ochilor... Astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, cu rugăciunile vlădicii, ea a reuşit să rămână la Sofia şi să se angajeze ca infirmieră la Casa invalizilor, unde a internat-o şi pe mama sa.

La scurt timp, i-a fost îndeplinită şi cea de-a doua rugăminte. A cunoscut un om bun, A.A., un emigrant rus, fost ofiţer, care lucra pe atunci în aceeaşi Casă a invalizilor. Ulterior, a constatat că acest bărbat era şi el din Sevastopol, îl cunoştea pe tatăl ei şi chiar fusese în casa lor. Din Rusia, el, ca şi L.V., emigrase în Iugoslavia. Dar s-au cunoscut aici, în Sofia, unde în scurt timp s-au şi căsătorit.

Găsirea unui loc de muncă
O altă minune povestită de L.V.A.

Un tânăr pe nume A.P. a absolvit Universitatea din Sofia şi era specialist în filologie rusă. Un timp a lucrat în specialitatea sa. Dar în curând el şi alţi colegi ai lui au fost disponibilizaţi. El nu-şi putea găsi un loc de muncă potrivit. L.V., care o cunoştea pe mama lui, i-a sfătuit să se roage Arhiepiscopului Serafim pentru ajutor. I-au ascultat sfatul şi foarte curând tânărul şi-a găsit de lucru, pe neaşteptate, la o şcoală unde lucrează şi astăzi.

Vindecarea rinichiului
Povestea lui N. S. A. din oraşul Mihailovgrad

Am un fiu de 30 de ani, Ţ. În urmă cu cinci-şase ani, fiul meu s-a îmbolnăvit de rinichi. În Mihailovgrad s-au făcut investigaţii, care au arătat că are doar un singur rinichi. Am insistat să mergem la Sofia, la Academia de Medicină. Acolo, medicii au descoperit că fiul meu are doi rinichi, dar unul dintre ei este subdezvoltat, nu funcţionează, şi băiatul trebuie să fie foarte atent.

Anul trecut (1992), el s-a îmbolnăvit din nou. A trebuit să meargă la Sofia pentru tratament. Între timp, am citit într-un ziar că mulţi primesc ajutor rugându-se la mormântul Vlădicii Serafim. Prin urmare, l-am convins pe fiul meu să meargă la biserica rusă, să scrie acolo un bileţel vlădicii şi să se roage pentru însănătoşire. Chiar înainte de a intra în spital, fiul meu s-a dus să se roage la mormântul vlădicii. Spre marea lui mirare, s-a simţit imediat mai bine. Iar când medicii au început să efectueze studiul, au

descoperit că rinichiul era complet sănătos. Fiul meu le-a spus că din investigaţiile anterioare era clar că acest rinichi nu funcţiona. Acum însă ambii rinichi erau sănătoşi.

În scrisorica către Vlădica Serafim, fiul meu a scris mai multe cereri. În decursul unei luni, spre marea lui bucurie toate aceste cereri au fost împlinite.

Vindecare de septicemie

O.D.V. l-a cunoscut pe Vlădica Serafim, pe care-l respecta şi iubea foarte mult. Odată, pisica prietenilor ei şi-a înfipt adânc ghearele în mâna ei. Mâna s-a inflamat rău de tot şi durerea creştea. I s-a spus că face septicemie şi cazul poate ajunge la operaţie. Seara, a decis să facă un pansament, dar în loc de medicamente, a folosit lucruri binecuvântate. A umezit bandajul cu apă sfinţită şi, pe locul dureros, a pus o mică fotografie a arhiepiscopului Serafim, pe care o purta mereu cu ea. Noaptea a fost neliniştită. Durerea o chinuia, dar nu înceta să se roage vlădicii. Spre dimineaţă, a simţit o uşurare. Când a îndepărtat bandajul, a observat că nu mai avea umflătura. Doar două mici cicatrici îi rămăseseră pe mână.

Vindecarea de sinuzită
Povestea lui G. T.

Încă din copilărie am suferit de sinuzită. Mă chinuiau dureri de cap frecvente. Pe vreme rece eram întotdeauna bolnavă, dar nu dădeam prea multă importanţă acestui lucru. Nu am folosit nici medicamente şi nici nu am solicitat ajutor medical.

De la o cunoştinţă am aflat despre Vlădica Serafim şi am început să merg adesea la mormântul său, pentru a mă ruga. Odată, în 1992, când am venit să mă rog la vlădica şi mi-am pus capul pe lespedea de marmură, am simţit brusc un val cald, care mi-a pătruns întreaga fiinţă, luându-mi greutatea din cap. Din acest moment, durerile de cap nu s-au mai întors la mine şi am început să respir normal. Acum am uitat deja de fosta mea boală. Îi mulţumesc întotdeauna lui Dumnezeu şi Vlădicii Serafim pentru aceasta.

Îndeplinirea unei dorinţe

Ecaterina M., o fată care avea paralizie cerebrală, îşi dorea cu tot dinadinsul să viziteze Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului din Kneajevo, ctitorită de Vlădica Serafim, despre care rudele ei îi povestiseră multe. Mama i-a promis că o va duce acolo cu maşina, dar maşina nu a putut fi reparată. Era toamna târziu (1992), când frigul şi alte dificultăţi puteau face călătoria imposibilă. Tristă, Katia a scris, cu lacrimi, o scrisoare către vlădica, în care îl ruga să o ajute în această problemă. Nici nu a apucat să termine scrisoarea, când în camera a intrat mama şi i-a spus că a doua zi vor merge să se închine la mănăstire. Aşa că vlădica imediat a aflat conţinutul scrisorii şi a îndeplinit în mod miraculos dorinţa fetei bolnave, care s-a bucurat nespus de mult.

Povestea lui N. B. din oraşul Sofia

Pe 16 iulie 1993, fiica mea, R., urma să susţină examenul de admitere la Universitatea de Literatură din Sofia. Cu câteva zile înainte, a avut amigdalită în

formă severă. În ciuda tratamentului, starea ei de sănătate nu s-a îmbunătăţit. În ajunul examenului, gâtul era foarte inflamat, iar temperatura a ajuns la 40°. Fiica mea şi cu mine ne-am rugat cu ardoare la Arhiepiscopul Serafim, cerându-i ajutorul.

Noaptea de dinaintea examenului a fost un chin pentru fiica mea bolnavă. Starea ei era critică. Avea frisoane severe şi nu putea dormi. Spre dimineaţă temperatura a început să scadă şi fiica a decis să meargă la examen. Am condus-o până la Universitate şi m-am dus imediat la cripta bisericii ruse, la mormântul vlădicii. În timp ce fiica mea era la examen, eu m-am rugat din toată inima. Apoi am mers la universitate, să-mi întâmpin fiica după examen. Spre marea mea uimire, am găsit-o în stare de sănătate bună, deşi gâtul îi era încă umflat. Fiica mi-a spus că în timpul examenului nu a simţit nici febră, nici durere şi a scris bine lucrarea. Profesorii au notat-o ulterior cu „excelent".

Înainte de a pleca acasă, eu şi fiica mea am mers imediat la vlădica, pentru ca să-i mulţumim pentru ajutor. Pe parcurs, starea fiicei mele a început să se deterioreze, iar acasă temperatura a crescut din nou la 40,3°. Şi în această stare gravă, a fost obligată să stea în pat încă o săptămână întreagă.

Până acum, nu încetăm să-I mulţumim lui Dumnezeu. Amândouă am înţeles bine că Domnul i-a dăruit fiicei mele nu numai câteva ore de sănătate, prin rugăciunile Vlădicii Serafim, ci şi un an întreg de studii. Pentru că, dacă nu s-ar fi prezentat la acest examen, putea să o facă abia după un an.

O altă mărturie de ajutor la examene
Povestea lui A. G. din oraşul Sofia

De multe ori am apelat la Vlădica Serafim pentru ajutor, mergând să mă rog la mormântul său. Sunt studentă la Universitatea Sfântul Clement de Ohrida din Sofia. Prin harul lui Dumnezeu şi cu ajutorul vlădicăi, până acum nu am picat la niciun examen.

Primele două examene din sesiunea de vară din 1993, la materiile Analiză, partea a II-a, şi Ecuaţii diferenţiale, au fost foarte importante. Sunt considerate de noi chiar cele mai dificile din toată perioada studiilor. M-am pregătit cu sârguinţă, dar frica nu a scăzut, ci chiar a crescut şi în fiecare seară mă rugam cu stăruinţă la Dumnezeu.

Mă duceam foarte des şi la mormântul vlădicii. Şi s-a întâmplat minunea: în ciuda îngrijorării mele, cu rugăciunile vlădicii, am primit ajutor în chip minunat. La fiecare întrebare a profesorului, răspunsul corect „apărea" în capul meu. Parcă cineva îmi spunea ce trebuia să răspund. Auzind întrebările adresate altor studenţi, mi-am dat seama că nu pot răspunde la multe dintre ele. Dar, după câteva minute, când mi s-au pus aceleaşi întrebări, am răspuns imediat cu exactitate. Acest fapt m-a uimit foarte mult şi am înţeles foarte bine de unde mi-a venit această cunoştinţă. Datorită ajutorului minunat al Domnului, am primit notele 5 („bine") şi 6 („excelent") pentru aceste două examene. Mai mult, nota mea de şase a fost singura printre numeroşii studenţi talentaţi şi silitori, mult mai capabili decât mine, care au participat la examen. Mulţumesc lui Dumnezeu şi Vlădicăi Serafim pentru această milă, pentru faptul că nu sunt doar în al treilea an, ci sunt şi printre cei mai buni studenţi.

Restituirea documentelor pierdute
Povestea lui M. M. din oraşul Varna

În iulie 1993, am pierdut o geantă frumoasă, care conţinea actele pentru înregistrarea unui apartament cooperativ şi o carte de economii cu suma necesară pentru plata acestui apartament. Geanta conţinea şi un calendar bisericesc şi o icoană a Sfinţilor Constantin şi Elena.

Când am aflat că mi-am pierdut geanta, mâhnirea mea era greu de descris. M-am grăbit la biserica rusă spre Vlădica Serafim, i-am spus, de parcă era viu, durerea mea şi m-am rugat fierbinte, cerându-i să-mi arate milă şi să mă ajute să-mi găsesc actele. După aceea, am mers la casa de economii, pentru a face o declaraţie pentru cartea de economii pe care o pierdusem.

Au trecut două zile. În tot acest timp am fost foarte ocupată şi mă întorceam acasă târziu. Totuşi, speranţa de a primi vreo veste despre actele pierdute nu m-a părăsit. În a treia zi, femeia de la care închiriasem camera mi-a spus că de două zile mă caută un bărbat, care îmi găsise documentele. Când l-am întâlnit pe acest bărbat de treabă, mi-a înmânat imediat geanta, pe care în acea seară tristă o găsise pe stradă, în noroi (atunci ploua cu găleata).

Toate documentele erau intacte. Unele dintre ele au fost deteriorate de ploaie, dar documentul principal, care ar fi fost imposibil de înlocuit, s-a dovedit a fi în perfectă stare. Necunoscutul care a găsit documentele era un bărbat în vârstă, cel mai probabil un credincios. Când i-am oferit o iconiţă în semn de recunoştinţă, chipul îi strălucea de fericire. Sunt absolut sigură că am primit această milă de la Dumnezeu prin rugăciunile Vlădicii Serafim.

Un alt caz de restituire a documentelor
Povestea lui I. G. M. din oraşul Sofia

În urmă cu aproximativ patru ani, Vlădica Serafim a făcut cu mine o minune, care m-a întărit în credinţă. S-a întâmplat aceasta în a cincea săptămână a Postului Mare. Joi dimineaţa, după ce mi-am terminat rugăciunea în faţa icoanelor, înainte de a merge la serviciu, am descoperit că îmi pierdusem poşeta. Şi erau în ea câteva iconiţe, notiţele mele pentru spovedanie, abonamentul pentru transport şi permisul meu de la locul de muncă, Radioul Naţional Bulgar. Doar Domnul ştie prin ce am trecut în acele clipe. Eram conştientă de faptul că, chiar dacă un om cinstit ar găsi geanta mea, nu mă ajuta cu nimic, căci oricum ar fi dus-o la miliţie sau la locul meu de muncă, iar pentru mine aceasta însemna concediere (pierderea actelor, cu atât mai mult de către un credincios, pe atunci se pedepsea în modul cel mai sever). Fiind foarte mâhnită, nu ştiam ce să fac: să merg la Biserica Sfântului Apostol Andrei, unde în ziua precedentă fusesem la Canonul Sfântului Andrei Criteanul, şi să-mi caut acolo geanta, sau să alerg la biserica rusă spre mormântul vlădicii. Pe drum, am decis să merg la vlădica. Înainte de asta, am sunat la serviciu, am raportat pierderea permisului şi am anunţat că voi întârzia. Aşteptând cu nerăbdare deschiderea bisericii ruseşti, am coborât în criptă, am căzut în genunchi în faţa mormântului vlădicii şi am izbucnit în plâns. Nu ştiu cât am stat acolo plângând, cerând ca vlădica să mă ajute în mâhnirea mea. După un timp m-am calmat puţin şi am plecat la muncă. Colega mea mi-a spus că m-a căutat un necunoscut şi mi-a lăsat şi numărul de telefon. L-am sunat imediat şi

mi-a spus că trebuie să ne întâlnim, deoarece are ceva de transmis mie personal.

Ne-am întâlnit în locul stabilit. Spre marea mea uimire, mi-a întins chiar poşeta pierdută. El mi-a explicat că nu voia să lase geanta la locul meu de muncă, considerând a fi mai bine să mi-o predea personal. El a înţeles bine că conţinutul poşetei nu trebuia să cadă în mâini străine, deoarece mi-ar fi creat probleme.

- Dar cum aţi aflat numărul meu de telefon de la birou?, l-am întrebat eu, mirată.

Iar el, zâmbind, mi-a răspuns:

- Sunt avocat şi ştiu cum se face.

Aşa, într-un chip cu totul minunat, Vlădica Serafim m-a izbăvit de o mare ispită.

„Până la urmă, părinţii mei s-au cununat”

Povestea lui M. H. din oraşul Sofia

Din păcate, părinţii mei nu erau credincioşi şi până nu demult nu erau nici cununaţi. Când, acum doi ani, m-am întors la credinţă şi mi-am dat seama cât de important era ca ei să se cunune, am încercat să-i conving, să-i rog să o facă, dar rugăminţile mele au rămas fără răspuns. Atunci am decis să mă rog în taină Vlădicăi Serafim, iar părinţilor mei să nu le mai spun nimic în această privinţă. Mă rugam vlădicăi ca ei să se cunune, dar în adâncul sufletului meu nu credeam că acest lucru se poate întâmpla. Însă, contrar necredinţei mele, Vlădica Serafim a făcut o minune: dintr-o dată părinţii mei şi-au exprimat singuri dorinţa de a se cununa. S-au cununat în biserică, apoi mama a primit şi Sfânta Împărtăşanie. Prin harul lui

Dumnezeu, ea a început să meargă regulat la biserică şi să se împărtăşească.

* * *

Despre ajutorul constant pe care Vlădica Serafim mi-l oferă la examene chiar nu este nevoie să scriu, deoarece toţi studenţii din oraşul Sofia, care ştiu despre vlădica, au experimentat ajutorul lui grabnic. Pot spune despre mine că merg la examene numai după ce fac o rugăciune şi mă închin înaintea mormântului vlădicii. Odată nu am făcut acest lucru şi era cât pe ce să pic la examen.

Izbăvirea de religiile demonice

Un prieten apropiat al surorii mele se ocupa cu cercetarea profundă a religiilor şi filosofiei orientale. El a ajuns până acolo încât primise de la demoni chiar şi câteva „daruri" în acest domeniu. Bineînţeles că el nu înţelegea cine se afla în spatele acestor „daruri". Cel mai trist lucru a fost că în jurul său s-a format un grup de tineri, asupra cărora avea o influenţă mare, dar de fapt demonii acţionau prin el. Din păcate, şi sora mea a intrat sub influenţa sa. Dar, slavă Domnului, ea era botezată, şi acest lucru a ajutat-o să se despartă de ei.

Când în viaţa mea a apărut Vlădica Serafim şi am simţit ajutorul lui minunat, am început să mă rog să-l înţelepţească pe nefericitul tânăr şi să-l aducă la credinţa ortodoxă. Într-adevăr, vlădica a săvârşit minunea şi l-a izbăvit pe acest tânăr de puterea demonică: pe neaşteptate el a primit învăţătura creştină, s-a botezat şi a fost admis la Facultatea de Teologie.

Eliberare din secta krişnaiţilor
Povestea lui L. Z. I. din oraşul Sofia

Mă ocup cu vânzarea literaturii duhovniceşti. De mulţi ani merg la biserica rusă. Ştiu multe despre Vlădica Serafim, cred cu adevărat în puterea rugăciunilor sale şi, prin urmare, ofer clienţilor o carte despre el.

În luna august 1993, o femeie necunoscută a venit la mine. Era interesată de cărţile duhovniceşti, dar mai ales de lucrările Arhiepiscopului Serafim. Mi-a explicat că acesta l-a salvat pe fiul ei. Femeia a povestit următoarele.

Numele băiatului este S. Are 18 ani. Acum un an şi jumătate, a devenit membru al sectei krişnaiţilor din oraşul Sofia. Toate mijloacele prin care mama sa a încercat să-l salveze nu dăduseră niciun rezultat.

Acum un an, ea a început să meargă să se roage la mormântul Vlădicii Serafim. Nefericita mamă nu rata ocazia de a se ruga pentru înţelepţirea şi mântuirea fiului ei. Şi, deodată, destul de neaşteptat, băiatul a încetat să-i viziteze pe krişnaiţi şi, în cele din urmă, a rupt legăturile cu secta lor. Mai mult, a început să meargă regulat la Biserica Ortodoxă şi să citească literatură ortodoxă. Cu dragoste deosebită, el a citit cartea arhiepiscopului Serafim. Şi, făcând armata, i-a cerut mamei sale să găsească şi să-i aducă la cazarmă toate cărţile vlădicăi.

Vindecarea sarcomului
Povestea lui L. Ţ. din oraşul Ruse

Fiica mea L. s-a îmbolnăvit pe la sfârşitul anului 1995. În martie 1996 a fost diagnosticată cu sarcom

(o tumoare malignă). În acelaşi an, a suferit o intervenţie chirurgicală şi a făcut chimioterapie, iar în noiembrie a făcut septicemie şi s-a luptat cu moartea toată luna decembrie a anului 1996. Au fost folosite toate combinaţiile posibile de medicamente, dar starea fetei nu se îmbunătăţea. În situaţia mea lipsită de speranţă, i-am scris o scrisoare Vlădicii Serafim. Şi Dumnezeu a auzit cererea mea. Dintr-o dată, fiica mea şi-a revenit şi, deşi era foarte epuizată, a sărbătorit cu bine Crăciunul la secţia de hematologie pentru copii din Plovdiv. Desigur, nu subestimez grija medicilor în legătură cu ea. Dar faptul că stabilizarea sa a început brusc şi chiar din momentul în care am scris cu disperare o scrisoare către Vlădica Serafim, nu are explicaţii ştiinţifice. Îţi mulţumesc Ţie, Doamne! Păzeşte-mi copilul pe tot parcursul vieţii sale!

Salvarea de la concediere
Povestea lui E. P. din oraşul Plovdiv

În 1995, se prevedea închiderea şcolii spitaliceşti din Plovdiv. După ce au aflat despre acest lucru, toţi profesorii ortodocşi au scris împreună o scrisoare către Vlădica Serafim, cerându-i să le salveze şcoala. O singură colegă de-a noastră nu a vrut să semneze scrisoarea, deoarece era evanghelistă. Puţin mai târziu, am aflat că, la o şedinţă a Ministerul Educaţiei, s-a decis închiderea şcolii spitalului din Şumen şi reducerea cu două treimi a personalului şcolii din Sofia. În şcoala noastră din Plovdiv a fost păstrat întregul personal. Această şcoală continuă să existe până în ziua de azi, ianuarie 2000. Demiterea a afectat-o doar pe colega care nu a binevoit să semneze scrisoarea.

Vindecarea cancerului de piele
Povestea lui I. M. din oraşul Sofia

Cu aproape trei ani în urmă, pe spate mi-a apărut o pată întunecată de dimensiunea unei monede de 20 de copeici. În iulie 1998, a început să crească. Acesta a devenit motivul pentru care am fost la un dermatolog, care mi-a recomandat să fac o intervenţie chirurgicală.

După operaţie, mi s-au făcut investigaţii. Am avut două consultaţii - la Universitatea de Medicină din Varna şi la Centrul Oncologic Naţional din Sofia. Diagnosticele au fost diferite, unul dintre ele fiind cancer de piele - melanom malign.

Datorită sprijinului managerului companiei în care lucrez, am reuşit să aranjez o călătorie în Germania pentru consult şi tratament suplimentar. În ziua plecării spre Munchen, am vizitat mormântul Arhiepiscopului Serafim în biserica rusă. Din toată inima l-am rugat pe vlădica să mijlocească la Tatăl nostru Ceresc şi pentru salvarea mea de această boală periculoasă, după care mi-am scris cererea pe un bilet. În Germania mi s-a confirmat diagnosticul şi am suportat o a doua operaţie.

Într-o noapte, după toate acestea, am visat că mă aflu din nou în faţa mormântului Vlădicii Serafim în biserica rusă şi mă rog cu smerenie pentru ajutorul său. Dintr-o dată, s-a auzit un foşnet. Am ridicat capul de pe placa de marmură a mormântului şi am privit spre cruce. În dreapta ei, aplecat spre mine, stătea Vlădica Serafim, cu părul şi barba albe.

- Nu ţi se va întâmpla nimic rău, Iulian! mi-a spus el. E timpul să te linişteşti şi să te gândeşti la familia ta! Eşti sănătos!

Spunând aceste cuvinte cu un zâmbet uşor, s-a întors şi a dispărut după tufele care se aflau în spatele crucii. M-am trezit emoţionat şi bucuros şi nu am putut dormi până dimineaţa.

Îi mulţumesc Vlădicii Serafim că mi-a ascultat rugăciunile, mi-a liniştit sufletul şi m-a smuls din ghearele cancerului cu rugăciunile sale!

Convertirea la credinţă prin ajutor acordat în necaz
Povestea lui P. V. din oraşul Berkoviţ

Acum câţiva ani eram cu totul necredincioasă. Am o familie cu doi copii. Soţul meu, R., a lucrat în poliţie. În seara zilei de 13 iunie 1990, el şi colegul său se aflau în zona urbană Belie Berezi. Trecând pe lângă o cafenea improvizată într-o furgonetă, au decis să se oprească pentru o cafea. Acolo, colegul său s-a certat cu un şofer. Şoferul s-a înfuriat, a ieşit repede şi puţin mai târziu a adus un grup întreg de tovarăşi, aproximativ treizeci de oameni. Soţul meu putea fugi, dar nu voia să-şi lase singur colegul, ştiind că are trei copii mici, aşa că a intervenit pentru a-l proteja. Acest lucru i-a înfuriat pe şoferi şi au început să-l bată cu brutalitate şi pe soţul meu. L-au bătut pe R. cu lanţuri de fier, astfel încât abia a supravieţuit.

Eu nu ştiam nimic despre cele întâmplate. Soţul meu nu s-a întors acasă în acea seară, dar acest lucru nu m-a îngrijorat prea mult, pentru că adesea se întâmpla să fie reţinut la datorie. A doua zi, am sunat la serviciu şi atunci am aflat că se întâmplase ceva rău. Dar numai când am ajuns la spital am aflat întregul adevăr. Acolo, când l-am văzut pe soţul meu după acea bătaie, mi-am pierdut cunoştinţa. Era de nerecunoscut!

Soţul meu a stat la spital o lună de zile, iar când a fost externat, ne aştepta o nouă lovitură grea. El a fost informat că este dat afară de la serviciu, fiind în curs o anchetă de stabilire a vinovatului pentru incident.

Am căzut cu totul în disperare. Cum voi trăi - cu doi copii, cu un soţ bolnav, persecutaţi de o acuzaţie gravă, fără bani, fără nicio speranţă! În acest impas, Dumnezeu m-a ajutat în mod miraculos prin Sfântul Său arhiepiscop Serafim. Vecina noastră M., căreia mama mea i-a împărtăşit îngrijorarea legată de noi, i-a povestit despre Vlădica Serafim şi a sfătuit-o să se îndrepte imediat spre el pentru ajutor. „Această ispită este îngăduită de Domnul pentru ca ei să se întoarcă la credinţă", i-a spus mamei vecina.

Aşa că, pentru prima dată în viaţa mea, am auzit de Vlădica Serafim. Am început să merg la mormântul lui zilnic sau la două zile, vărsându-mi toată durerea înaintea lui. Între timp, ancheta s-a tot prelungit... Soţul meu şi-a pierdut nădejdea şi a început să pomenească de sinucidere. Acest lucru m-a alarmat şi mai mult. Odată, deja în decembrie, după ce m-am rugat cu stăruinţă la mormântul vlădicăi pentru soarta soţului meu, m-a străfulgerat gândul să-l sun personal pe şeful soţului meu. L-am sunat şi am început să-l implor să termine ancheta cât mai curând posibil şi să dovedească nevinovăţia lui R.

La numai două zile după această discuţie a venit la ei procurorul militar principal. A aflat despre caz şi a dorit să cerceteze personal materialele de anchetă. Constatând că soţul meu şi colegul său nu fuseseră vinovaţi, a ordonat achitarea lor. Nu trecuse nici măcar o săptămână şi amândoi au revenit la muncă, fiind plătiţi pentru tot timpul în care ancheta fusese în desfăşurare. Sunt sigură că această întorsătură neaş-

teptată, care este o adevărată minune, s-a petrecut prin rugăciunile Vlădicăi Serafim! El nu numai că ne-a salvat familia de la un mare necaz, dar ne-a şi arătat calea către credinţă. Soţul meu s-a convertit şi el la credinţă, ne-am cununat în biserică. Iar eu şi acum merg în mod regulat la mormântul iubitului meu vlădică, cu recunoştinţă şi cu credinţă deplină în puterea mijlocirii sale înaintea lui Dumnezeu.

Recuperarea bunurilor furate
Povestea lui J. A. din oraşul Svilengrad

Locuiesc în provincie. În 1991 am avut mari probleme: am fost condamnată pe nedrept de instanţă să plătesc o sumă mare de bani. Întrucât nu aveam nicio posibilitate să câştig această sumă în Bulgaria, am decis să încerc să câştig cumva bani prin comerţ şi am făcut o călătorie în Germania. Pe 14 octombrie, fiind pe drum, m-am oprit în Sofia şi mi-am lăsat maşina în faţa unui restaurant, unde mă gândeam să mănânc. Poşeta mea a rămas pe scaunul din faţă al maşinii, noi nefiind pe atunci obişnuiţi cu furturile. Aveam în poşetă paşaportul, viza, permisul de conducere, două monede de aur valoroase, învelite într-un şerveţel alb, un portofel, în care am ascuns 1.000 de mărci germane, şi bilete de tren, care costau aproximativ 2.000 de mărci germane. Într-un cuvânt, toate bunurile pe care mă bazasem pentru a începe activitatea. Plecând din restaurant, am fost îngrozită să văd că geamul din faţă al maşinii era spart, iar geanta mea dispăruse. Am sunat la poliţie şi apoi, în deplină disperare, am mers la biserica rusă la mormântul vlădicăi, căutând ajutor şi mângâiere. Ştiam despre mijlocirea lui rugătoare de multă vreme. Era

ultima mea speranţă. Iar ajutorul Vlădicii Serafim nu a întârziat! În aceeaşi zi am fost informată că poşeta mea fusese găsită abandonată în curtea unei case din cartierul Lozeneţ. Am mers imediat la adresa specificată. Mi s-a dat poşeta şi, spre marea mea surpriză, am găsit în ea portofelul, toţi banii şi biletele pentru un tren internaţional. Când am plecat, proprietarii mi-au arătat chiar locul în care au găsit geanta mea de mână. M-am oprit şi am început să dau cu grijă la o parte frunzele de toamnă, care acopereau pământul. Spre marea mea bucurie, am găsit acolo nu doar câteva lucruri mici, care mi-au căzut din poşetă, ci şi şervеţelul alb cu cele două monede de aur înfăşurate în el. Astfel, toate valorile mele au fost găsite! Am rămas uluită, bucuroasă şi nu-mi venea să cred ochilor. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să merg la mormântul Vlădicii Serafim şi să-i mulţumesc.

Îndeplinirea dorinţelor de taină

La mormântul Vlădicii Serafim, o femeie de vârstă mijlocie mi-a spus următoarele: „Eram încă studentă, când pentru prima dată am auzit despre puterea miraculoasă de rugăciune a Vlădicii Serafim. Ştiind acest lucru, am venit la el ca să mă rog pentru ceva tainic şi foarte important pentru mine. Mie mi-au murit şase copii la rând. În cele din urmă, am adoptat un băiat şi l-am crescut. Acum este mare, deja căsătorit. Eu însă îmi doream să am propriul meu copil. Am venit la mormântul Vlădicăi Serafim şi l-am rugat să mă ajute să nasc un copil. La scurt timp, am născut o fetiţă minunată şi sănătoasă. Ulterior, când avea 17 ani, fiica mea s-a îmbolnăvit şi a trebuit să i se facă o intervenţie chirurgicală la rinichi. Medicul mi-a spus

că mă pot aştepta le ce-i mai rău, operaţia urmând a fi dificilă şi periculoasă. Apoi am venit din nou aici, rugându-mă cu disperare. Operaţia a avut succes, fiica mea s-a recuperat complet. Acum studiază şi lucrează în străinătate. Pentru aceste două dorinţe de taină m-am rugat eu, iar cu alte lucruri mărunte nu am vrut niciodată să-l deranjez pe omul cel sfânt. Dar de multe ori vin aici să-i mulţumesc. Imediat după naşterea fetiţei mele, am venit la Vlădica Serafim cu flori şi cu o lumânare aprinsă, ca să-i spun: «Mulţumesc!»"

Povestirile călugărului K.

Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru? Tu eşti Dumnezeu, Care faci minuni! (Psalmul 76, 13). Am hotărât cu prietenul meu să facem o plimbare. Am călătorit în direcţia unei mănăstiri. Acolo am cunoscut o monahie în vârstă. Într-o conversaţie particulară, am simţit încredere în ea şi mi-am deschis sufletul, spunându-i despre durerea mea că nu văd niciun rost în viaţă, că mă simt nefericit, în ciuda faptului că am tot ceea ce visează oamenii, dar nimic din cele pământeşti nu mă face fericit. Maica m-a sfătuit să merg la mormântul Arhiepiscopului Serafim, să mă rog lui şi să-i vorbesc ca şi cum ar fi viu, iar el mă va ajuta în problemele mele sufleteşti. Am mers la mormântul Vlădicii Serafim. Acolo m-am rugat cu lacrimi, ca şi cum ar fi viu, cerând să mă ajute să înţeleg sensul vieţii. Deodată, înaintea mea a apărut aievea o Cruce, revărsând în sufletul meu o putere uimitoare, pace şi o bucurie extraordinară. S-au deschis ochii mei duhovniceşti şi mi-a devenit clar sensul întregii mele existenţe. Cui să-i mul-

ţumesc pentru toate acestea? Ce om de ştiinţă sau scriitor ar fi fost în stare să-mi ofere asemenea bucurie tangibilă şi înţelegere? Am găsit ceea ce căutam, dobândind şi un nou călăuzitor ceresc, care mi-a oferit mai multă pricepere şi înţelepciune decât toţi înţelepţii lumeşti. Aici, şi mie mi s-ar fi potrivit cuvintele apostolului: *Căci eraţi ca nişte oi rătăcite, dar v-aţi întors acum la Păstorul şi Păzitorul sufletelor voastre* (1 Petru 2, 25). De atunci, am simţit nevoia să vizitez mormântul Vlădicăi Serafim ori de câte ori era posibil, iar bucuria mea în urma acestor vizite era incomparabilă cu orice altă bucurie pământească. Acum nu mă mai pasionează cărţile mele ştiinţifice, visul meu e să devin călugăr.

***

După cele arătate mai sus, am continuat să trăiesc în lume, dar cu tristul sentiment al expulzării din rai. Odată, după o rugăciune la mormântul acestui vlădică „al meu", mi-a apărut în suflet dorinţa de a-l cunoaşte pe unul dintre cei mai devotaţi ucenici ai săi, arhimandritul P., care în acel timp se afla în mănăstirea de fecioare întemeiată de vlădica. Şi m-am îndreptat într-acolo. La intersecţia dintre strada Alabin şi Bulevardul Vitoşa, la semnalul verde, traversam drumul alături de alţi pietoni. Traversând, am fost surprins brusc de semnalul roşu, iar lângă mine nu mai era nimeni. Nu aveam niciun refugiu. Din dreapta venea un şuvoi de maşini şi un tramvai. Dându-mi seama de situaţie, am strigat: „Vlădica, ajută-mă!" Şi m-am avântat cu disperare înainte. Frânele au scârţâit... Am rămas întins pe pământ. Roţile tramvaiului se opriseră chiar în dreptul meu, iar lângă cap frânase o maşină. Geanta mi-a zburat la distanţă în lateral. Dar eu, slavă Domnului, am supra-

vieţuit ca prin minune! Simţeam o durere. Aveam genunchii zdreliţi, palmele pline de sânge. Dar la spital nu m-am dus, căci rana mea sufletească era mult mai dureroasă. Adesea, aducându-mi aminte de acest incident, îmi pun întrebarea: dacă nu aş fi apelat la vlădica, aş fi supravieţuit oare? Puţin probabil...

***

Am primit binecuvântare pentru a intra la Academia Teologică. Nu prea ardeam de dorinţa de a deveni student, dar neîndrăznind a acţiona din proprie voinţă, am mers la mormântul vlădicii, cerându-i să se roage pentru mine, ca să se arate voia lui Dumnezeu. Am început să strâng documentele pentru dosar. Însă m-am confruntat cu o problemă. S-a dovedit că Certificatul meu de studii medii fusese distrus. Am mers la şcoala unde studiasem înainte, pentru a obţine un duplicat. Acolo tocmai se completau certificatele pentru absolvenţii care abia terminaseră studiile. Din fericire pentru mine, „întâmplător" aveau un formular în plus. Surprinzător, directorul adjunct a fost de acord să completeze acest formular pentru mine. În timp ce completa documentul, m-a întrebat: „Înţelegeţi că acest certificat este o adevărată minune pentru dumneavoastră? În astfel de cazuri, noi trimitem datele la poliţie, unde timp de un an se face o anchetă pentru aflarea documentului. Apoi, în ziarul oficial, certificatul pierdut este declarat invalid. Se plăteşte o amendă substanţială, se depune o cerere la Ministerul Educaţiei şi, abia după aprobarea cererii, vi se eliberează un duplicat. Iar astăzi dumneavoastră primiţi imediat un exemplar original". Această minune, prin rugăciunea Vlădicii Serafim, mi-a arătat voia lui Dumnezeu de a deveni student.

***

Citind despre viaţa şi faptele sfinţilor lui Dumnezeu, aveam o dorinţă puternică de a imita cele citite. Pentru că dormeam într-un pat moale confortabil, am început să caut nişte scânduri, ca să-mi fac un pat din ele. Dar nu am putut găsi. Ca întotdeauna, m-am rugat în mintea mea Vlădicii Serafim să mă ajute în această problemă. În curând, colegul meu de cameră a intrat înăuntru cu cuvintele: „Am lăsat în curte nişte scânduri, pe care, dacă vrei, poţi să le iei, altfel le voi arunca". Am ţâşnit ca din puşcă. Apoi a apărut o nouă problemă: nu aveam un fierăstrău cu care să le pot tăia la dimensiunea potrivită. Dar, când le-am unit, s-a dovedit că „tâmplarul nevăzut" tăiase scândurile exact aşa cum ar fi trebuit, iar eu i-am mulţumit cu lacrimi şi bucurie.

***

Fiind student la Academia Teologică, am avut o mare ispită. Apăreau tot felul de obstacole care să mă împiedice să învăţ. Pe neaşteptate am primit un mesaj despre mobilizarea în armată. Dirigintele anului meu mi-a explicat în particular că acest lucru fusese făcut în mod intenţionat, pentru a mă îndepărta cu forţa din Academie. Am alergat la mormântul arhiepiscopului Serafim şi mi-am plâns durerea în faţa lui. Apoi am mers la comisariatul militar, unde am prezentat citaţia. Am fost întâmpinat cu cuvinte ciudate: „Ah, dumneata eşti?... Este chiar acela?!" Odată cu venirea mea, cei de acolo s-au înviorat vizibil. Conversaţia lor nu o auzeam. La vederea barelor de fier care mă înconjurau, am simţit picături de transpiraţie rece pe frunte. A trecut ceva timp. Deodată, s-a deschis brusc o fereastră şi mâna cuiva cu amabilitate persistentă mi-a întins... o cutie deschisă de bomboane de cioco-

lată. Apoi, înapoindu-mi documentele cu multiple scuze pentru deranj, mi-au spus că m-au chemat doar pentru informare, apoi mi-au spus, nu într-un mod militar, ci destul de amabil, „La revedere” şi aşa am plecat. Din cauza emoţiilor prin care am trecut, am ieşit de acolo complet fără putere. Ce s-a întâmplat acolo, în spatele uşii, şi cum să explic schimbarea stării de spirit, încă nu ştiu. Îmi este clar doar un singur lucru, că de mobilizarea militară m-a eliberat mijlocirea prin rugăciune a iubitului meu stareţ.

***

Munca grea din mănăstire nu mi-a permis să mă pregătesc pentru examenul de Tâlcuire a Sfintelor Scripturi din Vechiul Testament. Am primit, însă, binecuvântarea de a mă prezenta la examen şi am mers cu teama că nu voi reuşi, punându-i într-o situaţie penibilă şi pe părinţii şi pe fraţii mei duhovniceşti. Numai Domnul Dumnezeu şi Vlădica Serafim îmi ştiau durerea; mă rugam să facă o minune pentru mine, fiind conştient de nevrednicia mea. Colegii mi-au spus că, pe lângă un conspect, se mai cerea una dintre întrebările suplimentare, despre care aflasem pentru prima dată. Cineva mi-a înmânat note cu privire la aceste întrebări suplimentare şi am început să citesc prima pagină. De îndată ce am întors pagina, a ieşit profesorul. S-a dovedit că în faţa uşii stăteam doar eu. Nu prea voiam să intru, dar nu aveam altă ieşire. Am tras un bilet şi, spre bucuria mea, a doua întrebare a fost cea pe care tocmai o citisem. Mi-au dat o Biblie în ebraică, de unde era necesar să citesc textul. Şi nu ştiam decât câteva litere ebraice... Mă aşteptam la un deznodământ neplăcut, dar inevitabil. Între timp au mai intrat alţi doi profesori, să asiste la examen. Şi acum îmi venise rândul şi a trebuit să încep

să citesc în ebraică. Mi-au spus să nu mă jenez. În astfel de cazuri fără speranţă, numai vlădica mă putea ajuta, invocând rugăciunile sale. Deodată, un cuvânt necunoscut pentru mine a început să se contureze în mintea mea şi l-am şoptit. Profesorul a dat din cap aprobator. După primul cuvânt, a apărut un al doilea, un al treilea - şi tot aşa întregul text. Mi-au reproşat jena nejustificată, din moment ce cunosc textul atât de bine. După aceea, în memoria mea, ca într-un film, s-au derulat explicaţiile profesorului din timpul prelegerii şi am început să le reproduc cu speranţa că aparţin textului meu. S-a dovedit chiar aşa. Profesorul a fost foarte încântat că am reprodus explicaţiile sale atât de exact. La a doua întrebare, am răspuns rapid ceea ce reuşisem să citesc pe coridor şi m-au oprit exact în momentul în care cunoştinţele mele au luat sfârşit.

***

După o îndelungată muncă fizică în ploaie, la începutul postului Naşterii Domnului, am simţit dureri ascuţite la nivelul abdomenului. Medicii locali m-au liniştit frivol, spunând că este o răceală şi mi-au reproşat că mă îngrijorez prea mult pentru sănătatea mea. Cu toate acestea, nu aveam nici poftă de mâncare şi starea mea se agrava. A trebuit să mă adresez medicilor de la urgenţă. La examinare, îngrijoraţi de starea mea, au decis să înceapă imediat operaţia. Mi-am dat seama că sunt între viaţă şi moarte şi am început să mă rog intens la iubitul meu Arhiepiscop Serafim, lăsându-mă complet în grija lui. Când mi-am revenit după anestezie, am văzut o tăietură mare în abdomen, din care ieşeau două tuburi de dren. Acest lucru m-a convins şi mai mult de pericolul situaţiei mele. De slăbiciune nu puteam ridica mâinile. În timpul vizitelor,

medicii se uitau la unghiile de la mâini şi de la picioarele mele, căutând semne de moarte iminentă. Dar, cu rugăciunile vlădicii, am început să mă recuperez treptat. În timpul unei vizite, medicul mi-a spus: „Ai trecut de linia morţii. Cu siguranţă eşti un om al lui Dumnezeu. O minune s-a întâmplat cu tine, pentru că niciunul dintre medici nu credea că vei supravieţui". Chirurgul care m-a operat a vrut să vorbească cu mine când mă voi simţi mai bine. M-a rugat să-i spun tot ce ştiu despre Sfântul Serafim. Am găsit pentru el o carte despre Sfântul Serafim din Sarov şi i-am dat-o. Dar el mi-a întors-o, spunând că m-a întrebat despre arhiepiscopul Serafim, care nu este canonizat. El a adăugat că familia sa îl consideră pe Vlădica Serafim un sfânt şi un făcător de minuni şi vizitează adesea cripta lui.

***

În acest timp, în spital zăcea lângă mine un grav bolnav, cu hemoragie esofagiană. I se făcuseră transfuzii de sânge de mai multe ori, însă sângerarea nu i se oprise. Medicul care-l trata, care pe atunci era ateu, se luptase cu devotament pentru viaţa sa, nedepărtându-se de patul său. Dăruirea medicului ateu era impresionantă. Aceasta era o adevărată împlinire a poruncilor Evangheliei, care nu a rămas fără răsplată de sus. Fiind foarte slăbit, nu puteam fi de folos cu nimic, în afară de a-L ruga pe Dumnezeu şi pe Vlădica Serafim să aibă milă şi de medic, şi de pacient. După miezul nopţii, pierzându-şi nădejdea, medicul a spus: „Dacă Dumnezeu există, numai El poate să îl ajute". Iar eu i-am răspuns: „Doctore, fiţi sigur că Dumnezeu există şi El îl va ajuta". Nu ştiu de ce, dar am crezut cu tărie că Vlădica Serafim nu-l va lăsa fără ajutor. Doctorul a ieşit, dar s-a întors curând. Am observat că, apropiindu-se de patul celui grav bolnav, el

şi-a încetinit paşii, s-a oprit surprins, neascunzându-şi uimirea. Pacientul stătea culcat pe pat foarte liniştit. Sângerarea se oprise. Această minune l-a făcut pe doctor să creadă cu ardoare în Dumnezeu.

***

Pentru mănăstirea în care trăiesc era nevoie de un camion mic. Am apelat la administraţia eparhială. Acolo mi-au acceptat cererea, dar mi-au spus că nu există aproape nicio speranţă, căci ei înşişi s-au adresat în mod repetat Ministerului Transporturilor pentru un mijloc de transport atât pentru ei, cât şi pentru alte mănăstiri mari, dar nu primiseră nimic. Nu am avut de ales decât să mă duc la mormântul Vlădicii Serafim, rugându-l să aranjeze totul după voia lui Dumnezeu. Au trecut câteva luni. M-am împăcat deja cu gândul că cererea mea fusese uitată şi abandonată, aşa cum se întâmplă adesea. Nu aveam pe nimeni care să intervină pentru noi, cu excepţia, desigur, a Vlădicii Serafim. Deodată, am primit o telegramă urgentă, prin care eram chemaţi să primim maşina cerută. După aceea, cei de la administraţia eparhială mă rugau insistent să le fac şi lor rost de un camion prin „legăturile mele". Nu le-am explicat nimic, ştiind că nu mă vor crede, dacă le-aş spune care sunt „legăturile mele". Am încă sentimentul că acest dar a fost primit de noi din cer.

***

Într-o zi de sâmbătă a trebuit să merg în provincie. Toate staţiile de autobuz erau pline de oameni. Ploua foarte tare şi m-a descurajat faptul că nu puteam să ajung în autobuz, deoarece oamenii mai puternici mă dădeau la o parte şi eu rămâneam ultimul. Apoi am început să mă rog cu tărie arhiepiscopului

Serafim şi ucenicului său, arhimandritul Pantelimon, cerându-le să mijlocească ajutorul de Sus. Şi, de îndată ce m-am rugat, un autobuz gol luxos s-a oprit în faţa mea, parcă pentru mine. Am urcat în el şi am călătorit de unul singur şi gratis!

***

Urma să fac o călătorie urgentă şi lungă cu trenul. Mă grăbeam, eram în întârziere. Când am urcat în autobuz, am observat că îmi pierdusem metanierul. Doamne, iartă-mă, Vlădica Serafim, ajută-mă! Totuşi, am decis să nu merg fără metanier şi am coborât din autobuz. L-am găsit unde mă aşteptam să fie. Dar mi-am dat seama că nu mai puteam face călătoria pe care trebuia s-o fac. M-am adresat din nou vlădicii. În acest moment, a venit un alt autobuz. Fără să ştiu de ce, am urcat în el şi am ajuns la gară. La gară, am văzut staţionând un tren. Cineva mi-a strigat că trenul mă aşteaptă pe mine. Am intrat în el fără bilet şi, imediat ce am intrat, trenul a pornit. Am căutat imediat un supraveghetor, ca să-i plătesc amenda. El, în schimb, m-a întâmpinat afectuos, m-a liniştit şi m-a aranjat gratuit într-un compartiment confortabil. Minunate sunt lucrările Tale, Doamne!

Confirm adevărul mărturiilor de mai sus prin conştiinţa mea monahală.

(Mărturiile din acest capitol despre minunile săvârşite prin rugăciunile arhiepiscopului Serafim au fost preluate din volumul Viaţa, minunile şi învăţăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, editat la Sofia de Mănăstirea de Fecioare Acoperământul Maicii Domnului, Editura Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca, 2001, pp. 161-204. Au fost preluate şi în volumul* Asceţi ai evlaviei secolului XX*, Moscova, Editura Frăţiei Ortodoxe Rugul Aprins, 1994, pp. 161-200.)*

Noi mărturii despre minunile şi ajutorul haric al arhiepiscopului Serafim Sobolev

Din arhiva Bisericii Sfântul Nicolae din Sofia

Scăparea din primejdia unui accident rutier şi vindecarea de cancer

Vreau să povestesc ce mi s-a întâmplat în anul 1995. În luna decembrie a acelui an, eu şi soţul meu am fost în vizită la o prietenă a mea în Germania, la Duisburg. Pe 29.12.95 am plecat spre casă, în Bulgaria. Era o iarnă aprigă. Zăpada era de mai bine de un metru. Drumurile nu fuseseră curăţate, pentru că în Europa de Vest era vacanţă. Ceaţa era groasă. Soţul meu conducea maşina, iar eu mă rugam neîncetat în mintea mea şi, probabil, am adormit. În faţa mea a apărut un stareţ (acum ştiu cine era: scumpul meu Vlădică Serafim, dar pe atunci încă nu-l cunoşteam). Stătea în faţa mea, îmbrăcat în alb, cu părul alb, ţinând un toiag în mână şi mă privea cu ochi blânzi, plini de dragoste. Nu-mi amintesc ce mi-a spus, dar ştiu sigur că încerca să mă convingă cu privire la ceva. M-am trezit imediat şi am privit la soţul meu. Maşina mergea înainte, luând-o uşor spre stânga, iar soţul dormea cu capul pe volan. „Stai, l-am apucat eu de mâini şi l-am scuturat, ce faci?" Slavă lui Dumnezeu pentru toate! El s-a trezit şi a zis: „Vai, m-a furat somnul!".

Apoi, o prietenă m-a adus aici, la cripta din biserica rusă, iar el, părinţelul meu Serafim, îmi zâmbea din portret, privindu-mă. Am căzut pe mormântul său şi l-am sărutat mult timp. El ne-a salvat!

De asemenea, vreau să relatez ce s-a întâmplat în anul 2003 cu verişoara mea R. din oraşul Gabrovo.

S-a îmbolnăvit. Diagnosticul: cancer uterin. Avea 42 de ani. Avea deja metastaze la intestine. Medicii nu aveau de gând să o opereze în Gabrovo şi au trimis-o la Sofia. A venit la mine, pentru că profesorul T. de la spitalul oncologic stătea la noi cu chirie. A dus-o pe verişoara mea la spitalul orăşenesc nr. 5. Au examinat-o cu atenţie şi i-au spus că trebuie să se opereze de urgenţă. Dar, în acel moment, ea şi soţul ei nu aveau serviciu, iar aici pentru examinarea ulterioară şi pentru operaţie trebuia să plătească. S-a hotărât să se întoarcă la Gabrovo, să facă o altă examinare gratuit, apoi să revină pentru o intervenţie chirurgicală. Mai era timp până la tren. Deodată ea mi-a zis: „Cândva mi-ai spus că moaştele Sfântului Serafim, arhiepiscopul de Bogucear, se află în biserica rusă şi că multe minuni se fac acolo. Hai să mergem la el!" Am mers şi am scris o scrisorică scumpului nostru Batiuşka Serafim despre cazul şi problema ei. Nu ştia, sărmana, cum să se comporte la mormânt. Îi spuneam: „Uite ce fac eu, fă şi tu la fel". Ne-am rugat vlădicii stăruitor, cu lacrimi. Pe urmă ea mi-a spus: „Când m-am atins de mormânt, am simţit ceva asemănător unui şoc electric". „Harul este acesta, i-am zis eu, nu te teme". Apoi părintele paroh Nicolae i-a citit o rugăciune pentru reuşita operaţiei sale. A plecat spre Gabrovo. Am aşteptat o zi, două, patru, o săptămână. Nu suna. Chiriaşa mea, profesoara T., mi-a zis: „Ei bine, Mila, ce aştepţi? Are metastaze." Când a sunat verişoara mea, am început imediat a o mustra, iar ea mi-a spus cu o voce plină de bucurie: „De ce nu mă întrebi cum a trecut operaţia? Nu mai am nimic! Sunt complet sănătoasă! "

M. G. R.I. Gabrovo

Vindecarea bolii de picioare

În vara anului trecut în 2000 am venit din satul Lepakovo Sofiisko la Sofia pentru un tratament la picioare, în special la piciorul drept, care avea talpa foarte umflată şi abia puteam să mă mişc. Înainte de a merge la doctor, în Gornaia Bania, m-am dus la iubita mea Biserică rusă Sfântul Nicolae, ca să mă rog Bunului Dumnezeu pentru uşurarea durerilor mele. Am stat la Sfânta Liturghie, apoi am coborât, ca de obicei, în criptă, la mormântul Sfântului Serafim. Acolo m-am rugat şi am plâns pentru necazul meu. Am plecat apoi şi la doctorii pământeşti, care m-au îngrozit, spunându-mi că trebuie să mă operez la ambele picioare, care erau foarte deformate din cauza platfusului. M-am gândit că nu voi face operaţie, ci voi suporta durerile, de vreme ce mă pot măcar mişca cât de cât. Şi doctorul, de parcă mi-ar fi ghicit gândurile, a zis că durerile se vor intensifica şi că nu voi mai putea să mă mişc. Şi nu-mi rămânea nimic altceva de făcut. A fost hotărâtă şi ziua operaţiei, mai întâi la un picior, apoi la celălalt. Nu voi ascunde faptul că am fost aproape de disperare. Dar nădejdea în mila lui Dumnezeu nu m-a părăsit nici de data asta.

Din nou am mers la biserica rusească şi am coborât în criptă, ca să cer ajutor Sfântului Serafim. Lacrimile mi-au împânzit ochii şi mă temeam să nu mă poticnesc şi să cad. O cerşetoare m-a văzut, chiar la intrarea la vlădica, şi mi-a zis, de parcă prin gura ei a vorbit Dumnezeu: „Ei, de ce plângi? Nu mai plânge! Vlădica te va ajuta!”.

Şi toţi cei care se aflau în biserică mă compătimeau, manifestând cu toată sinceritatea milă faţă de suferinţa mea şi multă nădejde că vlădica mă va ajuta. Tania, o tânără care avea grijă de candela de la

mormânt, mi-a turnat nişte ulei sfinţit, spunându-mi cuvinte încurajatoare pentru recuperare. M-am rugat şi am plâns la mormânt, i-am scris un bileţel vlădicii, cerându-i vindecare, dacă va fi voia lui Dumnezeu, şi dacă nu, atunci voi suferi pentru păcatele mele.

Şi am plecat înapoi acasă, în sat. Multă muncă, umblu într-un picior, mă chinuiesc. Şi seara, înainte de culcare, îmi spăl piciorul bolnav, pun un pic de ulei sfinţit pe o bucăţică de vată şi ung în formă de cruce locul dureros, aşa, de jur împrejur, cum recomanda o nebună pentru Hristos de la Mănăstirea Sfântului Serafim din Sarov. Şi aşa în fiecare seară, până când s-a terminat uleiul, de vreo 15-20 de ori. Tumoarea a dispărut, durerea m-a lăsat, ba chiar am început să uit de ea. Când îmi aminteau de operaţie, le vorbeam cu un zâmbet fericit despre vindecătorul meu ceresc. Am venit la el să-i mulţumesc şi să plâng din nou cu bucurie şi smerenie. Şi acum, iată, m-am hotărât să scriu despre asta, pentru că taina împărătească trebuie păstrată, iar cea dumnezeiască trebuie păstrată spre învăţătură.

R. S. V.

Tămăduire de cancer şi ajutor pentru aflarea unui loc de muncă

Eu, G. N. P., în vârstă de 70 de ani, vreau să descriu un caz de ajutor al Vlădicii Serafim. În 1988, fiul meu a avut o tumoare, care creştea văzând cu ochii. Profesorul K. a spus că era necesară o operaţie imediată.

Cu o zi înainte, când încă nu credeam, m-am dus la biserica rusă şi m-am rugat cu lacrimi la mormântul dragului vlădică, implorându-l să-mi salveze

fiul. Mult, foarte mult timp l-am tot rugat, l-am implorat şi... o, minune! Mi-am dat seama că vlădica m-a auzit şi că totul va fi bine. Operaţia a avut succes şi testele tumorale au ieşit negative. Am crezut cu adevărat în Domnul şi în ajutorul dragului nostru vlădică Serafim.

Şi un alt caz. După absolvire, fiul meu nu şi-a mai găsit mult timp de muncă. M-am întors din nou spre vlădica şi în ziua următoare a venit ajutorul. Fiul meu este acum profesor la Şcoala Nicolae Ostrovski, unde lucrează până astăzi. Personal, Vlădica Serafim m-a ajutat de multe ori, salvându-mă de ispitele vicleanului.

Dragul nostru vlădică, cinstit şi iubit de toţi, se va învrednici de canonizare şi să dea Dumnezeu ca acest lucru să se întâmple cât mai curând şi să-l putem cinsti ca sfânt. Pentru noi el este sfânt demult.

G.P., Sofia

Ajutor pentru obţinerea cetăţeniei bulgare

Eu, roaba lui Dumnezeu I., vreau să relatez despre ajutorul pe care l-am primit de la Vlădica Serafim. Am ajuns în Bulgaria în toamna anului 1992 din Tadjikistanul sfâşiat de război. Soţul meu este de naţionalitate bulgară. În 1943 părinţii lui au fost expulzaţi din Crimeea, fiind consideraţi duşmani ai poporului. Eu nu mai aveam rude în Rusia. Deci, cu voia lui Dumnezeu, am ajuns aici, în Bulgaria, cu doi copii. A fost greu să obţinem un loc de muncă, dar totul s-a rezolvat treptat.

Dificultăţile au început odată cu introducerea vizelor între Bulgaria şi Rusia. S-a dovedit că cel de-al doilea fiu al nostru, care avea 13 ani, nu avea

acte legale pentru Bulgaria, conform noii legi. La minister ne-au spus că va fi dat afară din ţară etc. Nu i-au fost preluate nici documentele pentru cetăţenia bulgară, deoarece o hârtie fusese completată incorect. În acelaşi timp, fuseseră preluate toate documentele pentru fiul cel mai mare. Asta a fost în octombrie 2004.

Când veneam la Sofia de la Haskovo, mergeam neapărat la biserica rusă. Vlădica Serafim ne-a ajutat foarte mult. Dar de data aceasta am stat plângând lângă mormântul lui, în nădejdea că ne va ajuta să rezolvăm problema cu fiul nostru, mai ales că el însuşi ştie ce înseamnă să fugi din ţara iubită, lăsând totul: casă, masă, loc de muncă etc., şi să te pomeneşti într-un loc cu totul nou.

Mare ne-a fost mirarea, când, la câteva zile după ce am solicitat cetăţenia fiului cel mai mare, el a fost chemat la Sofia şi s-a constatat că copiii aveau cetăţenie bulgară încă din 1994, aşa că problema legalizării s-a rezolvat în câteva zile. Şi am profunda convingere că faptul că familia mea, într-o perioadă atât de dificilă, are şi loc de muncă şi locuinţă se datorează rugăciunilor Vlădicii Serafim.

I. A. A. din Haskovo

Vindecarea de boli

Eu, L.L., mărturisesc înaintea Domnului despre tot ce mi s-a întâmplat, ce minuni s-au petrecut datorită rugăciunilor arhiepiscopului Serafim Sobolev. Acum cinci ani eram grav bolnavă. Mi s-a spus că am handicap gradul 1. Am umblat în baston. Dar de când am început să vizitez periodic mormântul arhiepiscopului Serafim, nu mai am nevoie de baston. De trei

ani merg şi eu ca un om sănătos. Am avut şi ficatul mărit şi tensiunea arterială crescută, dar acum totul este în ordine. Medicii doar se întreabă cum se poate aşa ceva.

Când nu aveam bani pentru medicamente şi-i ceream vlădicii să mă ajute să le procur, întotdeauna primeam, în chip minunat, exact suma cerută, de la oameni aproape necunoscuţi chiar în aceeaşi zi.

Închinăciune până la pământ şi veşnică pomenire Arhiepiscopului Serafim!

Sofia, 12.07.2005

Ajutor în corectarea problemelor de vorbire
Povestea lui V. S. oraşul Sofia

Nepotul meu, S.V., a avut probleme cu vorbirea. Până la vârsta de şase ani nu a putut pronunţa corect sunetele: „s, z, c, ş, zh, şc, ţ". Sub îndrumarea unui logoped, a făcut exerciţii, dar fără rezultate. El urma să meargă în clasa întâi şi dislexia îi putea face mult rău.

Şi l-am adus la biserica rusă. Ne-am rugat împreună ca Dumnezeu să ne elibereze de această problemă. Rugăciunea mea stăruitoare şi cu lacrimi în faţa mormântului Vlădicii Serafim o repeta şoptit şi copilul. Am scris cererea mea pe o foaie.

Au trecut două-trei zile şi nepotul meu a pronunţat clar grupul de litere „şc". Apoi, încetul cu încetul, a început să rostească şi alte „sunete dificile". Le pronunţa foarte clar. Rugăciunea către părintele Serafim l-a eliberat pe nepotul meu de problemele de vorbire.

V. Ş., 3.08.2006

Ajutor în viaţa de zi cu zi
Povestea lui G.P., tânără enoriaşă a Bisericii Sfântul Nicolae

Nu aveam bani să ne cumpărăm ceva de încălţat şi l-am rugat pe tata să ne dea. El însă ne-a spus în batjocură:

- Păi, să vă dea Dumnezeu încălţăminte!

După aceea, am mers cu sora mea la biserică, să ne rugăm Sfântului Serafim. Şi, dintr-o dată, o femeie ne-a văzut şi ne-a dăruit două perechi de pantofi noi de lac. A fost ajutorul părintelui Serafim, fără îndoială.

8.12.2006

O convertire la credinţa ortodoxă
Povestea lui I. M. A. oraşul Sofia

Aş putea enumera mai multe cazuri de ajutor, dat mie şi rudelor mele, prin rugăciunile Arhiepiscopului Serafim Sobolev, dar vreau în special să amintesc doar două dintre acestea.

Am un văr la Sankt Petersburg, care în copilărie nu fusese botezat. Adult fiind, tot refuza să se boteze, deşi bisericile erau deja deschise şi perioada de ateism trecuse. În familia noastră, nu fusese vorba de ateism niciodată, aşa că părea ciudat că tânărul refuza botezul. Eu şi cu mătuşa, mama lui, am încercat să-l convingem şi chiar să facem uşoare presiuni, dar nimic nu a ajutat. Şi iată, într-o zi, m-am gândit să cer ajutorul Vlădicii Serafim. I-am scris un bileţel şi l-am pus într-o cutie, care stă în cripta Bisericii Sfântul Nicolae din Sofia. Răspunsul „a venit" destul de repede. Acum nu pot spune cu siguranţă, dar se pare că după o săptămână vărul meu a fost trimis într-o călătorie de

afaceri la o conferinţă în domeniu în Israel. El a zburat la Tel Aviv într-o sâmbătă. Apoi a povestit: „Totul în jur pare că ar fi murit, nicăieri nu poţi cumpăra nici o sticlă cu apă minerală şi n-ai ce face." Pentru orice eventualitate, mătuşa mea i-a dat telefonul fiicei celei mai bune prietene a ei, o tânără ortodoxă, care locuieşte în Israel. Vărul meu a considerat că era momentul să-i facă o vizită. A sunat, s-a prezentat şi femeia a sosit imediat şi l-a dus la Ierusalim. El îşi amintea de această călătorie ca de o călătorie într-o „altă dimensiune". Ceva i s-a întâmplat acolo. Şi aproape imediat după întoarcerea sa la Sankt Petersburg, aproximativ o săptămână mai târziu, la vârsta de 30 de ani, a primit Sfântul Botezul, iar a doua zi s-a împărtăşit cu Sfintele Taine.

Dăruirea a doi ani de viaţă unui bolnav deznădăjduit
Povestea lui I. M. A. oraşul Sofia

Cel de-al doilea caz se referă la o altă rudă a mea din Sankt Petersburg, sau mai bine zis, a soţului ei, pe care toată lumea din familia noastră îl iubea foarte mult. Lui i s-a descoperit o tumoare canceroasă neglijată, care urma să fie supusă unei intervenţii chirurgicale. Înainte de operaţia propriu-zisă, am scris un bileţel Vlădicii Serafim, cerându-i ajutor de rugăciune pentru cel bolnav. Operaţia nu a confirmat prognozele sumbre, a mers bine, a apărut şi nădejdea, apoi această nădejde s-a întărit. După un an, analizele au fost încurajatoare, pacientul chiar a încercat să meargă din nou la muncă, fiind medic.

Deci, soţului rudei mele, prin rugăciunile Vlădicii Serafim, sunt absolut sigură de acest lucru, i

s-au dăruit încă doi ani de viaţă, fără povara grijilor acestei vieţi trecătoare.

Ajutorul bănesc al Vlădicii Serafim şi vindecarea de boli

Povestea lui L. A. oraşul Radomir

Eu, păcătoasa roabă a lui Dumnezeu L. A. din oraşul Radomir, Îi mulţumesc Domnului Dumnezeu că ne-a rânduit un astfel de mijlocitor, vindecător, îndrumător şi grabnic ajutor.

Vlădica Serafim m-a ajutat foarte mult. Când fiica mea, E., era în anul 3 la universitate, a trebuit să plătesc o taxă de 150 de leva. Nu aveam acei bani şi m-am dus la vlădica şi l-am rugat să-mi arate de la cine aş putea să împrumut nişte bani, pentru că nu-i puteam returna pe toţi odată, ci doar eşalonat.

Eu pe atunci lucram într-un depou CFR, spălam vagoane. După ce m-am rugat cu ardoare, am mers la muncă pe tura de noapte. Nu voi uita niciodată cele întâmplate. Am spălat vagonul, am şters praful şi am trecut din nou prin compartimente. În cel de-al treilea compartiment am văzut un portofel. La început m-am speriat, pentru că atunci când am spălat podeaua nu era acolo. Când l-am deschis, înăuntru erau 150 de leva, adică 3 bancnote de 50 de leva. Aşa mă şi gândisem, că voi întoarce câte 50 de leva pe lună. Nu ştiam ce să fac, pentru că în portofel nu era nimic altceva decât bani. M-am gândit să-l dau şefului meu, însă mi-am amintit de rugăciunea mea şi am hotărât că aceşti bani sunt de la scumpul meu Vlădica Serafim. Şi cu aceşti bani am plătit taxa la universitate. După muncă, m-am dus din nou la Vlădica Serafim şi i-am mulţumit.

Şi cât mă ajută în boli! Dinţii m-au durut foarte tare şi m-am rugat vlădicii să mă ajute, căci bani pentru tratament nu aveam. Şi de doi ani nu m-au mai durut. Şi cel mai important, prin rugăciunile Vlădicii Serafim, inima mea a încetat să mă doară. Am avut angină pectorală şi am scăpat treptat de ea. Ultima dată am fost la spital în luna iunie, mi-au făcut toate testele şi mi-au spus că nu am angină pectorală, iar eu le-am zis că asta s-a făcut prin rugăciunile vlădicii. În zece zile, Dumnezeu, prin rugăciunile vlădicii, m-a vindecat de erizipel la un picior, iar medicii au fost din nou surprinşi. Toate acestea nu pot fi descrise.

Slavă lui Dumnezeu pentru că ne-a rânduit un mijlocitor atât de puternic.

Amintiri despre arhiepiscopul Serafim ale fiilor săi duhovniceşti

Din însemnările episcopului Partenie Stamatov Lefkiski (1982)

În memoria mea mi s-a întipărit bine următoarea prorocire a arhiepiscopului Serafim, care s-a şi împlinit de curând. Cu câţiva ani înainte de moartea sa (26 februarie 1950), arhiepiscopul Serafim m-a avertizat că al optzeci şi şaselea an din viaţa mamei mele va fi fatal pentru ea. Am primit această veste cu mare îngrijorare şi neliniște, în sensul său literal cel mai grav, dar voiam să cred că poate mama mea la această vârstă va suferi doar o boală gravă. Dar acest lucru s-a adeverit în cel mai trist sens: pe 23 ianuarie 1959, mama mea, Stoika Stamatova, a adormit în Domnul, fără nicio durere, la vârsta de 86 de ani şi jumătate (era născută în 1872).

***

În 1946, mi s-a stricat ceasul de buzunar şi nu putea fi reparat, deoarece nu erau piese de schimb necesare. O bună cunoştinţă de a mea voia cu tot dinadinsul să-mi ofere un ceas de aur scump. Eu am decis să cer mai întâi binecuvântarea arhiepiscopului Serafim, pentru că mă jena gândul că un călugăr nu trebuie să aibă şi să fie ataşat de obiecte din aur. Şi chiar la prima spovedanie după aceasta, l-am întrebat dacă îmi dă binecuvântare pentru a primi un dar

atât de scump. Vlădica stătea culcat în pat, pentru că era bolnav; m-a privit îndelung, a zâmbit uşor şi mi-a răspuns: „Ia-l, bucuria mea! O vei mâhni dacă nu-l vei lua. Căci el (ceasul) este foarte mic" (...). Am rămas uimit, pentru că ceasul era într-adevăr o capodoperă în miniatură a unui ceasornicar elveţian, iar regretatul vlădica nu-l văzuse niciodată şi în acel moment nu-l aveam nici eu la mine, de vreme ce nu acceptasem darul. Pentru început, am rămas uimit, dar apoi mi-am venit în fire şi am început să râd de bucurie că avem un duhovnic aşa binecuvântat (...).

***

Odată, pe când încă eram protosinghel la Mitropolia Nevrocop 1936/1944, citeam viaţa renumitului arhimandrit rus Antonie [Medvedev], stareţul lavrei Sfântului Serghie de lângă Moscova, în publicaţia athonită *Biografii ale asceţilor ruşi din secolele XVIII şi XIX* pentru luna mai, Moscova, 1908, pp. 48-78. Arhimandritul Antonie a fost egumen al lavrei în perioada în care mitropolit al Moscovei era vestitul teolog şi ascet Filaret Drozdov. Acesta din urmă, în calitate de superior al arhimandritului Antonie, îl aprecia foarte mult şi chiar l-a ales ca duhovnic la care se mărturisea. Citind viaţa cuviosului, am dat de un pasaj, care m-a tulburat: „Cu toată prietenia sa, cu toată încrederea şi cu respectul aproape filial pentru părintele Antonie, mitropolitul Filaret, rămânând neschimbat în acţiunile sale de superior, cerea în mod persistent de la părintele Antonie să nu facă nimic fără ştirea şi permisiunea sa prealabilă, examinând cu luareaminte toate propunerile sale, în timp ce, în cele mai multe cazuri, se opunea fiecăruia dintre proiectele sale, cerând respectarea în toate a formalităţilor, de care

părintele Antonie nici nu prea avea mare cunoştinţă. (cf. *Biografii*..., p. 66).

Când citeam acest fragment, am simţit străfulgerarea unui gând reprobabil faţă de mitropolitul Filaret: „Şi mai este considerat unul dintre rarii cucernici asceţi, dar de fapt se dovedeşte a fi un superior ambiţios!" Dar îmi aduc bine aminte că acest gând fulgerător doar mi-a trecut iute prin minte, fără să zăbovească în ea nicio secundă. Şi iată, în prima scrisoare pe care am primit-o după acest incident de la arhiepiscopul Serafim (14.VI.1942, Hisar, casa doctorului Malakov), spre marea mea mirare, am citit următoarele: „Pe mitropolitul Filaret să nu-l condamni niciodată. Pentru asta Domnul te poate pedepsi mult, căci mitropolitul Filaret este un om drept înaintea lui Dumnezeu şi un sfânt părinte". Nedumerirea mea s-a datorat în primul rând faptului că eu uitasem complet condamnarea cu gândul a mitropolitului Filaret şi nu puteam înţelege despre care Filaret îmi scrie Vlădica Serafim. Am deschis ciorna ultimei mele scrisori către el, pentru a vedea dacă i-am scris cumva despre vreun Filaret, dar nu am găsit acolo nimic de acest fel. M-am tot gândit toată ziua la cele întâmplate şi abia spre seară mi-am amintit că avusesem nişte gânduri negative despre mitropolitul Filaret al Moscovei, când citeam viaţa arhimandritului Antonie. Cât de uimit am fost de minunata lui previziune! Fiecare suflet uman este o taină, inaccesibilă celorlalţi, chiar şi atunci când trăiesc în aceeaşi casă. Şi aici... ce lucru uimitor! Oraşul Nevrokop se află la mai mult de 200 km de Sofia, iar Plovdiv şi Hisara sunt şi mai departe, dar toate acestea nu l-au împiedicat pe duhovnicul meu să-mi citească fugitivul gând păcătos, pe care eu însumi l-am uitat! Ştiam că arhiepiscopul Serafim îl cinsteşte în mod

deosebit pe mitropolitul Filaret al Moscovei, considerându-l întocmai cu vechii Părinţi ai Bisericii Ortodoxe, dar o asemenea clarviziune m-a uluit. (...)

***

Altă dată, din nou în Nevrokop, am avut unele nedumeriri la serviciu şi nu ştiam ce să fac. Simţeam nevoia să-l întreb pe Vlădica Serafim, dar eu abia îi trimisesem scrisoarea de spovedanie şi, cu binecuvântarea lui, nu puteam să-i scriu decât o dată la două săptămâni, căci primea multe scrisori din toată Bulgaria. Şi noaptea am avut un vis. Se făcea că mă aflam într-o şcoală, stând în genunchi în faţa Vlădicii Serafim. El şi-a pus mâinile pe capul meu, ca la mărturisire, dându-mi un răspuns exact şi clar la nedumeririle mele. A doua zi, am acţionat după sfatul lui înţelept, dar m-am gândit: „A fost un vis ca orice vis. Nu prea trebuie să dăm crezare viselor". După aceea, în următoarea scrisoare, i-am pus întrebarea vlădicii, deşi cu întârziere. Şi mi-a scris: „Doar ţi-am răspuns deja!". Mi-a devenit clar că visul meu nu a fost doar o reflectare a grijilor mele din timpul zilei, fiindcă Vlădica Serafim ştia şi despre vis şi despre participarea sa la el, acesta fiind, după cum spun ruşii, un „vis vizionar".

***

Arhiepiscopul Serafim avea un ucenic de chilie, N.Sh., căruia i s-a descoperit talentul artistic şi a început să picteze icoane deosebite, ca în vechime. I-am comandat şi eu icoana Preasfintei Fecioare Maria, pentru care a cerut 20.000 de leva. I-am dat suma cerută, după care mi s-a părut cam scump şi am decis să-l întreb pe Vlădica Serafim despre asta la mărturisire. Am notat această întrebare într-un caieţel şi în ziua stabilită am mers la el. În timpul mărturisirii, mă

tot frământam: dacă Vlădica Serafim va considera că icoana este foarte scumpă, atunci, probabil, îmi va da înapoi diferenţa, din moment ce tot ce se făcea în acea casă, la el ajungea. Şi asta ar fi foarte incomod pentru mine. Prin urmare, ajungând la întrebarea din caieţel, am decis să nu i-o pun, continuând mai departe. Atunci Vlădica Serafim m-a întrerupt şi mi-a spus: „Icoana merită banii!" Am rămas uimit! Cazul nu poate fi explicat altfel, decât prin manifestarea unei intuiţii profetice, deoarece Vlădica Serafim nu avea cum să citească notiţele mele şi nici să audă de la cineva despre nemulţumirea mea, din moment ce eu nu am spus nimănui nimic, nici măcar pictorului.

***

Un student teolog se ataşase mult de mine şi, la recomandarea regretatului meu stareţ, mitropolitul Boris al Nevrokopului, a trebuit să mă ocup de creşterea sa duhovnicească. Studentul insista asupra tunderii sale cât mai grabnice în monahism, dar eu nu puteam face nimic fără binecuvântarea Vlădicii Serafim. Iar Vlădica Serafim ne sfătuia să mai aşteptăm. Atunci studentul nerăbdător a plecat într-o miercuri undeva, într-o atmosferă spirituală complet opusă atmosferei spirituale a Vlădicii Serafim, unde a fost călugărit. Viaţa sa ulterioară mărturiseşte faptul că primirea hainei monahale nu a fost deloc spre cinstirea Bisericii lui Hristos. Iar eu, împreună cu studentul, făceam tot posibilul pentru a-i grăbi tunderea şi împreună cu el, în inima mea, mă indignam din cauza întârzierii deliberate, la o râvnă a lui atât de nelimitată, dar acum văd cât de greşit am fost şi cât de profund vedea arhiepiscopul Serafim cu privirea sa spirituală pătrunzătoare sufletele oamenilor, viitorul lor.

Mai sunt şi alte fapte, dar voi păstra tăcerea cu privire la ele din cauza neînsemnătăţii şi a naturii lor prea intime pentru a fi puse la dispoziţia publicului larg. Noi, fiii lui duhovniceşti, stăteam în faţa lui ca la o radiografie spirituală şi nu îndrăzneam să ascundem nimic din viaţa noastră personală. Prin urmare, mărturisirea era una adevărată şi ieşeam de la el cu totul înnoiţi şi luminaţi. Eu întotdeauna am avut senzaţia că dreapta sa cea sfântă avea capacitatea de a-mi scoate din cap toată bezna duhovnicească şi deznădejdea, atunci când îşi punea mâna pe capul meu în timpul tainei de spovedanie.

(Din *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, pp. 7-9)

Din amintirile arhimandritului Alexandru

Pentru Biserica Bulgară a fost o mare fericire faptul că arhiepiscopul Serafim a trăit şi a slujit printre noi, ne-a încurajat prin credinţa şi mintea sa de Dumnezeu luminată, ne-a îmbogăţit prin calităţile minunate ale sufletului său.

Întreaga sa viaţă a constat din minuni şi, pentru marea sa smerenie, Dumnezeu i-a dăruit şi darul înainte-vederii. Nimic nu rămânea tăinuit de el...

Precum violetele de pădure, care cresc şi înfloresc într-un loc retras şi ascuns, ies în vileag prin parfumul lor delicat, la fel şi Vlădica Serafim, oricât de mult ar fi ascuns cu smerenie virtuţile sale, totuşi manifestările minunate ale sufletului său milostiv şi vizionar se descopereau celor care, într-o măsură sau alta, intrau în contact cu el. Avea atâta dragoste, încât îi putea însufleţi şi înflăcăra pe toţi cei din jurul său.

El avea o cunoaştere patristică a adevărului, cu ajutorul căruia şi-a călăuzit fii săi duhovniceşti pe calea mântuitoare a Ortodoxiei.

Cuvintele lui aveau o putere de foc, ele aprindeau inimile oamenilor şi-i îndemnau să urce pe culmile unei vieţi sfinte şi virtuoase. Rugăciunea sa fierbinte, simplă şi izvorâtă din adâncul inimii, primea adesea răspuns minunat din cer.

Eu însumi, nevrednicul său fiu duhovnicesc şi poslušnic, am experimentat de mai multe ori puterea rugăciunilor sale şi m-am minunat de clarviziunea sa. Îi datorez viaţa, de două ori.

Cum l-am cunoscut pe Vlădica Serafim? Ca locuitor al Sofiei, l-am văzut de mai multe ori pe acest

vlădică rus, dar personal nu-l cunoscusem. Până când, odată, după serviciu, când m-am apropiat de el să-i sărut dreapta, m-a binecuvântat şi m-a întrebat brusc:

- Cum te cheamă? Kostia?

- Da, Kostia! I-am răspuns surprins, uimit că îmi ştia numele.

- Vino să slujeşti ca ipodiacon în biserica noastră!

A doua zi am venit. Astfel a început legătura mea cu Vlădica Serafim.

***

Fiind în ultimul an de studii, aveam la facultate un profesor care împărţea studenţii în „ai săi" şi „străini". Mă număram printre „străini" şi mi-a fost foarte frică de examenul cu el. Înainte de examen, m-am dus dimineaţa devreme la Vlădica Serafim şi i-am împărtăşit îngrijorările mele. El mi-a cerut un conspect şi a notat cu creion roşu cinci întrebări. Apoi s-a rugat şi mi-a spus că una dintre acestea îmi va pica la examen, poruncindu-mi să le învăţ bine. A doua zi am mers la examen. Când am tras biletul, am văzut că acesta conţinea toate acele întrebări pe care Vlădica Serafim mă binecuvântase să le învăţ.

***

Pe 1 ianuarie 1943, în timpul ultimului meu semestru de studii, m-am îmbolnăvit de febră tifoidă. Boala mea s-a agravat rapid. Febra mă mistuia. Fără să ştiu, medicii i-au avertizat pe părinţii mei despre finalul inevitabil. În acel moment, a venit la mine în vizită o cunoştinţă de-a mea, doamna N.V., care se număra printre apropiaţii Vlădicii Serafim. Văzând starea mea gravă, ea s-a dus imediat la vlădica şi i-a

vorbit despre mine. El a întrebat-o care este temperatura mea, iar când a aflat că aceasta a ajuns la 40°, s-a rugat în faţa iconostasului, apoi m-a binecuvântat, în absenţa mea, pentru ca temperatura să scadă la 37,2°. Eu imediat m-am simţit mai bine. Până seara temperatura mi-a scăzut şi nu a mai crescut deloc.

Imediat după recuperare, m-am îmbolnăvit din nou. Medicii care m-au tratat credeau că febra tifoidă recidivează. Când Vlădica Serafim a aflat că sunt din nou bolnav, a cerut să fie chemat un specialist în afecţiuni asociate durerilor în piept, un pneumolog. Dar medicii insistau asupra punctului lor de vedere. Atunci vlădica a rugat, în numele său, să fie chemat doctorul Bogdanov. După ce acesta m-a examinat, s-a dovedit că am pleurezie exudativă. Prin rugăciunile stareţului meu, m-am recuperat repede şi din această boală.

***

Eram pe punctul de a fi tuns în călugărie. Apăruse deja şi decizia Sfântului Sinod. Mama mea fusese de acord cu aceasta, dar tatăl meu încă nu îşi dăduse acordul. El şi-a dorit mult să mă căsătoresc, visând să aibă un nepot, care să-i poarte numele. Înainte de călugărie, Înaltpreasfinţitul Mitropolit Ştefan m-a întrebat ce nume aş vrea să primesc la tunderea în monahism. M-am dus la Vlădica Serafim şi l-am întrebat ce nume ar trebui să cer. Rugându-se, mi-a poruncit să cer numele Alexandru, în cinstea Sfântului Alexandru Nevski, sau Ioan, în cinstea Sfântului Cuvios Ioan de Rila. Am transmis acest lucru mitropolitului Ştefan, care la călugărie mi-a ales numele Alexandru. Brusc, tatăl meu, care mai înainte fusese împotriva tunderii mele în monahism,

şi-a dat acordul, zicând: „Mi-am auzit numele. Acum pot să şi mor!” Şi, într-adevăr, după douăzeci şi cinci de zile a murit. Moartea sa a fost una creştinească, paşnică şi fără durere. A plecat în pace, cerând iertare tuturor şi primind Sfânta Împărtăşanie.

***

Cu puţin timp înainte de moartea părinţilor mei, Vlădica Serafim m-a întrebat:

- Saşa, pe cine iubeşti mai mult, pe mama sau pe tata?

Neştiind ce să răspund, i-am spus:

- În egală măsură!

Întrebarea a fost pusă destul de mângâietor, dar eu am avut un sentiment de nelinişte. Stareţul m-a mângâiat şi mi-a spus:

- Toţi părinţii au avut părinţii lor, iar părinţii lor au mers la ai lor părinţi. Orice s-ar întâmpla, să nu deznădăjduieşti, ci să Îi mulţumeşti Domnului că ţi-a dat un părinte duhovnicesc. Eu îţi sunt şi tată şi mamă.

După această convorbire, părinţii mei au murit pe neaşteptate.

Când mama mea şi-a pierdut cunoştinţa, i-am trimis un bileţel Vlădicii Serafim, cerându-i să se roage pentru ea. S-a rugat imediat, iar seara a slujit şi un moleben pentru ea, după care s-a adresat celor prezenţi şi a spus:

- Nu este voia lui Dumnezeu ca mama lui Saşa să se facă bine.

Mama mea a murit în noaptea aceea.

***

În 1944, în timpul bombardamentului, din iniţiativa Vlădicii Serafim, am strâns ajutoare pentru

călugării ruşi înfometaţi de la Sfântul Munte. Părintele Serafim Alexiev, care era ieromonah, şi cu mine, smeritul, pe atunci ierodiacon, ne aflam la Sfânta Mănăstire Rila. Acolo se aflau mulţi locuitori ai oraşului Sofia, pe care bombardamentul i-a forţat să-şi caute un refugiu în salvatorul Sion bulgar. Pe majoritatea îi cunoşteam personal şi au răspuns cu generozitate apelului nostru de ajutor pentru călugării ruşi athoniţi. Am strâns aproximativ 14.000 de leva. Într-una din călătoriile mele la Sofia, am vizitat mănăstirea rusă Kokalianski, unde locuia atunci Vlădica Serafim, pentru a-i transmite banii colectaţi. L-am găsit scriind într-o poiană din apropierea mănăstirii. M-a privit cu blândeţe şi mi-a spus:

- Ah, ai adus banii pentru Sfântul Munte? Cam cât este acolo în plic?

Şi a numit suma exactă...

***

În luna martie a aceluiaşi an, am decis să merg împreună cu părintele Serafim Alexiev la Sofia, pentru câteva zile. Desigur, am scris mai întâi o scrisoare către stareţul nostru, cerându-i binecuvântarea.

El ne-a binecuvântat, prin scrisoare, să mergem la Sofia, poruncindu-ne însă ca înainte de 17 martie să ne întoarcem la Mănăstirea Rila, deoarece „se zice (cu aceste cuvinte el îşi acoperea întotdeauna înainte-vederea) că atunci va fi un mare bombardament".

Şi aşa s-a întâmplat. Scrisoarea i-a fost înmânată părintelui Serafim, care s-a dus la Sofia şi pe 17 martie s-a întors, fugind de pericol.

***

Cu câteva luni înainte de moartea sa, Vlădica Serafim a spus: „Am deja 68 de ani şi toate eveni-

mentele cele mai semnificative din viaţa mea au avut loc pe data de 14. Şi acum suma numerelor mele de 6+8 ani este 14. Anul acesta voi muri. Mă întristez mult pentru voi, dar vă rog să urmaţi neabătut calea aleasă. Păstraţi-vă curăţenia sufletească. Feriţi-vă de orice legătură cu ecumenismul. Ţineţi-vă de credinţa ortodoxă şi de învăţăturile Domnului nostru Iisus Hristos.

Când stareţul nostru a murit, eu eram foarte întristat. Fiind adânc îndurerat, m-am rugat mult timp la sicriul lui. În aceeaşi noapte m-am culcat să mă odihnesc după o zi grea. Deodată, am avut un vis. Se făcea că vlădica s-a ridicat de pe patul său de moarte, m-a îmbrăţişat şi mi-a spus înduioşător: „Deşi am murit, dar pentru voi mereu voi fi viu!" Astfel mi-a răspuns la rugăciune şi m-a mângâiat în întristare.

Când stareţul nostru ne tot prevenea că va muri curând, noi, ca nişte copii mici pe lângă tatăl lor, îl întrebam cu îngrijorare ce ne vom face fără el.

- Atunci când veţi întâmpina greutăţi, scrieţi-mi o scrisoare, ne-a răspuns el.

- Dar este posibil a trimite scrisori în cer?

- Scrieţi-mi o scrisoare şi lăsaţi-o la mormântul meu. Dacă voi afla milă de la Domnul, vă voi mângâia şi vă voi ajuta.

Aşa s-a şi întâmplat. Şi până astăzi, mormântul iubitului nostru vlădică este o sursă inepuizabilă de vindecări şi alinări.

(Din *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, pp. 7 – 11)

Amintiri ale monahiei Casinia Vezenkova (1909 – 1981)

În anul în care l-am cunoscut pe vlădica, 1932, când am venit la el o dată, m-a întrebat:

- Mănânci în fiecare zi?

Surprinsă de întrebare, am răspuns:

- În fiecare zi.

- De câte ori pe zi mănânci?

- De trei ori pe zi, am răspuns eu, cu o nedumerire din ce în ce mai mare.

- Citeşti şi Evanghelia în fiecare zi?

- Nu, vlădica. Am citit-o deja şi stă acolo, pe noptiera mea, iar când voiesc, mai citesc din ea.

- Ia aminte, mi-a spus clar şi răspicat vlădica, ceea ce este pâinea pentru trup, este Evanghelia pentru suflet. Fără citirea Evangheliei, sufletul flămânzeşte şi se slăbănogeşte. Evanghelia hrăneşte, întăreşte şi luminează sufletul. Îţi dau poruncă să citeşti Evanghelia în fiecare zi.

- Dar nu o pot citi în fiecare zi. Sunt funcţionar public. Dimineaţa mă grăbesc la muncă, iar seara sunt frântă de oboseală şi abia aştept să mă culc.

- Eu nu-ţi poruncesc să citeşti mult, de exemplu, un capitol. Ci să citeşti în fiecare zi măcar 7 versete din Evanghelie, 7 versete din Faptele şi Epistolele Apostolilor şi câte un psalm. Iar această scurtă pravilă, dacă o vei săvârşi statornic, îţi va întări şi îţi va lumina sufletul.

***

Odată, după ce a avut criză o durere de ficat în anul 1932, vlădica a zis:

- Nu am închis un ochi toată noaptea şi nici nu mă puteam ruga de durere, ci spuneam doar: „Doamne, miluieşte!” Ce rugăciune completă! Ea cuprinde întreaga sferă a relaţiei omului cu Dumnezeu.

***

Când l-am întrebat dacă pot merge la un concert, vlădica mi-a răspuns:

- Desigur, poţi să mergi. Muzica îmblânzeşte chiar şi lupii. Poate că te va îmblânzi şi pe tine.

***

Mă certam adesea cu mama mea. Vlădica mi-a spus:

- Cum poţi să Îl iubeşti pe Dumnezeu, când nu o iubeşti pe mama ta?

***

În vara lui 1940, eram cu Vlădica la Mănăstirea Rila. În drum spre hotel, Vlădica mi-a recitat versurile lui Nekrasov:

„Cercetează-i pe cei obidiţi,
Cercetează-i pe cei umiliţi,
Aleargă pe urmele lor.
Acolo unde greu se respiră,
Acolo unde durerea domină
Fii primul la ajutor.”

Apoi s-a întors către mine şi mi-a spus:

- Repetă aceste cuvinte.

Eu, bâlbâind, le-am repetat. Iar vlădica mi-a spus din nou:

- Ţine minte aceste cuvinte.

***

Doctoriţa Raina Ivanovna îi făcea vlădicii electroliză, care-i diminua mult durerile de cap. Copiii ei

îl iubeau foarte mult pe vlădica, tot învârtindu-se în preajma lui în timpul electrolizei. Însăşi Raina Ivanovna îl cinstea foarte mult pe vlădica şi credea în puterea rugăciunilor sale.

Într-o dimineaţă, ea a sunat-o pe Nadejda Velicikova şi a rugat-o să-i spună vlădicii că mezinul ei, Mişa, în vârstă de şapte ani, s-a îmbolnăvit. Temându-se că poate avea difterie, îi cerea vlădicii să se roage pentru copil. Apoi a chemat medicul. Întrucât nu se ştia încă dacă era difterie sau nu, Nadejda i-a scris un bileţel vlădicii doar despre îmbolnăvirea copilului, cerându-i să se roage pentru el, iar despre rezultatul analizelor scria că o să-l informeze suplimentar.

Analizele au arătat că avea difterie, şi Nadejda s-a dus la vlădica pe la ora 4, pentru a-l avertiza să nu meargă la electroliză. Dar vlădica plecase cu 10 minute înainte de sosirea ei. Nadejda s-a simţit vinovată, dar totul s-a dovedit a fi după pronia lui Dumnezeu.

Vlădica, venind, a spus că nu se teme de infecţie, a liniştit-o pe mama înspăimântată, care plângea nemângâiată, s-a rugat pentru bolnav, l-a binecuvântat şi cu panaghia pe care o purta la piept. Apoi vlădica a făcut şedinţa de electroliză şi a plecat, iar băiatul a adormit.

A doua zi, Mişa avea temperatura normală şi nu-l durea nimic. A venit doctorul, a examinat pacientul şi a ridicat din umeri:

- Că a avut difterie copilul, nu există nicio îndoială. Analizele medicale au arătat acest lucru. Dar astăzi boala lui a dispărut. Şi nu ştiu cum să explic asta. Băiatul se recuperează. Nu am mai văzut până acum ca difteria să treacă atât de curând.

Mama se temea de complicaţii, dar vlădica i-a spus:

- Harul Duhului Sfânt este mai presus decât orice boală.

***

Primind de la vlădica nişte bani, 100 leva, mi-am exprimat dorinţa de a cumpăra ceea ce aveam nevoie: un stilou. Şi vlădica mi-a dat binecuvântare pentru asta. Dar pentru 100 de leva nu puteam găsi nicăieri ceea ce voiam şi cu greu am reuşit să obţin o reducere de la 200 de leva la 160. Mi-a fost teamă să-i spun această sumă vlădicii, ca să nu mai adauge încă 60 de leva, din moment ce stiloul ar fi trebuit să fie considerat darul lui.

Când am venit săptămâna următoare la vlădica, i-am arătat stiloul, i-am mulţumit, dar nu i-am spus niciun cuvânt despre preţ.

- Şi cât costă? - întrebă brusc Vlădica.

- O sută şase, - am răspuns eu repede.

- O sută şaizeci? - ca şi cum n-ar fi auzit, a întrebat din nou vlădica, şi, privindu-mă şiret şi pătrunzător, a zâmbit.

***

Ninocika, preferata vlădicii, s-a îmbolnăvit de meningită. A fost internată la doctorul Berzen, fiind deja pe moarte. Temperatura ei atinsese valori de 40°. Berzen a spus că mai are de trăit doar o zi. Părinţii s-au adresat vlădicii. Vlădica se afla la acea vreme la odihnă, în Kneajevo. El s-a rugat stăruitor pentru ea şi a citit pentru ea din Psaltire.

A doua zi, temperatura a scăzut şi Ninocika a început să se recupereze. Părinţii au venit să-i mulţumească vlădicii. Doctorul Berzen a spus:

- Nu înţeleg ce s-a întâmplat cu ea, cum de se recuperează.

De nenumărate ori, rugăciunile vlădicii i-au lăsat nedumeriţi pe doctori.

Pe Ninocika vlădica întotdeauna o numea: „Ninocika mea". Iar lumea îi zicea: „Ninocika vlădicăi".

Odată, când Ninocika era avea doar patru anişori, apropiindu-se de Sfântul Potir, ea i-a spus brusc vlădicii, care o împărtăşea:

- Vlădica, ieri am băut lapte şi pentru tine.

Cu o zi înainte fusese forţată să bea lapte, dar ea refuzase. Însă, când i s-a spus să bea pentru vlădica, nu a putut să refuze şi a băut tot laptele, iar a doua zi l-a informat despre fapta ei.

Odată vlădica a fost la şcoala unde învăţa Ninocika. Ea, ca o elevă silitoare, a fost chemată să recite o poezie înaintea distinsului oaspete. Ninocika a ieşit în faţă, s-a jenat şi s-a oprit în tăcere. Apoi s-a repezit brusc spre vlădica, a început să-l îmbrăţişeze şi să-l sărute, după care s-a potolit şi a recitat foarte bine poezia. Pe atunci avea vreo şase-şapte anişori.

***

Când era pe moarte, E.I. Stoianova, care-l iubea şi-l cinstea mult pe vlădica, a cerut ca el să vină să o spovedească, cerând insistent să fie de faţă şi soţul şi copiii ei, în prezenţa cărora s-a mărturisit şi s-a pocăit sincer de toate păcatele ei.

Când a terminat, vlădica i-a spus vesel şi binevoitor:

- Ei bine, acum voi vorbi eu. Nu vei muri. Pentru pocăinţa ta, Domnul îţi va prelungi viaţa şi eu voi veni în vizită la onomastica ta.

Toată lumea a considerat că prin aceste cuvinte vlădica a mângâiat-o pur şi simplu pe bolnavă. Dar

cu adevărat ea s-a simţit mai bine, şi vlădica a venit la onomastica ei. După aceea, a mai trăit ceva timp.

***

Gocea, fiul cel mic al lui E. Alexandrova, s-a îmbolnăvit grav, făcând o complicaţie cerebrală. Aproape că nu exista nicio speranţă de recuperare. Băiatul era pe moarte. Vlădica s-a rugat cu tot dinadinsul pentru el şi a slujit şi un moleben. Brusc, Gocea, care zăcea în uitare de sine, a deschis ochişorii şi a spus:

- Vlădica este aici. El m-a binecuvântat şi mi-a dat prescură.

După aceea, Gocea a început să se recupereze rapid.

***

În anul morţii sale, vlădica mi-a zis:

- Sunt un mare păcătos.

- Ce spuneţi, vlădica, ce păcate aveţi? - am obiectat eu.

- Sunt mândru şi zgârcit, - a spus Vlădica şi a izbucnit în plâns.

(Din arhiva Anastasiei Boikikeva,
fiica duhovnicească a monahiei Casiana)

Capitolul 1.

Copilăria şi adolescenţa

Nicolae Borisovici Sobolev, viitorul arhiepiscop Serafim, s-a născut în oraşul Riazan la 1 decembrie anul 1881, în familia negustorului Boris Matveevici Sobolev şi a soţiei sale sa Maria Nikolaevna. Familia Sobolev a avut doisprezece copii, dintre care şapte au murit în copilărie sau adolescenţă. Nicolae Sobolev era cel de-al zecelea copil din familie[1]. Arhimandritul Pantelimon Stariţki povestea, din cuvintele arhiepiscopului Serafim, despre un caz, care poate fi considerat profetic, că imediat după naşterea lui mama a exclamat: „Ce mukhtar serios s-a născut!". Nicolae era uneori numit în familie „mukhtar", ceea ce nu-i era deloc pe plac. Abia mulţi ani mai târziu, arhiereul a aflat că cuvântul „mukhtar" în limba arabă înseamnă „episcop"[2]. Familia Sobolev a trecut printr-o grea încercare, Boris Matveevici fiind fulgerător lovit de o boală nemiloasă. Nicolae avea doar şase ani, când tatăl său a suferit un accident vascular cerebral şi, timp de paisprezece ani, până aproape de moarte, a stat imobilizat la pat[3].

Întreaga atmosferă a familiei era pătrunsă de duhul rugăciunii şi de profunda conştientizare a proniei lui Dumnezeu în viaţa omului. Încă din fragedă copilărie, Nicolae Sobolev a auzit-o pe dădaca sa povestindu-i cum s-a întâlnit ea cu o haită de lupi în pădure, cum a căzut la pământ şi a rostit în şoaptă rugăciunea către Maica Domnului până ce haita a dispărut[4].

Fără îndoială că, în alegerea unei căi spirituale, Nicolae Sobolev a fost influenţat de mama sa, care dintotdeauna şi-a dorit ca fiul ei să devină preot. Fiind foarte legat de mama sa, care era de o mare blândeţe şi căldură sufletească, arhiereul a căutat întotdeauna să găsească pentru Maria Nikolaevna un loc potrivit, cât mai aproape de locul slujirii sale.

În anul 1894, Nicolae Sobolev a fost admis în clasa a doua la Colegiul Teologic din Riazan. A urmat apoi un seminar teologic, care în acei ani a devenit pentru mulţi nu numai o şcoală teologică, ci şi o încercare a credinţei şi evlaviei. Seminariile în Rusia erau pe atunci destinate, în primul rând, educaţiei creştine a tinerilor proveniţi din familii de clerici. Prin urmare, mulţi fii de preoţi au fost nevoiţi să studieze la seminarii, chiar dacă nu voiau să ajungă preoţi.

Cunoscutul scriitor duhovnicesc, mitropolitul Veniamin Fedcenkov, a efectuat un calcul, prin care a stabilit că din numărul total de absolvenţi de seminar doar 10-15% au devenit preoţi, iar din numărul total de absolvenţi de academii duhovniceşti, şi mai puţini[5]. Nici chiar sistemul educaţional al seminariilor teologice nu presupunea faptul că absolvenţii îşi vor consacra viaţa în mod obligatoriu slujirii pastorale. Orice menţiune referitoare la chemarea lor duhovnicească provoca proteste atât din partea studenţilor, cât şi a profesorilor[6]. Preotul Roman Medved, care a vizitat Grecia chiar înaintea Primului Război Mondial, scria cât de neobişnuită şi ciudată i s-a părut tradiţia şcolilor teologice greceşti, ai căror elevi purtau rasă şi părul lung[7].

Mai rău era că elevii din seminar îşi pierduseră pur şi simplu credinţa. „Nimeni, scria P. Liubimov în ziarul monarhist *Cauza rusească*, nu se raportează

atât de superficial şi, uneori, atât de blasfemiator la religie ca un seminarist (...). Cunoşteam un tovarăş de seminar, care mi-a mărturisit: «Nu-ţi poţi imagina cât de religios am fost în copilărie. Ba chiar s-a întâmplat ca mama mea să mă pedepsească, refuzând să mă ia la biserică (...). Acum nu a mai rămas nimic. Seminarul a stârpit totul»”[8].

Şi arhiepiscopul Serafim Sobolev îşi amintea despre seminar acelaşi lucru. Ierarhul povestea că „în mare parte, studenţii finalizau cursul academic cu o perspectivă non-bisericească şi chiar anti-bisericească asupra lumii”[9].

Ca răspuns la declinul disciplinei, conducerea seminarului lua măsuri drastice, ceea ce a condus doar la învrăjbirea studenţilor şi chiar la revolte, care uneori se încheiau tragic. De exemplu, la Penza a fost ucis rectorul seminarului local, Arhimandritul Nicolae, iar la Tiflis a fost împuşcat cu un revolver inspectorul de seminar Dobronravov. O tentativă de omor a avut loc şi asupra rectorului seminarului din oraşul Vladimir.

Desigur, astfel de cazuri nu pot fi generalizate. Studenţii de seminar care aveau amintiri plăcute din acei ani mărturiseau despre existenţa multor exemple pozitive. Şi nu poate fi uitat faptul că dintre absolvenţii de atunci au răsărit mii de mucenici, care au pătimit pentru Hristos în anii persecuţiei comuniste.

Aşadar, orice elev al şcolii teologice din acea vreme putea să-şi aleagă calea pe care s-o urmeze.

Într-o astfel de atmosferă a trăit şi viitorul arhiereu. În anul 1900, a intrat la Seminarul Teologic din Riazan, unde a studiat până în anul 1904[10]. Arhimandritul Pantelimon relatează un fapt interesant din această perioadă a vieţii lui Nicolae Sobolev: „Vlădica era în clasa a VI-a la seminar. Toţi elevii s-au adunat

la o şedinţă pentru a-l demasca pe hoţul M. din clasa lor. Preşedintele şedinţei a început discursul acuzator. M., dându-şi seama ce se întâmplă, s-a ridicat imediat şi, trecând prin clasă, s-a aşezat în bancă lângă Sobolev, plecându-şi ruşinat capul. Nicolae a început să-l liniştească: «Nu-i nimic, nu-i nimic. Nu-ţi fie frică!». «Tovarăşi, a spus preşedintele, iată, Nicolae Borisovici Sobolev (...) l-a luat pe hoţul M. sub protecţia lui, dar el nu ştie că acum două săptămâni, M. i-a furat galoşii cei noi!» M. a lăsat capul şi mai jos şi a început să şoptească: «De ce am făcut eu asta, de ce am făcut eu asta?!» Nicolae a început din nou să-l consoleze: «Nu te teme. Cine-i fără de păcat?» Iar preşedintele a declarat cu voce şi mai tare: «Tovarăşi, Nicolae Borisovici Sobolev continuă să-l consoleze pe M., dar nu ştie că i-a furat şi mănuşile acum trei zile». Dar Sobolev continua să-l liniştească pe M. Când clasa a decis să ceară excluderea lui M. din seminar, pentru că era hoţ, Nicolae l-a apărat cu ardoare şi, învingând rezistenţa întregii clase, a pledat ca acesta să ceară să plece din seminar din proprie iniţiativă şi, prin aceasta, l-a salvat de ruşine pe viaţă”[11]. Ulterior M. şi-a îndreptat viaţa şi a devenit un preot bun.

Arhimandritul Pantelimon scria că încă din seminar Nicolae Sobolev Îi făgăduise Domnului să devină călugăr, dar tot amâna. Nu voia să-şi supere mama, care, în dorinţa de a aranja viaţa personală a fiului ei, tot făcea încercări de a-l căsători, care însă nu s-au încununat de succes. Iată una din astfel de tentative. „Următoarea presupusă mireasă, scria părintele Pantelimon, era o fată frumoasă şi deşteaptă (...), pe nume Nastia. În timp ce părinţii tinerilor discutau, Nicolae, pentru a nu fi prezent la această conversaţie, a ieşit împreună cu Nastia şi cu cele două surori ale ei

la o plimbare, de-a lungul liniei ferate. În timpul discuţiei, Nastia l-a întrebat de ce nu a intrat mai întâi la Academia duhovnicească şi apoi să se căsătorească. El a răspuns că acţionează conform voinţei mamei sale. Atunci ea l-a întrebat: «Şi tu nu vrei să te căsătoreşti?»". Nicolae a răspuns că nu vrea. «De ce?», a întrebat ea. «Pentru că îmi doresc să fiu călugăr», a răspuns el. La întoarcere, sora mai mică a fetei i-a povestit totul mamei sale. Aceasta a început să o mustre pe mama lui Nicolae pentru faptul că şi-a adus fiul ca posibil mire, iar el visează să fie călugăr. Şi, astfel, peţitul a eşuat. Pe drum, mama l-a întrebat: «De ce i-ai spus, Kolia, miresei despre dorinţa ta de a deveni călugăr?» «Mamă, ceea ce am simţit, aceea am şi spus», i-a răspuns Nicolae"[12].

În vara anului 1904, Nicolae Sobolev nu era încă hotărât pe ce cale va merge în continuare. Pentru un absolvent de seminar necăsătorit, care nu căuta o funcţie publică, la acea vreme exista o singură posibilitate de lucru, aceea de a obţine un loc de dascăl într-una din parohii. Cu toate acestea, mult timp Nicolae nu s-a putut hotărî cum e mai bine să procedeze. În cele din urmă, s-a hotărât să meargă împreună cu mama sa ca să se închine mai întâi la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului Bogoliubska, aflată în catedrala oraşului. Această icoană era adusă în fiecare an, cu procesiune, din satul Zimarovo la Riazan spre închinare. Ajungând aici, au aflat că icoana Bogoliubska a fost dusă înapoi la Zimarovo. În drumul lor, însă, mama şi fiul s-au întâlnit cu un coleg al lui Nicolae, Mihail Smirnov, cu care şi-au împărtăşit problemele. „Ai învăţat atât de bine şi asta ca să devii doar cântăreţ într-o parohie oarecare?! Tu trebuie să mergi la Academie", i-a spus Mihail. Nicolae i-a amintit că exame-

nele de la academiile teologice trecuseră deja şi, în afară de aceasta, el însuşi nu era deloc pregătit pentru examene. Iar Mihail i-a răspuns că examenele de la Academia din Sankt Petersburg fuseseră reprogramate la sfârşitul lunii august, din cauza reparaţiilor. „Ştiu că eşti ancorat adânc în credinţă, i-a spus Mihail, pune-ţi nădejdea în Domnul! Şi Mântuitorul nu te va lăsa. Eu zic să mergi aşa la examene, fără nicio pregătire”[13].

Nicolae a primit cuvintele lui Mihail Smirnov ca pe un răspuns al Maicii Domnului la nehotărârea lui. Astfel s-a hotărât să dea admiterea la academie.

Însă admiterea la academie fără pregătire era aproape imposibilă. Trebuiau susţinute examene la mai multe materii: teologia dogmatică, istoria Bisericii, Sfânta Scriptură – Vechiul şi Noul Testament, greaca şi latina. În total, pentru admiterea în academie, era necesar să citească şi să înveţe cel puţin 1200 de capitole. Prin urmare, mulţi şi refuzau să dea admiterea[14]. Nicolae Sobolev avea doar zece zile de pregătire pentru examene. Cu toate acestea, cu credinţă tare şi cu nădejde, viitorul arhiereu a plecat spre Sankt Petersburg.

Cele două întâmplări cu totul deosebite din timpul admiterii la academie l-au întărit pe viitorul ierarh în credinţă şi i-a influenţat decisiv viaţa.

Neavând timp să se pregătească pentru examenul de teologie dogmatică, Nicolae a învăţat doar un singur bilet: „Istoria dogmei Sfintei Treimi” şi s-a rugat cu tărie lui Dumnezeu ca să-i pice tocmai acest bilet. Preasfinţitul povestea că în ajunul examenului stătea ascuns în podul academiei şi se ruga fierbinte, cerând sincer ajutorul lui Dumnezeu. Rugăciunea lui

nu a rămas fără de răspuns. Nicolae a tras chiar acest subiect, susţinând examenul cu succes.

Pentru examenele ulterioare, Nicolae Sobolev nu a mai avut îndrăzneala să recurgă la o asemenea rugăciune, cu toate acestea, el le-a trecut pe toate cu bine. În acel an, din 71 de abiturienţi, doar 50 de persoane au fost acceptate în academie, precum şi şase cetăţeni străini, admişi prin decretul Sfântului Sinod. În lista celor admişi Nicolae Sobolev s-a situat pe locul 48[15].

Apoi, a început studiile. Sankt Petersburgul, care la acea vreme era capitala Rusiei, le oferea tinerilor multe ispite. Unii au şi cedat tentaţiilor. Sankt Petersburgul, însă, nu era doar un oraş al ispitelor, ci şi un oraş al marilor sfinţenii. Întreaga Rusie cunoştea Lavra Alexandru Nevski, unde se aflau moaştele Sfântului Alexandru Nevski. În centrul oraşului se înălţau două catedrale magnifice: Kazanskaia şi Sfântul Isaac.

Locuitorii oraşului cinsteau în mod deosebit Icoana Maicii Domnului din Kazan. Ei cu osârdie păstrau predania, pe care o legau şi de numele Sfântului Mitrofan de Voronej (din secolul XVIII), că Sankt Petersburgul nu va cădea în mâna duşmanilor atâta timp cât această icoană se află în oraş.

Loc de pelerinaj era şi mormântul Sfintei Xenia din Petersburg, care ajuta oamenii în cele mai dificile situaţii. În acei ani, nu departe de Sankt Petersburg, în Catedrala Sfântului Andrei din Kronstadt slujea sfântul nostru părinte Ioan Serghiev, făcătorul de minuni. Dreptul şi sfântul Ioan din Kronstadt era cinstit foarte mult de oamenii Bisericii încă în timpul vieţii sale. Pentru vindecare şi sfaturi duhovniceşti veneau la el creştini din toată Rusia. Biserica unde slujea

protoiereul Ioan era întotdeauna aglomerată. Dar de multe ori se întâmpla ca Sfântul Ioan să ofere ajutor şi de la distanţă. Mulţi i-au scris părintelui Ioan despre necazurile lor în scrisori, iar după rugăciunea sfântului au primit ajutor.

Unul dintre bunii prieteni ai lui Nicolae Sobolev în timpul studiilor sale la Academie era Ivan Fedcenkov, care era cu un an mai mare decât viitorul arhiereu. Ulterior, Ivan Fedcenkov s-a călugărit, primind numele de Veniamin, a devenit episcop şi apoi mitropolit. În perioada anilor 1930-1940, mitropolitul Veniamin a păstorit eparhia Patriarhiei Moscovei în SUA, iar după cel de-al Doilea Război Mondial s-a întors în Rusia, a fost mitropolit de Riga, apoi mitropolit de Rostov şi, la sfârşitul vieţii sale, mitropolit de Saratov. Mitropolitul a devenit celebru şi ca scriitor duhovnicesc. Arhiereul a murit în Mănăstirea Pskov-Pecerski.

În academie, lui Nicolae Sobolev toţi i se adresau cu diminutivul „Kolecika". Mitropolitul Veniamin Fedcenkov îşi amintea că acest nume se datora afecţiunii sale deosebite pe care o avea faţă de toţi colegii săi. Mitropolitul Veniamin scria mai târziu:

„Se întâmpla uneori ca el să treacă prin auditoriile pline de studenţi şi, dintr-o dată, fără veste, le adresa un salut:

- Bună ziua, dragii mei!

Sau bătea uşor pe careva pe umăr, îl mângâia afectuos pe creştet, indiferent dacă acestuia îi convenea sau nu... Ori, îmi spunea:

- Vanecika! (numele de botez al Mitropolitului Veniamin.) Lasă-mă să te sărut, drăguţul meu, pentru că te iubesc![16]".

O astfel de adresare nu includea acea „dragoste abstractă pentru umanitate", în care, potrivit lui F.M.

Dostoievski, omul se iubeşte doar pe sine însuşi[17]. Cazul descris anterior, legat de seminaristul prins la furat, arată că atitudinea caldă a lui Nicolae Sobolev faţă de oameni nu era făcută cu intenţia de a impresiona.

Conform mărturiei Mitropolitului Veniamin Fedcenkov, la academie Nicolae Sobolev nu avea nici duşmani şi nici prieteni apropiaţi, însă toată lumea îl iubea prieteneşte[18]. Cu toate acestea, mulţi chiar au abuzat de bunătatea lui. „Aproape niciodată, scria Arhimandritul Pantelimon, lui nu-i rămânea nici porţia de ceai, nici cea de zahăr, pe care tovarăşii săi le consumau fără să mai ceară voie”[19]. Trebuie remarcat faptul că Nicolae Sobolev nu era bogat şi în al patrulea an de studii, el fiind deja ierodiacon, nu şi-a putut plăti la timp studiile. În consecinţă, nu a fost admis la susţinerea examenelor şi a disertaţiei împreună cu colegii săi[20].

Marea pasiune al lui Nicolae Sobolev era să cânte la pian în sala de seminar şi să cânte rugăciuni, inclusiv compoziţii proprii[21].

În anii de studii la academie, cu viitorul arhiereu s-a întâmplat un lucru ciudat, ceea ce, fără îndoială, a influenţat cursul vieţii sale. La sfârşitul primului an de studii, Nicolae, împreună cu mama sa şi fratele său mai mic, Mihail, au mers pentru ceva timp în vizită la sora lor mai mare, Varvara, care era căsătorită cu şeful gării din Politovo. Într-o bună zi, când Nicolae stătea întins la o margine de pădure şi admira cerul, a venit la el în grabă fratele său, Mihail. „Varia moare!”, a spus acesta, speriat. Sora lui avea o hemoragie nazală spontană, care nu putea fi oprită. Varvarei îi cursese mult sânge şi era deja pe moarte. „Acum toată nădejdea este doar în rugăciunile tale”, i-a spus mama lui Nicolae, înecându-se de plâns. „Până la oraş de aici, de

la staţia noastră, este foarte departe şi niciun doctor nu poate fi chemat de urgenţă". Vlădica Serafim le povestea ulterior fiilor săi duhovniceşti cum s-a apropiat de Varvara, s-a rugat şi a însemnat-o cu semnul sfintei cruci. Sângerarea s-a oprit imediat şi sora şi-a recăpătat cunoştinţa. Preasfinţitul îşi amintea adesea acest incident, fără să uite de fiecare dată să-I mulţumească lui Dumnezeu pentru această minune[22].

În mod repetat, în timpul studiilor sale, Nicolae Sobolev l-a vizitat pe protoiereul Ioan din Kronstadt. Ultima vizită a avut loc în primăvara anului 1907. Împreună cu prietenul său, Viktor Raev, Nicolae Sobolev a participat la slujba din Catedrala Sfântul Andrei. În acea zi, studenţii s-au rugat în altar. Iată cum îşi aminteşte Arhiepiscopul Serafim de felul în care şi-au luat ei rămas bun de la părintele Ioan. „Luându-şi rămas bun de la noi, povesteşte Arhiepiscopul Serafim, părintele Ioan l-a binecuvântat mai întâi pe Vitia Raev, apoi şi pe mine. Vitia, ocolind Sfânta Masă, se îndrepta deja spre altarul central, timp în care eu m-am apropiat de scaunul cel de sus din spatele Sfintei Mese. Deodată, părintele Ioan fulgerător s-a repezit spre mine. Brusc m-am oprit în loc lângă scaunul cel de sus. Părintele şi-a pus mâinile pe capul meu în formă de cruce, şi-a ridicat ochii spre cer şi a spus cu o voce emoţionată: «Binecuvântarea Domnului să fie peste creştetul tău!» Am simţit imediat ca şi cum o scânteie de foc mi-a trecut din creştet până în călcâie. O negrăită bucurie mi-a umplut inima şi întreaga fiinţă. Eram ca un om beat, clătinându-mă uşor şi temându-mă să nu cad. Întreaga zi am trăit o bucurie nespus de mare, simţind că plutesc".[23]

Mitropolitul Veniamin Fedcenkov scria că Nicolae Sobolev nu a avut succese deosebite în timpul

studiilor sale, iar la examene se pierdea cu totul. După examene, considerând că răspunsurile sale fuseseră extrem de nereuşite, el alerga iute în camera lui Ivan Fedcenkov. Acesta, în memoriile sale, ne descrie starea prietenului său astfel:

„«Ei, drăguţă, să ştii că am picat examenul!» Şi cu un surâs stânjenit, dând din cap cu tristeţe, îmi povestea despre eşecul său (...) «Ce ruşine! Dacă aş fi picat la filozofie sau metafizică, Dumnezeu cu ele; dar am picat la patrologie şi m-am făcut de râs»". Când se dovedea însă că situaţia nu era atât de tragică şi că profesorul, binevoitor, îi acordase cea mai mare notă, Nicolae dădea buzna din nou la Fedcenkov, strigând: «Cinci! Cinci! Dragul meu! Nu pot să cred, Doamne!» Şi bucuros, ca un copil, continua: «Eu nici trei nu meritam, iar dragii de ei mi-au trântit un cinci! Mântuieşte-i, Doamne!»[24].

Desigur, viitorul arhiepiscop Serafim nu era un student slab, ci aparţinea tipului de oameni pentru care era dificil să găsească din mers un răspuns la o întrebare temeinică, dar care, cu o pregătire adecvată, uimesc prin profunzimea de înţelegere a esenţei problemei abordate. Un exemplu în acest sens este disertaţia strălucită a viitorului arhiereu, precum şi un punctaj general de absolvire destul de ridicat, 4.509[25]. Pentru comparaţie, trebuie subliniat faptul că nota finală a colegului său Gheorghe Şavelski, viitorul protoiereu al armatei şi marinei a fost 4.777, iar nota finală a lui Mihail Iliinski, viitorul mitropolit Macarie, exarh al Patriarhiei Moscovei în Statele Unite, a fost 4.393[26].

Pe parcursul anilor de învăţământ, Nicolae Sobolev s-a ocupat cu studierea, din proprie iniţiativă, a scrierilor patristice. Iar atunci când inspectorul aca-

demiei, arhimandritul Teofan Bâstrov, a adunat un grup de studenţi care să se ocupe cu studiul operelor şi învăţăturii Sfinţilor Părinţi, Nicolae s-a înscris imediat. Prietenii săi, Ivan Fedcenkov şi Viktor Raev, i s-au alăturat. Grupul a fost numit în cinstea Sfântului Ioan Gură de Aur, dar studenţii îl numeau prescurtat: „Zlatoust". Iniţial, în grup erau înscrişi doar cinci studenţi, apoi treptat numărul lor a crescut. Întâlnirile decurgeau în felul următor: studenţii citeau în prealabil un fragment din scrierile unuia dintre Sfinţii Părinţi, după care se întruneau la şedinţa grupului. Unul dintre studenţi prezenta un referat, iar toţi ceilalţi, împreună cu arhimandritul Teofan, discutau pe marginea acestuia. „Încetul cu încetul, îşi aminteşte Mitropolitul Veniamin, se înfiripa în noi ideea patristică ortodoxă. Acesta fiind de fapt şi obiectivul. În acelaşi timp, a intra în rândul membrilor acestui grup nu era deloc simplu. În academie se zicea chiar că «este mai uşor să curgă Niprul înapoi, decât în Grupul Zlatoust să nimerim noi»"[27]. Şedinţele grupului se ţineau săptămânal.

Arhimandritul Teofan Bâstrov a avut asupra lui Nicolae Sobolev un impact imens. Fiind absolvent al Academiei Teologice din Sankt Petersburg, Teofan Bâstrov i-a dedicat ulterior acesteia mulţi ani, mai întâi ca profesor, inspector apoi ca şi rector. Atitudinea sa faţă de viaţa monahală era atât de serioasă şi atât de smerită, încât el, ca şi Sfântul Grigore, făcătorul de minuni, care fugea de hirotonia sa întru episcop[28], a fugit de două ori înainte de călugărirea sa[29], de teama măreţiei acestui cin. Adâncirea constantă în rugăciune şi smerenia profundă a arhimandritului au dus adesea la abuzuri din partea studenţilor, iar mai târziu, când a devenit rector, chiar la o scădere a disciplinei. Cu toate

acestea, el a avut şi admiratori sinceri, printre care se numărau şi Ivan Fedcenkov şi Nicolae Sobolev. „Chipul neobişnuit al Arhimandritului Teofan, îşi amintea Mitropolitul Veniamin, atrăgea în mod natural studenţii interesaţi de viaţa spirituală (...) L-am iubit şi l-am apreciat mult pe părintele Teofan. Pentru aceasta, studenţii ne-au numit «teofaniţi». Desigur, nu ne supăram pentru aceasta”.[30]

Legătura cu Arhiepiscopul Teofan Bâstrov l-a determinat, în mare măsură, pe Nicolae Sobolev să rezolve problema tunderii lui în monahism. Această problemă îl preocupa pe viitorul episcop încă din anii de seminar, când s-a decis să aleagă calea monahală. În academie, însă, Nicolae Sobolev a început să fie cuprins de îndoieli. Unii pot obiecta că astfel de îndoieli îi sunt străine unui viitor călugăr adevărat. În acest sens, arhimandritul Ciprian Kern scria că pentru o persoană cu înclinaţie monahală nu ar trebui să existe nicio ezitare între calea monahală şi cea familială[31].

Însă cuvintele arhimandritului Ciprian nu se potrivesc în cazul lui Nicolae Sobolev. Ezitările viitorului ierarh nu erau legate de îndoieli cu privire la calea pe care urma să o aleagă, căsătoria sau călugăria, ci de marea responsabilitate pe care o implica monahismul.

Mitropolitul Veniamin Fedcenkov îşi aminteşte că în acea perioadă Nicolae Sobolev se îndoia că va putea face faţă greutăţilor vieţii monahale[32]. Situaţia era îngreunată şi de faptul că, atunci când era în anul IV de studii, arhimandritul Teofan îi ceruse să se decidă curând în ce calitate intenţiona să slujească Biserica în continuare[33].

Arhimandritul Teofan însuşi nu insista asupra căii monahale pentru Nicolae şi nici nu intenţiona să-i impună voinţa sa. Şi atunci Nicolae Sobolev a cerut

sfat, în scris, stareţului de la Optina, Sfântului Anatolie Potapov, şi Sfântului Ioan de Kronştadt. Însă nici de această dată viitorul arhiereu nu a primit răspuns la întrebarea sa. Stareţul Anatolie i-a scris că nu poate da un răspuns la această întrebare fără să îl vadă, iar Sfântul Ioan din Kronstadt nu i-a răspuns deloc[34]. La îndemnul arhimandritului Teofan, Nicolae Sobolev a mers după sfat la un vestit stareţ, care i-a dat următorul răspuns: „Poţi alege viaţa monahală, dar poţi şi să nu o alegi. Tu vrei să fii călugăr, dar poţi fi şi un bun preot”[35].

Nicolae Sobolev a primit răspuns la întrebarea sa datorită lui Ivan Fedcenkov, care în anul 1905 a mers într-un pelerinaj la Mănăstirea Sarov pentru a se închina Sfântului Serafim de Sarov, care fusese canonizat cu doi ani înainte. Ştiind că Nicolae Sobolev avea mare evlavie la acest sfânt, i-a adus de acolo o iconiţă mică a Cuviosului Serafim. Ulterior, mitropolitul Veniamin Fedcenkov îşi amintea că nici nu şi-a imaginat că acest dar va juca un rol cheie în viaţa lui Nicolae Sobolev.

Nicolae, după cum a mărturisit el însuşi mai târziu, s-a hotărât să-i ceară ajutorul Sfântului Serafim cu privire la alegerea căii în viaţă. Rugându-se în faţa icoanei primite în dar de la Ivan Fedcenkov, viitorul arhiereu i-a cerut Sfântului Serafim să-i dea un răspuns la întrebarea care-l frământa, deschizând la întâmplare cartea cu viaţa acestuia. Mitropolitul Veniamin a copiat textul de la pagina aceea, care i-a fost arătată de Nicolae Sobolev: „În anul 1830, un frate din pustia Glinsk, fiind extrem de nehotărât în ceea ce priveşte chemarea sa, a mers intenţionat la Sarov pentru a-i cere sfatul părintelui Serafim. Căzând la picioarele Preacuviosului, l-a rugat să-i dea un răspuns la în-

trebarea care îl chinuia: «Era voia lui Dumnezeu ca el şi fratele său Nicolae să meargă la mănăstire?» Şi preasfântul stareţ i-a răspuns: «Mântuieşte-te pe tine şi pe fratele tău!». Apoi, gândindu-se puţin, a continuat: «Îţi aminteşti viaţa lui Ioanichie cel Mare? Rătăcind prin munţi, a scăpat din întâmplare din mâini toiagul, care a căzut în prăpastie. Nici toiagul nu putea fi scos şi nici sfântul fără el nu putea merge mai departe. Trecând printr-o stare de întristare profundă, el a strigat către Domnul Dumnezeu şi îngerul Domnului i-a înmânat în chip nevăzut un toiag nou». Spunând acestea, părintele Serafim şi-a pus propriul baston în mâna dreaptă a fratelui şi a continuat: «Cât de greu este să păstoreşti suflete! Dar, în toate nenorocirile şi necazurile tale în păstorirea sufletelor fraţilor, îngerul Domnului va fi cu tine mereu, până la sfârşitul vieţii tale». Şi, ce a urmat? Acest frate, care îi ceruse sfatul părintelui Serafim, s-a călugărit cu numele de Paisie şi în anul 1856 a fost numit stareţ în pustia Churkinskaia din Astrahan, iar şase ani mai târziu a fost ridicat la rangul de arhimandrit, ajungând astfel, aşa cum îi prezisese părintele Serafim, să păstorească sufletelor fraţilor. Iar fratele părintelui Paisie (...) şi-a încheiat viaţa ca simplu ieromonah în Mănăstirea Sfântului Gheorghe din Kozeleţki[36]".

Cele citite în viaţa Sfântului Serafim l-au zguduit pe Nicolae. Îndoielile cu privire la calea sa viitoare au fost complet risipite. Este interesant de remarcat şi faptul că fratele mai mic al lui Nicolae, Mihail, a fost şi el călugărit cu numele Serghie, apoi a fost ridicat la rangul de arhimandrit şi până la moartea sa, în 1948, a fost mereu alături de Nicolae.

La scurt timp după aceasta, adică la 8 februarie anul 1908, Nicolae Sobolev, pe când era student în anul IV la Academie, a fost tuns în monahism[37].

La alegerea numelui monahal pentru viitorul arhiereu s-au întâmplat următoarele. De regulă, stareţul sau arhimandritul care călugăreşte un frate nu-l întreabă ce nume ar dori să primească în călugărie. Există însă şi excepţii. O astfel de excepţie s-a petrecut şi la stabilirea numelui viitorului arhiereu. Când Nicolae Sobolev a fost întrebat ce nume în călugărie ar dori să primească, el a răspuns că un călugăr trebuie să renunţe la voinţa sa de la bun început şi, prin urmare, este gata să accepte orice nume. „Ei bine, i-a spus arhimandritul Teofan Bâstrov, vezi ca nu cumva să nu-ţi fie pe plac numele pe care ţi-l vom da!" Mai târziu s-a aflat că Nicolae urma să primească numele Dosoftei.

Totuşi, lui Nicolae Sobolev i-a fost hărăzit să primească un alt nume. Rectorul Academiei Teologice din Sankt Petersburg, episcopul Serghie Tihomirov, în ajunul tunderii lui Nicolae, a mers la cină la negustorul Ivan Ivanovici Rubakhin, care era staroste al bisericii Academiei Teologice şi supraveghetor financiar onorific al Academiei din Sankt Petersburg. Fiind un om foarte bogat, I.I. Rubakhin îi ajuta permanent financiar pe studenţii săraci din academie să-şi plătească studiile[38]. Acesta a şi influenţat într-un fel alegerea unui nume pentru viitorul arhiereu. În timpul cinei, conversaţia s-a îndreptat către viitoarea tundere şi cele două fiice ale negustorului l-au întrebat pe episcopul Serghie ce nume îi va da tânărului călugăr. Aflând că viitorul călugăr va fi numit Dosoftei, fetele au intervenit pe lângă episcop ca să-i dea acestuia un nume mai armonios. Întorcându-se aca-

să, episcopul Serghie şi-a amintit că în urmă cu ceva timp, fiind martor la dezgroparea moaştelor Sfântului Serafim de Sarov, i-a promis sfântului că va da numele lui unui student al academiei, pe care îl va tunde el însuşi[39]. Astfel s-a rezolvat problema cu numele lui Nicolae. Noul său nume i-a fost dat în cinstea sfântului, la ajutorul căruia a alergat în momentul căutărilor sale duhovniceşti.

La 3/16 februarie anul 1908, călugărul Serafim a fost hirotonit ierodiacon[40], iar cu puţin înainte de sfârşitul cursurilor episcopul Serghie Tihomirov l-a hirotonit ieromonah[41].

În toamna anului 1908, ieromonahul Serafim şi-a susţinut disertaţia cu tema: „Doctrina smereniei în Filocalie", care a fost coordonată de îndrumătorul său de la Catedra de teologie morală, temă care ar putea părea plictisitoare. Căci ce poţi scrie nou şi interesant despre smerenie, virtute atât de des pomenită, uneori, din păcate, chiar fără motiv?

Cu toate acestea, viitorul ierarh a reuşit să găsească o abordare nouă şi originală pentru scrierea disertaţiei sale. Ieromonahul Serafim a reuşit să transforme un subiect „plictisitor" într-un studiu strălucit, care a fost foarte apreciat de profesorul Alexandru Alexandrovici Bronzov.

Înainte de toate, părintele Serafim a studiat cu multă atenţie Filocalia, apoi şi-a scris eseul, nesofisticat şi la obiect. Viitorul ierarh a scris, în primul rând, despre esenţa conceptului de „smerenie" şi a examinat în detaliu diferitele sale tipuri, cum ar fi cel primar, mediu şi desăvârşit, dezvăluind apoi în detaliu semnificaţia acestei virtuţi în lucrarea mântuirii.

Profesorul A.A. Bronzov, în recenzia sa, a menţionat că lucrarea ieromonahului Serafim era un stu-

diu profund al moştenirii patristice şi a sfătuit autorul „să continue să rămână fidel acestei căi”. Drept urmare, la 16 septembrie anul 1908, consiliul ştiinţific al Academiei Teologice din Sankt Petersburg a decis să-i acorde părintelui Serafim Sobolev gradul de candidat în teologie cu dreptul de a primi un master în teologie fără noi teste orale[42].

Subiectul smereniei a fost ulterior foarte apropiat arhiereului. Ca şi Sfinţii Părinţi, arhiereul era convins că fără smerenie „sunt imposibile adevăratele fapte ale vieţii creştine”[43]. Acest subiect, în viitor, a fost reflectat în predicile şi scrierile teologice ale Sfântului Serafim.

Capitolul 2.

Pe tărâmul educaţiei duhovniceşti

În acei ani au fost făcute nenumărate încercări de a depăşi privilegiul de clasă în educaţia duhovnicească. Situaţia s-a îmbunătăţit abia pe la sfârşitul secolului al XIX-lea, când şi-au făcut apariţia primele proiecte privind transformarea şcolilor teologice. Autorii acestor proiecte au propus separarea învăţământului general de cel teologic şi pastoral[44].

Primii paşi în această direcţie au fost făcuţi de către arhiepiscopul de Volin şi Jitomir Antonie Hrapoviţki. În eparhia sa, el a înfiinţat o Şcoală pastorală, unde ieromonahul Serafim Sobolev şi-a început activitatea didactică.

În şcoală erau primiţi toţi doritorii, fără restricţii de clasă. Viaţa în şcoală era vizibil diferită de cea din seminar, fiind mai apropiată de cea mănăstirească. Toţi profesorii şcolii făceau parte din cler. Programul şcolii era orientat către formarea elevilor pentru viitoarea slujire pastorală. Pe parcursul celor trei ani de studii, elevii învăţau Sfânta Scriptură, dreptul canonic, istoria Bisericii, muzica bisericească, arta bisericească. Patrologia se studia succint, din scrierile Sfinţilor Părinţi fiind selectate doar lucrările necesare păstorului pentru formarea sa şi cele necesare pentru predicare. Teologia era de asemenea predată în cadrul unui program prescurtat, redus la negarea ereziilor şi la apărarea împotriva îndoielilor religioase. Evlavia creştină se învăţa după cartea Sfântului Teofan Zăvorâtul *Calea spre mântuire*[45].

Tot în această şcoală preda şi prietenul ieromonahului Serafim, Victor Raev, care fusese călugărit cu numele Ioan. Curând după călugărire, el a murit de tuberculoză[46]. Materiile pe care le preda au fost preluate de ieromonahul Serafim. Aceasta s-a dovedit a fi o muncă copleşitoare pentru el, deteriorându-i sănătatea. Din acest motiv, ieromonahul Serafim a depus o cerere de transfer şi, în acelaşi an, a fost numit supraintendent adjunct al Şcolii teologice din Kaluga. Şi mama părintelui Serafim s-a stabilit cu traiul tot în gubernia Kaluga, în oraşul Peremisl.

În anul 1910, la sărbătorile de Crăciun, părintele Serafim urma să vină în vizită la mama sa, la Peremisl. Maria Nikolaevna îşi dorea cu tot dinadinsul să-şi trateze fiul cu nişte peşte, pe care era imposibil să-l găseşti pe timp de iarnă. Nu-i rămânea decât să nădăjduiască la ajutorul de sus. Maria Nikolaevna, după ce s-a rugat înaintea icoanei Sfântului Nicolae, făcătorul de minuni, a ieşit în drum. Ceea ce s-a întâmplat în continuare povesteşte Arhimandritul Pantelimon: „Pe cealaltă parte a drumului trecea în grabă un ţăran. «Taică, tăicuţă!», l-a strigat ea. Ţăranul s-a îndreptat spre ea. «Eşti cumva pescar?», l-a întrebat ea. «Da, sunt pescar. Care-i treaba?» «Vezi, drăguţă, zilele acestea vine acasă fiul meu, care este călugăr. Carne el nu mănâncă, ci numai peşte. Te rog să mergi la râu şi să prinzi nişte peşte pentru fiul meu, iar eu îţi voi plăti cât ceri.» «Dar, parcă acum e timp de prins peşte, măicuţă dragă? Acum, toţi peştii sunt la fundul apei. Păi, cum altfel, la ger de -25°...» Mama însă continua să insiste, spunându-i: «Fiul meu se va ruga lui Dumnezeu pentru tine». Ţăranul a strâns din umeri, dar a fost totuşi de acord. S-a dus la râul Oka şi timp de aproximativ o oră a spart gheaţa, care era

de grosimea cam de 70 cm, tot făcându-şi cruce şi rugându-se, aşa cum îl învăţase femeia. Apoi, a coborât plasa de pescuit în gaură, spunând: «Doamne, pentru părintele Serafim, slujitorul Tău, trimite nişte peşte». De îndată ce plasa s-a scufundat în adâncuri, el a simţit cum se zbătea ceva în ea. Spre marea lui bucurie, a scos la suprafaţă un peşte mare, o plătică argintie, pe care a dus-o imediat femeii. Încântată, ea i-a oferit bani, dar el i-a refuzat cu tărie: «Ferească Dumnezeu! Nu vreau nimic, maică. Nu vezi că acesta a fost o pescuire minunată? Spune-i fiului tău, părintelui Serafim, să se roage şi pentru robul lui Dumnezeu Petru.» Şi a plecat".[47]

Şcolile teologice din Rusia erau şcoli elementare pentru copiii din clasa clerului. Comunicarea cu copiii îi aducea ieromonahului Serafim o mare bucurie. Şi copiii la rândul lor îşi îndrăgeau mult povăţuitorul. „La noi, intraţi la noi, părinţele!", strigau copiii când părintele Serafim trecea în orele sale libere pe coridor. Viitorul arhiereu încerca să intre în fiecare clasă şi să discute cu toată lumea.

O mare mângâiere pentru ieromonahul Serafim în această perioadă a fost legătura sa cu Mănăstirea Optina, unde se păstrau cu sfinţenie tradiţiile monahismului egiptean. Practica mănăstirii includea descoperirea zilnică a gândurilor către duhovnic. Mănăstirea Optina era, de asemenea, cunoscută şi pentru activităţile sale editoriale. Aici au fost publicate scrierile ascetice ale Sfinţilor Părinţi, traduse de către Preacuviosul Stareţ moldovean Paisie Velicikovski. În întreaga ţară erau bine cunoscuţi sfinţii stareţi din Mănăstirea Optina: Moise Putilov, Ambrozie Grenkov, Lev Nagolkin. Mănăstirea Optina a fost vizitată

de scriitori şi filozofi ruşi, cum sunt N.V. Gogol, F.M. Dostoievski, I.V. Kireevski şi alţii.

La începutul secolului XX, Mănăstirea Optina nu îşi pierduse din fosta sa măreţie spirituală. La sfinţii stareţi Anatolie Potapov, Varsanufie Plihankov şi Iosif Litovkin alergau pentru sfaturi duhovniceşti şi rugăciune creştini din toată Rusia. Şi ieromonahul Serafim mergea deseori la părinţii de la Optina. O relaţie mai strânsă el a păstrat dintotdeauna cu Sfântul Anatolie, care i-a devenit şi duhovnic[48].

În luna decembrie a anului 1911, părintele Serafim a fost promovat în funcţia de inspector al Colegiului Teologic din Kostroma. Un an mai târziu, pe 22 decembrie 1912, ieromonahul Serafim, prin decizia Sfântului Sinod, a fost numit rector cu rang de arhimandrit[49] al Seminarului Teologic din Voronej şi s-a aflat în această funcţie până în anul 1918, când seminarul a fost închis de comunişti.

Mai sus s-a menţionat faptul că situaţia din seminariile teologice din acea vreme era tristă. Unii autori din acea vreme explicau trivialitatea moravurilor în rândul elevilor prin faptul că rectorii acestui seminar considerau funcţia lor doar un pas în calea către episcopie. Unul dintre autorii revistei *Bogoslovskii vestnic* (Buletinul teologic oficial al Academiei teologice din Moscova) scria pe această temă: „Marea majoritate a rectorilor din seminarii sunt persoane străine de instituţia lor de învăţământ".

Autorul articolului împarte toţi rectorii în trei tipuri. Primul tip este rectorul care-şi afirmă autoritatea. „Se întâmpla ca uneori să apară rectorul pe coridorul dintre clase (...) cu o înfăţişare gravă, privind foarte aspru, cu un baston în mână şi cu cruci pe piept, de tremurau elevii şi se temeau să se iţească din

clasele lor şi numai cei mai îndrăzneţi seminarişti îndrăzneau să treacă pe lângă rector". Al doilea tip este rectorul iezuit, care creşte spioni. „Seminarul este complet corupt de un astfel de sistem, rectorul fiind urât de toată lumea". Al treilea tip este rectorul şef, care nu vrea să ştie de nimic şi petrece tot timpul în casele oficialilor influenţi sau în serviciile arhiereşti. Potrivit autorului articolului, rectorul pe care să-l doară sufletul pentru seminarişti era o mare raritate[50].

Deşi autorul articolului pare să fi exagerat gravitatea situaţiei, cuvintele sale sunt parţial confirmate de asasinările rectorilor, precum şi de sentimentele rebele din seminarii. Seminarul din Voronej nu a făcut excepţie, iar disciplina aici era la un nivel scăzut. Elevii chiar au încercat să-i asasineze pe rectorul protopop Bogoiavlenski şi pe inspectorul Romanovski, iar anul 1912 a fost marcat de o adevărată revoltă a seminariştilor. Arhiepiscopul de Volin Antonie Hrapovitki îi scria părintelui Serafim Sobolev: „Sunteţi numit în cel mai lipsit de nădejde şi rebel seminar"[51].

Mitropolitul Veniamin Fedcenkov scria ulterior că, în aceste condiţii, cea mai bună soluţie era să aplici stricteţea doar în cazuri extreme şi să acoperi cu dragoste ceea ce putea fi iertat[52]. Seminariştii apreciau bunăvoinţa şi adesea îşi corectau comportamentul. Aşa a procedat cu ei şi arhimandritul Serafim.

Discutând cu elevii la scurt timp după preluarea funcţiei, arhimandritul Serafim a observat că unii dintre elevi aveau un comportament extrem de nepotrivit faţă de inspector. În aceeaşi zi, inspectorul i-a prezentat noului rector o listă a celor ce încalcă ordinea şi a propus excluderea acestora din seminar. Cu toate acestea, noul rector era un adversar al unor astfel de măsuri şi a încercat să se apropie individual de

fiecare elev. Arhimandritul Serafim i-a chemat pe rând pe cei vinovaţi, a purtat discuţii cu ei şi i-a convins să se schimbe. Această abordare a dat roade. În scurt timp, situaţia de la seminarul din Voronej s-a îmbunătăţit semnificativ. În anul 1915 la seminar a fost trimisă o comisie care a întocmit un raport favorabil[53]. Activitatea Arhimandritului Serafim a fost foarte apreciată de către membrul Comisiei de studiu de pe lângă Sfântul Sinod, Petru Fiodorovici Polianski, care mai târziu a ajuns Mitropolit de Krutiţa şi Kolomensk şi locţiitor al scaunului patriarhal, care a fost ucis de comunişti în anul 1937. Petru F. Polianski a considerat Seminarul din Voronej drept unul dintre cele mai bune din Rusia[54].

Despre îmbunătăţirea situaţiei de la seminar, episcopul de Ostrogojski Vladimir Şimkovici, care era preşedinte al Comisiei de studiu din eparhia Voronej, i-a spus chiar arhimandritului Serafim: „Aţi reînviat seminarul nostru fără nicio pedeapsă, doar datorită dragostei sfinţiei voastre. Probabil că în curând veţi fi numit episcop. Biserica Rusă are nevoie de asemenea arhierei”[55].

Arhimandritul Serafim vizita anual Mănăstirea Zadonsk, pentru a se închina la moaştele Sfântului Tihon de Zadonsk. În timpul acestor călătorii, viitorul arhiereu vizita întotdeauna şi Mănăstirea de maici Sfânta Treime din oraşul Zadonsk[56].

La Voronej, Arhimandritul Serafim îmbina reuşit îndatoririle sale de rector cu un şir de alte sarcini. Împreună cu postul de rector al seminarului, arhimandritul Serafim a primit şi funcţia de redactor al publicaţiei *Foi eparhiale Voronej*. În plus, arhimandritul a devenit şi membru permanent al Consiliului de studiu eparhial.

Curând după sosirea sa la Voronej, Arhimandritul Serafim a finalizat demersurile pentru deschiderea Frăţiei pentru ajutorarea seminariştilor săraci. Până la sfârşitul anului şcolar, frăţia, numită în cinstea Sfântului Apostol Ioan Teologul, şi-a început activitatea. Sarcina frăţiei includea asistenţă materială acordată elevilor săraci din seminar, care nu aveau bani pentru a-şi plăti şcolarizarea, pentru a-şi cumpăra haine, medicamente sau bilete pentru a călători acasă[57].

Din 1913, arhimandritul Serafim a devenit membru al consiliului Frăţiei „Sfinţii Mitrofan şi Tihon". Membrii acestei frăţii purtau discuţii duhovniceşti, citeau cărţi religioase, îi învăţau pe enoriaşi cântările bisericeşti şi distribuiau broşuri şi pliante[58].

În 1914, părintele Serafim a fost ales membru în Consiliul de administraţie pentru construcţia Catedralei Sfântul Vladimir din Voronej[59]. Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, arhimandritul Serafim a devenit preşedinte al Comitetului pentru refugiaţi din regiunile vestice ale Rusiei[60]. Arhimandritul Serafim a privit războiul ca o pedeapsă pentru păcatele poporului rus, care nu voia să se schimbe în bine. „Domnul ne pedepseşte, spunea părintele Serafim, pentru că nu auzim chemarea Lui, nu ascultăm de poruncile Sale dumnezeieşti. Nu voim să trăim după placul lui Dumnezeu, ci trăim după placul nostru. Am uitat frica de Dumnezeu şi ne-am dedat patimilor ruşinoase. Acolo, pe câmpul de luptă, sângele fraţilor noştri curge şuvoi, iar aici, în prag de sărbători, chiuie muzica. Parcurile sunt pline de oameni plimbăreţi, iar în teatre şi cinematografe nu ezită a pune în scenă piese şi filme imorale pentru public. Chiar şi Parisul, care se distinge prin

indecenţă, şi acela acum s-a schimbat: nu există plăceri, nici spectacole; toate locurile de divertisment sunt închise. Iar la noi, poporul rus ortodox, vedem cu totul altceva”[61].

Ocupând o poziţie înaltă, arhimandritul Serafim nu făcea niciun lucru pentru care l-ar fi mustrat conştiinţa. Un exemplu în acest sens este poziţia arhimandritului Serafim faţă de Grigore Rasputin, care era apropiat de familia ţarului. Rasputin a fost un ţăran siberian, care, părăsind satul natal, a început să rătăcească prin Rusia. După ceva timp, rătăcitorul a ajuns în Sankt Petersburg, unde a câştigat popularitate în înalta societate depravată, umblând după profeţii şi minuni. Având imaginea unui pelerin cucernic, Rasputin a atras atenţia arhimandritului Teofan Bâstrov, care l-a prezentat şi familiei Sfântului Ţar Nicolae al II-lea.

Cu toate acestea, în curând comportamentul lui Rasputin a devenit îngrijorător. În cercurile bisericeşti erau bine cunoscute astfel de fapte, precum purtarea de către Rasputin a crucii preoţeşti, grosolana lui neascultare faţă de episcopi şi epuizarea fizică, similară cu cea extrasenzorială, în timpul şedinţelor[62]. El a început să intervină ca un impostor în afacerile de stat. Rasputin făcea păcate care discreditau familia ţaristă. Situaţia a fost agravată de faptul că duşmanii monarhiei ortodoxe au început să se folosească de Rasputin. Arhimandritul Teofan, care pe atunci devenise episcop, era foarte indignat de comportamentul lui Rasputin. „Au ieşit la iveală fapte documentate absolut exacte, îşi amintea Mitropolitul Veniamin Fedcenkov, despre faptul că Episcopul Teofan a rupt-o cu Rasputin (...) Ţarul a solicitat aceste documente; o parte din ele mi-a fost transmisă mie de către Epis-

copul Teofan, pentru păstrare. Şi eu, luând copii după ele, le-am dus la Sankt Petersburg, Mitropolitului Antonie [Vadkovski] pentru transmiterea către ţar. Nimic însă nu a schimbat problema "[63].

Episcopul Teofan Bâstrov şi-a dat seama ulterior că adusese o persoană periculoasă în apropierea ţarului şi a încercat să-l îndepărteze pe Rasputin de la Curte, dar eforturile sale au fost zadarnice. Acest lucru s-a datorat faptului că Rasputin avea darul de a opri pierderea de sânge a prinţului moştenitor Alexei, care suferea de hemofilie. Împărăteasa Alexandra, care era plină de îngrijorare pentru boala fiului ei, îl apăra pe Rasputin în orice mod posibil şi, prin urmare, toate încercările de îndepărtare a acestuia au eşuat.

Împotriva lui Rasputin s-a pronunţat şi Mitropolitul de Sankt Petersburg, Vladimir Bogoiavlenski, şi de aceea a fost transferat la Kiev. A eşuat şi încercarea surorii împărătesei, Stareţa Elisabeta de la Mănăstirea Marta şi Maria, de a atrage atenţia asupra rătăcirilor lui Rasputin, împărăteasa întrerupând orice legătură cu ea.

Un alt viitor sfânt mucenic, Episcopul de Ţariţino Ermoghen (Dolganev), care a încercat în zadar să-l convingă personal pe Rasputin, a fost demis. Episcopul Teofan Bâstrov a căzut şi el în dizgraţie.

Cu toate acestea, au existat în Rusia şi cei care încercau să-l măgulească pe Rasputin, pentru a face carieră.

În aceste condiţii, Arhimandritul Serafim Sobolev s-a comportat aşa cum i-a dictat conştiinţa. Încă din anii studenţiei, el era sigur că Rasputin aduce Rusiei nenorocirea. De pe atunci părintele Serafim considera că atitudinea negativă a părintelui Ioan de Kronstadt faţă de arhimandritul Teofan Bâstrov se

datora faptului că cel din urmă îl prezentase pe Rasputin familiei ţarului[64]. Şi în anii următori părintele Serafim a fost cu toată convingerea de partea adversarilor lui Rasputin.

În ediţia *Foi eparhiale Voronej* din 1913, care a fost redactată de arhimandritul Serafim, a apărut articolul preotului Petru Petrov *Ai noştri sfinţi ipocriţi*, care conţinea critici ascuţite la adresa unor diverşi escroci şi sfinţi mincinoşi, care, sub pretextul Ortodoxiei, profită de oameni credincioşi sau naivi. Printre astfel de escroci, autorul articolului îl menţiona de două ori pe Rasputin, numindu-l unul dintre cei mai cunoscuţi „sfinţi falşi şi escroci”[65].

Este clar că, în acele condiţii, poziţia luată de arhimandritul Serafim i-ar fi putut afecta cariera. Cu toate acestea, articolul a fost publicat în revistă. Ulterior, fiind deja în exil, arhiepiscopul Serafim, în corespondenţa sa, sublinia faptul că Rasputin a fost unul dintre vinovaţii pieirii Rusiei Ortodoxe[66].

Revoluţia şi războiul civil l-a prins pe viitorul arhiereu la Voronej.

Capitolul 3.

Arhimandritul Serafim şi războiul civil

Revoluţia din februarie 1917 a răsturnat puterea ţaristă în Rusia. Viitoarea formă de guvernare urma să fie decisă de Adunarea constituantă. Înainte de convocarea sa, puterea din Rusia ar fi trebuit să aparţină Guvernului provizoriu. Cu toate acestea, criza s-a intensificat, Guvernul provizoriu nu a putut depăşi tulburările, iar pe 25 octombrie/7 noiembrie, în timpul loviturii de stat, Partidul Comunist a ajuns la putere. Adunarea Constituantă aleasă, în care partidul bolşevic a câştigat doar aproximativ 25% din voturi, a organizat o singură şedinţă, după care a fost dispersată de noul guvern. Pentru mai bine de 70 de ani, în Rusia a fost instituită o dictatură comunistă teribilă şi sângeroasă. Noua guvernare urmărea nu numai suprimarea libertăţilor care erau normale în orice alt stat, ci şi persecuţia teribilă şi fără precedent a religiei. Biserica Ortodoxă a fost principala ţintă a acestor persecuţii.

Bolşevicii nu au lăsat Bisericii niciun loc în viitoarea societate utopică. Liderul comuniştilor, V. I. Ulianov-Lenin, care la vârsta de 15 ani şi-a scos de la gât crucea şi a aruncat-o în coşul de gunoi[67], nu-şi ascundea profundul său dezgust chiar şi faţă de o simplă amintire despre numele lui Dumnezeu. „Orice dumnezeiaş este necrofilie", scria Lenin, „Orice idee religioasă, orice idee despre oarecare dumnezeiaş, chiar orice flirt cu un dumnezeiaş, este o mizerie inexplicabilă, (...) este cea mai periculoasă mizerie,

cea mai acerbă «molimă»”[68]. „Trebuie să ducem lupta cu religia. Acesta este alfabetul materialismului în totalitatea sa şi, prin urmare, al marxismului”[69], scria Lenin într-unul din articolele sale. Iar în articolul *Catehismul proletariatului conştient de clasă*, publicat în ziarul central comunist *Pravda*, spunea că „puterea capitalismului va dispărea doar atunci când va muri ultimul capitalist, ultimul proprietar de pământ, ultimul preot, ultimul ofiţer”[70].

Construcţiile teoretice ale conducătorilor bolşevici erau însoţite de directive destul de concrete. De exemplu, în anul 1919, Lenin telegrafia: „Să procedaţi imediat o nemiloasă teroare în masă împotriva preoţilor, culacilor şi celor din gărzile albe”[71], iar în anul 1922, într-o scrisoare secretă în legătură cu confiscarea bunurilor bisericeşti, scria: „Cu cât mai mulţi reprezentanţi (...) ai clerului reacţionar vom reuşi să împuşcăm în această împrejurare, cu atât mai bine”[72]. Este clar că liderului revoluţiei nu-i păsa prea mult dacă viitoarele victime erau cu adevărat vinovate sau nu faţă de noua putere. „Teroarea nemiloasă” a devenit principala armă împotriva Bisericii. Slujitorii lui Hristos nu numai că şi-au pierdut drepturile civile, dar au fost adesea împuşcaţi fără nicio vină, doar pentru „identitatea de clasă”. Treptat lua amploare şi propaganda ateistă. Una dintre manifestările acesteia a fost campania pentru profanarea sfintelor moaşte.

Toată această nenorocire s-a abătut şi peste Voronej. Puterea bolşevicilor a fost instituită în oraş la 12 noiembrie 1917. Iar la 8 februarie 1918 aici s-a tras într-o procesiune religioasă de călugări şi enoriaşi de la Mănăstirea Mitrofanievsk.[73]

Ulterior, în timpul bătăliei pentru acest oraş, bolşevicii au înmormântat de vii câţiva călugări din această mănăstire şi arhiepiscopul Serafim şi-a amintit toată viaţa de gemetele mucenicilor care se auzeau de sub pământ[74]. Când odioasa campanie de profanare a sfintelor moaşte a ajuns în Voronej, pe 28 ianuarie 1919 au fost pângărite moaştele Sfântului Tihon din Zadonsk, iar la 8 februarie 1919, moaştele Sfântului Mitrofan din Voronej.

Noua putere nu a cruţat nici seminarul teologic din Voronej. În martie 1918, clădirea seminarului a fost ocupată de Armata Roşie. Cursurile s-au oprit, iar arhimandritul Serafim a fost trimis în vacanţă, pe care a petrecut-o în Mănăstirea Zadonsk. În iulie 1918 clădirea a fost în cele din urmă confiscată de la Biserica Ortodoxă, în ea adăpostindu-se diverse organizaţii. În august 1918, arhimandritul Serafim s-a întors la Voronej. Împreună cu enoriaşii Bisericii Sfântul Apostol Ioan Teologul, care aparţinea de seminar, a depus o plângere la noile autorităţi. Dar, desigur, scrisoarea nu i-a afectat pe atei şi nu a schimbat cu nimic situaţia[75].

În anul 1919, arhiepiscopul de Voronej Tihon Nikanorov l-a trimis pe arhimandritul Serafim la Moscova, la Sfântul Patriarh Tihon, cu un raport asupra situaţiei din eparhie. La raportul către Patriarh el a ataşat şi o scrisoare specială, al cărei conţinut nu îi fusese comunicat şi arhimandritului Serafim. În scrisoare, arhiepiscopul Tihon menţiona calităţile şi devotamentul arhimandritului Serafim faţă de Biserică, recomandându-l pentru hirotonirea ierarhică în eparhia Moscovei. Arhimandritul Serafim a reuşit să ajungă la Moscova şi să se întâlnească cu patriarhul, care a citit scrisoarea şi l-a informat despre conţinu-

tul acesteia. Sfântul Patriarh Tihon nu l-a hirotonit pe arhimandritul Serafim vicar al Eparhiei Moscovei, explicând acest lucru prin lipsa posturilor vacante. În acelaşi timp, el a binecuvântat hirotonirea arhimandritului Serafim ca al doilea vicar al eparhiei Voronej, referindu-se la faptul că decizia de a deschide un al doilea vicariat în această eparhie fusese luată cu doi ani înainte. Cu toate acestea, războiul civil împiedicase această hirotonie[76].

În prima jumătate a lunii octombrie 1919, armata albă a generalului A.I. Denikin a eliberat Voronejul de comunişti, iar locuitorii ortodocşi ai oraşului au putut în sfârşit să respire liber. Totuşi, la sfârşitul lunii octombrie, armata roşie se apropia din nou de oraşul Voronej.

Arhimandritul Serafim nu ştia cum să procedeze mai bine, să meargă spre sud cu armata lui Denikin sau să rămână la Voronej. Se pare că şi fratele său, ieromonahul Serghie, care fusese hirotonit în anul 1916 la Mănăstirea Mitrofanievsk[77] şi care slujea la Voronej, avea aceleaşi îndoieli.

Arhimandritul Serafim s-a hotărât să meargă să-i ceară sfatul în această privinţă unui stareţ cunoscut, părintele Aaron. Acesta, care era paralitic, locuia în apropiere de Voronej. „Nu-ţi face griji, te vei sălăşlui în partea cea bună", a spus bătrânul despre soarta viitoare a arhimandritului Serafim. „Cum pot eu înţelege cuvintele sfinţiei tale?", a întrebat arhimandritul. „Te vei sălăşlui şi vei afla", a fost răspunsul stareţului Aaron[78].

Mama părintelui Serafim, Maria Nikolaevna, era conştientă de faptul că, intrând în oraş, comuniştii nu-i vor cruţa pe fiii ei. Prin urmare, ea îi implora să plece cu armata albă. La despărţire, Maria Niko-

laevna l-a binecuvântat pe arhimandritul Serafim cu icoana Născătoarei de Dumnezeu, zicându-i: „Te încredinţez Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului”[79].

Arhimandritul Serafim şi ieromonahul Serghie au părăsit Voronejul în ultimul moment, într-un vagon deschis, încărcat cu cărbune pentru locomotiva trenului[80]. Trebuie spus faptul că plecarea fraţilor din Voronej a fost oportună, deoarece comuniştii, intrând în oraş, nu au cruţat pe nimeni dintre cei pe care îi bănuiau că ar fi avut legături cu armata albă. Pentru arhimandritul Serafim, însă, începea o nouă perioadă, şi anume cea legată de slujirea pastorală într-unul dintre ultimii capi de pod ai Rusiei libere, Peninsula Crimeea.

Războiul civil împărţise Rusia de-a lungul liniilor de front şi comunicarea cu întâistătătorul Bisericii Ruse, Sfântul Patriarh Tihon, fusese întreruptă. Pentru rezolvarea problemelor arzătoare, episcopii care se aflau pe teritoriile libere de comunişti au ales singura cale corectă, cea de organizare a unor administraţii bisericeşti provizorii. Una dintre aceste administraţii a fost creată în sudul Rusiei, în Stavropol, care se afla sub controlul generalului A.I. Denikin. În subordonarea administraţiei bisericeşti provizorii ABP din sud-estul Rusiei se aflau mai bine de zece episcopi. Tot aici apărea şi ziarul *Ştiri bisericeşti*, au fost deschise noi eparhii şi vicariate şi s-au hirotonit episcopi. Sfântul Patriarh Tihon a recunoscut ulterior toate deciziile luate de către consiliul ABP[81].

Mulţi episcopi, preoţi, călugări şi laici au început să sosească aici, în sudul Rusiei, din teritoriile abandonate de armata lui Denikin. În toamna anului 1919, au ajuns aici şi arhimandritul Serafim cu fratele

său, ieromonahul Serghie. În luna decembrie, consiliul ABP l-a numit pe arhimandritul Serafim în funcţia de rector al Seminarului teologic din Ekaterinoslav. Cu toate acestea, părintele arhimandrit nu a reuşit să-şi preia sarcinile, întrucât oraşul era în acel moment ocupat de bandele atamanului N.I. Mahno[82].

La începutul primăverii anului 1920, bolşevicii au ocupat aproape toate teritoriile care fuseseră controlate anterior de armata albă. Generalul Denikin a predat controlul armatei albe generalului P.N. Wrangel şi a plecat în străinătate, centrul forţelor anti-bolşevice în anul 1920 devenind peninsula Crimeea şi o mică parte din coasta de nord a Mării Negre. Conducerea armatei s-a mutat în capitala Crimeei, în Simferopol. Generalul Wrangel înţelegea bine că organizarea unei noi campanii împotriva Moscovei nu-şi mai avea rostul, motiv pentru care a planificat crearea unui stat independent în Crimeea cu un sistem de stat corect, menit să atragă simpatia populaţiei ruse şi să conducă la căderea comuniştilor. Potrivit generalului, era necesară ducerea unei „politici «ruseşti», în afara tuturor partidelor”[83]. P.N. Wrangel interzicea categoric clerului să manifeste simpatie politică, pentru a nu împărţi poporul rus pe principii politice. Cei care încălcau ordinul erau expulzaţi din Crimeea, indiferent de cinul şi statutul lor social[84].

În Crimeea s-a statornicit şi administraţia bisericească provizorie, al cărei preşedinte era arhiepiscopul de Tavricesk Dimitrie Abaşidze, preşedinte de onoare fiind ales viitorul întâistătător al Bisericii Ortodoxe Ruse din afara graniţelor, Mitropolitul Antonie Hrapoviţki.

Aici ajunseseră şi alţi vechi prieteni ai arhimandritului Serafim. În Crimeea, la acea vreme, se afla şi fostul inspector al Academiei Teologice din Sankt Petersburg, care fusese numit de puţină vreme arhiepiscop de Poltava, Teofan Bâstrov. Aici locuia şi episcopul de Sevastopol Veniamin Fedcenkov, care păstorea clerul militar al armatei ruse, conduse de generalul Wrangel.

Şi arhimandritul Serafim s-a alăturat vieţii bisericeşti din Crimeea. La 7 mai 1920, a fost numit rector al Seminarului teologic din Simferopol[85].

Curând a fost pusă în discuţie problema hirotoniei întru episcop a arhimandritului Serafim. În special arhiepiscopul Teofan insista asupra acestei hirotonii [86]. La şedinţa din 24 septembrie 1920 a administraţiei bisericeşti provizorii ABP s-a luat hotărârea hirotonirii arhimandritului Serafim întru episcop de Lubenski, vicar al eparhiei Poltava[87]. Această hotărâre a fost semnată de către arhiepiscopul Dimitrie Abaşidze, arhiepiscopul Teofan Bâstrov, episcopul Veniamin Fedcenkov şi secretarul E. I. Maharoblidze.

Pe 14 octombrie, de praznicul Acoperământului Maicii Domnului, în Catedrala Sfântul Alexandru Nevski, arhimandritul Serafim a fost hirotonit episcop de Lubenski, vicar al eparhiei Poltava. Cu puţin timp înainte sosise la Simferopol, de la Mănăstirea din Herson, Mitropolitul Antonie Hrapovitki, pentru a participa la o şedinţă a ABP. El a şi condus slujba festivă şi hirotonirea întru ierarh a arhimandritului Serafim[88].

Până la căderea Crimeii sub loviturile Armatei roşii rămăsese doar o lună de zile, timp în care episco-

pul Serafim fusese activ implicat în conducerea seminarului şi în vizitarea trupelor care apărau Crimeea[89].

Dar schimbarea situaţiei nu a fost posibilă. În data de 7 noiembrie 1920, armata roşie a început operaţiunea pentru cucerirea Crimeei, în scurt timp devenind clar că zilele statului liber din Crimeea erau numărate. Curând, armata rusă a început evacuarea sa din Crimeea. Cu armata pleca mulţime de lume, şi mireni şi clerici, care se temeau de represalii.

Episcopul Serafim a reflectat mult, neştiind cum să procedeze mai bine, să meargă în exil sau să rămână în Rusia. Vedea, pe de o parte, că arhiepiscopul Dimitrie Abaşidze rămânea în Rusia, iar, pe de altă parte, că majoritatea episcopilor consiliului ABP, inclusiv mitropolitul Antonie Hrapoviţki, arhiepiscopul Teofan Bâstrov şi arhiepiscopul Veniamin Fedcenkov, deciseseră să emigreze.

După o rugăciune făcută înaintea icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului „a Semnului" a Rădăcinii din Kursk, episcopul Serafim a mers la arhiepiscopul Dimitrie Abaşidze pentru binecuvântarea de a rămâne în Rusia. Însă arhiepiscopul Dimitrie nu i-a dat binecuvântarea. „Nu pot face asta!, a zise acesta. Dacă vi se va întâmplă ceva rău mai târziu, voi suferi că v-am dat binecuvântarea mea". Pentru a afla voia lui Dumnezeu, cei doi ierarhi au decis să tragă la sorţi. Pe primul bileţel au scris „a pleca", pe celălalt „a nu pleca". După o rugăciune în faţa icoanei Maicii Domnului, arhiepiscopul Dimitrie a scos un bileţel[90]. Soarta arhiereului a fost decisă şi, pe 14 noiembrie anul 1920, pe nava „Hersones", episcopul Serafim Sobolev şi-a părăsit ţara natală.

Capitolul 4.

Slujirea pastorală a arhiepiscopului Serafim în Bulgaria

Pentru următorul sfert de secol, viaţa episcopului, ulterior arhiepiscopului Serafim, a fost strâns legată de Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei numită şi Biserica Ortodoxă Rusă din afara Graniţelor, ROCOR, care din 1931 până în 2007 nu a avut oficial comuniune bisericească cu Patriarhia Moscovei[91]. De aceea, apartenenţa arhiepiscopului Serafim la Biserica Rusă din afara Graniţelor necesită o discuţie aparte.

Începutul Bisericii Ruse din afara Graniţelor a fost pus de administraţia bisericească provizorie ABP din sudul Rusiei. Încă pe când se afla în Rusia, ea a decis să preia administrarea parohiilor ruseşti în exil, întrucât nici patriarhul Tihon, nici vreunul dintre ceilalţi episcopi care se aflau în Rusia, din cauza prigoanei nu au putut prelua controlul asupra emigrării Bisericii. Spre exemplu, în august 1920, la Geneva a avut loc Congresul mondial al reprezentanţilor comunităţilor şi Bisericilor creştine pentru lupta împotriva ateismului. Patriarhul Tihon nu a avut posibilitatea de a-şi trimite la acel Congres reprezentantul său, pentru că invitaţia care îi fusese trimisă fusese returnată de autorităţile bolşevice, care scriseseră pe plic, cu cinism: „Destinatar necunoscut”[92]. Este clar că, în astfel de condiţii, administraţia bisericească

provizorie ABP din sudul Rusiei fusese obligată să-şi asume responsabilitatea de a reprezenta Biserica Rusă. La Geneva l-a trimis pe arhiepiscopul Evloghie Gheorghievski[93]. ABP s-a ocupat, de asemenea, şi de numirea episcopilor şi a preoţilor în eparhiile şi parohiile străine, gestionând şi misiunile ortodoxe[94].

În noiembrie 1920, administraţia bisericească provizorie ABP s-a mutat la Constantinopol. În data de 20 noiembrie 1920, pe nava Marele Duce Alexandru Mihailovici din portul Constantinopolului, a avut loc şedinţa ABP în afara graniţelor Rusiei. În cadrul şedinţei, s-a decis continuarea activităţilor sale în exil. Preşedinte al administraţiei bisericeşti provizorii în exil a fost numit Antonie Hrapoviţki, Mitropolitul Kievului şi Galiciului.

Patriarhia ecumenică a permis activitatea ABP pe teritoriul său, însă restricţiile impuse de Constantinopol au dus la mutarea, în primăvara anului 1921, în Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor din anul 1929 - Iugoslavia. Aici, ierarhii au fost primiţi cu căldură de către Patriarhul Dimitrie, care le-a acordat o parte din reşedinţa sa din oraşul Sremski Karlovţi. Pe 31 august 1921, Sinodul Arhieresc al Bisericii Sârbeşti a autorizat activităţile administraţiei bisericeşti ruse pe teritoriul său[95].

Administraţia bisericească de peste graniţe fusese recunoscută şi de către Sfântul Patriarh Tihon. În noiembrie 1920, patriarhul a permis episcopilor rupţi de Moscova să creeze districte bisericeşti autonome. La 13 octombrie 1921, printr-un decret, Sfântul Sinod al Bisericii Ruse a autorizat activităţile administraţiei bisericeşti de peste graniţe[96], deşi decretul corespunzător nu a ajuns la cei din emigraţie.

Pentru emigranţii ortodocşi ruşi, supunerea faţă de administraţia bisericească de peste graniţe era ceva firesc. Exodul refugiaţilor din Rusia fusese masiv. Fugind de teroarea sângeroasă, locuitorii Rusiei migrau în Europa, China şi America. Au fost aproximativ două milioane de exilaţi. În plus, alte câteva milioane de oameni s-au trezit în teritorii dezlipite de Rusia după Primul război mondial.

În exil nimeni nu credea că puterea comunistă avea să rămână în Rusia timp îndelungat. Prin urmare, emigranţii considerau că exilul lor era de scurtă durată. În aceste condiţii, refugiaţii şi-au dorit să se unească sub autoritatea Bisericii Ruse. Din cauza imposibilităţii de a comunica cu Moscova, autoritatea era reprezentată de administraţia bisericească de peste graniţe.

Toţi arhiereii ruşi care s-au refugiat în străinătate, mai mult de treizeci de episcopi, au recunoscut administraţia bisericească de peste graniţe, considerând-o pe bună dreptate a fi singura verigă de legătură cu Patriarhul Tihon.

Episcopul Serafim Sobolev nu a fost o excepţie. La scurt timp după sosirea sa la Constantinopol, el, cu permisiunea administraţiei bisericeşti de peste graniţe, a predat teologia dogmatică la Şcoala Teologică Superioară a Patriarhiei Ecumenice de pe insula Halki. Se părea că toate ororile asociate evenimentelor din Rusia rămăseseră în urmă, iar insula Halki devenise cel mai bun loc de pe pământ. Totuşi, episcopul Serafim nu gândea aşa. Când un cleric i-a zis: „Iată-ne, Preasfinţite, în sfârşit ajunşi la limanul cel bun!”, acesta i-a răspuns: „Liman bun?! Ce fel de liman bun e aici, unde în jur sunt turcii, musulmanii?

Să avem răbdare, că va rândui Bunul Dumnezeu să vedem şi noi limanul cel bun”[97].

Într-adevăr, episcopului Serafim nu s-a aflat mult timp în Turcia, fiind numit după puţină vreme episcop în Bulgaria, unde se aflau mulţi emigranţi ruşi. Din cauza sosirii constante a refugiaţilor din Rusia şi a plecării lor în alte ţări, este foarte dificilă determinarea exactă a numărului de refugiaţi. Conform estimărilor lui M. Jovanovici, în anul 1920 în Bulgaria erau mai bine de 16.000 de refugiaţi ruşi. În 1921, numărul emigranţilor ajunsese la 36000 de persoane. Ulterior, acest număr a început să scadă, în 1934 ajungând la aproximativ 20 de mii de persoane, iar în 1937 rămânând doar 16500 de persoane[98].

Bulgaria i-a tratat pe refugiaţii ruşi cu ospitalitate[99]. Statul bulgar a alocat împrumuturi pentru ajutorarea emigranţilor ruşi. Potrivit mărturiei protoiereului Gheorghe Şavelski, mulţi bulgari îi ajutau dezinteresat pe ofiţerii şi soldaţii ruşi să îşi găsească locuri de muncă. „Cunosc, din cele mai sigure surse, scria protoiereul Gh. Şavelski, că pe atunci s-a făcut o încercare de a pune la dispoziţia acestora mari suprafeţe de pământ, eliberate după relocarea turcilor din sudul Bulgariei în Turcia”. Potrivit protoiereului Gheorghe, ideea însă nu s-a realizat, în mare parte din cauza faptului că soldaţii ruşi erau siguri că vor continua în curând războiul cu bolşevicii[100].

Un mare ajutor le-a fost oferit emigranţilor din Rusia şi din partea Bisericii Bulgare. Arhimandritul Ştefan Şokov, viitor mitropolit, exarh al Bisericii bulgare în anul 1920, a participat la crearea Comitetului cultural şi caritabil ruso-bulgar, care se ocupa cu ajutorarea refugiaţilor ruşi. Arhimandritul Ştefan a devenit preşedinte al acestei organizaţii. În plus, Sino-

dul Bisericii Bulgare a emis o decizie conform căreia urma organizarea comisiilor eparhiale pentru ajutorarea emigranţilor ruşi. La scurt timp după hirotonirea sa ierarhică, în mai 1921, episcopul Ştefan a devenit comisarul pentru problemele refugiaţilor ruşi şi reprezentantul bulgar în Înaltul Comisariat al Ligii Naţiunilor. În acest post, episcopul Ştefan a depus un efort susţinut pentru ca Bulgaria să primească un număr cât mai mare de exilaţi ruşi[101].

În Bulgaria au fost înfiinţate mai multe parohii ruseşti, în toată ţara. Cea mai mare comunitate ortodoxă rusă a fost înfiinţată la Sofia. Centrul comunităţii era biserica ambasadei ruse, cu hramul Sfântului Nicolae, făcătorul de Minuni, parohul ei fiind arhimandritul Tihon Liaşcenko. În anul 1921, arhimandritul Tihon a fost transferat la Berlin şi hirotonit episcop. A apărut problema unui nou paroh al Bisericii Sfântului Nicolae. Întrucât la acea vreme Bulgaria era sub păstorirea arhiepiscopului Evloghie Gheorghievski, de el depindea cine avea să-l înlocuiască pe arhimandritul Tihon la Sofia[102]. În anul 1921, diplomatul rus A.M. Petriaev a apelat la arhiepiscopul Evloghie cu o cerere de numire a unui nou paroh la Biserica Sfântului Nicolae. Petriaev însuşi voia să-l vadă în acest post pe protoiereul Gheorghe Şavelski.

Opiniile enoriaşilor cu privire la viitorul paroh erau împărţite. Mitropolitul Evloghie ştia că o parte a parohiei Sfântului Nicolae voia să-l aibă paroh pe protoiereul Gheorghe Şavelski, iar cealaltă parte insista să fie numit în această funcţie episcopul Serafim Sobolev[103]. Arhiepiscopul Evloghie a făcut alegerea în favoarea celui din urmă. Protoiereul G. Şavelski scria că, la numire, arhiepiscopul Evloghie a ţinut cont şi de tinereţea şi vigoarea episcopului Serafim[104].

Decizia arhiepiscopului Evloghie de numire a episcopului Serafim la Sofia în luna mai anul 1921 a fost aprobată de administraţia bisericească de peste graniţe[105]. La 28 aprilie anul 1921, mitropolitul Antonie Hrapoviţki l-a informat pe Patriarhul Tihon despre numirea episcopului Serafim ca paroh al Bisericii Sfântul Nicolae din Sofia[106]. Curând, pe 19 mai 1921, episcopul Serafim şi fratele său, ieromonahul Serghie, au sosit în Bulgaria.

Numirea episcopului Serafim i-a provocat nemulţumirea protoiereului Gheorghe Şavelski, care nu-şi ascundea dorinţa de a ocupa locul de paroh. Dezaprobarea faţă de nou-numitul paroh părintele Gheorghe şi-a exprimat-o chiar în ziua sosirii episcopului Serafim la Sofia, refuzând sfidător să-l întâlnească la gară. Nu l-au întâmpinat pe arhiereu nici clericii Bisericii Sfântul Nicolae, protopopii A. Rojdestvenski şi V. Florovski. Cu toate acestea, episcopul Serafim nu dorea conflicte şi a doua zi a mers cu smerenie în vizită la preoţii din subordinea sa[107]. Aceştia au apreciat dorinţa de pace a episcopului Serafim, stabilindu-se imediat relaţii bune între ei.

La 31 august anul 1921, administraţia bisericilor de peste graniţe l-a numit pe episcopul Serafim administrator al comunităţilor ortodoxe ruse din Bulgaria, lăsându-i şi postul de paroh al Bisericii ruseşti Sfântul Nicolae din Sofia[108].

În exil era bine cunoscut faptul că Patriarhul Tihon recunoscuse hirotonirea întru arhiereu a episcopului Serafim. Acest lucru era confirmat de listele ierarhilor legitimi care fuseseră transmise în secret la Moscova. În anii ’20 au existat mai multe astfel de liste. În listele din anii 1921 şi 1922, episcopul Serafim este numit arhiereu de Lubensk, iar în lista

din anul 1928, episcopul Serafim apare ca arhiereu de Bogucear. În acelaşi timp, în document se confirma faptul că arhiereul era şi administratorul parohiilor ruse din Bulgaria[109].

Oraşul Bogucear se află în regiunea Voronej şi schimbarea titlului episcopului Serafim confirmă faptul că încă din anul 1919 Sfântul Patriarh Tihon binecuvântase hirotonia arhimandritului Serafim Sobolev întru episcop-vicar al eparhiei Voronej.

Poate că Patriarhul Tihon i-a schimbat titulatura episcopului Serafim în „de Bogucear" la sfârşitul anului 1921, întrucât în luna octombrie a acelui an pentru Lubensk a fost numit episcopul Grigore Lisovski[110].

Cu toate acestea, în exil nu s-a aflat imediat despre noul titlu şi, prin urmare, în toate documentele Bisericii Ruse de peste hotare, până aproape de 1930, episcopul Serafim a continuat să fie numit de Lubensk. Abia la sfârşitul anului 1929, Sinodul Arhieresc al Bisericii Ruse de peste hotare, la cererea episcopului Serafim, decide să fie numit episcopul de Bogucear.

Până la sfârşitul zilelor sale, episcopul Serafim a rămas în funcţia sa de administrator al parohiilor ruse din Bulgaria, mai întâi sub jurisdicţia Bisericii Ruse de peste hotare, apoi sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei. Sfântul nu şi-a părăsit postul nici atunci când trupele sovietice au intrat în Sofia.

Locul slujirii episcopului Serafim a fost Biserica Sfântul Nicolae de pe Bulevardul Ţarul Liberator. Această biserică fusese construită înainte de Primul Război Mondial. Ea ţinea de Ambasada Rusă şi fusese sfinţită pe 24 noiembrie 1914. Acum, după exodul rus, Biserica Sfântul Nicolae devenise centrul

duhovnicesc al emigrării în Bulgaria. În afară de această biserică, în subordinea episcopului Serafim se aflau Mănăstirea Icoana Sfintei Feţe a lui Hristos din Iambolsk şi Mănăstirea Sfinţii Chiric şi Iulita din Asenovgrad, precum şi parohiile din Varna, Plovdiv, Pernik, Ruse, Peşcere, Ţarebrod nu departe de oraşul Şumen, Kniajev lângă Sofia şi de pe vârful Şipka[111].

În Biserica Sfântul Nicolae, împreună cu episcopul Serafim slujeau şi protoiereul G. Şavelski, protopopul V. Florovski, protopopul A. Rojdestvenski şi ieromonahul Serghie Sobolev.

Situaţia din Bulgaria în acei ani era dificilă. Anii ’20 au fost o perioadă de criză economică pentru Bulgaria, criză cauzată de banii pe care Bulgaria îi plătea ţărilor învingătoare în Primul Război Mondial, Marea Britanie şi Franţa. Ţara se afla de fapt într-o stare de război civil, iar Sofia, potrivit emigrantului rus A.P. Şcerbatov, era în anii ’20 „centrul intrigilor politice”. Era greu să-ţi dai seama cine ce fel de om este[112]. Mitropolitul Veniamin Fedcenkov, care a vizitat Bulgaria la începutul anilor '20, povestea că în acei ani în vagoanele de tren disputele aprige pe teme politice erau în plină desfăşurare[113].

Problemele din ţară însă nu se limitau doar la dispute înflăcărate, ci uneori se transformau în teroare şi confruntări armate. De exemplu, în anul 1923, a fost ucis prim-ministrul A. Stamboliiski, după care a urmat o serie de lovituri de stat militare. Îşi sporeau activitatea şi comuniştii locali, care primeau fonduri considerabile din partea U.R.S.S.[114] În anul 1925, comuniştii bulgari au comis un act terorist în Catedrala Sfintei Nedelia. În urma exploziei au murit 150 de oameni, care se aflau în biserică la rugăciune[115].

Se distribuiau ziarele comuniste cu liste ale noului guvern şi sloganurile „Trăiască Bulgaria sovietică!” Totuşi, armata bulgară a reuşit să-i respingă pe rebeli. La reprimarea revoltei comuniste au participat şi soldaţi emigranţi ruşi.

La începutul şederii sale la Sofia, episcopul Serafim a participat la lucrările partidelor promonarhiste, dar s-a retras curând din politică şi a s-a ocupat doar de treburile Bisericii[116].

Refuzul comunităţii ruse de a se amesteca în politică nu a însemnat că problemele refugiaţilor din parohie erau ignorate. Probleme au fost multe, cea mai gravă fiind problema materială. Prin urmare, în anul 1921, pe lângă biserică s-a format o fraternitate pentru sprijinul material al enoriaşilor cu dizabilităţi. Pe unii dintre ei preasfinţitul i-a aranjat într-un spital, pe alţii într-o casă pentru persoanele cu handicap, iar pe alţii într-o mănăstire. Au fost şi refugiaţi pe care episcopul îi hrănea acasă la el.[117] Pentru a-i ajuta pe cei săraci şi pe bolnavi, episcopul Serafim a obţinut permisiunea Ministerului Afacerilor Interne pentru colectarea de ajutoare băneşti speciale pe străzile oraşului Sofia. Banii strânşi mergeau la amenajarea de locuri gratuite în spitalele oraşului[118].

Arhiereul a organizat, de asemenea, şi un comitet pentru strângerea de ajutoare în sprijinul călugărilor ruşi din Athos, care după revoluţie se aflau într-o stare materială dificilă, fiind chiar ignoraţi de guvernul elen, şi adesea chiar îndurau foamea.

Faptul că arhiereul a ajuns în Bulgaria a fost o manifestare clară a Providenţei lui Dumnezeu. Dragostea faţă de Biserica Bulgară el a simţit-o încă pe când se afla în Rusia. Avusese dintotdeauna o mare evlavie faţă de Sfântul Ioan de Rila. La scurt timp du-

pă sosirea sa în Bulgaria, ierarhul a vizitat Mănăstirea Rila, unde s-a închinat la moaştele sfântului. Mai apoi, ierarhul vizita această mănăstire destul de des şi a compus chiar şi un acatist Cuviosului Ioan.

Arhiereul credea cu tărie că Sfântul Ioan de Rila nu-l părăseşte, simţindu-i mereu ajutorul. În toamna anului 1922, arhiereul Serafim s-a învrednicit de o vedenie minunată, în care i-au apărut într-o lumină negrăită trei sfinţi cu numele de Ioan: iubitul ucenic al lui Hristos, Apostolul Ioan Teologul, Cuviosul Ioan de Rila, numit în cinstea Apostolului Ioan Teologul şi Sfântul Ioan de Kronstadt, numit în cinstea Sfântului Ioan de Rila. Uimit, episcopul Serafim a îngenuncheat cu smerenie în faţa lor, iar sfinţii l-au binecuvântat[119].

Boala sa gravă, tuberculoza, nu-l împiedica însă pe episcopul Serafim să săvârşească în mod regulat slujbele bisericeşti. Arhiereul slujea în duminici şi în sărbători, iar joia citea şi acatistul Sfântului Nicolae. Protoiereul Gheorghe Şavelski scria că arhiereul săvârşea slujbele în pace, cu multă râvnă şi dăruire[120]. După slujbe, vlădica ţinea şi predici pline de învăţăminte, în cuvinte simple şi pe înţelesul tuturor[121]. El acorda o atenţie deosebită corului bisericii, în care făcea tot posibilul ca să atragă conducători de cor experimentaţi. Corul de la biserica rusă, în care slujea arhiepiscopul, era cu adevărat celebru în capitală, fiind considerat drept unul dintre cele mai bune coruri din Bulgaria, vrednic de urmat de toate corurile bisericeşti din ţară. Performanţa acestui cor încercau să o atingă şi coriştii de la Biserica Bulgară, de la Catedrala Sfintei Nedelia şi de la Catedrala Sfântul Alexandru Nevski[122].

Erau, de asemenea, păstrate şi tradiţiile liturgice ale Bisericii Ruse. De aceea, mitropolitul Ştefan Şokov a înţeles că se pot învăţa multe de la clerul rus şi, începând cu anul 1940, în urma unei înţelegeri cu arhiepiscopul Serafim, trimitea tineri diaconi la biserica rusă, pentru a căpăta experienţă în slujire[123].

În timpul vieţii arhiepiscopului Serafim şi, ulterior, până în 1968, slujbele în biserica rusă se ţineau zilnic, dimineaţa şi seara[124].

Conform mărturiei fiilor săi duhovniceşti, slujbele şi rugăciunea individuală erau pentru arhiereu la fel de necesare ca şi respiraţia. Arhiereul se nevoia şi cu lucrarea de taină a rugăciunii lui Iisus[125]. La scurt timp după sosirea sa în Bulgaria, episcopul Serafim a facilitat trecerea în această ţară a dascălului său, arhiepiscopul Teofan Bâstrov[126]. Semnificativ este şi faptul că în anul 1935, Sinodul Bisericii Bulgare a predat arhiepiscopului Serafim Mănăstirea Sfântul Arhanghel Mihail. Din partea Bisericii Bulgare s-a pus condiţia ca nu numai ruşii, ci şi bulgarii să fie acceptaţi în această mănăstire, „cu scopul de a-i avea drept pepinieră de adevărat monahism pentru mănăstirile bulgare". Arhiepiscopul Serafim nu s-a opus acestui lucru[127].

În ciuda programului său încărcat, arhiepiscopul Serafim găsea întotdeauna timp să citească literatură de suflet ziditoare, iubind mai ales vieţile sfinţilor. De-a lungul vieţii sale, arhiereul a citit colecţia completă în 12 volume din Vieţile Sfinţilor de Sfântul Dimitrie din Rostov[128].

La şase luni de la numirea sa în Bulgaria, în noiembrie 1921, episcopul Serafim a luat parte la lucrările Sinodului din Karlovac, care a jucat un rol semnificativ în viaţa Bisericii Ruse din străinătate. Este

cunoscut faptul că problemele politice ridicate la acest sinod au dus la o mare perturbare a emigraţiei şi au înrăutăţit relaţiile cu autorităţile bisericeşti din Moscova.

Cu toate acestea, pe lângă problemele politice, sinodul din Karlovac a încercat să rezolve un şir de probleme duhovniceşti ale emigraţiei ruseşti, printre care un loc aparte îi revenea problemei referitoare la combaterea învăţăturilor false şi a necredinţei, care erau răspândite printre emigranţi. Rezolvarea ei a fost încredinţată Departamentului de misiune al Sinodului din Karlovac, condus de episcopul Serafim.

Luând cuvântul la şedinţa Sinodului, arhiereul a menţionat că una dintre problemele principale ale emigraţiei ruse era propaganda baptistă şi adventistă în rândul refugiaţilor, aceasta din urmă considerând-o a fi cea mai periculoasă. Potrivit arhiereului, această doctrină, care neagă viaţa de apoi, poate duce la ateism. Arhiereul vedea, de asemenea, un mare pericol şi în organizaţiile publice, unde, sub pretextul creştinismului, li se instigau tinerilor idei oculte şi necredinţă.

Episcopul Serafim considera că o altă problemă importantă cu care se confrunta Biserica Ortodoxă era propaganda catolicismului militant. Pe bună dreptate, el atrăgea atenţia asupra faptului că Roma încerca să profite de situaţia gravă a Bisericii Ruse în favoarea misiunii sale. Episcopul a menţionat ca exemplu declaraţia secretarului papal, cardinalul Gaspari: „Fiii Bisericii catolice pot triumfa pentru reuşitele lor strălucite atât în vest, în Franţa şi Polonia, cât şi în est, în Rusia. De multă vreme Biserica catolică nu a mai obţinut victorii atât de mari şi complete". Episcopul Serafim atrăgea atenţia

asupra faptului totodată că propaganda catolicismului vizează nu numai Rusia, ci şi emigraţia rusă[129].

Poziţia episcopului Serafim este confirmată şi de alte surse. Mitropolitul Evloghie Gheorghievski, spre exemplu, menţiona: „Catolicii îi curtau pe tinerii noştri şi făceau propagandă pe scară largă a aşa-numitului catolicism al «ritului estic» (...) La Lyon sunt o mulţime de copii emigranţi... şi parohia încă nu a reuşit să organizeze o şcoală. Copiii se îneacă în valurile culturii străine, îşi pierd limba, uită de credinţă".[130] Trebuie adăugat faptul că Bulgaria nu făcea excepţie. Propaganda catolică se desfăşura foarte activ în ţară, în mare măsură contribuind la aceasta şi lipsa preoţilor ortodocşi[131].

În scopul combaterii ofensivei catolicismului şi a sectarismului, episcopul Serafim a propus crearea unui Consiliu misionar special. În activitatea consiliului intenţiona să atragă preoţi misionari experimentaţi, aflaţi în exil. Responsabilităţile acestora ar fi trebuit să includă studiul confesiunilor sectare şi heterodoxe, organizarea cercurilor parohiale misionare. S-a propus organizarea pe lângă Biserica din străinătate a unei edituri, pentru tipărirea de literatură teologică şi pliante, precum şi crearea de cursuri misionare de scurtă durată şi şcoli misionare pentru femei. Ca măsură de protejare a copiilor împotriva propagandei catolice, episcopul Serafim a propus înregistrarea tuturor copiilor din parohie şi purtarea de discuţii pe teme religioase cu aceştia.

Pentru succesul misiunii ortodoxe, arhiereul s-a oferit să trimită clerici la facultăţile teologice şi la institutele misionare, unde teologii ruşi puteau face cu-

noştinţă cu limbile, obiceiurile şi confesiunile religioase din diferite ţări.

Pentru a se opune organizaţiilor dubioase de tineret, s-a propus crearea unei uniuni religioase şi filosofice ortodoxe pentru tineret[132].

Punerea în aplicare a propunerilor depindea în mare măsură de arhiereii şi preoţii eparhiei, care din proprie iniţiativă puteau înfiinţa cursuri, diverse cercuri parohiale, gata să opună şi rezistenţă propagării unor false doctrine. Cât priveşte propunerea creării unei edituri proprii, Biserica din exil nu dispunea de fonduri necesare pentru aceasta. Ulterior, de publicarea literaturii apologetice s-a ocupat Mănăstirea Sfântul Iov de la Poceaev din Vladimirov, Slovacia.

Pe lângă conducerea Departamentului de misiune al Sinodului din Karlovac, episcopul Serafim participa, de asemenea, şi la discutarea altor probleme, inclusiv a celor legate de viitoarea structură de stat a Rusiei.

Evident că Sinodul nu putea ignora situaţia politică din patrie. Însă perceperea într-un mod cu totul diferit a binelui Rusiei a condus la neînţelegeri, care au dezbinat Sinodul. Polemica a fost cauzată de mesajul „Către fiii Bisericii Ortodoxe Ruse, aflaţi în pribegie şi exil", în care se vorbea despre revenirea la tronul imperial a Ţarului din dinastia Romanov.

Oponenţii referirii la dinastie considerau că o astfel de afirmaţie va avea un caracter politic, nu bisericesc. Alţii, din contră, ziceau că a face referire la Ţar era tocmai o problemă bisericească. Întâistătătorul Bisericii Ruse de peste hotare, Mitropolitul Antonie Hrapovitţki, stăruia în ideea că a respinge problema dinastiei însemna a fi de acord cu revoluţia şi a justifica crimele acesteia.

Un susţinător al referirii la dinastia Romanov, considerând-o drept legitimă, a fost şi episcopul Serafim Sobolev. Faptul că episcopul Serafim s-a pronunţat în favoarea menţionării dinastiei monarhice pare a fi destul de firesc. Fiind un monarhist convins, arhiereul nu vedea pentru viitorul Rusiei o altă cale decât monarhia. Episcopul Serafim respingea, mai mult sau mai puţin categoric, alte forme de guvernare, ca nefiind statornicite prin Scriptură[133]. Cât despre socialism, episcopul Serafim îl numea „doctrină a diavolului"[134]. El era convins că Biserica trebuie să-l condamne sub toate formele sale, ca fiind radical contrar creştinismului[135]. Ierarhul reacţiona negativ şi faţă de ideea de monarhie limitată, constituţională, considerând că o astfel de formă de guvernare nu este hotărâtă de Dumnezeu[136]. În acelaşi timp, episcopul Serafim era un adversar şi al unei monarhii absolute, declarând că monarhia ar trebui să fie ortodoxă, iar Ţarul ar trebui să-şi coordoneze acţiunile cu învăţăturile Bisericii.

Slujirea episcopului Serafim în Biserica Sfântul Nicolae de pe Bulevardul Ţarul Eliberator a durat până în anul 1934. În acel an, Bulgaria a recunoscut oficial U.R.S.S. şi a stabilit relaţii diplomatice cu guvernul sovietic. În timpul negocierilor preliminare, reprezentanţii sovietici au cerut transferul proprietăţii bisericii ruseşti din Bulgaria către U.R.S.S.[137]. Îndeplinirea acestei cerinţe însemna că bisericile ar putea fi pângărite. Era clar că comuniştii nu ar fi permis niciodată slujirea în aceste biserici. Istoria mărturiseşte că bisericile transferate de diverse state către autorităţile bolşevice au avut o soartă tristă. De exemplu, în Iran, bisericile ortodoxe primite de comunişti împreună cu alte clădiri ale ambasadei în

1921 au fost distruse de către trimisul sovietic F.A. Rotştein. Odoarele Bisericii Sfântul Nicolae din incinta ambasadei, inclusiv icoanele şi steagurile, au fost aruncate după porţile ambasadei de către noii proprietari. A încetat să mai funcţioneze ca locaş sfânt şi Biserica Alexandru Nevski[138], care a fost transferată ateilor. Bolşevicii au închis şi bisericile ruseşti din Viena şi Constantinopol[139].

Încă înainte de recunoaşterea sa oficială, episcopul Serafim s-a adresat autorităţilor din Bulgaria, cu rugămintea de a nu permite încălcarea drepturilor de proprietate ale Bisericii Ruse din ţara gazdă.

Sinodul bulgar s-a alăturat şi el în această chestiune, creând o comisie specială prezidată de secretarul Sinodului, episcopul Boris, iar Biserica bulgară a făcut apel la Ministerul Afacerilor Externe şi Confesiunilor pentru a influenţa situaţia. În acest sens, către guvern s-au adresat şi Mitropolitul Ştefan şi Uniunea Veteranilor din Războiul de Eliberare Ruso-Turc.

Drept urmare, guvernul bulgar, deşi a decis să transmită bisericile în jurisdicţia U.R.S.S., totuşi a solicitat guvernului sovietic menţinerea fostului statut de proprietate bisericească din ţară. Decizia finală a fost un compromis, deoarece U.R.S.S. a acceptat să ofere Bulgariei Biserica Sfântul Nicolae din Sofia, Biserica Naşterea Domnului de pe vârful Şipka, precum şi Mănăstirea Iambol. În acelaşi timp, reprezentanţii sovietici au stabilit condiţia ca Biserica Bulgară să gestioneze aceste biserici fără participarea emigranţilor ruşi. În anul 1934, toate aceste lăcaşuri au fost transmise Bisericii bulgare[140]. Curând, episcopul Serafim a fost evacuat din apartamentul de la ambasadă[141]. În anii următori, arhiereul a închiriat un apar-

tament în casa cu numărul 30 de pe strada Veliko Târnovo. În aceste împrejurări, totuşi comunitatea rusă din Sofia nu a fost nevoită să-şi caute un loc nou prea multă vreme. Biserica Ortodoxă Bulgară a predat parohiei ruseşti Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Ţarul Kaloian, în timp ce parohia acestei biserici a trecut la Biserica Sfântul Nicolae de pe Bulevardul Ţarului Eliberator. Timp de zece ani, Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Ţarul Kaloian a devenit centrul vieţii bisericeşti a emigraţiei ruseşti şi locul principal de slujire a episcopului, în curând arhiepiscopului, Serafim. Deşi această biserică era mai spaţioasă decât cea precedentă, s-a dovedit a fi neîncăpătoare, datorită faptului că mulţi credincioşi bulgari au continuat să meargă aici, unde era o icoană făcătoare de minuni. Arhiepiscopul scria că enoriaşii se sufocau de căldură[142].

Biserica bulgară a predat emigranţilor ruşi, în locul bisericii de pe vârful Şipka, Biserica Sfântul Atanasie cel Mare din Varna şi în locul Mănăstirii Iambol, Mănăstirea Sfântul Arhanghel Mihail din Kakaliansk[143]. Stareţ al acestei mănăstiri în anii următori şi până la moartea sa, în 1948, a fost arhimandritul Serghie, fratele mai mic al episcopului Serafim. Episcopul îşi făcea multe griji pentru fratele său, fiind mereu îngrijorat de starea sănătăţii lui. Arhimandritul Serghie era chinuit în mod constant de dureri de cap insuportabile, suferind şi de alte boli, astfel încât de multe ori s-a aflat chiar în pragul morţii. Mitropolitul Veniamin Fedcenkov îşi aminteşte că arhiepiscopul Serafim şi-a întărit fratele în răbdare şi credinţă toată viaţa[144]. Despre părintele Serghie există puţine informaţii. Întreaga sa viaţă a trăit în umbra fratelui său, deşi arhimandritul, se

pare, nu a fost împovărat de poziţia sa. Arhiereul a avut grijă de fratele său şi l-a considerat potrivit pentru o slujire superioară. Aşadar, în primăvara anului 1928, episcopul Serafim s-a adresat Sinodului Episcopilor Bisericii din străinătate cu o cerere de numire a arhimandritului Serghie în funcţia de adjunct al său în consiliul eparhial. Sinodul a refuzat cererea episcopului, justificând acest lucru prin faptul că nu e normal ca fratele preşedintelui consiliului eparhial să ajungă adjunctul său[145]. În anul 1939, arhiepiscopul Serafim a cerut Sinodului să-l rânduiască pe arhimandritul Serghie episcop vicar, responsabil pentru hrănirea spirituală a enoriaşilor din parohiile ruse din Bulgaria. Sinodul, deşi a remarcat faptul că arhimandritul Serghie era vrednic de hirotonirea întru episcop, a respins totuşi această solicitare, făcând referire la numărul mic de parohii ruseşti din Bulgaria şi la legătura de sânge cu episcopul întâistătător[146].

În anul în care comunitatea s-a mutat la Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Ţarul Kaloian, Sinodul Arhieresc al Bisericii Ruse de peste hotare l-a ridicat pe episcopul Serafim la rangul de arhiepiscop[147].

Primind acest rang înalt, viaţa ierarhului nu s-a schimbat cu nimic. Începând cu anul 1934, arhiepiscopul închiria un apartament foarte modest, lipsit chiar de elementarele comodităţi, situat pe strada Veliko Târnovo. Arhipăstorul încerca să evite luxul şi dependenţa de lucruri, zicând: „Lucrurile mă împovărează. Ele sunt o grea sarcină pentru suflet”[148]. În fiecare zi, arhiereul mergea pe jos pe străzile Sofiei spre Biserica Sfântul Nicolae. Mitropolitul Ilarion Ţonev de Dorostolsk îşi aminteşte: „De multe ori l-am văzut pe vlădica mergând pe stradă. Avea o postură

impresionantă, era înalt, bine construit, cu faţa prietenoasă, părul lung şi blond”[149].

Mitropolitul Ilarion mărturiseşte că încă din acei ani locuitorii Sofiei îl vedeau pe arhiepiscopul Serafim ca pe un ales al lui Dumnezeu, ca pe un bineplăcut al Său. „Mulţi îl considerau pe vlădica văzător cu duhul, scria mitropolitul Ilarion. Mare era la acea vreme respectul şi devotamentul filial faţă de arhiepiscopul Serafim, atât în rândul ruşilor, cât şi al bulgarilor” De harismele arhiepiscopului s-a convins şi viitorul mitropolit Ilarion, încă de când era studentul Dimitrie Ţonev. „Mitia va fi călugăr”, a spus odată cu încredere arhiepiscopul despre el.[150] Şi aşa a fost.

Un caz interesant s-a întâmplat cu un emigrant rus, fost profesor asistent la una dintre universităţile din Rusia. În condiţiile dificile ale emigrării, el nu a putut să-şi scrie teza de doctorat şi, prin urmare, nici nu a reuşit să obţină un loc la universitate. În timpul spovedaniei, acest bărbat i-a mărturisit arhiereului durerea sa. La întrebarea: „Voi reuşi eu oare să devin aici profesor?”, arhiereul i-a răspuns: „Nu vă mâhniţi, încă patru ani şi veţi deveni neapărat”. Cuvintele arhiepiscopului Serafim s-au împlinit exact, iar la patru ani de la prezentarea disertaţiei sale, acest emigrant a fost numit profesor la una dintre universităţi[151]. Fiii duhovniceşti ai arhiepiscopului Serafim îşi amintesc că de multe ori, în timpul spovedaniei, el le amintea de păcatele uitate sau chiar le dădea răspuns la gândurile care-i frământau. „Este absolut întâmplător”, zicea zâmbind arhiereul, ca răspuns la nedumerirea acestora.[152]

Au simţit, desigur, şi enoriaşii puterea rugăciunilor arhiepiscopului. Arhimandritul Pantelimon îşi aminteşte că toţi cei care veneau la arhiepiscopul

Serafim necăjiţi şi întristaţi plecau de la el mângâiaţi şi înaripaţi. Conform mărturiei arhimandritului Pantelimon, rugăciunea arhiepiscopului Serafim readucea uneori la viaţă şi pe bolnavii fără nicio speranţă de vindecare[153]. Însă arhiepiscopul Serafim nu vedea nimic neobişnuit în puterea rugăciunilor sale. Îi plăcea să repete: „Când vom muri, atunci vom înţelege cât de aproape au fost de noi Mântuitorul, Maica Domnului şi toţi sfinţii, cum cercetau şi vindecau neputinţele noastre şi cum ascultau rugăciunile noastre”.[154]

Pentru sprijin de rugăciune către acest ierarh s-a adresat şi Exarhul Bisericii Bulgare, Mitropolitul Ştefan, în ciuda faptului că relaţiile dintre ei nu au fost întotdeauna fără probleme. Este important şi faptul că în anul 1948, după pensionare, în fapt, fiind arestat la domiciliu, mitropolitul Ştefan îşi găsea mângâiere în corespondenţa cu arhiepiscopul Serafim.[155]

Nu este de mirare că arhiepiscopul Serafim se bucura de dragostea păstoriţilor săi. Comunicarea cu el umplea sufletul omului cu un sentiment cald de mângâiere şi bucurie. Fiul său duhovnicesc, Ivan Vsevolodovici Spiller, îşi amintea: „Odată ce îl cunoştea pe vlădica, când cel puţin o dată era în preajma lui, orice persoană se apropia imediat de înţelegerea a ceea ce în întreaga sa viaţă de căutări persistente nu ar fi putut înţelege. Prin simplul fapt că vlădica era aproape te simţeai atât de bine, indiferent în ce stare ajungeai la el. Şi asta, fără îndoială, toată lumea a simţit mereu. (...) Sunt absolut sigur că această stare este de aceeaşi calitate şi asemănătoare cu cea pe care a avut-o Motovilov în dialogul său cu Sfântul Serafim de Sarov[156]. Mărturisesc, îndrăznind să afirm: Vlădica Serafim

răspândea din belşug harul lui Dumnezeu, fiind un energic şi constant purtător al acestuia, fără nicio îndoială. Sentimentul prezenţei vlădicii în casă se păstra mult timp după plecarea lui".[157] La aceasta mai trebuie adăugat şi faptul că, în timpul slujbelor săvârşite de arhiepiscopul Serafim, enoriaşii vedeau uneori strălucind o lumină neobişnuită. Iar o fetiţă i-a spus chiar odată arhiereului: „Vlădica, dumneata răspândeşti mireasma raiului!"[158].

Arhiepiscopul se bucura de respectul şi dragostea studenţilor din Sofia, care nu numai că participau la slujbele sale, ci mergeau chiar şi la el acasă pentru spovedanie.[159] Una dintre calităţile arhiereului, conform mărturiei oamenilor care l-au cunoscut, era faptul că vorbea la fel cu toată lumea, şi cu oficialii, şi cu fiii duhovniceşti[160]. Cu deosebită plăcere arhiepiscopul Serafim mergea în vizită la elevii de la gimnaziul rus. Arhiereul asista la lecţii, după care se adunau în biserică, unde le ţinea o predică vie, caldă, plină de har şi lumină, ca să poată ajunge la inima lor.

O amintire vie despre această perioadă din viaţa arhiepiscopului Serafim a fost lăsată de ipodiaconul şi vechiul enoriaş al Bisericii Sfântul Nicolae, Petru Ivanovici Petkov: „De mic copil, mă bâlbâiam rău de tot, povestea el. Când Vlădica Serafim venea la gimnaziu, mă punea mereu să cânt o rugăciune împreună cu el. «Petruţ! Hai să cântăm o rugăciune!», zicea vlădica. În timp, tulburările de limbaj şi de vorbire mi-au dispărut complet, dar nu consider aceasta a fi o minune, ci mai degrabă socotesc că corectarea defectului meu de vorbire se datorează influenţei morale a episcopului, care mi-a dat încredere în sine. Când am crescut, vlădica a început să mă invite la altar pentru a ajuta în slujire. De obicei, cinci-şase băieţi îl

ajutau pe preot la altar. La finalul slujbei, împreună cu vlădica, coboram la trapeză. După rugăciune, el îşi scotea rasa, apoi ne aşezam cu toţii la masă. Uneori vlădica îşi permitea să bea un păhăruţ de rachiu sau ceva vin înainte de masă”.[161]

Un alt tânăr băiat de altar, Ivan Tinin, îşi aminteşte cum odată, la sfârşitul slujbei, el şi tovarăşii săi s-au apropiat de arhiereu, pentru binecuvântare. Alături de arhiepiscop stătea arhidiaconul Ioanichie, care ţinea în mâini o farfurie cu banii donaţi după slujbă de enoriaşi: „Ne-am apropiat de arhiepiscop, plecând smerit capul şi ţinând desfăcută palma dreaptă, peste cea stângă, spre binecuvântare. El ne-a binecuvântat, apoi a luat o mână de bani din farfurie, i-a pus în mâinile noastre şi părinteşte ne-a bătut uşor pe obraz”.[162]

Aceste lovituri uşoare pe obraz erau un semn de deosebită simpatie a arhipăstorului pentru persoana în cauză. Simpatia arhiepiscopului Serafim se manifesta în mod diferit. Spre exemplu, I.V. Spiller îşi aminteşte: „Binecuvântându-l pe cel care se apropia de el, uneori îşi exprima bunăvoinţa prin faptul că îi ciufulea părul entuziasmat sau îi dădea drăgăstos un ghiont ori o lovitură pe obraz. Cine „primea” mai mult, era mai fericit. Dar cel mai bucuros era acela sau aceea căruia, în plus, vlădica îi mai zicea şi Kolia, dând acest nume afectuos chiar şi unei bătrâne al cărei nume şi patronimic îl cunoştea foarte bine”.[163]

Pe lângă îndatoririle sale de paroh al Bisericii Sfântul Nicolae şi conducerea unor parohii ruseşti din Bulgaria, arhiepiscopul Serafim lua parte şi la treburile administraţiei Bisericii Ruse de peste hotare, ale cărei relaţii cu Patriarhia Moscovei se deteriorau rapid în acea perioadă.

Capitolul 5.

Arhiepiscopul Serafim şi Patriarhia Moscovei în anii 1920 – 1930

Cea mai mare parte a timpului, arhiepiscopul Serafim a slujit sub omoforul Bisericii Ruse din afara graniţelor. La începutul anilor ’20, toţi episcopii şi preoţii ruşi aflaţi în emigrare recunoşteau Biserica Rusă din străinătate drept singura legătură cu Patriarhia Moscovei. Ei au crezut sincer că exilul lor nu va dura mult, că puterea comuniştilor din Rusia va cădea în curând, după care se vor întoarce înapoi în patria lor. Cu toate acestea, timpul trecea şi devenea tot mai clar faptul că acea putere fără de Dumnezeu avea să rămână în Rusia pentru multă vreme.

În acelaşi timp, preoţilor emigranţi le era foarte dificil să comunice cu Sfântul Patriarh Tihon. Prin urmare, conducerea Bisericii Ruse din afara graniţelor s-a decis să-şi prezinte poziţia faţă de Biserica Rusă.

De această problemă s-a ocupat Sinodul din Karlovac, care, după adoptarea mesajului „Către fii Bisericii Ortodoxe Ruse aflaţi în pribegie şi exil” a înrăutăţit relaţiile cu Biserica din Rusia.

Relaţiile ulterioare dintre Patriarhul Tihon şi Biserica Rusă din afara graniţelor au fost influenţate negativ şi de un alt mesaj al Bisericii Ruse din afara graniţelor, cel „Către Conferinţa de la Geneva”. Mesajul cerea comunităţii mondiale ajutor pentru răsturnarea stăpânirii atee din Rusia.

Nu este de mirare că la scurt timp după aceea, autorităţile bolşevice i-au cerut Patriarhului Tihon să

anatemizeze membrii conducerii Bisericii Ruse din afara graniţelor[164]. Desigur, Patriarhul Tihon nu a putut ceda unei astfel de cerinţe. Rezultatul confruntării dintre Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Ruse şi stăpânire a fost emiterea decretului patriarhal nr. 348 din 5 mai 1922. Conform acestui decret, s-a considerat că mesajele Sinodului din Karlovac nu exprimă vocea oficială a Bisericii Ortodoxe Ruse, din cauza naturii lor politice. În plus, prin acest decret, Biserica Rusă din afara graniţelor era desfiinţată, iar puterea asupra parohiilor străine trecea la mitropolitul Evloghie Gheorghievski[165].

Chiar a doua zi după semnarea acestui document, patriarhul a fost arestat, iar puterea în Biserica Rusă, cu sprijinul comuniştilor, a fost confiscată de un grup de aventurieri în reverendă, care au creat o schismă, numită renovaţionistă. Curând, schismaticii l-au dat jos din scaunul patriarhal pe Patriarhul Tihon, au anatematizat capitalismul, au introdus episcopatul căsătorit şi căsătoria a doua pentru clerici etc. Pe tot parcursul anului, în timp ce Patriarhul Tihon era în arest, s-a desfăşurat o aprigă confruntare între episcopii credincioşi Preafericitului Tihon şi cei schismatici. Este foarte important să subliniem faptul că, la acea vreme, regimul bolşevic-ateist recunoştea drept autoritate bisericească legitimă doar schisma renovaţionistă.

În aceste condiţii, mitropolitul Agatanghel Preobrajenski, numit de către Patriarhul Tihon locţiitor al tronului patriarhal, a ales singura cale de ieşire, permiţând eparhiilor, din cauza dezorganizării vieţii bisericeşti şi a incapacităţii de a prelua controlul, trecerea temporară, până la normalizarea vieţii bisericii, la autoadministrare[166].

Ierarhii ruşi din străinătate erau într-o totală nedumerire, neştiind dacă să respecte sau să nu respecte decretul Patriarhului Tihon. Pe de o parte, decretul provenea de la înalta autoritate a Bisericii Ruse. Pe de altă parte, toată lumea ştia că patriarhul fusese arestat, că la Petrograd se pregătea pedepsirea cu moartea a Mitropolitului Veniamin Kazanski şi că în toată ţara erau arestaţi clericii credincioşi Patriarhului Tihon. Decretul Mitropolitului Agatanghel Preobrajenski privind autoadministrarea temporară a eparhiilor nu presupunea abolirea Bisericii Ruse de peste hotare, ci mai degrabă consolidarea acesteia.

Cei din emigrare, desigur, intuiau faptul că decretul fusese smuls de la patriarh cu forţa. În anii 1922-1923 s-au făcut multe presupuneri cu privire la modul în care a apărut acest decret.

Episcopul Serafim Sobolev nu a rămas nici el indiferent în această privinţă. El era sigur că decretul nu a fusese dat de bună voie. În acest caz, se întreba el, trebuie oare respectat decretul, dacă apăruse sub presiune din afară? Şi episcopul Serafim a decis să se bazeze pe analogii istorice, care erau suficiente, cea mai grăitoare dintre acestea ţinând de începutul secolului al XIX-lea, când a avut loc un incident similar cu episcopii romano-catolici şi cu papa Pius al VII-lea.

Napoleon Bonaparte voia cu orice preţ să instituie în Europa episcopi fideli lui, fără participarea papei. Pentru aceasta, însă, împăratul francez avea nevoie de acordul papei de la Roma. Prin violenţă, Napoleon a obţinut semnătura necesară de la papă. În acelaşi timp, Napoleon i-a indus în eroare episcopii francezi cu privire la situaţia reală în care se găsea capul Bisericii de la Roma. Unii episcopi s-au supus lui Napoleon, alţii însă au refuzat să facă acest lucru.

Ulterior, papa îi scria lui Napoleon: „În faţa lui Dumnezeu declarăm că conştiinţa noastră nu permite îndeplinirea acordului încheiat şi că tot ceea ce am făcut în timpul detenţiei noastre a fost doar o chestiune de violenţă şi de scandal, şi, prin urmare, noi (...) ne delimităm de ceea ce am semnat". Când papa a fost eliberat, el a aprobat comportamentul episcopilor care refuzaseră să asculte de decretele date sub presiunea lui Napoleon.

Episcopul Serafim a găsit în această situaţie multe în comun cu ceea ce se întâmpla în Rusia sub bolşevici. Episcopul era convins că Patriarhul Tihon era supus unei presiuni mult mai mari decât cea suferită de papa Pius al VII-lea. Prin urmare, concluzia episcopului Serafim a fost următoarea: „Dacă va fi voia lui Dumnezeu ca noi toţi să ajungem la eliberarea nu numai a Patriarhului Tihon, ci şi a întregii Rusii de sub regimul sovietic, atunci vom afla la ce mare presiune a fost expus Preafericirea Sa, Patriarhul, de către duşmanii Bisericii noastre şi ai Patriei, înaintea cărora Napoleon este un copil nevinovat, cu toate ororile violenţei sale." Cuvintele arhiereului s-au dovedit a fi profetice. Abia după căderea puterii comuniste a devenit cunoscută presiunea teribilă exercitată de către atei asupra Patriarhului Tihon.

Episcopul Serafim era departe de a-l condamna pe Patriarhul Tihon pentru decretul său. Dar nu era de acord categoric cu acuzaţiile de activitate politică ale Bisericii Ruse din afara graniţelor, exprimate în decretul nr. 348. Arhiereul era gata să admită nuanţa politică în declaraţiile monarhice ale Sinodului din Karlovac. Însă episcopul Serafim considera just apelul către Conferinţa de la Geneva cu privire la

persecuţia Bisericii din Rusia, aducând drept dovadă exemple din istoria Bisericii.

Potrivit episcopului, mesajul către Conferinţa de la Geneva reprezenta „strigătul deznădăjduit al sufletului rusesc cu rugămintea către toate popoarele lumii de a salva, prin orice mijloace posibile, chiar până la folosirea armelor, nefericitul popor rus de sub jugul bolşevic, ca şi cult al crimelor, jafului şi blasfemiei în Rusia". Episcopul Serafim era convins că, adresând un astfel de apel către comunitatea mondială, Sinodul din Karlovac a urmat calea Sinodului de la Cartagina secolului al V-lea. Sfinţii Părinţi de la acest Sinod au făcut apel la suverani, fiii împăratului Teodosie cel Mare, cu o cerere de a trimite trupe pentru a salva Biserica de violenţa donatiştilor eretici (Canonul 93 al Sinodului de la Cartagina). Episcopul Serafim a făcut referire şi la Apostolul Pavel, care a recurs la ajutorul militar împotriva „celor răzvrătiţi", precum şi la exemplul Patriarhului Ermoghen, patriarhul Moscovei care chemase poporul la luptă împotriva polonezilor, care capturaseră Moscova la începutul secolului al XVII-lea.[167]

Se poate obiecta aici, de exemplu, că Sfântul Mucenic Ermoghen al Moscovei chema la luptă împotriva invadatorilor externi. Dar dacă ne amintim cuvintele lui Lenin că „Rusia a fost cucerită de bolşevici"[168], atunci cuvintele episcopului Serafim nu mai par atât de departe de realitate.

Problema decretului patriarhal a fost pusă în discuţie în cadrul unei adunări a Bisericii Ruse din afara graniţelor din 1 septembrie 1922. Îndemnul episcopului Serafim de a trata decretul după Evanghelie, adică „cu înţelepciunea şarpelui şi blândeţea

porumbelului”[169], nu a fost auzit. Cei prezenţi erau înclinaţi să-i asculte pe protoiereul Vladimir Vostokov şi pe generalul Nicolae Batiuşin, care cereau respingerea decretului. Drept urmare, s-a decis ca decretul Patriarhului Tihon să fie respins.

Dar a doua zi, la Sremski Karlovţi a sosit arhiepiscopul Anastasie Gribanovski, care nu a fost de acord cu decizia luată cu o zi înainte. Pe 2 septembrie, arhiereii Bisericii Ruse din afara graniţelor s-au adunat într-o altă şedinţă, dar fără prezenţa protoiereului V. Vostokov şi a generalului Batiuşin. La această întrunire arhierească arhiepiscopul Anastasie a fost sprijinit întru toate de episcopul Serafim Sobolev, după care i s-au alăturat şi alţi episcopi. Drept urmare, ierarhii au decis să desfiinţeze Administraţia Bisericească din afara graniţelor şi să transfere conducerea Bisericii din străinătate către Sinodul Episcopilor, fără participarea preoţilor şi a mirenilor.[170]

Şi în anii următori, episcopul Serafim s-a pronunţat împotriva ideii de „Sinod extins”, adică a unui sinod la care să participe şi mirenii. Arhiereul se temea că politicienii laici vor încerca să ia decizii dezavantajoase pentru Biserica Ortodoxă.

Episcopul Serafim avertiza că la un astfel de sinod laicii vor deveni judecători ai Patriarhului, ceea ce îi va submina autoritatea atât în ochii poporului rus, cât şi în ochii întregii lumi. În opinia episcopului Serafim, soarta Bisericii din străinătate o poate decide doar Sinodul Episcopilor, întrucât „nu laicii, ci episcopii sunt principalele persoane responsabile în Biserică şi lor le va aparţine ultimul cuvânt cu privire la suprema autoritate bisericească”.[171]

Cât despre personalitatea viitorului conducător al Bisericii Ruse din afara graniţelor, episcopul Sera-

fim îi sfătuia şi pe mitropolitul Evloghie şi pe mitropolitul Antonie să renunţe la putere.

Desigur, prin propunerea sa episcopul Serafim putea provoca nemulţumiri din partea ambilor mitropoliţi. Dar acest lucru nu-l deranja prea mult. Pentru el, principalele considerente erau adevărul canonic, modul legiuit înaintea lui Dumnezeu de călăuzire a emigraţiei bisericeşti şi dreptatea creştină. Mergând pe această cale, arhiereul nu se temea să facă declaraţii pe care conducerea Bisericii din afara graniţelor le putea considera nepotrivite.

Unele dintre propunerile episcopului Serafim corespundeau opiniei altor episcopi ai Bisericii din străinătate. Deşi Mitropolitul Antonie rămăsese întâistătător al Bisericii Ruse de peste hotare, politicienii laici nu au mai putut influenţa viaţa Bisericii. Începând cu anul 1923, în fruntea Bisericii din străinătate se aflau deja Sinoade Episcopilor care se ţineau anual şi nu Sinoadele cu participarea clerului şi a laicilor. Sinodul Episcopilor a devenit organul de conducere în perioada dintre Sinoadele Episcopilor.

După moartea Patriarhului Tihon şi arestarea în 1925 a locţiitorului tronului patriarhal Petru Polianski, în fruntea Bisericii Ruse s-a ridicat adjunctul locţiitorului tronului patriarhal, mitropolitul Serghie Stragorodski. Ulterior, în 1943, mitropolitul Serghie a devenit patriarh.

Pare important faptul că, în acţiunile sale ulterioare, episcopul Serafim şi-a concentrat atenţia asupra mitropolitului Serghie, în calitate de întâistătător al Bisericii Ruse.

Astfel, în anul 1926, în timpul conflictului dintre Sinodul Episcopilor şi Mitropolitul Evloghie, arhiepiscopul Teofan Bâstrov şi episcopul Serafim Sobo-

lev i-au cerut sfatul mitropolitului Serghie, care i-a sfătuit fie să creeze un organism autoritar de administrare a Bisericii, care să rezolve conflictul la faţa locului, fie să decidă trecerea ierarhilor Bisericii Ruse de peste hotare în jurisdicţia Bisericilor Locale[172].

În acelaşi an, când Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor iniţia demersuri în favoarea recunoaşterii autocefaliei Bisericii Poloneze, ambii arhierei, arhiepiscopul Teofan şi episcopul Serafim, şi-au exprimat protestul şi au declarat că, fără voia autorităţilor Bisericii din Moscova, Sinodul Episcopilor nu are dreptul să rezolve astfel de probleme.[173]

Iar atunci când Sinodul Episcopilor a încercat să decidă înlocuirea catehismului Sfântului Filaret al Moscovei cu catehismul Mitropolitului Antonie Hrapoviţki, arhiepiscopul Teofan şi episcopul Serafim şi-au ridicat din nou vocea şi au declarat că Sinodul nu-şi poate asuma asemenea puteri, fără permisiunea întregii Biserici Ruse.[174]

Un moment de cotitură în viaţa Bisericii Ruse din afara graniţelor a fost vestita Declaraţie a Mitropolitului Serghie Stragorodski, care şi-a anunţat loialitatea faţă de comunişti. În spatele cuvintelor Declaraţiei se ascundea nu doar loialitatea, ci şi consimţământul la intervenţia autorităţilor fără de Dumnezeu în viaţa Bisericii. O manifestare a unei astfel de politici a fost cererea mitropolitului Serghie către ierarhii ruşi din străinătate să confirme, prin semnătură, loialitatea faţă de guvernul comunist, după următorul model: „Eu, subsemnatul, îmi iau angajamentul real că de acum încolo, aflându-mă sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei, nu voi permite nimic din activitatea mea publică, în special din cea bisericească, care poa-

te fi considerat drept expresie a neloialităţii mele faţă de Guvernul Sovietic”.[175]

În practică, aceasta însemna nu numai interzicerea de a predica împotriva celor fără de Dumnezeu, nu numai interdicţia de a vorbi împotriva închiderii bisericilor şi a persecuţiei credincioşilor, ci şi restricţia de a pomeni la parastase sufletele celor „ucişi fără vină”. Dar şi mai neplăcută a fost continuarea logică a unei astfel de politici, întrucât clericii care şi-au dat semnătura deveneau susţinători ai puterii bolşevice în faţa întregii lumi.

După cum se ştie, întreaga lume ortodoxă în acei ani s-a ridicat în apărarea Bisericii ruse persecutate. Mitropolitul Ştefan al Sofiei, de exemplu, scria: „Suntem surprinşi de faptul că la noi în Bulgaria, un bun gospodar îşi tratează cu mai multă atenţie şi grijă vitele decât autorităţile îşi tratează cetăţenii acolo, în Rusia «liberă» (...) Încă nu a fost uitat cazul, în care executarea a doi criminali italieni[176] a provocat o furtună de indignare aproape în întreaga lume. Dar faptul că cei mai cruzi despoţi, cărora li s-a dat ca inima lor să nu mai fie inimă de om, ci o inimă de dobitoc (cf. Daniil 4, 13), tiranizează un întreg popor, blasfemiază pe Dumnezeu, pe Hristos şi toate valorile sfinte ale sufletului uman, ameninţă că vor inunda întreaga lume cu freneziile şi necredinţa lor, nu provoacă printre popoarele luminate nici groază, nici dezgust, nici protest puternic şi unit. Iar ceea ce se întâmplă în Rusia nu este doar cea mai brutală violenţă împotriva poporului rus, ci şi o ameninţare pentru întreaga lume. Este timpul să se scuture întreaga lume culturală creştină, este timpul să ne eliberăm, este timpul să trezim conştiinţa umană şi să înfierăm violenţa continuă împotriva poporului rus deznădăjduit şi a Bise-

ricii, împotriva adevăratului său nume, şi să o condamnăm hotărât ca fiind cea mai ruşinoasă crimă pentru luminatul secol al XX-lea”.[177]

Cu siguranţă ar fi fost foarte ciudat dacă episcopii ruşi refugiaţi, care trăiau în condiţii de libertate, ar fi tăcut despre ceea ce se întâmpla în Rusia.

Acţiunile mitropolitului Serghie au stârnit o serie de separări în Biserica Rusă. Unii episcopi au fost de acord să i se supună mitropolitului Serghie şi, prin urmare, bolşevicilor, în timp ce alţii au preferat să rupă relaţiile cu Patriarhia Moscovei. Este clar că nici Biserica din afara graniţelor nu putea fi de acord cu cererea de loialitate faţă de guvernul comunist. În Epistola Sinodului Episcopilor Bisericii din afara graniţelor din 1927, semnată, printre alţi episcopi, şi de episcopul Serafim, se spunea: „Biserica nu poate binecuvânta o politică anticreştină, cu atât mai mult o politică fără de Dumnezeu. Afirmând acest lucru, nu vrem să spunem că Biserica ar trebui să fie complet străină de politica statului. Biserica ar trebui să fie mai presus de interesele politice şi de spiritul de partid, având totodată datoria să binecuvânteze nu doar politica creştină a statului, ci şi lupta împotriva principiilor sale anti-creştine şi chiar lipsite de Dumnezeu”. Declaraţia mitropolitului Serghie nu a fost recunoscută drept document bisericesc, ci ca document pur politic, care nu poate avea o semnificaţie canonică bisericească şi nu poate fi obligatorie pentru cei care sunt liberi de jugul puterii atee[178].

Cererea de loialitate faţă de bolşevici a fost respinsă de Sinodul Episcopal al Bisericii Ruse din afara graniţelor din 1927 privitor la subordonarea administrativă faţă de mitropolitul Serghie. Patru ani mai târziu, în 1931, a urmat ruperea comuniunii biseri-

ceşti şi de rugăciune cu mitropolitul Serghie şi cu clerul care îl susţinea. Biserica Rusă din afara graniţelor a continuat să-l pomenească la slujbe pe locţiitorul scaunului patriarhal, Mitropolitul Petru Polianski, care se afla în arest.

În mod formal, tocmai din acest moment a început divizarea între autorităţile Bisericii din Moscova şi Sinodul din afara graniţelor. A acuza Sinodul pentru atitudinea sa ar fi cu siguranţă un lucru nepotrivit.

Mitropolitul Serghie, care îndura presiuni grave din partea celor fără de Dumnezeu, a continuat să meargă pe calea compromisului, de dragul turmei sale. Mitropolitul credea că în acest fel Biserica va putea supravieţui până la sfârşitul persecuţiei. Numai preocuparea pentru turmă justifică oarecum acordul mitropolitului Serghie la compromisul pe care l-a făcut cu ateii.

Dar tot prin grija pentru turmă se explica şi politica Sinodului din afara graniţelor. Un compromis cu puterea ateilor ar fi provocat plecarea din Biserica Rusă din afara graniţelor către structurile marginalizate a milioane de emigranţi ruşi, care visau la eliberarea Rusiei de ateii care au înrobit-o. Aceasta privea şi Bisericile din alte state. În 1934, patriarhul Serbiei, Varnava, remarca pe bună dreptate că separarea Bisericii Ruse din afara graniţelor de Patriarhia Moscovei nu era decât o parte din problema generală a ortodoxiei ruse.

Patriarhul Varnava al Serbiei sublinia că aproape peste tot unde episcopii ruşi erau în afara sferei de influenţă a statului bolşevic apăreau conflicte cu Patriarhia Moscovei. El afirma că acest lucru „nu poate fi explicat doar prin agresivitate şi, în general, prin

vinovăţia personală a unora sau a altora dintre ierarhi", ci poate fi explicat, în primul rând, prin politica antireligioasă a comuniştilor, prin dependenţa mitropolitului Serghie faţă de această politică şi prin libertatea faţă de această politică a ierarhilor din afara graniţelor.[179]

Relaţiile Sinodului de la Karlovac cu Patriarhia Moscovei s-au complicat după interdicţia de a sluji, impusă de mitropolitul Serghie în anul 1934 mai multor arhiepiscopi ai Bisericii din afara graniţelor: mitropolitului Antonie Hrapoviţki, arhiepiscopilor Anastasie Gribanovski, Serafim Luchianov, Meletie Zaborovski, episcopilor Nestor Anisimov, Tihon Liaşcenko, Tihon Troiţki şi Victor Sviatin[180]. În prezent, există dovezi că interdicţia venită de la mitropolitul Serghie fusese dată sub presiunea autorităţilor ateiste[181].

Biserica din afara graniţelor nu a recunoscut aceste interdicţii. Şi Patriarhul Varnava al Serbiei le-a considerat nedrepte. Celelalte Biserici Ortodoxe autocefale au ignorat, de asemenea, interdicţiile mitropolitului Serghie şi au permis slujirea cu clerul Bisericii Ruse din afara graniţelor.

Totodată, unii episcopi ai Bisericii din afara graniţelor îl mustrau direct pe mitropolitul Serghie şi pe clericii credincioşi lui. Mitropolitul Serghie era acuzat de trădarea intereselor Bisericii, deşi sarcina sa era tocmai aceea de a salva Biserica de distrugerea completă pe care o plănuiseră comuniştii.

În acei ani, şi vlădica Serafim Sobolev se afla în afara comuniunii cu mitropolitul Serghie. Protoiereul G.I. Şavelski scrie că după ruperea de mitropolitul Serghie, episcopul Serafim Sobolev nu numai că s-a pronunţat clar împotriva guvernului bolşevic, numindu-l „putere demonică", ci a condamnat şi politica vi-

carului locţiitorului tronului patriarhal, mitropolitul Serghie Stragorodski[182].

În ceea ce priveşte poziţia arhiepiscopului Serafim faţă de bolşevici, mărturiile protoiereului G. Şavelski pot fi de încredere, întrucât ele sunt confirmate şi prin alte informaţii.[183] Se ştie că încă de la sfârşitul anilor '30 ierarhul scria că este necesară rugăciunea pentru răsturnarea puterii atee din Rusia.[184] Nu există nimic anti-bisericesc în declaraţiile antisovietice ale episcopului Serafim. Celebrele cuvinte ale Apostolului Pavel: *nu este stăpânire decât de la Dumnezeu* (Rom. 13, 1), Părinţii Bisericii, cu o mie cinci sute de ani înaintea comuniştilor, le-au atribuit în mod categoric însuşi principiului puterii, ca manifestare a armoniei în lume, şi în niciun caz unor anumite regimuri politice sau conducători şi şefi, printre care erau chiar şi duşmani ai lui Hristos[185].

După cum se ştie, apostolii nu s-au supus autorităţilor (Fapte 4, 5-20; 5, 27-29), iar Sfântul Vasile cel Mare s-a rugat pentru eliberarea Imperiului Roman de sub guvernarea împăratului Iulian Apostatul, care trădase credinţa creştină.[186] Şi dacă Sfântul Iosif din Voloţk l-a numit chiar pe ţarul căzut în necinste şi răutate nu slujitor al lui Dumnezeu, ci slujitor al diavolului, care nu poate fi ascultat[187], cu atât mai mult cuvintele preacuviosului puteau fi folosite la adresa guvernului comunist, care avea drept scop anihilarea credinţei în Dumnezeu. Cuvintele Apostolului Pavel confirmă faptul că el avea în vedere doar dregătorii care nu se temeau de fapta bună, ci de cea rea (Rom. 13. 2-4). Cu toate acestea, ideologia comunistă înlocuia adesea conceptele de bine şi de rău. Ceea ce este cel mai important pentru un creştin, credinţa în Dumnezeu, era pentru comunişti o crimă, în

timp ce blasfemia, falsitatea şi denunţarea erau pentru ei o virtute.

Represiunile lui Iosif Djugaşvili Stalin, din anii 1920-1930, au vizat clase întregi şi au dus la moartea a milioane de oameni nevinovaţi. În acest sens, au fost distruşi cei mai buni oameni, cei mai harnici ţărani şi cei mai aleşi reprezentanţi ai inteligheţiei. Cu puţin timp înainte de război, represiunile în masă au atins şi armata roşie, ceea ce a adus Rusia în pragul dezastrului în anul 1941.

Până la începutul Celui de-al Doilea Război Mondial, comuniştii distruseseră aproape complet Biserica Ortodoxă. În ajunul războiului în Rusia nu mai era nicio mănăstire, rămăseseră mai puţin de două sute de parohii şi doar patru episcopi pe scaunul arhieresc. Astfel, atitudinea arhiepiscopului Serafim faţă de regimul comunist ateu stabilit în Rusia poate fi considerată destul de clară şi justificată. Cu toate acestea, atitudinea sa faţă de Patriarhia Moscovei nu era la fel de limpede.

Pe de o parte, arhiepiscopul Serafim nu fusese de acord cu politica compromisurilor. La şapte ani de la Declaraţia mitropolitului Serghie, în anul 1934, într-o scrisoare către arhiepiscopul Veniamin Fedcenkov, care recunoscuse autoritatea comunistă, arhiepiscopul Serafim sublinia că recunoaşterea autorităţii ateiste este un păcat mai grav decât erezia. „Prin această recunoaştere, scria arhiepiscopul Serafim, tu autorizezi în mod liber şi conştient nenumăratele atrocităţi ale guvernului sovietic pentru distrugerea poporului nostru ortodox rus şi a Bisericii noastre Ortodoxe Ruse, tu condamni necuprinsa şi neînfricata oştire de noi martiri şi mărturisitori, victime ale regimului sovietic, care reprezintă un persecutor sân-

geros nu numai al credinţei noastre, ci şi al tuturor lucrurilor bune de pe pământ, tu predai întreaga noastră Biserică rusă în stăpânirea Satanei, căci puterea sovietică nu îi slujeşte lui Dumnezeu, ci Satanei, fiind o putere atee, fără credinţă, fără Dumnezeu (...) Tu, recunoscând puterea sovietică, arunci în prăpastie întreaga zidire a Bisericii"[188].

Pe de altă parte, arhiepiscopul Serafim niciodată nu pusese crimele comuniştilor pe seama Patriarhiei Moscovei. Exprimându-şi dezacordul categoric faţă de poziţia arhiepiscopului Veniamin, Vlădica Serafim a continuat să-l considere un bun prieten şi rugător. Şi chiar după dezvăluirile sale, arhiepiscopul Serafim îi scria: „Priveşte la aceste rânduri ale scrisorii mele ca la o expresie a iubirii mele pentru tine, ca răspuns la dragostea sinceră şi prietenoasă pe care mi-ai arătat-o în anii noştri de studenţie şi chiar după aceea. Nu voi uita niciodată această iubire. Dacă cele înşiruite de mine nu vor găsi răspunsul potrivit în sufletul tău şi te vor mâhni, atunci iartă-mă. În fiecare zi din inimă mă rog pentru tine, dragul meu vlădică! Şi te rog să mă pomeneşti şi pe mine în rugăciunile tale. Cu dragoste ţi se închină şi fratele meu, care suferă foarte rău de dureri de cap şi de stomac după operaţie".[189]

Arhiepiscopul Serafim sublinia faptul că păcat era tocmai voluntara, „libera şi conştienta" recunoaştere a puterii bolşevice, şi nu spunea nimic despre recunoaşterea forţată a acestei puteri de către ierarhii aflaţi în Rusia.

De asemenea, trebuie amintit faptul că în anii 1920-1940, preoţii Patriarhiei Moscovei care reuşiseră să scape din ghearele monştrilor sovietici şi să fugă în străinătate erau acceptaţi în Biserica din afara graniţelor nu numai în rangul lor, ci şi fără nicio pocăinţă.

Aceşti păstori, care suferiseră atâta durere, era consideraţi nu trădători, ci mărturisitori. O astfel de practică a fost stabilită oficial de Sinodul Episcopilor Bisericii din afara graniţelor din 1938.[190] La acest sinod a fost prezent şi arhiepiscopul Serafim Sobolev.

Trebuie menţionat însă, că poziţia arhiepiscopului Serafim era mult mai moderată decât cea adoptată în general de Biserica Rusă din afara graniţelor. De exemplu, Exarhul Bisericii Bulgare, mitropolitul Ştefan Şokov, mărturisea că arhiepiscopul Serafim nu era de acord cu extremele Bisericii Ruse din afara graniţelor.[191] Despre faptul că arhiereul „nu împărtăşea niciodată râvnele extreme" ale Sinodului din afara graniţelor amintea şi mitropolitul Paisie de Vraţa[192]. Important este şi faptul că arhiereul, fiind de fapt superiorul eparhiei ruseşti din Bulgaria, nu fusese oprit de la slujire de Mitropolitul Serghie în anul 1934. Cert este faptul că, dacă arhiereul Serafim ar fi fost un adversar activ al Patriarhiei Moscovei, nu ar fi putut evita interdicţia de a sluji din partea autorităţii bisericeşti din Moscova.

În anii '30, arhiepiscopul Serafim a menţinut contactul cu colegul său de studenţie, arhiepiscopul Veniamin Fedcenkov, şi cu mitropolitul Elefterie Bogoiavlenski al Lituaniei, care se afla în jurisdicţia Patriarhiei Moscovei şi care nu punea la îndoială autoritatea mitropolitului Serghie Stragorodski.

Prin aceşti arhierei, precum şi prin Patriarhul Varnava al Serbiei, în anii 1935-1936, arhiepiscopul Serafim a trimis în Rusia mai multe exemplare ale cărţii sale *Noua doctrină despre Sophia - Înţelepciunea lui Dumnezeu*, exemplare trimise direct mitropolitului Serghie[193].

Arhiepiscopul Serafim intenţiona să avertizeze Biserica din Patrie despre o nouă doctrină periculoasă, care fusese expusă în scrierile protoiereului S. Bulgakov. Condamnarea acestor scrieri, mai întâi de către Patriarhia Moscovei, iar mai apoi şi de Biserica Rusă din afara graniţelor, devenise pentru Arhiepiscopul Serafim un semn al unităţii între Biserica din afara graniţelor şi Biserica din Patrie.

Capitolul 6.

La straja purităţii Ortodoxiei

Arhiepiscopul Serafim împotriva învăţăturii mitropolitului Antonie despre răscumpărare

Primele decenii ale guvernării comuniste au dus la distrugerea efectivă a şcolilor teologice din Rusia. Timp de câteva decenii, emigraţia a devenit centrul dezvoltării gândirii teologice ruse. Un rol semnificativ în acest sens l-a avut Institutul Sfântul Serghie din Paris, deşi mulţi teologi provin şi din alte şcoli teologice. Este destul de firesc ca pe calea dezvoltării învăţăturii teologice să apară greşeli şi rătăciri. Dar exact aşa se cristalizează învăţătura Bisericii, care de-a lungul istoriei sale, prin dezbateri teologice, a stabilit ce este adevărul, ce este opinia personală şi ce este erezia.

Din păcate, ruperea de Biserica din Rusia nu le-a permis teologilor ruşi din exil să-şi pună învăţăturile lor în atenţia întregii Biserici ruse. Consecinţele au fost triste. Căci în exil, în anii 1920-1930, s-au dezvoltat şi unele învăţături care pot fi numite doar convenţional ortodoxe.

Semnificativ este faptul că un rol important în confruntarea cu aceste idei dubioase l-a jucat însuşi arhiepiscopul Serafim Sobolev.

Prima dintre aceste învăţături, cea despre răscumpărare, i-a aparţinut întâistătătorului Sinodului Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara graniţelor, mitropolitului Antonie Hrapovitki. Cea de-a doua, despre Sophia, a fost dezvoltată de protoiereul Serghei Bulgakov.

Mitropolitul Antonie Hrapovitki a dezvoltat doctrina sa despre răscumpărare chiar înainte de revoluţia din Rusia. Mitropolitul şi-a expus teoria sa despre sensul jertfei lui Hristos în cartea *Experienţa catehismului creştin ortodox*, care a fost publicată în anul 1924, şi în *Dogma răscumpărării*, care a apărut în anul 1926. Această învăţătură a devenit o reacţie fără precedent faţă de învăţătura juridică despre răscumpărare, care fusese prezentată în teologia ortodoxă până în secolul al XIX-lea. Întâistătătorul Sinodului Bisericii Ruse din afara graniţelor, care a adus o contribuţie semnificativă în dezvoltarea teologiei pastorale, s-a apropiat de fapta ispăşitoare a lui Hristos chiar din punct de vedere pastoral. Pentru mitropolitul Antonie, slujirea pastorală se manifestă prin dragostea plină de compasiune, în timp ce harul preoţiei îi dă păstorului darul „identificării spirituale" cu turma[194]. După mitropolitul Antonie, însăşi dragostea plină de compasiune renaşte omul la o nouă viaţă. Aceste concepţii mitropolitul Antonie le susţinea şi în dogmatică. Unirea lui Hristos cu sufletele noastre, potrivit mitropolitului, are loc prin iubirea Lui plină de compasiune pentru noi, prin chinurile Sale sufleteşti. Întrucât Domnul, în opinia mitropolitului Antonie, a experimentat cea mai înaltă suferinţă duhovnicească în Grădina Ghetsimani, atunci lupta sufletească din Ghetsimani este punctul culminant în lucrarea răscumpărării noastre. Chinurile de pe cruce

de la răstignirea Mântuitorului erau, pentru mitropolitul Antonie, pe planul al doilea. Potrivit ierarhului, moartea pe cruce nu L-a înspăimântat pe Mântuitorul Hristos, dar suferinţa duhovnicească din Ghetsimani a fost chinuitoare pentru El. Prin urmare, tocmai „suferinţa duhovnicească a lui Hristos pentru păcatele lumii reprezintă răscumpărarea noastră”.[195]

Despre moartea pe cruce a lui Hristos, mitropolitul Antonie spunea că de ea a fost nevoie tocmai „pentru ca credincioşii să aprecieze valoarea chinurilor Sale sufleteşti ca fiind incomparabil mai mari decât chinurile Sale trupeşti”.[196]

Între învăţăturile mitropolitului Antonie, cea despre păcatul strămoşesc originar este de asemenea una specială. El scrie: „Adam nu a fost atât vinovatul pentru păcătoşenia noastră, cât primul păcătos în timp, şi, chiar dacă nu am fi fost fiii lui, oricum am fi păcătuit”[197]. Sau: „Naşterea noastră din strămoşii păcătoşi nu este singurul motiv al condiţiei noastre păcătoase: Dumnezeu ştia că fiecare dintre noi va păcătui la fel ca şi Adam”.[198]

Doctrina Mitropolitului Antonie s-a remarcat cu adevărat prin noutatea ideilor. Probabil tocmai din acest motiv unii ierarhi, cum ar fi mitropolitul Evloghie Gheorghievski, mitropolitul Pimen şi mulţi alţi arhierei au evitat să observe ispita care pătrunsese în scrierile mitropolitului Antonie.[199] *Experienţa catehismului* a fost tradusă în câteva limbi pentru predarea în instituţiile de învăţământ şi a fost aprobată chiar şi de Patriarhul Antiohiei Grigore al IV-lea.[200]

Pe 9 aprilie 1926, la propunerea mitropolitului Evloghie, Sinodul Episcopilor a decis aprobarea

introducerii *Experienţei catehismului creştin ortodox* în instituţiile de învăţământ ruseşti din exil. S-a recomandat chiar înlocuirea *Catehismului* Sfântului Filaret al Moscovei cu *Catehismul* mitropolitului Antonie. Curând, însă, învăţătura mitropolitului Antonie a fost combătută de ierarhii ruși din Bulgaria, arhiepiscopul Teofan Bâstrov şi episcopul Serafim Sobolev. După toate probabilităţile, arhiepiscopul Teofan a jucat rolul principal în combaterea învăţăturilor mitropolitului Antonie, deşi noua învăţătură fusese supusă analizei critice şi de către episcopul Serafim.

Aceşti doi arhierei au cerut Sinodului Episcopilor să anuleze decizia privind aprobarea *Catehismului* mitropolitului Antonie. Arhiepiscopul Teofan şi episcopul Serafim subliniau faptul că învăţătura mitropolitului Antonie nu corespundea învăţăturii Sfinţilor Părinţi.

Sub presiunea acestor doi arhierei, pe 22 aprilie 1926 mitropolitul Antonie a cerut anularea deciziei de înlocuire a catehismului Sfântului Filaret şi amânarea problemei până la examinarea ei de către înaltul organ al administraţiei bisericeşti din Rusia. Drept urmare, Sinodul Episcopilor a luat o decizie controversată. S-a decis ca „părerea mitropolitului Antonie să fie notată şi executată". În acelaşi timp, Sinodul a declarat că nu existau motive pentru anularea deciziei din 9 aprilie.

Arhiepiscopul Teofan şi episcopul Serafim nu au fost satisfăcuţi de această decizie. Într-o nouă declaraţie, aceştia au cerut o soluţie mai clară cu privire la *Catehismul* mitropolitului Antonie.

Arhiereii au atras atenţia asupra faptului că catehismul Sfântului Filaret fusese aprobat de autorita-

tea întregii Biserici Ruse, iar Sinodul din afara graniţelor, ca autoritate inferioară şi temporară, nu avea puterea de a anula deciziile autorităţii Bisericii din întreaga Rusie. Arhiereii au remarcat că nu este nevoie urgentă de a înlocui un catehism cu altul, subliniind din nou că învăţăturile mitropolitului Antonie contraziceau învăţăturile Sfinţilor Părinţi ai Bisericii.[201]

Ca urmare, mitropolitul Antonie a declarat că nu insistă asupra corectitudinii poziţiilor sale. Acest lucru a fost menţionat chiar şi în Epistola de district a Bisericii Ruse din afara graniţelor.[202]

Atitudinea ulterioară a arhiepiscopului Teofan şi a episcopului Serafim faţă de învăţăturile Mitropolitului Antonie a fost diferită.

Arhiepiscopul Teofan vorbea despre „teoria despre Ghetsimani" a mitropolitului Antonie ca despre o erezie care trebuia anatematizată. Curând, arhiepiscopul Teofan a întrerupt relaţiile cu Sinodul, şi-a dat demisia şi s-a retras în Franţa.[203] Este clar că astfel de acţiuni ale sale nu au putut rezolva situaţia, ci mai degrabă au agravat relaţiile dintre el şi Sinod.

Episcopul Serafim însă s-a comportat în această situaţie cu mai multă înţelepciune. Spre deosebire de arhiepiscopul Teofan, el s-a ferit să numească învăţăturile mitropolitului Antonie eretice, până la pronunţarea unei hotărâri sinodale.

În scrisoarea sa către arhiepiscopul Veniamin Fedcenkov, episcopul Serafim scria: „Nu am declarat niciodată nimănui că eu consider învăţătura mitropolitului Antonie despre răscumpărare pe deplin ortodoxă. Dar nici eretic nu l-am declarat, aşa cum procedezi şi tu, şi Arhiepiscopul Teofan".[204]

Această poziţie a permis episcopului Serafim să evite un conflict cu Sinodul Episcopilor şi să influenţeze deciziile acestuia. În plus, episcopul Serafim a păstrat oportunitatea de a-i dovedi mitropolitului Antonie, în conversaţii private cu el, că poziţia sa nu corespundea teologiei patristice. O astfel de conversaţie între ierarhi a avut loc în anul 1933.[205]

Important este şi faptul că mitropolitul Antonie Hrapoviţki nu-i purta pică episcopului Serafim, conştientizând dorinţa lui sinceră de apărare a Ortodoxiei. La Sinodul Episcopilor din anul 1934, mitropolitul Antonie a fost cel care a insistat ca episcopul Serafim să fie ridicat la rangul de arhiepiscop. La acest Sinod, în şedinţa sa din 11 septembrie, a fost respinsă avansarea unuia dintre episcopi, ca fiind prematură. Cu toate acestea, a doua zi, pe 12 septembrie, mitropolitul Antonie a venit cu propunerea de a-l ridica pe episcopul Serafim la rangul de arhiepiscop nu sub forma unei recompense, ci „având în vedere poziţia sa înaltă de reprezentant al Bisericii Ruse în Bulgaria". Sinodul a fost de acord cu propunerea mitropolitului, luând această decizie cu formularea propusă de acesta.[206] Un martor, prezent la ridicarea episcopului Serafim la rangul de arhiepiscop, mărturisea că mitropolitul Antonie a spus atunci următoarele: „Preasfinţitul Serafim se distinge îndeosebi în rândul arhiereilor (...) în primul rând prin faptul că este un adevărat episcop ortodox, care pune Sfânta Tradiţie deasupra carierei sale".[207]

Cu toate acestea, arhiepiscopul Serafim totuşi a publicat lucrarea sa *Distorsiunea adevărului ortodox în gândirea teologică rusă*, care era îndreptată împotriva învăţăturilor mitropolitului Antonie despre răscumpărare. Acest lucru s-a întâmplat după

moartea mitropolitului Antonie. Şi nu este nimic reprobabil în această întârziere. Publicarea unor astfel de lucrări în timpul vieţii mitropolitului l-ar fi putut discredita pe întâistătătorul Bisericii Ruse din afara graniţelor în ochii lumii ortodoxe şi ar fi dat apă la moară duşmanilor Sinodului Episcopilor, care erau destul de mulţi. În cele din urmă, pentru un ierarh destul de tânăr, cum era arhiepiscopul Serafim, publicarea unei astfel de lucrări în timpul vieţii mitropolitului Antonie ar fi putut părea un act lipsit de etică. Din acelaşi motiv, nici Sfântul Ioan Maximovici în articolul său *Pentru ce S-a rugat Hristos în grădina Ghetsimani?* din 1938 nu menţionase numele mitropolitului Antonie, care fusese chiar îndrumătorul său.[208] Deşi după anul 1927 mitropolitul Antonie nu şi-a apărat doctrina, acest lucru au început să-l facă urmaşii săi după moartea sa.[209]

Astfel, de exemplu, la un an de la moartea mitropolitului Antonie, P.S. Lopuhin, în paginile revistei *Viaţa Bisericii*, editată de Sinodul Episcopilor, numea cartea *Dogma ispăşirii* „o creaţie uimitoare”.[210] Este limpede că astfel de poziţii au devenit pentru arhiepiscopul Serafim baza unor noi intervenţii.

Cartea *Distorsiunea adevărului ortodox în gândirea teologică rusă* a fost o contestare a învăţăturilor mitropolitului Antonie.

Meritul arhiepiscopului Serafim Sobolev a constat în faptul că el şi arhiepiscopul Teofan au luat asupra lor lovitura dată de adepţii teoriilor mitropolitului Antonie, dezvăluindu-le nuanţele neortodoxe, şi au rezistat cu succes. În mare măsură, datorită arhiepiscopului Serafim, Sinodul Episcopilor din afara graniţelor nu a mai înlocuit catehismul

Sfântului Filaret Drozdov. Arhiepiscopul Serafim îl cinstea pe mitropolitul Filaret ca pe un sfânt. Încă cu jumătate de secol înainte de canonizarea oficială a acestuia, el scria că mitropolitul Filaret este „un preacuvios al lui Dumnezeu şi un mare Sfânt Părinte”.[211]

Ulterior, şi alţi ierarhi şi preoţi ai Bisericii din afara graniţelor s-au opus teoriei mitropolitului Antonie. Printre adversarii doctrinei mitropolitului Antonie despre răscumpărare se numărau şi mitropolitul Anastasie Gribanovski, protoiereul Mihail Pomazanski, protoiereul G. Florovski, profesorul I. Konţevici, stareţul athonit Teodosie de la Karoulia şi alţii. Împotriva teoriilor mitropolitului Antonie au apărut mai multe luări de poziţie, mesajul de protest al călugărilor athoniţi din anul 1931, lucrările mitropolitului Elefterie Bogoiavlenski, incluse în colecţia „Despre răscumpărare” din 1937, un articol din 1938 al Sfântului Ioan Maximovici, *Pentru ce S-a rugat Hristos în grădina Ghetsimani?*, şi o serie de alte lucrări. În anii următori, împotriva învăţăturilor mitropolitului Antonie s-au pronunţat episcopul Leontie Filipovici, episcopul Nectarie Konţevici, episcopul Sava Saracevici şi ieromonahul Serafim Rose[212].

Meritul arhiepiscopului Serafim în lupta împotriva „sofianismului”

O altă învăţătură supusă criticii de către episcopul Serafim a fost doctrina protoiereului Serghei Bulgakov despre Sophia.

Întrebarea privitoare la ceea ce se înţelege prin Înţelepciunea divină, sau Sophia, la care se face

referire în Sfânta Scriptură, i-a preocupat pe înţelepţii cugetători cu mult înaintea părintelui Serghei Bulgakov. Ideea despre Sophia ca Înţelepciune, care apare ca un „suflet al lumii" o împărtăşea şi filosoful rus Vladimir Soloviov. Mai târziu, faţă de acest subiect au arătat interes şi preotul Pavel Florenski şi filosofii V.F. Ern, S.L. Frank, L.P. Karsavin.

O astfel de înţelegere a Sophiei era acceptată şi de protoiereul Serghei Bulgakov, care a promovat ideea Sophiei în scrierile sale dogmatice. Potrivit protoiereului Serghei, între Dumnezeu şi lumea creată există o anumită „creatură îngerească", numită Sophia, care nu este Dumnezeu, dar este îngăduită înlăuntrul lumii închise a trinităţii şi dezvăluie „secretele Divinului". Prin urmare, Sophia este un fel de „a patra ipostază" a divinităţii. Natura Sophiei, conform lui Serghei Bulgakov, nu putea fi exprimată în categoriile filozofice obişnuite, ea fiind Chipul lui Dumnezeu, numele lui Dumnezeu, ideea lui Dumnezeu.[213]

Fiind alături de Dumnezeu, Sophia, potrivit protoiereului S. Bulgakov, „se dăruieşte Dragostei Divine şi primeşte darurile sale, dezvăluirile tainelor sale". De aici, protoiereul S. Bulgakov a ajuns la ideea Sophiei ca „Feminitate Eternă", necesară pentru crearea lumii. Protoiereul Serghei a înţeles creaţia însăşi ca pe un fel de „concepţie".

Această „feminitate", potrivit protoiereului Serghei, a fost un atribut necesar la crearea universului. Sophia este „fundamentul lumii", feminitatea, asupra căreia a fost îndreptată acţiunea creatoare a Creatorului. Nu este surprinzător că, după ce şi-a permis o analogie între creaţie şi concepţie, protoiereul S. Bul-

gakov a considerat că este permis să vorbească despre Sophia ca despre o „zeiță" şi, după Platon şi Plotin, să o numească „Afrodita cerească". În acelaşi timp, Sophia, pentru protoiereul Serghei, era atât „fiica lui Dumnezeu", cât şi „mireasa Fiului", şi „soţia Mielului", şi Biserica, şi Maica Domnului, şi sufletul ideal al creaturii.[214]

Întrucât în viziunea părintelui Serghei Bulgakov Sophia apare şi ca chip al Maicii Domnului, atunci par destul de justificabile afirmaţiile sale despre lipsa păcatului strămoşesc al Maicii Domnului.[215] Mai mult decât atât, conform părintelui Serghei, dacă cea de-a Doua Ipostază s-a întrupat în Fiul lui Dumnezeu, atunci cea de-a Treia Ipostază, Duhul Sfânt, S-a arătat lumii prin Născătoarea de Dumnezeu, care a devenit singura purcezătoare a Duhului Sfânt, fără de care mântuirea nu ar fi fost deplină.[216]

Protoiereul Serghei Bulgakov avea şi alte concepţii greşite. Este uşor de observat că aproape în orice subiect teologic pe care-l susţinea el exprima idei care, din punctul de vedere al Bisericii, erau dacă nu eretice, cel puţin controversate. În tâlcuirea la Apocalipsă, de exemplu, protoiereul S. Bulgakov s-a arătat a fi un susţinător al învăţăturilor condamnate de Biserică: hiliasmul, doctrina despre „împărăţia milenară a lui Dumnezeu pe pământ", şi apocatastaza, doctrina potrivit căreia chinurile iadului nu vor fi veşnice, nici măcar pentru Satana.[217] În lucrarea *Prietenul Mirelui*, protoiereul S. Bulgakov susţinea că Ioan Botezătorul a fost fără de păcat şi că avea, pe lângă natura umană, şi pe cea îngerească etc.[218] În anii '20, protoiereul S. Bulgakov visa să împace Biserica Ortodoxă cu Roma, pe baza Sinodului mincinos de la Ferrara Florenţa (din 1438-1439),

acuzându-i pe ortodocşi pentru trista schismă. Cum se poate citi în jurnalul său, în viaţa părintelui Serghei a fost o perioadă, la începutul anilor ’20, când îl pomenea în taină pe papa la liturghie, considerându-se pe sine romano-catolic.[219] Mai târziu, protoiereul Serghei chema la comuniunea euharistică cu anglicanii şi nu considera necesar să aştepte permisiunea Bisericii.[220]

Cei mai activi adversari ai învăţăturii protoiereului Serghei Bulgakov au fost tot arhiepiscopul Teofan şi episcopul Serafim. Cel din urmă şi-a continuat lupta cu noua învăţătură şi după ce Arhiepiscopul Teofan s-a retras şi s-a mutat în Franţa.

Arhiepiscopului Serafim îi aparţin scrierile *Noua doctrină despre Sophia, Înţelepciunea lui Dumnezeu*, *Susţinerea ereziei despre Sophia de către protoiereul Serghei Bulgakov în faţa Sinodului Episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor* şi *Protoiereul Serghei Bulgakov, ca tâlcuitor al Sfintei Scripturi*. Opera voluminoasă a Arhiepiscopului Serafim *Noua doctrină despre Sophia, Înţelepciunea lui Dumnezeu*, care cuprinde treizeci de capitole, a fost principala contribuţie a arhiereului în apărarea Tradiţiei Bisericii.

Pe de altă parte, arhiepiscopul Serafim înţelegea că lupta cu protoiereul Serghei Bulgakov folosind propria lui armă, adică filozofând, putea să dureze la nesfârşit. Prin urmare, arhiereul şi-a asumat o singură sarcină, cea de a demonstra că învăţătura protoiereului Serghei despre Sophia are prea puţine în comun cu învăţăturile Bisericii. Arhiepiscopul Serafim nu încearcă să o facă pe filosoful, ci şi-a limitat sfera studiilor sale la Tradiţia Bisericii. Arhiereul nu s-a angajat nici în expunerea contradicţiilor din învăţăturile protoiereului Serghei

Bulgakov, ci a atras atenţia asupra faptului că susţinătorii noii doctrine despre Sophia au încercat să îşi argumenteze gândurile cu ajutorul citatelor din Sfinţii Părinţi.[221]

„Sofianismul" nu a fost singura învăţătură criticată de arhiepiscopul Serafim. O considerabilă atenţie a acordat şi altor probleme, cum ar fi Imiaslavia, închinarea la nume[222], învăţătură conform căreia numele lui Iisus este identic cu esenţa sa. Arhiepiscopul Serafim numea Imiaslavia „erezia închinării la nume"[223], arătând pe baza Sfinţilor Părinţi înstrăinarea acestei doctrine de Tradiţia Bisericii. În sofianism şi imiaslavia arhiereul vedea o bază comună, căci protoiereul Serghei spunea direct că Sophia este „Numele lui Dumnezeu", că numele în sine nu este „un apelativ, ci o esenţă"[224], că numele lui Dumnezeu, precum energia Lui, este Dumnezeu[225]. Era clar că arhiepiscopul Serafim nu a putut ignora nici opiniile protoiereului Serghei Bulgakov despre Sfântul Ioan Botezătorul[226].

În cartea sa, arhiepiscopul Serafim supunea unei critici minuţioase şi definiţiile atribuite de către protoiereul Serghei Sophiei: „a patra ipostază", „substanţa divină şi ideală", „ideea lui Dumnezeu", „gândul lui Dumnezeu", „zeiţa", „viaţa unică", „principiul divin ", „Chipul lui Dumnezeu", „sufletul lumii" şi altele. Arhiereul atrăgea atenţia asupra faptului că însuşirile pe care protoiereul Serghei Bulgakov i le atribuia Sophiei erau însuşiri ale lui Dumnezeu Însuşi.[227]

Analizând referinţele protoiereului S. Bulgakov la Sfânta Scriptură (din Proverbe 8, 22–31 şi altele), unde se vorbeşte despre Înţelepciunea lui Dumnezeu, arhiepiscopul Serafim sublinia faptul că niciunul

dintre Sfinţii Părinţi nu tâlcuise aceste locuri în modul în care a făcut-o părintele Serghei Bulgakov. Arhiepiscopul Serafim insista asupra faptului că prin Înţelepciune Sfinţii Părinţi au înţeles pe Dumnezeu Fiul, nu o altă persoană.[228]

Arhiepiscopul Serafim menţiona pe bună dreptate că protoiereul Serghei Bulgakov, atunci când avea nevoie, se referea la Scriptură şi la Sfinţii Părinţi, iar atunci când era în favoarea lui, se referea chiar şi la Cabala evreiască.[229] Arhiereul atrăgea atenţia asupra faptului că ideea prezentată de protoiereul Serghei Bulgakov despre un mijlocitor între Dumnezeu şi lumea creată era o idee gnostică. Arhipăstorul a prezentat o mulţime de mărturii ale Sfinţilor Părinţi că Dumnezeu nu avea nevoie de un mijlocitor pentru crearea lumii, iar atunci când Sfinţii Părinţi vorbesc despre un mijlocitor, întotdeauna se referă la cea de-a Doua Persoană a Sfintei Treimi, la Dumnezeu Cuvântul.[230]

Astfel, polemica dintre arhiepiscopul Serafim şi protoiereul Serghie a fost o confruntare între un teolog care se sprijinea pe învăţăturile Sfintei Tradiţii şi un filosof, pentru care una dintre principalele autorităţi era propria sa opinie. Protoiereul Serghei Bulgakov nu putea polemiza în niciun caz cu un asemenea cunoscător al învăţăturii Sfinţilor Părinţi cum era arhiepiscopul Serafim. În cadrul unei prelegeri ţinute la Universitatea din Sofia, istoricul şi teologul rus N.N. Glubokovski a afirmat: „Protoiereului Bulgakov îi mai trebuie cel puţin douăzeci de ani de studiu al învăţăturii Sfinţilor Părinţi pentru a-l contrazice pe arhiepiscopul Serafim”.[231]

Prin urmare, cu siguranţă nimeni nu va contesta faptul că din perspectiva Sfintei Tradiţii

protoiereul Serghei a pierdut fără îndoială în lupta cu ierarhul. Arhiepiscopul Serafim, nefiind filosof în sensul păgân al cuvântului, a făcut ceea ce a putut în această situaţie, adică a arătat că filosofia devine din armă creştină armă anti-creştină, dacă începe să fie influenţată de erezie.

Arhiereul Serafim şi-a exprimat poziţia faţă de cercetările ştiinţifice în anul 1930, în timpul unei prelegeri ţinute la Congresul oamenilor de ştiinţă din Rusia, desfăşurat în clădirea Operei din Sofia. Arhiereul i-a condamnat public pe savanţii care nu considerau necesar să pună credinţa ortodoxă la baza opiniilor lor ştiinţifice.[232] Ulterior, la Sinodul din Întreaga Diasporă din 1938, arhiepiscopul Serafim a subliniat pericolul unor tendinţe antibisericeşti în cercetarea teologică, când unii savanţi o consideră „o autoritate externă în raport cu dogmele în sine", deşi dogmele sunt „inspirate de Dumnezeu, deoarece provin din Însuşi Duhul Sfânt (...) şi, prin urmare, ca şi Sfânta Scriptură, nu pot fi schimbate".[233]

Rezultatul activităţii arhiepiscopului Teofan şi a arhiereului Serafim a fost condamnarea învăţăturii protoiereului Serghei Bulgakov. La 31 martie 1927, Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor a publicat un mesaj împotriva „spiritului modernist" al Institutului Teologic Sfântul Serghie. Mesajul a condamnat învăţăturile protoiereului Serghei Bulgakov despre Sophia ca pe o „nouă învăţătură dogmatică".[234] Învăţătura protoiereului Serghei Bulgakov a avut şi alţi adversari în Biserica Rusă din afara graniţelor. Spre exemplu, noua doctrină a Sophiei a fost contestată atât de mitropolitul Antonie Hrapoviţki, cât şi de Sfântul Ioan Maximovici.[235]

Cu toate acestea, Mitropolia vest-europeană, care la acea vreme se afla sub jurisdicţia Patriarhului Constantinopolului, s-a ridicat în apărarea „sofianismului". Pare ciudat că s-au închis ochii cu privire la concepţiile evident greşite ale protoiereului Serghei Bulgakov, deşi nimeni nu ceruse să fie dat anatemei. Era suficientă doar o declaraţie oficială că protoiereul Serghei greşise în anumite probleme.

Studii asupra lucrărilor protoiereului Serghei au fost făcute nu numai în Biserica Rusă din afara graniţelor, ci şi în Rusia.

Mitropolitul Serghie Stragorodski, adjunctul locţiitorului patriarhal, a aflat despre „sofianism" de la emigrantul rus A.V. Stavrovski. Din însărcinarea mitropolitului, o analiză critică a scrierilor protoiereului S. Bulgakov a fost făcută de către cunoscutul teolog rus V.N. Lossky, căruia îi aparţine eseul *Dezbaterea despre Sophia*[236].

Pe 24 august 1935, Patriarhia Moscovei a emis un decret potrivit căruia învăţăturile protoiereului Serghei Bulgakov despre Sofia erau recunoscute ca fiind străine de învăţăturile Bisericii, distorsionând dogmele credinţei ortodoxe, adesea repetând doctrine false, condamnate deja de Biserică şi periculoase pentru viaţa duhovnicească. Întrucât protoiereul Serghei Bulgakov se afla în afara jurisdicţiei Patriarhiei Moscovei, s-a luat decizia de a nu se pronunţa o hotărâre asupra lui, iar în cazul transferului său la Biserica Rusă, să i se ceară lepădarea în scris de învăţăturile sale false.[237]

Curând, şi Biserica Rusă din afara graniţelor şi-a exprimat poziţia în această privinţă.

În anul 1935, la Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor a vorbit şi arhiepiscopul

Serafim Sobolev. Şi aici el a afirmat din nou necesitatea condamnării învăţăturilor neortodoxe ale protoiereului Serghei Bulgakov. Pentru a se lua o decizie în acest sens, a fost creată o comisie specială, în componenţa căreia a intrat şi arhiepiscopul Serafim.[238] În data de 30 octombrie, în anul 1935, la Sinodul Episcopilor s-a stabilit că învăţăturile protoiereului S. Bulgakov despre Sophia sunt eretice. S-a decis ca această hotărâre să fie adusă la cunoştinţa mitropolitului Evloghie, cu cererea de a-l chema pe protoiereul Serghei Bulgakov la pocăinţă şi la lepădarea publică la ideile sale.[239]

Arhiepiscopul Serafim a considerat această decizie un triumf al Ortodoxiei. Arhiereul scria: „Slavă ţie, Preacurată Născătoare de Dumnezeu, Preasfântă Fecioară! Astăzi, la 8.30 seara, în prezenţa Icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului «A Rădăcinii din Kursk», pe baza unui raport şi a unei cărţi pregătite de mine, Sinodul a condamnat doctrina părintelui Serghei Bulgakov ca erezie. Astfel, dorinţa mea s-a împlinit”[240].

După cum se ştie, însă, declaraţiile Patriarhiei Moscovei şi ale Bisericii din afara graniţelor nu au dus la pocăinţa părintelui Serghei. Mitropolitul Evloghie şi anturajul său l-au acoperit cu o încăpăţânare de neînţeles.

În Exarhatul vest-european, părerile părintelui S. Bulgakov au întâmpinat critici, de exemplu, din partea protoiereului Jacob Smirnov[241], a protoiereului Gheorghe Florovski şi a protoiereului Serghei Cetverikov.[242] Cu toate acestea, opinia acestor teologi nu a fost luată în considerare şi, în general, atitudinea faţă de opiniile protoiereului Serghei Bulgakov a fost destul de relaxată. O comisie pentru studierea scrie-

rilor părintelui Serghie, înfiinţată de către mitropolitul Evloghie, a respins orice acuzaţie de erezie.[243]

Este ciudat faptul că în anul 1935, când Patriarhul Serbiei Varnava a încercat să adune toate ramurile ortodoxiei ruseşti de peste hotare, adică: Biserica Rusă din afara graniţelor, Mitropolia americană şi Exarhatul vest-european rus, acesta din urmă şi-a exprimat nemulţumirea faţă de aceasta, spunând că unificarea ar fi presupus şi lepădarea de învăţăturile protoiereului Serghei Bulgakov. Mitropolitul Serghie Stragorodski considera că motivul principal pentru care Exarhatul vest-european nu s-a mai unit niciodată cu Biserica Rusă din afara graniţelor era ezitarea acestuia de a condamna „sofianismul”[244].

La începutul anului 1936, protoiereul Serghei Bulgakov i-a trimis mitropolitului Evloghie un „Memoriu”, în care contesta decizia Sinodului Bisericii Ruse din afara graniţelor privitor la condamnarea învăţăturilor sale.

Între timp, arhiepiscopul Serafim şi-a reluat activitatea. Lucrările teologice necesitau multă muncă şi timp. Însă arhiereul avea nevoie de mult timp şi pentru pravila de rugăciune, pentru treburile curente, pentru primirea vizitatorilor şi citirea corespondenţei, care conţinea, printre altele, multe cereri de sprijin în rugăciune. De aceea era nevoit să scrie mai mult noaptea. Cel mai bine arhiereul reuşea să scrie vara, când se muta la mănăstire. Dar şi aici scrisul mergea anevoios. „Cărţile mele sunt picături din sângele meu...”, spunea ierarhul. El aflat mult ajutor şi sprijin în rugăciune. Când apăreau greutăţi, arhiereul înceta imediat lucrul, se ridica la rugăciune, după care revenea din nou la masa de scris. Într-o scrisoare

către un fiu duhovnicesc, el scria că, în timp ce lucra la cartea *O nouă învăţătură cu privire la Sophia*, a simţit în mod constant ajutorul lui Dumnezeu.[245]

Arhiepiscopul Serafim trebuia să pregătească contestarea „Memoriului" protoiereului S. Bulgakov într-un timp foarte scurt şi să o prezinte la şedinţa Sinodului Episcopilor, care urma să se întrunească în luna septembrie a anului 1936.

Pentru toată această lucrare, arhiereul avea la dispoziţie doar o lună, de aceea nu este de mirare faptul că din cauza încordării şi a efortului depus, arhiepiscopul Serafim s-a îmbolnăvit. Truda lui însă a fost încununată de succes. În ajunul întrunirii Sinodului Episcopilor noul său eseu *Apărarea ereziei despre Sophia de către protoiereul Serghei Bulgakov în faţa Sinodului Episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor* a fost finalizat.

Sinodul Episcopilor din anul 1936, care a abordat numeroase probleme, inclusiv alegerea unui nou întâistătător al Bisericii din afara graniţelor în locul mitropolitului Antonie, care murise, a acordat totuşi atenţie şi analizării învăţăturilor rătăcite ale protoiereului Serghei Bulgakov. Discuţia despre acest subiect s-a soldat cu următoarea rezoluţie: „Din moment ce învăţăturile protoiereului Serghei Bulgakov contrazic Cuvântul lui Dumnezeu şi învăţătura patristică şi nesocotesc dogmele Bisericii Ortodoxe, din moment ce părintele Serghei Bulgakov demonstrează o perseverenţă extremă în apărarea acestora nu numai din perspectiva unei persoane aparte, ci şi a întregului Sinod, îl considerăm pe protoiereul Serghei Bulgakov căzut în rătăcire, iar învăţăturile sale drept eretice, notificându-l despre

acest lucru şi pe mitropolitul Evloghie. A se aduce acest lucru în atenţia Bisericilor autocefale."[246]

Bisericile autocefale, înştiinţate despre condamnarea sofianismului, au încercat să se abţină să intervină în această problemă. Reprezentanţii Bisericii Sârbe, de exemplu, au scris că nu se pot pronunţa asupra unui subiect filosofic. Reprezentanţii Bisericii Bulgare au menţionat că această problemă este o chestiune internă a Bisericii Ruse. Biserica din Grecia consemna faptul că învăţăturile părintelui Serghei Bulgakov vor fi analizate la Facultatea de Teologie a Universităţii din Atena, fără să se specifice când va fi luată o decizie legată de acest subiect. Biserica Română nu a răspuns la scrisoare.

Evitarea unui răspuns nu era firească, deoarece învăţăturile protoiereului Serghei Bulgakov ajunseseră un pretext pentru reproşuri la adresa Bisericii Ortodoxe din partea catolicilor şi a anglicanilor. În presa Bisericii Romano-Catolice au început să apară articole împotriva „sofianismului". Şi cei din Biserica Anglicană considerau „sofianismul" o erezie.[247]

Biserica Ortodoxă nu putea să tacă. În timpul unei dispute teologice dintre reprezentanţii Bisericii greceşti şi anglicani, aceştia din urmă le-au reproşat ortodocşilor că nu au condamnat învăţăturile protoiereului Serghei Bulgakov. Delegaţia greacă a ieşit din această situaţie dificilă, făcând referire la faptul că învăţăturile protoiereului Serghei fuseseră deja condamnate de Biserica Rusă.[248]

În cele din urmă, în anul 1937, Conferinţa episcopală a Districtului Vest-European, convocată de mitropolitul Evloghie Gheorghievski, s-a pronunţat totuşi împotriva învăţăturii protoiereului Serghei.

Desigur, nici de data aceasta episcopii nu au găsit niciun fel de erezie în cărţile sale, dar au remarcat totuşi că opiniile sale teologice „provoacă obiecţii şi necesită corecturi”. Participanţii la întâlnire au făcut un apel către părintele Serghei, cerându-i să elimine din scrierile sale ceea ce ar putea provoca tulburare. Totuşi, după o atare decizie, aproape nimic nu s-a schimbat, iar protoiereul Serghei Bulgakov, în lucrările sale ulterioare, a continuat să urmeze cursul pe care pornise.[249]

Pe 1 ianuarie 1938 (19 decembrie 1937 după stilul vechi), pentru scrierea sa *O nouă învăţătură cu privire la Sophia, Înţelepciunea lui Dumnezeu*, arhiepiscopul Serafim a fost onorat cu gradul academic de Magistru în Teologie.

Consiliul ştiinţific, condus de arhiepiscopul Tihon Liaşcenko, a considerat că opera arhiereului era „pe deplin corespunzătoare învăţăturii Bisericii Ortodoxe şi foarte utilă pentru ea, pentru că respinge temeinic învăţăturile neortodoxe ale protoiereului Serghei Bulgakov”.[250]

În data de 4 ianuarie anul 1938, decizia a fost aprobată de Sinod, după care arhiepiscopul Serafim a fost inclus în componenţa Consiliului Ştiinţific care ţinea de Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor.[251]

Cu aceasta, însă, lupta arhiepiscopului Serafim cu învăţăturile protoiereului Serghei Bulgakov nu s-a încheiat. La cel de-al doilea Sinod din Diaspora, din august 1938, arhiepiscopul Serafim a ţinut o prelegere despre *Bazele morale ale sofianismului*, unde a subliniat pericolul care se ascunde în această învăţătură. Arhiereul a remarcat că sofianismul nu a apărut de la zero, ci a devenit rodul umanismului

ateu, popular printre intelectuali. Drept rezultat al referatului său, a fost luată decizia Consiliului, potrivit căreia păstorilor li s-a cerut monitorizarea răspândirii printre cei păstoriţi nu doar a învăţăturilor condamnate ale protoiereului Serghei Bulgakov, ci şi a altor abateri de la ortodoxie similare sofianismului. [252]

Activitatea antisectantă a arhiepiscopului Serafim

Printre sarcinile importante ale arhiepiscopului Serafim se numără şi lupta împotriva cultelor anticreştine apărute în Bulgaria, cel mai cunoscut dintre ele fiind „dinovismul" sau „danovismul", care reprezintă o sectă păgână de natură ocultă. Liderul sectei, Danov, nega existenţa unui Dumnezeu personal şi-i învăţa pe adepţi că sufletul lui Hristos s-a întrupat mai întâi în Buddha, apoi în Iisus şi, în sfârşit, în Danov însuşi. Adepţii se închinau la soare, ca la o sursă de viaţă, şi propovăduiau convieţuirea conjugală cu oricine, „după îndemnul inimii". Aşa cum se întâmplă adesea, cei ademeniţi în sectă renunţau la bunurile lor, oferindu-i-le lui Danov. În ciuda faptului că falsa doctrină a distrus familii şi i-a dus pe unii adepţi la nebunie, Danov se bucura chiar şi de o anumită atenţie din partea autorităţilor. Conform mărturiei arhiepiscopului Serafim, un ucenic al lui Danov, Luncev, care se ocupa cu prezicerea viitorului, îl vizita uneori chiar şi pe Ţarul Boris[253].

Destul de răspândită în Bulgaria era şi societatea „Bunul Samaritean". Ideile acestei doctrine false au fost inspirate de hiliasm, credinţă mistică într-o

împărăţie de o mie de ani a lui Hristos pe pământ. Asemenea hiliaştilor, *bunii samariteni* credeau că în curând, chiar înainte de venirea lui Antihrist, împărăţia lui Hristos va veni pe pământ. *Bunii samariteni* erau convinşi că în această împărăţie ei vor deţine primele locuri. Liderul sectei era Ştefan Denev. *Bunii samariteni* aveau, de asemenea, şi propria lor „proroci̦tă". Arhiepiscopul Serafim, care se angajase în lupta împotriva falsei doctrine, scria: „Cea mai importantă figură din această societate este «proroci̦ta», extrem de mândra «babă Bona», care are o foarte mare influenţă, atât asupra oamenilor simpli, cât şi a celor inteligenţi. (...) Ea asigură pe toată lumea că primeşte revelaţii direct de la Dumnezeu. Oamenii se îndreaptă spre ea cu diverse întrebări, nedumeriri, în boli şi multe alte nenorociri (...) Aproape în fiecare noapte ea cade într-o transă şi îi apar diferiţi «sfinţi», fiecare dintre ei dându-i un răspuns la o întrebare sau alta. Cu toate acestea, baba Bona reacţionează cu răutate faţă de cei de altă credinţă, care nu împărtăşesc doctrina hiliastă, care a fost condamnată de mult timp de Biserică." „Ea, dimpreună cu adepţii săi, îi numeşte chiar şi eretici pe demascatorii *bunilor samariteni*"[254]. *Bunii samariteni* dădeau mare importanţă ritualului păgân de a merge pe cărbuni încinşi, ritual pe care-l săvârşeau după ce intrau în prealabil într-o stare de extaz. *Bunii samariteni* erau destul de activi în răspândirea doctrinei lor false. Spre exemplu, la Sofia ei publicau ziarul *Delectarea*, precum şi cărţi cu interpretări hiliaste ale Bibliei.

Problema în lupta împotriva acestui cult a fost faptul că adepţii săi luau parte şi la Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Printre adepţii ereziei, se aflau, uneori, călugări şi chiar clerici. Arhiepiscopul

Serafim scria că o mică comunitate monahală feminină de lângă Biserica Sfânta Paraschiva din Sofia, precum şi o parte dintre maicile Mănăstirii Sfântul Ilie, din apropierea satului Derveniţa, fuseseră complet virusate de falsa doctrină. La Mănăstirea Preobrajenski, un susţinător al ereziei era ieromonahul Tihon, iar la Mănăstirea Rila, ierodiaconul Teodosie. În total, conform estimărilor Arhiepiscopului Serafim, în Bulgaria erau peste douăzeci de mii de astfel de eretici.[255] Arhiepiscopul Serafim aflase că *bunii samariteni* adunau dovezi incriminatoare împotriva episcopilor Bisericii Bulgare şi îi ameninţau că le fac publice, dacă vor încerca să aplice măsuri canonice asupra lor, a ereticilor. Dar, se pare că problema nu a fost numai asta. Unii membri ai ierarhiei îi considerau pe *bunii samariteni* „oameni buni". Astfel, potrivit mărturiei Arhiepiscopului Serafim, „unul dintre mitropoliţi a invitat-o pe baba Bona în eparhia sa, pentru a ridica starea de spirit religioasă a turmei sale".[256]

Iar Arhiepiscopului Serafim şi sprijinitorilor săi nu le rămânea decât să continue lupta împotriva falsei doctrine cu ajutorul predicilor şi al cuvântului tipărit. Cu binecuvântarea ierarhului, fiii săi duhovniceşti, episcopul Partenie Stamatov, arhimandritul Metodie Piperov şi arhimandritul Serafim Alexiev, au lansat în presa bulgară o serie de articole de analiză şi critică la adresa *bunului samaritanism*.[257]

Capitolul 7.

Arhiepiscopul Serafim şi Biserica Ortodoxă Bulgară

Orice studiu legat de viaţa şi opera arhiepiscopului Serafim va fi incomplet fără a menţiona relaţia sa cu Biserica Ortodoxă Bulgară. La acea vreme, relaţia Bisericii Ortodoxe Bulgare cu restul lumii ortodoxe era destul de complicată.

Biserica Bulgară, care îşi are rădăcina în trecutul îndepărtat, ca urmare a pierderii independenţei Bulgariei a intrat în jurisdicţia Patriarhiei Constantinopolului. Încercările ierarhilor bulgari de a obţine autocefalia în secolul al XIX-lea au eşuat, iar declaraţia prin care s-a exprimat dorinţa de obţinere a autocefaliei a dus la faptul că pe 16 septembrie 1872 Sinodul Local al Patriarhiei Constantinopolului a declarat că Biserica Bulgară este schismatică. Faptul că o astfel de decizie era nedreaptă a fost înţeles la acea vreme de mulţi ierarhi. Spre exemplu, Patriarhul Chiril al Ierusalimului a refuzat să recunoască decizia Patriarhiei din Constantinopol. Cu toate că ierarhii Bisericii din Antiohia au fost de acord cu decretul Sinodului Patriarhului lor, au declarat că opinia sa la Sinod nu a exprimat vocea Bisericii. Ortodocşii bulgari au fost sprijiniţi de Biserica Ortodoxă Sârbă, de Biserica Ortodoxă Română şi de Biserica Ortodoxă Rusă[258]. Acţiunile ierarhilor bulgari au fost considerate juste de Sfântul Filaret al Moscovei[259]. Un alt sfânt din acea vreme, Teofan Zăvorâtul, scria: „Bul-

garii (...) nu sunt de vină. Ei înşişi nu puteau rămâne în urma patriarhatului, şi nici nu au rămas în urmă, ci au cerut autocefalia. Dar, atunci când au cerut-o, patriarhia de Constantinopol ar fi trebuit să-i lase să plece. Nu le-a dat drumul? Atunci ei şi-au găsit o altă cale de eliberare (...) Patriarhia de Constantinopol este de vină. Iar Sinodul ei, care i-a condamnat pe bulgari, este culmea indecenţei"[260]. Sfântul Sinod al Bisericii Ruse, în anii 1878 şi în 1915, a declarat că nu recunoaşte decizia Sinodului din Constantinopol din anul 1872 privind schisma Bisericii Bulgare.[261]

Biserica Bulgară primea mirul de la Biserica rusă, de la Biserica Română şi de la Biserica Sârbă.[262] De asemenea, a fost admisă slujirea clerului Bisericii Ruse dimpreună cu clerul Bisericii Bulgare, mulţi viitori ierarhi ai celei din urmă făcând studii în instituţii de învăţământ teologic din Rusia. Preoţii bulgari, care studiaseră în Rusia, participau la sfintele slujbele împreună cu clerul rus.

În Bulgaria însă, pentru a evita un conflict cu Constantinopolul, clerul rus făcea tot posibilul să nu săvârşească liturghii comune. În acelaşi timp, clerul Bisericii Ruse oficia molebne împreună cu clerul bulgar. Una dintre cele mai relevante confirmări ale bunelor relaţii dintre Biserica Rusă şi Biserica Bulgară a fost sfinţirea în comun, de către clerul rus şi cel bulgar, a bisericii-memorial de pe vârful Şipka în anul 1902.[263]

Problema a devenit deosebit de relevantă după anul 1920. Biserica rusă din afara graniţelor, care avea parohii în întreaga lume, inclusiv în Bulgaria, avea nevoie de certitudine în problema „bulgară". În mare, relaţia dintre Biserici era destul de caldă. Reprezentanţii Bisericii Bulgare, conduşi de episcopul

Ştefan, viitorul exarh[264], au participat la Sinodul de la Karlovac din noiembrie 1921. Pe de altă parte, Biserica Ortodoxă Rusă din afara graniţelor nu putea anunţa comuniunea cu această Biserică, din frica de a nu strica relaţiile cu Constantinopolul. Deşi Biserica din afara graniţelor ar fi putut face referire la practica Bisericii Ruse, ierarhii ruşi din străinătate au preferat să acţioneze cu mai multă atenţie. Această problemă a fost pusă în discuţie la Sinodul de la Karlovac din anul 1921, la care s-a luat o decizie de compromis – se permitea slujirea episcopilor dimpreună cu preoţii, dar nu era îngăduită împreună-slujirea arhiereilor[265].

Această situaţie, desigur, împiedica comuniunea normală a Bisericilor, iar Episcopul Serafim Sobolev, care se afla în continuă legătură cu bulgarii, insista asupra unei cât mai grabnice aprobări de împreună-slujire a arhiereilor din cele două Biserici.

Înţelegând caracterul provizoriu al „schismei" bulgare, arhipăstorul s-a adresat în mod repetat Sinodului cu rapoarte despre acest subiect. Drept urmare, conducerea Bisericii Ruse din afara graniţelor a recunoscut argumentele episcopului Serafim drept convingătoare, iar pe 29 decembrie 1921, mitropolitul Antonie Hrapoviţki i-a binecuvântat pe ierarhii ruşi din afara graniţelor să slujească împreună cu ierarhii bulgari.

Ziua de 9 ianuarie 1922 a fost ziua fericită a restabilirii comuniunii euharistice dintre Biserica Rusă din afara graniţelor şi Biserica Bulgară.[266] În această zi a avut loc împreună-slujirea episcopului Serafim cu episcopii bulgari, în Biserica rusă Sfântul Nicolae.[267]

Ulterior, relaţia dintre Biserica Ortodoxă Rusă din afara graniţelor şi Biserica bulgară s-a consolidat.

De exemplu, pe 2 iulie 1922 mitropolitul Ştefan Şokov a slujit o liturghie împreună cu episcopul Serafim în Catedrala Mitropolitană Sfânta Nedelea.[268]

Alături de arhiereii bulgari au slujit şi alţi episcopi ai Bisericii Ruse din afara graniţelor. Pe data de 5 martie 1922, în Duminica Ortodoxiei, la Plovdiv, mitropolitul Maxim al Plovdivului a slujit împreună cu episcopul Damian Govorov de Ţariţin[269], iar la 8 octombrie 1922 mitropolitul Simeon al Varnei a slujit împreună cu arhiepiscopul Alexandru Nemolovski[270].

Şi, totuşi, în pofida binecuvântării mitropolitului Antonie, la nivel sinodal problema împreună slujirii episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor şi a celor din Biserica Bulgară nu fusese încă rezolvată. Pe 18 octombrie 1922, Sinodul Episcopilor, răspunzând unei solicitări a parohului bisericii ruse din Copenhaga, protoiereul N. Popov, a emis decretul nr. 29-30, în care se repeta decizia Sinodului de la Karlovac: „Sinodul arhiereilor ortodocşi ruşi, care s-a întrunit în noiembrie 1921 în Sinodul Bisericii din Diaspora Rusă, ţinând seama de condiţiile excepţionale asociate cu prezenţa multor ruşi în Bulgaria, a permis preoţilor ortodocşi ruşi să slujească împreună cu episcopii ortodocşi bulgari în Bisericile bulgare, precum şi episcopilor ortodocşi ruşi să slujească împreună cu preoţii ortodocşi bulgari, nefiind însă permisă împreună slujirea arhiereilor bulgari şi ruşi”.[271]

Astfel, deşi episcopii au slujit efectiv împreună, Biserica Ortodoxă Rusă din afara graniţelor a declarat oficial că o astfel de împreună-slujire este inacceptabilă. Situaţia devenise ambiguă. În ciuda declaraţiei Sinodului din afara graniţelor, ierarhii Bisericii

Ruse din afara graniţelor au continuat să slujească împreună cu ierarhii Bisericii Bulgare.

Pe 9 ianuarie 1923 Episcopul Serafim împreună cu Mitropolitul Ştefan au săvârşit liturghia în Biserica Sfântul Nicolae.[272] În acelaşi an, Episcopul Serafim a participat la hirotonia Episcopului Paisie de Znepol, viitorul Episcop de Vraceanski.[273]

La scurt timp după aceea, Episcopul Serafim a cerut din nou Sinodului Episcopilor să rezolve problema comuniunii liturgice.[274] Cel mai probabil, motivul deciziei finale în favoarea comuniunii cu Biserica Bulgară s-a datorat deteriorării relaţiilor dintre Biserica Rusă din afara graniţelor şi Patriarhia Constantinopolului. În decembrie 1923, pe Tronul Constantinopolului s-a urcat Patriarhul Ecumenic Grigore al VII-lea, care a recunoscut de facto schisma renovaţionistă, sfătuindu-l pe Patriarhul Tihon să renunţe la demnitatea patriarhială. Patriarhul Grigore s-a pronunţat şi împotriva Sinodului Episcopilor ROCOR, declarând că activităţile sale într-o zonă bisericească străină nu sunt canonice.[275] Ierarhii Bisericii Ruse din afara graniţelor, Arhiepiscopul Anastasie Gribanovski şi Alexandru Nemolovski, au fost expulzaţi din Constantinopol.[276] În iunie 1924, Constantinopolul a declarat ilegalitatea drepturilor Mitropolitului Evloghie (prin gramota 1748).[277] În acelaşi an, Patriarhul Grigore s-a adresat Patriarhului Sârb Dimitrie cu o declaraţie potrivit căreia Sinodul Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara graniţelor nu avea dreptul de a-şi desfăşura activitatea nici pe teritoriul Serbiei, nici pe teritoriul altor zone bisericeşti.[278] Din partea Bisericii Sârbe, care a venit în apărarea Sinodului Episcopilor

ROCOR, Patriarhul Grigore a primit un răspuns foarte dur.[279]

Este limpede că Sinodul Episcopilor nu mai simţea nevoia morală să-şi orienteze privirea spre Constantinopol nici în chestiunea Bisericii Bulgare.

Pe 12-13 septembrie 1924, arhiereii bulgari, împreună cu arhiereii Bisericii Ortodoxe Ruse din afara graniţelor, au sfinţit Catedrala Sfântul Alexandru Nevski din Sofia. Episcopul Serafim nu a putut participa, din cauza bolii. Împreună cu episcopul Damian şi protoiereul G. Şavelski, la sfinţirea catedralei a luat parte chiar şi prudentul arhiepiscop Anastasie Gribanovski[280], ceea ce sugerează că problema comuniunii euharistice fusese deja rezolvată.

Într-adevăr, în curând, pe 22 octombrie 1924, Sinodul Episcopilor a permis arhiereilor ruşi împreună-slujirea cu arhiereii bulgari.[281] Formularea acestei decizii suna astfel: „Nu rezolvând problema fundamentală a schismei bulgare, ci doar ţinând cont de faptul că clerul grec însuşi a slujit în timpul războiului dimpreună cu clerul bulgar, hotărâm a permite episcopilor ruşi să slujească împreună cu episcopii bulgari”[282]. Din acel moment, împreună-slujirea arhiereilor ruşi şi bulgari a devenit permanentă. Periodicele Bisericii Bulgare din acea vreme raportau în mod regulat despre slujbele săvârşite de către ierarhii Bisericii Ruse din afara graniţelor împreună cu ierarhii Bisericii Bulgare. Pe lângă ierarhii subordonaţi Sinodului din afara graniţelor, la slujbele săvârşite împreună cu episcopii bulgari luau parte şi arhipăstori din alte jurisdicţii străine. Spre exemplu, pe 25 aprilie 1928, mitropolitul Ştefan a săvârşit Sfânta Liturghie împreună cu mitropolitul Evloghie

Gheorghievski[283], care în acel moment era în jurisdicţia Patriarhiei Moscovei.

În anul 1938, cu mitropolitul Ştefan a slujit episcopul Serghie Korolev[284], subordonat de jure mitropolitului Evloghie, care, în acea perioadă, aparţinea Patriarhiei din Constantinopol.

Ulterior, episcopatul bulgar a remarcat meritele arhiepiscopului Serafim în această chestiune. În anul 1948, al doilea secretar al Ambasadei U.R.S.S. în Bulgaria, Bazanov, a raportat la Moscova că arhiepiscopul Serafim se bucură de respect din partea clerului bulgar pentru ajutorul acordat în depăşirea schismei[285]. În anul 1950, la slujba de înmormântare a arhipăstorului, mitropolitul Paisie de Vraceanski a subliniat că arhiepiscopul Serafim ajutase Biserica Bulgară să-şi ocupe locul cuvenit în familia Bisericilor Ortodoxe Locale.[286]

Treptat, „schisma bulgară" devenise un subiect care ţinea de trecut, iar în anii '30 reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe Locale slujeau destul de des împreună cu arhiereii bulgari. În anul 1933, s-a stabilit comuniunea euharistică între Biserica Ortodoxă Bulgară şi Biserica Ortodoxă Română, iar în 1930 Patriarhul Damian al Ierusalimului a propus medierea sa în materie de reconciliere între Patriarhia de Constantinopol şi Biserica Bulgară.[287] În cele din urmă, în anul 1945, cu medierea Patriarhului Alexei I al Moscovei, Patriarhia Ecumenică a ridicat excomunicarea care fusese pronunţată asupra Bisericii Bulgare.

Capitolul 8.

Concepţia arhiepiscopului Serafim despre statul ortodox

Mulţi dintre gânditorii emigranţi ruşi căutau să înţeleagă cum s-a întâmplat faptul că Rusia, care a dat lumii atâţia sfinţi, cuvioşi şi drepţi, a fost capabilă să dea naştere celor mai monstruoase forme de necredinţă în Dumnezeu din întreaga istorie a lumii. Mulţi dintre ei erau frământaţi de gândul cum o putere prosperă, care se pregătea să preia controlul asupra Constantinopolului şi să împartă lumea între puterile victorioase, fusese învinsă în anul 1917, iar apoi devastată şi acaparată de odioşii potrivnici lui Dumnezeu.

Cum de s-a întâmplat să fie profanată Rusia? Unde fusese începutul căderii ei? Aceste întrebări l-au preocupat şi pe arhiepiscopul Serafim, care le-a abordat şi în scrierile sale *Ideologia rusă* şi *Despre adevărata vedere monarhică a lumii*. În încercarea de a găsi un răspuns, arhiepiscopul Serafim a formulat doctrina statului ortodox.

Ca bază a bunăstării statului, arhiepiscopul Serafim considera simfonia dintre autoritatea bisericească şi cea regală. Această idee fusese formulată de împăratul Justinian I încă din secolul al VI-lea, şi consta în interacţiunea organică a două daruri ale lui Dumnezeu - preoţia şi domnia. Biserica, conform învăţăturilor împăratului Justinian, trebuie să aibă grijă de starea spirituală a imperiului, în timp ce statul trebuie să aibă grijă de Biserică.

Până acum, însă, nu s-a ajuns la un consens cu privire la cât de mult corespundea viaţa Bizanţului, precum şi a altor state ortodoxe, idealului acestei simfonii. Renumitul teolog al secolului XX, protoiereul Alexandru Schmemann, de exemplu, era convins că în „învăţătura justiniană (...) în general nu era loc pentru Biserică”[288].

Arhiepiscopul Serafim, dimpotrivă, considera că o simfonie între cele două autorităţi a existat atât în Bizanţ, cu excepţia perioadei iconoclasmului, cât şi în alte ţări ortodoxe. Arhiepiscopul nu a acordat importanţă cazurilor de amestec în treburile administrării Bisericii din partea împăraţilor, prinţilor şi regilor ortodocşi. Se poate presupune că în astfel de cazuri arhiereul nu a văzut o contradicţie cu părerea sa, deoarece o astfel de intervenţie nu a însemnat aplicarea de reforme dăunătoare Bisericii şi implementarea ereziei.

Potrivit arhiepiscopului Serafim, ultima ţară în care a existat o astfel de simfonie a fost Rusia. Dar şi aici, în secolul al XVIII-lea, Biserica a fost definitiv subordonată statului. Arhiepiscopul Serafim considera că Biserica Rusă a primit cea mai severă lovitură în timpul domniei lui Petru I (1689-1725).

Arhiepiscopul Serafim recunoştea meritele acestui ţar pentru stat, însă considera că, în general, această guvernare fusese dezastruoasă şi pentru Biserică şi pentru ţară. Petru a încercat să transforme Biserica într-un departament al aparatului de stat. Situaţia a fost agravată de ruina materială a Bisericii. Dar nici aceasta nu a fost cel mai rău pentru Biserică. Mult mai gravă a fost subminarea autorităţii sale. „Datorită lui Petru, scria arhiepiscopul Serafim, la noi a început să se răspândească gândirea liberă, sub formă de volterianism, francmasonerie, sectarism, umanism,

socialism, nihilism şi alte concepţii greşite". Fiind privată de proprietate şi strivită de despotismul ţarist, Biserica nu a putut să răspundă tuturor acestor provocări. Distrugerea sprijinului spiritual al Rusiei, a monahismului, a devenit bomba pusă la temelia statului. Rezultatul a fost răcirea în credinţă a oamenilor, răspândirea ateismului şi a sectarismului.[289]

După părerea arhiepiscopului Serafim, ţarul Petru I distrusese însăşi temelia simfoniei dintre Biserică şi stat, adică cinstirea preoţiei de către stăpânirea ţaristă. În loc de o simfonie între preoţie şi împărat, el a oferit Rusiei o monarhie absolută, respingând astfel idealul unei Sfinte Rusii. „În distrugerea de către Petru a armoniei stăpânirii se ascunde motivul pieirii Rusiei", a rezumat arhiepiscopul Serafim domnia lui Petru cel Mare.

Cea de-a doua lovitură dată Bisericii a avut loc în timpul domniei Ecaterinei a II-a (1762-1796), când au fost închise 4/5 din numărul total de mănăstiri. Dregătorii din secolul al XVIII-lea nici nu s-au gândit că reformele lor împotriva armoniei stăpânirii vor duce, după căderea autorităţii Bisericii, la distrugerea monarhiei, tragedia Bisericii atrăgând după sine tragedia stăpânirii monarhice. Arhiereul considera că secolul al XIX-lea fusese mai favorabil pentru Biserica Rusă, cu toate acestea, însă, greşeala comisă în secolul al XVIII-lea nu a mai putut fi reparată.[290]

Astfel, potrivit arhiepiscopului Serafim, pieirea Rusiei Ortodoxe fusese inevitabilă. La începutul secolului XX, poporul a pierdut ideea de supremaţie a Ţarului. Ultimului Ţar, Nicolae al II-lea, nu i se mai supunea nu datorită conştientizării poziţiei sale, ci doar din motive secundare. Acesta a fost motivul uşurinţei cu care poporul rus şi-a abandonat suveranul.

Căderea autorităţii monarhiei a mers la pas cu împuţinarea credinţei şi a evlaviei în ţară. Asemenea multora dintre contemporanii săi, arhiepiscopul Serafim a remarcat declinul credinţei şi al evlaviei poporului rus cu mult înainte de revoluţie. În cele din urmă, la mulţimea de păcate a poporului s-a mai adăugat unul, cel mai înfricoşător, păcatul răzvrătirii împotriva Unsului lui Dumnezeu, pe care arhiepiscopul Serafim l-a numit „crimă monstruoasă”[291].

Dar este oare posibilă întoarcerea poporului la credinţă şi restabilirea împărăţiei ortodoxe? Arhiepiscopul Serafim era înclinat să răspundă afirmativ la aceste întrebări.

Arhiereul considera că puterea comuniştilor nu va fi veşnică, iar creştinii ortodocşi vor înţelege în cele din urmă că împărăţia ortodoxă este absolut necesară. Arhiepiscopul Serafim considera firească întoarcerea la forma monarhică de cârmuire, pentru o societate formată din oameni profund evlavioşi.[292] Arhiereul era convins de faptul că singura formă de conducere bazată pe Sfânta Scriptură este monarhia: „Numai despre o astfel de putere ne vorbesc scriitorii luminaţi de Dumnezeu şi Sfinţii Părinţi că este venită de la Dumnezeu.” Arhiepiscopul credea că cuvintele Scripturii *nu este stăpânire decât de la Dumnezeu* (Rom. 13,1) se referă exclusiv la autoritatea monarhică şi nicidecum la o alta. Tocmai acest sens, în opinia ierarhului, fusese pus în aceste cuvinte de Apostolul Pavel.[293]

Arhiepiscopul Serafim insista asupra ideii că creştinii din primele veacuri nu erau deloc indiferenţi sub ce fel de stăpânire urma să vieţuiască. Una dintre aspiraţiile primilor creştini a fost tocmai instituirea stăpânirii împăraţilor creştini. În lucrarea *Despre*

adevărata concepţie monarhică a lumii, arhiepiscopul Serafim aminteşte de profeţia Sfântului Sfinţit Mucenic Apolinarie, potrivit căreia în locul împăraţilor păgâni vor veni împăraţi creştini.[294]

Arhiereul sublinia faptul că Ţarul, la încoronare, este sfinţit prin ungere, ceea ce conferă monarhului harul special al Duhului Sfânt pentru slujire.[295]

Ca răspuns la obiecţia că monarhia este demult depăşită, arhiereul amintea că Sfânta Scriptură este intangibilă. Şi, prin urmare, a spune că sistemul monarhic ar fi astăzi depăşit echivala pentru arhiepiscopul Serafim cu o opinie despre pierderea autorităţii Sfintei Scripturi.[296]

Arhiepiscopul Serafim, la fel ca şi Sfântul Filaret Drozdov al Moscovei la vremea sa, considera că puterea monarhică provine de la Adam. Aşa cum fiii s-au supus tatălui, la fel şi popoarele, după răspândirea lor pe pământ, au simţit nevoia unui tată, ceea ce ulterior au şi devenit împăraţii.[297] „Doctrina puterii împărăteşti face parte din însuşi principiul creştinismului şi nu este altceva decât doctrina lui Hristos sau, în general, o doctrină revelatoare." Arhiereul Serafim, asemenea Sfântului Filaret Drozdov considera că astfel de forme ale puterii, precum puterea tatălui, puterea judecătorilor lui Israel şi alte forme similare, erau aspecte ale puterii monarhice.[298]

Arhiepiscopului Serafim i se obiecta faptul că punerea peste poporul lui Israel a primului rege de către Samuel fusese o consecinţă a scăderii evlaviei evreilor (1 Regi 8, 4-19), că înainte de domnia regelui, evreii aveau o formă de guvernare mai înaltă, teocratică: puterea judecătorilor-profeţi.

La toate acestea,, arhiereul răspundea că punerea unui rege peste evrei îi fusese arătată de Dumne-

zeu lui Moise cu 400 de ani înainte de profetul Samuel (Deut. 17, 14-15). În refuzul judecătorilor în favoarea regelui, arhiepiscopul Serafim nu a văzut o lepădare, considerând că cuvintele lui Dumnezeu către Samuel *căci nu pe tine te-au lepădat, ci M-au lepădat pe Mine* nu se referă la o schimbare în sistemul de stat, ci la o altă împrejurare, şi anume la declinul general al credinţei lui Israel, care L-a respins pe Dumnezeu, ca să nu mai domnească peste el.[299]

În definitiv, este prematur ca adepţii absolutismului să-l înscrie pe arhiepiscopul Serafim în rândul susţinătorilor săi. Absolutismul şi despotismul în autocraţie i se păreau nu doar cu totul străine, ci şi dezgustătoare. Arhiepiscopul Serafim îi aprecia profund pe arhipăstorii care luptaseră împotriva dictaturii ţariste care se amesteca în treburile Bisericii. Ca adept al monarhiei, arhiepiscopul Serafim era convins că monarhul ar trebui să-şi coordoneze toate acţiunile cu Biserica, pentru a nu se abate cu niciun pas de la legile ei. Arhiereul aducea în sprijinul acestei poziţii un citat din epistola Sfântului Ioan de Rila către Ţarul Boris cu apelul „de a se aşterne la picioarele maicii sale, Biserica, şi de a-şi pleca puterea supremă în treburile sale regale în faţa ierarhilor ei". Arhiepiscopul Serafim insista asupra faptului că Biserica este mai presus decât împărăţia, la fel cum bunurile cereşti sunt mult mai de preţ decât bunurile pământeşti, primite de la stat. Atitudinea similară cu cea a arhiepiscopului Serafim fusese statornicită de autoritatea unor sfinţi, precum Ioan Gură de Aur, Grigore Teologul şi Ioan Damaschin.[300] În eseul *Ideologia rusă*, arhiepiscopul Serafim a urmărit direct ideea că Biserica nu ar trebui să slujească statului, ci statul trebuie să slujească Biserica. Arhiepiscopul a tras

această concluzie pe baza faptului că Biserica Îi slujeşte lui Dumnezeu, adică celor cereşti, în timp ce statul slujeşte omului, adică celor pământeşti.[301]

Dacă în viitor cârmuirea monarhică va fi restaurată, atunci, potrivit arhiepiscopului Serafim, ea ar trebui fundamentată pe modelul trasat de împăratul Justinian.[302]

Vorbind despre opiniile pro-monarhice ale arhiepiscopului Serafim, merită menţionate mai ales cele despre ultimul Ţar-mucenic rus Nicolae al II-lea, care a fost împuşcat de comunişti împreună cu familia sa pe 17 iulie 1918. Arhiepiscopul Serafim îl cinstea mult pe Ţarul Nicolae, numindu-l în lucrarea sa „virtuos şi adevărat creştin ortodox".[303]

Timp îndelungat, arhiepiscopul nici n-a vrut să accepte moartea familiei ţariste. Sufletul ierarhului se opunea din răsputeri să primească vestea unei noi crime groaznice a regimului bolşevic. Arhiereul continua să facă molebne pentru sănătatea familiei regale, chiar şi atunci când se ţineau slujbele de pomenire pentru martiri în Biserica din afara graniţelor.[304] Fără a se suprapune cu slujbele de parastas, episcopul Serafim continua să slujească aceste molebne, ceea ce a devenit prilej de ridiculizare şi atacuri din partea denigratorilor săi.[305]

Totuşi, nu trebuie să uităm că despre soarta familiei ţariste circulau diverse zvonuri nu numai între emigranţi, ci şi în Rusia. În anul 1921, la Sinodul de la Karlovac, emigranţii ruşi erau pregătiţi chiar să anunţe numele noului Ţar, dar nu au făcut-o. Motivul fusese soarta necunoscută a membrilor familiei ţariste.[306]

Mulţi ruşi din ţară şi din emigraţie credeau în salvarea miraculoasă a familiei ultimului Ţar rus. În

anul 1927, emigranţii dădeau acatiste pentru sănătatea familiei ţariste, iar episcopul Tihon Liaşcenko al Berlinului, în timpul unui moleben din martie 1927, nu numai că se rugase pentru Ţar şi familia acestuia, ci declarase că înţelege speranţele celor care cred în salvarea acesteia.[307]

Nu este surprinzător faptul că astfel de stări de spirit au contribuit la apariţia unei varietăţi de zvonuri. Ba ici, ba colo, apăreau ştiri despre „miraculoasa salvare" a ţareviciului Alexei sau a prinţeselor, care s-ar fi ascuns în Rusia la oameni de încredere. Iar ştirile proveneau din „surse absolut autentice".

Pare destul de firesc ca veştile despre „supravieţuirea miraculoasă" a familiei regale să ajungă între emigranţi, inclusiv la arhiepiscopul Serafim. În orice caz, se ştie că în decembrie 1927 arhiereul a trimis o scrisoare către Sinodul Episcopilor referitor la soarta Ţarului Nicolae al II-lea.[308]

Pomenirea Ţarului pentru sănătate nu era la acea vreme o greşeală canonică. Conform decretului Sinodului Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara graniţelor din 9 septembrie 1926, clericilor li se permitea să slujească molebne pentru sănătatea şi mântuirea Ţarului Nicolae al II-lea.[309] Iar la sfârşitul anului 1927, doar arhiereilor Sinodului Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara graniţelor li se interzisese să mai slujească astfel de molebne.[310]

Şi totuşi, se pare că în sufletul arhiepiscopului Serafim mai exista o scânteie de nădejde că Ţarul rămăsese în viaţă. În orice caz, în cartea *Ideologia rusă*, arhiepiscopul, vorbind despre crima poporului rus faţă de familia Ţarului, scoate la iveală doar marea suferinţă morală la care au condamnat-o şi nu spune niciun cuvânt despre uciderea ei.[311] O astfel de

speranţă era nutrită în adâncul sufletului şi de alţi emigranţi. Deşi despre membrii familiei Ţarului se vorbea din ce în ce mai mult ca despre martiri, Biserica Ortodoxă Rusă din afara graniţelor nu se grăbea să facă slujba de înmormântare a mucenicilor din familia ţaristă. Aşadar, Sinodul Episcopilor din 1936 a refuzat săvârşirea slujbei de înmormântare a familiei regale, explicând acest lucru prin faptul că o parte din casa Romanovilor continuă să nădăjduiască în supravieţuirea acesteia[312]. Totuşi, Sinodul Episcopilor din 1938 a poruncit săvârşirea slujbei de înmormântare pentru familia Ţarului în ziua de duminică, 14 noiembrie 1938[313]. Iar slujba de înmormântare pentru familia regală a fost săvârşită de către Biserica Rusă din afara graniţelor mai târziu. Probabil, abia spre sfârşitul anilor ’30, arhiepiscopul Serafim s-a împăcat definitiv cu ideea morţii Ţarului. În orice caz, în anii ’40, ierarhul menţiona deja faptul că familia regală fusese ucisă. P.I. Petkov îşi amintea că „vlădica vorbea întotdeauna despre Ţar cu mult respect, dar despre executarea familiei Ţarului nu putea vorbi niciodată fără emoţie profundă”.[314]

Revenind la ideologia arhiepiscopului Serafim, trebuie spus că principiul structurii de stat propus de el poate părea utopic. Pe de altă parte, se pare că lucrarea întreprinsă de arhiereu nu a fost zadarnică. El a trasat o imagine ideală a relaţiilor Biserică - stat, şi realizarea ei este ireală doar în condiţiile actuale. Istoria însă cunoaşte o mulţime de schimbări neaşteptate şi nu ne este dat să ştim ce rol poate încă juca *Ideologia rusă* a arhiepiscopului Serafim. Aşa încât este posibil să fie necesară la un moment dat.

Capitolul 9.

Poziţia arhiepiscopului Serafim în anii celui de-al doilea Război Mondial

Emigranţii ruşi au perceput invazia Germaniei naziste în Rusia în anul 1941 în moduri diferite. O parte a emigraţiei considera acest război o continuare a războiului civil şi visa sincer să-şi elibereze patria de guvernul comunist cu ajutorul Germaniei. Cealaltă parte credea şi ea cu sinceritate că Rusia tot Rusia va rămâne, indiferent de regimul politic stabilit în ea. Şi, prin urmare, pentru această parte a emigraţiei, acest război era de apărare a patriei.

Biserica Rusă din afara graniţelor nu şi-a exprimat oficial atitudinea faţă de război. Pe de o parte, întâistătătorul Bisericii Ruse din afara graniţelor, mitropolitul Anastasie Gribanovski, sprijinise mişcarea de eliberare a Rusiei[315], pe de altă parte, conducerea hitleristă nu a reuşit să-l convingă pe mitropolitul Anastasie să facă un apel către poporul rus referitor la ajutorarea armatei germane. Mitropolitul şi-a explicat refuzul prin faptul că el nu cunoaşte adevăratele obiective ale Germaniei în raport cu Rusia.[316] Ceilalţi ierarhi au acţionat fiecare în felul său: unii episcopi s-au pronunţat în sprijinul Germaniei, alţii au evitat astfel de declaraţii. Au fost şi cazuri de sprijin pentru trupele sovietice. Sfântul Ioan Maximovici, de exemplu, a făcut colectă pentru nevoile militare

ale Rusiei. De asemenea, se ştie că arhiereul Ioan a săvârşit slujbe de mulţumire în legătură cu victoriile Rusiei.[317]

Putem spune fără echivoc că ierarhii ruşi din afara graniţelor nu au fost în general susţinători ai Germaniei, deşi mulţi nutreau speranţa că războiul va duce la purificarea poporului rus şi la renaşterea sa spirituală. Pare corect să presupunem că, realizând totuşi esenţa satanică a fascismului rasial, episcopii ruşi din afara graniţelor nădăjduiau că acesta poate deveni instrumentul lui Dumnezeu împotriva fascismului de clasă, adică a dictaturii comuniste. Totuşi, cei din Biserica Rusă din afara graniţelor îşi imaginau destul de vag ce s-ar întâmpla cu Rusia dacă Germania va câştiga, mai ales că Hitler nu promisese niciodată să creeze o Rusie liberă şi independentă.

Deşi pe teritoriile ocupate de Germania se deschideau biserici, acest lucru se datora năzuinţei de a atrage populaţia locală de partea nemţilor. Pentru Hitler, la fel ca şi pentru comunişti, creştinismul era un duşman. Acesta este motivul pentru care Hitler a încercat, în orice mod posibil, împiedicarea activităţii misionare a Bisericii Ruse din afara graniţelor pe teritoriile ocupate.

În scrisorile sale către mitropolitul Anastasie, arhiepiscopul Serafim îşi exprima speranţa că în curând va putea să-şi revadă ţara, visând cu sinceritate la întoarcerea sa în patrie şi la renaşterea creştinismului în Rusia.[318]

Arhiereul căuta să atragă preoţi ruşi, care se aflau sub jurisdicţia Bisericii Bulgare, ca să plece în Rusia, el însuşi căutând prilej de plecare în ţara natală. În data de 28 octombrie, arhiepiscopul s-a adresat vicepreşedintelui Sfântului Sinod cu cererea

de a primi ajutor în vederea organizării vieţii spirituale pe teritoriile ruseşti ocupate de Germania. Sinodul Bisericii Bulgare a acceptat să acorde sprijin arhiereului, fiind gata să trimită o misiune specială în Rusia. Biserica Bulgară a promis să ajute şi cu cărţi liturgice, odoare bisericeşti şi veşminte.

Călătoria arhiepiscopului Serafim în Rusia, însă, nu a avut loc, şi aceasta din cauza opoziţiei autorităţilor germane. Arhiepiscopul Serafim nu a avut de ales, încercând să ajute Rusia doar cu literatură şi obiecte liturgice. De exemplu, în primăvara anului 1942, în Bulgaria au fost tipărite zece mii de cărţi de rugăciune, pentru a fi distribuite în Rusia. Dar şi în acest demers, autorităţile germane îi puneau bețe în roate, iar arhiepiscopul Serafim era nevoit adesea să trimită în mod ilegal tot ceea ce fusese colectat pentru Rusia.[319]

Arhiepiscopul Serafim era departe de gândul de a-i binecuvânta pe emigranţii ruşi să lupte împotriva Rusiei. El nu s-a putut ruga nici pentru înfrângerea patriei sale.

Protoiereul Gheorghe Şavelski mărturiseşte că, deşi în biserica rusă de pe strada Ţarului Kaloian se făceau rugăciuni pentru victoria Germaniei (activ în această privinţă fiind, de exemplu, protoiereul Nicolae Vladimirski), arhiepiscopul Serafim nu a făcut astfel de rugăciuni. Protoiereul scria că se pare că arhiepiscopul nu prea simpatiza poziţia protoiereului N. Vladimirski, dar nu a îndrăznit să interzică astfel de rugăciuni.[320] Cât despre liturghie, în timpul ei, chiar până în preajma intrării trupelor sovietice în Bulgaria se înălţau rugăciuni, la fel ca şi înainte de război, pentru Rusia, ţara suferindă.

Important este faptul că în anii de război arhiereul a refuzat să îi binecuvânteze pe emigranţii ruşi în lupta împotriva Rusiei. „În timpul războiului, îşi aminteşte P.I. Petkov, vlădica Serafim nu a binecuvântat să se meargă la război împotriva Rusiei, spunând că lupta împotriva patriei natale este un păcat. Emigranţii erau foarte nemulţumiţi de poziţia ierarhului, dar nu puteau să i se opună."[321] Faptul că arhiepiscopul Serafim se opusese intrării ruşilor în rândurile unităţilor militare organizate de germani era binecunoscut în Rusia.[322]

Viaţa însă a arătat că poziţia arhiereului fusese justă. Linia frontului se apropia tot mai mult de Bulgaria şi fiecare dintre cei care ar fi avut cumva vreo legătură cu puterea germană era ameninţat de represiuni brutale din partea statului sovietic.

Mai mult, încercând să acţioneze mai activ pe scena mondială, conducerea sovietică a slăbit temporar persecuţia Bisericii. În anul 1943, episcopilor ortodocşi rămaşi în libertate li s-a permis alegerea formală a unui patriarh. Scaunul patriarhal urma să fie ocupat de către Mitropolitul Moscovei şi Kolomnei Serghie Stragorodski. Episcopii şi preoţii supravieţuitori au fost eliberaţi imediat din exil şi lagăre. S-a îngăduit chiar şi deschiderea mai multor instituţii de învăţământ teologic.

Este binecunoscut faptul că Sinodul de la Karlovac a refuzat recunoaşterea ca patriarh a mitropolitului Serghie Stragorodski. În anul 1943, la Viena a avut loc o Întrunire a Episcopilor, în cadrul căreia a fost declarată ilegalitatea alegerii patriarhului Serghie. Cu toate acestea, Sinodul de la Karlovac s-a dovedit a fi în minoritate, mitropolitul Serghie fiind recunoscut drept patriarh de Bisericile Ortodoxe Lo-

cale, precum şi de o bună parte a episcopilor emigranţi ruşi.

Patriarhul Serghie a fost recunoscut şi de către arhiepiscopul Serafim Sobolev, care a refuzat să participe la Întrunirea de la Viena din 1943.[323] Iar A. Boikikeva scrie că, în anul 1943, arhiepiscopul Serafim Sobolev a rupt legătura cu Sinodul ROCOR.[324] Deşi arhiepiscopul Serafim a continuat să poarte corespondenţă cu cei din Sinodul Episcopilor Bisericii din afara graniţelor, după Întrunirea de la Viena relaţiile sale cu acesta au fost reduse la minimum.[325]

Luna martie a anului 1944 a fost ultima lună a şederii comunităţii ruse în Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Ţarul Kaloian.

În iarna anului 1944, Bulgaria a fost supusă bombardamentelor anglo-americane, care treptat au devenit din ce în ce mai vaste. În ziua de 10 ianuarie 1944, în urma unei explozii cu bombă, a fost ucis preotul Leonid Leoncenko. Mulţi locuitori ai capitalei au rămas fără adăpost, fiind nevoiţi, după acea zi groaznică, să-şi afle un sălaş temporar în suburbiile oraşului Sofia.[326] Unii dintre aceştia şi-au găsit refugiu la Mănăstirea Rila.[327]

În timpul atacurilor aeriene, Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Ţarul Kaloian a fost grav deteriorată, însă slujbele zilnice se săvârşeau în continuare, în paralel desfăşurându-se şi lucrările de renovare a bisericii. Arhiepiscopul Serafim îşi încuraja fiii săi duhovniceşti, zicându-le: „Nădăjduiesc ca profeţia stareţului Aaron «de a afla meleaguri bune» să se împlinească şi asupra fiilor mei duhovniceşti, şi atunci vom vieţui cu toţii fericit în Bulgaria”.[328]

Necazul, însă, nu a ocolit nici biserica rusă. În ziua de 30 martie 1944, în timpul unui bombarda-

ment, biserica a fost distrusă definitiv. În flăcările incendiului a murit protoiereul Nicolae Vladimirski. Tot atunci a ars şi arhiva bisericii. Arhiepiscopul Serafim a săvârşit slujba de înmormântare a protoiereului în absenţa trupului, iar în luna septembrie 1944, când dărâmăturile au fost înlăturate la locul exploziei, trupul părintelui Nicolae a fost înmormântat în cimitirul central din Sofia.[329]

În luna mai a aceluiaşi an, Biserica Bulgară a dat spre folosinţă comunităţii ruse o altă biserică. Aceasta era o mică bisericuţă a Sfintei Muceniţe Ecaterina de la cimitirul din Kniajevo. Desigur, această biserică era prea mică pentru întreaga comunitate rusă. Astfel încât, în luna august a anului 1944, ea a primit încă o biserică, destul de mică şi aceasta, şi anume Biserica Sfânta Muceniţă Parascheva „Samardjiiskaia", de pe bulevardul Maria Louise.

În amândouă aceste biserici slujea mai mult arhiepiscopul Serafim. Pe lângă înghesuiala din aceste micuţe biserici, s-a mai adăugat şi o altă problemă. Odată cu venirea la putere a comuniştilor şi separarea Bisericii de stat, a fost tăiată mica subvenţie pe care parohia rusă o primea de la guvern.[330] Însă, în ciuda aglomerării şi a sărăciei, parohia chiar şi în această perioadă dificilă a continuat să strângă şi să trimită bani călugărilor ruşi săraci din Sfântul Munte Athos.[331]

Astfel, se încheia încă o perioadă din viaţa ierarhului. Mai departe îl aştepta slujirea sub omoforul Patriarhului Alexie I al Moscovei şi al întregii Rusii.

Capitolul 10.

Trecerea arhiepiscopului Serafim la Patriarhia Moscovei

Arhiepiscopul Serafim nu a părăsit Bulgaria când trupele sovietice au intrat în ţară. Curând, însă, arhiereul a trecut sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei. În inima sa, arhiereul era deja pregătit pentru aceasta. Arhiereul acceptase alegerea mitropolitului Serghie ca patriarh. Într-o scrisoare către Patriarhul Alexie I, care ajunsese pe tronul patriarhal în anul 1945, arhiepiscopul Serafim făcea referire la Serghie Stragorodski ca la fostul patriarh. În mod firesc, nu era nevoie de acest lucru, deoarece, în primul rând, contextul scrisorii îi permitea nestingherit să nu folosească aceste cuvinte şi, în al doilea rând, pentru a se alătura Patriarhiei Moscovei pe la mijlocul anilor ’40 nu era necesară recunoaşterea mitropolitului Serghie ca patriarh.

Revenirea în Patriarhia Moscovei în acei ani presupunea loialitatea faţă de guvernul comunist. Desigur, adversarii politicii de compromis a Patriarhului Serghie se pot întreba cum a putut arhiepiscopul Serafim să accepte loialitate faţă de comuniştii care continuau să rămână potrivnici lui Dumnezeu.

Se poate presupune că arhiereul a crezut propaganda comunistă, care trâmbiţa şi despre absenţa persecuţiei Bisericii, şi despre alegerea patriarhului şi despre deschiderea de noi parohii. Într-adevăr, dacă în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial existau în

Rusia mai puţin de două sute de biserici şi nicio mănăstire, după război situaţia se schimbase. În anii ’40 numărul de biserici a crescut până la 14500. Iar mănăstiri, în anii de după război, erau peste o sută.

Cu toate acestea, propaganda sovietică nu reuşise să îi inducă în eroare pe toţi. Guvernul comunist şi-a schimbat doar aparent atitudinea faţă de Biserică. De fapt, numărul de parohii din Biserica Rusă în anii 1939-1948 a crescut din următoarele motive: anexarea la U.R.S.S. în anul 1939 a regiunilor vestice, care aveau aproximativ trei mii de parohii[332], înfiinţarea de către autorităţile germane, pe teritoriile ocupate ale U.R.S.S., a aproximativ 9500 de parohii, dintre care 2500 au fost închise de comunişti în timpul războiului[333], şi trecerea forţată la Biserica Rusă a parohiilor greco-catolice în anul 1946 (erau aproximativ 3000 de parohii)[334].

Într-adevăr, pe la mijlocul anilor ’40 se deschiseseră unele biserici. Dar erau puţine, cam peste o mie de biserici (fără cele ale Bisericii Ruse din afară) şi doar o singură mănăstire.

Majoritatea parohiilor se aflau în regiunile vestice ale U.R.S.S., în Ucraina, Belarus şi Moldova, în timp ce în marea parte a Rusiei numărul lor era foarte mic. Aşadar, dacă în unele regiuni ucrainene numărul bisericilor era de 400-500, în majoritatea ţinuturilor din Siberia, Orientul Îndepărtat şi Regiunea Volga, numărul bisericilor nu depăşea adesea 2-4[335].

Situaţia din Bulgaria confirma faptul că guvernul comunist rămânea ateu. Începând cu anul 1944, a început arestarea clerului bulgar[336], Biserica Bulgară fiind izgonită sistematic din viaţa publică. În acelaşi an, guvernul a făcut primii paşi pentru interzicerea predării religiei în şcoli. În paralel cu aceste eveni-

mente, la sfârşitul anului 1944 comuniştii au creat organizaţia pentru copii „Septemvriiche", similară organizaţiei de pionieri din U.R.S.S., unul dintre obiectivele sale fiind educarea noilor generaţii atee. La începutul anului 1946, statutul acestei organizaţii a fost aprobat oficial[337], luând amploare propaganda ateistă. În ianuarie 1945 a fost interzisă căsătoria religioasă. În mai 1946, liderul comuniştilor bulgari, Gheorghi Dimitrov, a trasat sarcina creării în Bulgaria a unei biserici „cu adevărat populare, republicane, progresiste", sugerând totodată că opoziţia Bisericii faţă de noul stat „contrarevoluţionismul", putea duce la persecuţia după modelul sovietic[338]. Liderul de partid a subliniat, de asemenea, necesitatea sprijinirii ideilor comuniste de Biserică. „Preoţii, menţiona Dimitrov în apelul său către cler, nu trebuie să fie mulţumiţi doar cu săvârşirea slujbelor, ci trebuie să se implice în viaţa de zi cu zi. (...) Biserica nu poate fi apolitică, adică să se opună politicii, să fie îndreptată împotriva binelui public. Biserica trebuie să fie de partea democraţiei şi a progresului".[339]

Nu este de mirare faptul că în curând Sinodul Bisericii Bulgare a fost de acord şi cu „Declaraţia de loialitate", care presupunea dorinţa de a sprijini noul guvern. „Forma republicană de guvernare, se spunea în document, este perfectă faţă de cea monarhică, şi este capabilă să stabilească o guvernare democratică mai largă. Cu o astfel de republică, cu adevărat populară, Biserica se va putea bucura de o libertate şi independenţă şi mai mare în viaţa sa interioară, va putea să-şi îndeplinească misiunea slujirii sale statornice pentru dezvoltarea spirituală a poporului nostru la o scară şi mai largă (...) Biserica poporului bulgar va saluta şi va binecuvânta expresia voinţei populare

în vederea creării unei republici a poporului şi, cu toată râvna sa, va acţiona moral în numele consolidării şi prosperării republicii”.[340]

În anul următor, 1947, proprietăţile Bisericii au fost naţionalizate, iar Bisericii i s-a interzis să se angajeze în lucrări de caritate[341].

Era clar că atât în sistemul de stat din Bulgaria, cât şi în cel din U.R.S.S., nu exista loc pentru Dumnezeu, iar arhiepiscopul Serafim nu putea trece cu vederea aceste fapte evidente. Fiica duhovnicească a arhiepiscopului Serafim, stareţa Serafima Liven, povestea că, chiar şi după trecerea sa la Patriarhia Moscovei, arhiereul a continuat să numească puterea comunistă o putere satanică[342].

Desigur, arhiepiscopul Serafim nu credea într-o schimbare a ideologiei comuniste. Veşti despre încetarea persecuţiei Bisericii apăreau periodic şi în exil. Aşa a fost şi pe la mijlocul anilor ’20, aşa a fost şi în anul 1936. De fiecare dată, însă, Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor avertiza că comuniştii nu vor renunţa la ideile lor, iar slăbirea persecuţiei era doar o mişcare tactică de natură temporară. Şi s-a dovedit că Sinodul avea dreptate.[343] Atât la sfârşitul anilor ’20, cât şi după 1936, persecuţia s-a intensificat brusc. Anii postbelici nu au făcut excepţie.

Motivul potrivit căruia arhiereul a trecut la Patriarhia Moscovei nu a fost încrederea lui în propaganda stalinistă, ci grija de a nu-şi părăsi turma. Mii de bulgari şi emigranţi ruşi aveau mare nevoie de arhiepiscopul Serafim ca rugător şi îndrumător. Prin urmare, de dragul turmei, ierarhul era gata să rămână în Bulgaria şi să se plece sub jugul celor fără de Dumnezeu.

De ajutorul arhiepiscopului Serafim avea nevoie turma sa. Arhiereul a fost adesea îndemnat să se roage pentru emigranţii din armata albă, care fuseseră arestaţi în Bulgaria după intrarea în ţară a trupelor sovietice. După cum se ştie, în statul sovietic, pe aceşti oameni îi aşteptau lagărele de concentrare şi, adesea, moartea. P.I. Petkov îşi amintea că unii foşti ofiţeri din armata albă chiar se sinuciseseră în timpul arestărilor[344].

Arhiereul avea cunoştinţă de ceea ce se petrecea în jur. Serafima, fiica duhovnicească a arhiepiscopului, povestea cum în urma arestării unuia dintre membrii consiliului eparhial, soţia acestuia l-a implorat pe arhiereu cu lacrimi să se roage pentru soţul ei. După rugăciunea către Născătoarea de Dumnezeu (în biroul arhiepiscopului erau întotdeauna două icoane deosebit de cinstite ale Maicii Domnului – Bogoliubskaia şi Kursk-Korennaia), arhiepiscopul Serafim s-a întors către femeie şi i-a spus ferm că nu i se va întâmpla nimic rău soţului ei. Două zile mai târziu, s-a aflat că generalului care conducea cazul şi care era considerat un om foarte dur, îi murise subit fiul în Rusia. În locul generalului, care a zburat spre Moscova, cazul a fost transmis unui alt anchetator, mult mai blând, care l-a şi achitat de acuzare pe acest membru al consiliului parohial. În Sofia, mulţi oameni cunoşteau şi alte cazuri de ajutor dat celor arestaţi prin rugăciunile arhiepiscopului.[345]

Trebuie adăugat şi faptul că noţiunile de „Patriarhia Moscovei" şi „puterea comunistă" nu erau identice pentru arhiepiscopul Serafim. Trecerea la Patriarhia Moscovei nu a însemnat că arhiereul era de acord cu natura bestială a regimului instaurat în Rusia.

La jumătatea lunii februarie a anului 1945, arhiepiscopul Serafim, prin mitropolitul Ştefan al Sofiei, care pleca la Moscova, a trimis salutul său către Sinodul Local, care fusese convocat pentru alegerea unui nou patriarh în locul răposatului patriarh Serghie.

Tot atunci, arhiepiscopul Serafim a transmis cărţile sale locţiitorului Tronului Patriarhal, mitropolitului Alexie Simanski, viitorul patriarh.[346]

În data de 2 martie 1945, arhiepiscopul Serafim i-a trimis o scrisoare Patriarhului Alexie I, în care îl felicita pentru alegerea sa ca patriarh. În aceeaşi scrisoare, arhiepiscopul Serafim îi cerea Patriarhului Alexei I să rezolve problema doctrinelor rătăcite ale protoiereului Serghei Bulgakov.[347]

Pe 15 aprilie 1945, arhiepiscopul Serafim i-a scris Patriarhului Alexie o altă scrisoare, în care îi prezenta pe scurt biografia sa, cerând să fie primit în jurisdicţia Patriarhiei Moscovei. „Trebuie să adaug, îşi încheia arhiepiscopul scrisoarea către Patriarhul Alexie, că în anul 1937[348] nu mi-a fost interzisă slujirea de către regretatul patriarh, pe atunci mitropolitul Serghie, când aproape tuturor arhiereilor ruşi din afara graniţelor li s-a interzis să slujească”[349]. Aceste cuvinte certifică totodată şi dorinţa de a se separa de Sinodul din afara graniţelor şi recunoaşterea mitropolitului Serghie ca patriarh şi, în sfârşit, evaluarea decretului său restrictiv din 22 iunie 1934 ca un posibil obstacol în calea unificării cu Biserica din Patrie.

Arhiepiscopul Serafim cerea totodată şi acceptarea în Patriarhia Moscovei a clericilor ruşi din Bulgaria, aflat în subordinea sa, şi lista cu numele lor fusese anexată scrisorii.

În acelaşi timp, arhiepiscopul cerea să fie lăsat ca reprezentant al Patriarhiei Moscovei în Bulgaria,

explicându-şi dorinţa prin faptul că avea o strânsă legătură cu turma pe care o păstorea, subliniind şi nevoia de a avea grijă de fratele său bolnav, arhimandritul Serghie.

Un eveniment important în momentul trecerii arhiepiscopului Serafim în jurisdicţia Patriarhiei Moscovei a fost vizita delegaţiei Bisericii Ortodoxe Ruse în Bulgaria. O delegaţie formată din patru persoane, condusă de arhiepiscopul Grigore Ciukov, a mers în Bulgaria în perioada 6-23 aprilie 1945.

Nu se ştie ce urmări ar fi putut avea această vizită pentru arhiepiscopul Serafim, căci astfel de delegaţii îndeplineau nu doar o funcţie bisericească, ci şi una politică. În anul 1947, spre exemplu, după vizita unei astfel de delegaţii, din care făcea arhiepiscopul Grigore Ciukov şi un angajat al patriarhiei, L. Pariski, mitropolitul Veniamin Fedcenkov fusese demis din postul de exarh al Bisericii Ruse din Statele Unite[350]. Desigur, acest lucru se datora faptului că în condiţiile începutului războiului rece dintre URSS şi Occident, mitropolitul Veniamin nu putea fi acceptat de guvernul sovietic în demnitatea pe care o avusese anterior.

Şi delegaţia care a vizitat Bulgaria putea, de asemenea, să tragă o concluzie defavorabilă pentru arhiepiscopul Serafim. Mai ales că la Moscova, în 1945, fuseseră primite mai multe denunţuri împotriva arhiepiscopului Serafim, el fiind acuzat de predici antisovietice şi convingeri monarhice.

Cu toate acestea, arhiepiscopul Grigore a vorbit în raportul său cu multă căldură despre arhiepiscopul Serafim, menţionând faptul că este respectat şi iubit de turma pe care o păstoreşte.[351]

Raportul arhiepiscopului Grigore, precum şi scrisorile arhiepiscopului Serafim către Patriarhul

Alexie I, sunt datate în aprilie 1945. Patriarhul, însă, nu se grăbea cu acceptarea cererii arhiepiscopului Serafim.

Exarhul Bisericii Bulgariei, mitropolitul Ştefan, a intervenit şi el în favoarea arhiepiscopului Serafim. În scrisoarea sa din 4 octombrie 1945, el îi reamintea Patriarhului Alexie I următoarele: „Exprimându-şi supunerea deplină către Sfinţia Voastră, arhiepiscopul Serafim aşteaptă permisiunea Voastră de a fi lăsat ca administrator al comunităţilor ortodoxe ruse din Bulgaria”[352]. Două zile mai târziu, Exarhul a trimis o altă scrisoare Patriarhului Alexie I, în care a subliniat din nou necesitatea lăsării arhiepiscopului Serafim în Bulgaria, atrăgând atenţia asupra atitudinii sale sincere şi calde faţă de Patriarhia Moscovei. Mitropolitul Ştefan scria: „Situaţia incertă a arhiepiscopului Serafim, care, îndrăznesc să vă asigur, nu a simpatizat niciodată tendinţele de la Karlovac, mă interesează şi pe mine, şi rog rezolvarea acesteia”.[353]

Situaţia a fost rezolvată abia la 30 octombrie 1945, când cele şapte parohii ruseşti din Bulgaria au fost acceptate în jurisdicţia Patriarhiei Moscovei, conducerea acestora fiind încredinţată arhiepiscopului Serafim, cu subordonare directă Patriarhului Moscovei şi întregii Rusii.[354]

De fapt, exista doar o singură parohie rusă cu drepturi depline în Bulgaria, cea de la Sofia. Restul parohiilor la acea vreme erau fie contopite cu parohiile bulgare, fie erau puţine la număr. Spre exemplu, parohiile din Ruse, Varna, Pernik sau Ţarebrod nu aveau deloc biserici, iar enoriaşii acestor parohii mergeau la bisericile bulgare. În Plovdiv, preotul avea în păstorire vreo patruzeci de familii de ruşi, săvârşind temporar slujbele într-o biserică bulgară.

Starea bisericii de pe Şipka era şi ea incertă, parohia fiind formată din locuitorii ruşi ai unei case de invalizi. Deşi parohia din Kniajevo avea biserică, enoriaşii proveneau tot din case de invalizi. Foarte puţine la număr erau şi mănăstirile ruseşti.[355] Din acest motiv, în 1952, după moartea arhiepiscopului Serafim, toate parohiile ruseşti, cu excepţia celei din Sofia, fuseseră transferate Bisericii Ortodoxe Bulgare.

Deşi intrarea arhiepiscopului Serafim sub jurisdicţia Patriarhiei Moscovei avusese deja loc, totuşi au continuat să-l trateze cu neîncredere, din cauza rapoartelor referitoare la declaraţiile antisovietice ale ierarhului[356]. Conform documentelor disponibile, numirea arhiepiscopului Serafim ca administrator al parohiilor ruse din Patriarhia Moscovei era considerată temporară. Nici chiar în luna aprilie a anului 1946 poziţia arhiepiscopului Serafim nu se clarificase.[357]

Atitudinea Patriarhului Alexie faţă de arhiepiscopul Serafim s-a schimbat, se pare, în urma a două evenimente care au avut loc în anul 1946, primul dintre acestea fiind asociat cu adoptarea cetăţeniei sovietice de către arhiereu. Prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 14 iunie 1946, arhiepiscopul Serafim primise cetăţenia URSS. Împreună cu arhiepiscopul, cetăţenia sovietică a fost acordată şi arhimandritului Pantelimon Stariţki şi protoiereului Vsevolod Şpiller[358].

Cel de-al doilea eveniment era vizita în Bulgaria a Patriarhului Alexie I, unde acesta avusese posibilitatea să comunice personal cu arhiepiscopul Serafim. Cu puţin timp înainte de această vizită, în primăvara anului 1946, comunitatea rusă s-a întors la Biserica Sfântul Nicolae de pe bulevardul Ţarul Eliberator, care nu fusese încă restaurată în întregime

după bombardament. În Sâmbăta lui Lazăr, biserica a fost sfinţită, iar în Duminica Floriilor s-a ţinut prima slujbă arhierească de după restaurare.[359]

Curând, la Sofia a sosit o delegaţie a Bisericii Ruse, condusă de Patriarhul Moscovei Alexie I. Pe 20 mai, pe aeroportul din Sofia, alături de oficialii guvernamentali şi mai marii Bisericii care-l întâmpinau pe Patriarhul Alexie se afla şi arhiepiscopul Serafim Sobolev.[360] Iar la 22 mai, în ziua mutării moaştelor Sfântului Nicolae, patriarhul a săvârşit Sfânta Liturghie în Biserica Sfântul Nicolae de pe bulevardul Ţarul Eliberator. P.I. Petkov îşi aminteşte că acea slujbă, condusă de patriarhul Alexie, fusese deosebit de solemnă.[361]

La această slujbă istorică, arhiepiscopul Serafim a ţinut o predică, în care a prezentat şi motivele pentru care arhipăstorul trecuse la Patriarhia Moscovei. „Douăzeci şi cinci de ani am fost rupţi de mama noastră, de Biserica Rusă. Dar această ruptură a fost un fenomen pur extern, căci în inimile noastre exista o unitate deplină cu voi, cu toţi fraţii patriei noastre, cu cei care recunosc Biserica Patriarhală din Rusia. Cu noi a fost exact ceea ce se observă la suprafaţă şi în adâncurile oceanului. La suprafaţa acestuia, din cauze externe şi aleatorii, există diverşi curenţi, iar în adâncurile oceanului există întotdeauna şi invariabil un singur curs. Aşa şi în adâncul fiinţei noastre, în adâncul inimilor noastre a existat şi există o dorinţă neschimbătoare pentru mama noastră Biserica, pentru Biserica cea glorioasă şi triumfătoare, pentru Biserica limpede cum e cristalul prin credinţa sa ortodoxă. În acest sens, am fost întotdeauna alături de voi. Suferinţele voastre duhovniceşti, venite din partea moderniştilor, renovatorilor, adepţilor «bise-

ricii vii», le-am împărtăşit şi noi, neacceptând şi nepermiţând nicio inovaţie în Biserică. Aşa cum voi aţi fost împotriva tuturor ereziilor, la fel şi nouă ne-au fost întotdeauna dezgustătoare toate abaterile dogmatice. Atât pentru voi, cât şi pentru noi, credinţa ortodoxă este cel mai de preţ bun".[362]

Aceste cuvinte explică dorinţa arhiepiscopului Serafim de unitate cu Biserica din Rusia. Arhiepiscopul a văzut că nu exista nicio diferenţă în dogmă, că Biserica Rusă nu era molipsită de erezii. Prin urmare, arhiereul nu a găsit motive să rămână în afara unităţii cu ea. Prin urmare, trecerea la Patriarhia Moscovei a fost pentru el firească.

Însă, după ce a părăsit Biserica Rusă din afara graniţelor, arhiepiscopul Serafim a arătat o decenţă profundă şi nu a aruncat cu pietre în ea, cum făcuseră alţi ierarhi din Biserica din afara graniţelor după ce trecuseră la Patriarhia Moscovei. Mitropolitul Serafim Lukianov, de exemplu, a scris un articol în *Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, în care a acuzat Biserica Rusă din afara graniţelor că este necanonică.[363] Acest articol însă nu l-a ajutat pe mitropolit. La scurt timp după transferul său în Patriarhia Moscovei, mitropolitul Serafim Lukianov a fost trimis la retragere, trăindu-şi ultimii ani în Mănăstirea Gârbovăţ din Moldova. În pofida numeroaselor cereri, mitropolitul Serafim Lukianov nu a primit niciodată o nouă funcţie. Cât despre arhiepiscopul Serafim Sobolev, slujirea sa ulterioară pe pământ bulgar a continuat nu fără durere şi necaz, lucru despre care vom aminti mai jos. Dar chiar şi într-o situaţie dificilă pentru el, arhiereul rămânea mereu acelaşi, aşa cum erau obişnuiţi fiii săi duhovniceşti să-l vadă, adică un păstor binevoitor, rugător şi plin de lumină. În luna decem-

brie a anului 1946, protoiereul Vsevolod Şpiller scria: „Zilele trecute ne aflam la (...), unde scumpul nostru Vlădica Serafim săvârşea un moleben. Are şi el destule probleme şi necazuri, acestea însă nu-i umbresc şi nici nu-i diminuează acea lumină şi acea minunată bucurie a Duhului Sfânt, care vine către noi toţi prin el şi de la el... Astfel, ca şi întristările şi necazurile noastre să le prefacă în bucurie”.[364]

Capitolul 11.

Arhiepiscopul Serafim şi Conferinţa de la Moscova din 1948

Un eveniment de importanţă generală pentru Biserică, la care a participat şi arhiepiscopul Serafim Sobolev, a fost Conferinţa panortodoxă din 1948.

Această acţiune a fost concepută de conducerea sovietică ca un pas important pe calea transformării Patriarhiei Moscovei într-un centru al ortodoxiei mondiale. Fără îndoială, o astfel de dorinţă nu a fost asociată cu grija faţă de Biserică, ci cu posibilitatea de a o folosi pentru planurile ei politice, transformând-o într-o structură dominantă printre celelalte Biserici Ortodoxe.

Este cunoscut faptul că perioada celui de-al Doilea Război Mondial şi primii ani postbelici a fost etapa de divizare activă a sferelor de influenţă în lume între URSS şi puterile occidentale. Ca instrumente pentru această confruntare regimurile politice foloseau adesea organizaţii religioase.

Bisericile locale, împotriva voinţei lor, intrau în sfera de influenţă a celor două puteri politice menţionate. Constantinopolul s-a dovedit a fi unul dintre avanposturile lumii occidentale, în timp ce Patriarhia Moscovei şi Bisericile din ţările taberei socialiste se aflau de cealaltă parte a baricadei. Conducerea sovietică a decis să creeze la Moscova un centru ortodox, care să poată concura cu Constantinopolul. În anii postbelici, au fost făcute propuneri pentru întrunirea

Sinodului Panortodox la Moscova. Una dintre declaraţiile de acest gen a fost făcută de profesorul iugoslav Radovan Kazimirovici, doctor în drept la Universitatea din Tübingen, licenţiat în teologie, membru al Societăţii pentru cooperare culturală între Iugoslavia şi URSS. „La Moscova, îi scria Kazimirovici Patriarhului Alexie I în octombrie 1946, trebuie să existe o autoritate centrală superioară asupra tuturor Bisericilor autocefale. Aici trebuie să existe o stăpânire bisericească, (...) la fel cu cea care există deja în Biserica Romană”[365].

Deşi la Moscova erau conştienţi de eşecul unor astfel de propuneri, în general, ideea poziţiei dominante a Patriarhiei Moscovei era foarte aproape de năzuinţele conducerii politice a URSS. Unul dintre primii paşi către acest obiectiv a fost Conferinţa panortodoxă. Problema ecumenismului, care a fost examinată în cadrul ei în acea conjunctură, nu a fost, evident, întâmplătoare.

Dacă susţinătorii părţii anglo-americane tindeau către ecumenism, către contacte şi prietenie cu lumea protestantă, Uniunea Sovietică, care nu avea nicio influenţă asupra Patriarhiei Constantinopolului, a luat o poziţie diametral opusă. Prin urmare, conducerea sovietică în acel moment s-a opus participării Bisericii Ortodoxe la mişcarea ecumenistă.

Cu toate acestea, conducerea sovietică nu a reuşit să transforme Moscova în „Vaticanul ortodox”.

Conferinţa panortodoxă din 1948 nu a avut autoritatea dorită, parţial din cauza faptului că nu toţi întâistătătorii şi reprezentanţii Bisericilor Locale au luat parte la ea. Patriarhia de Constantinopolul nu a trimis reprezentanţi. Patriarhii răsăriteni se temeau că Patriarhia Moscovei va sta în fruntea ortodoxiei

mondiale. Prin urmare, Conferinţa panortodoxă nu şi-a îndeplinit sarcina care îi fusese stabilită la Kremlin[366]. La scurt timp după încheierea Conferinţei, Biserica Rusă a fost supusă unor noi prigoniri.

Deşi semnele unei persecuţii iminente au devenit vizibile încă din 1947, noua campanie anti-bisericească a căpătat amploare abia în anul 1948. Conducerea stalinistă şi-a arătat din nou adevărata faţă. Pe 25 august 1948, Sfântul Sinod, sub presiunea Consiliului pentru Afacerile Bisericii Ortodoxe Ruse, a luat o decizie gravă, prin care a interzis procesiunile religioase din sat în sat, slujbele de rugăciune pe câmpuri, cântările duhovniceşti în biserici în afara slujbelor şi publicarea în eparhii a acatistelor şi a mesajelor arhiereşti[367]. Din nou au început să trimită în lagăre de concentrare clerici de diferite ranguri şi opinii. În anii de după război, în lagărele de concentrare se aflau şi preacuvioşii mărturisitori Leontie Stasevici, Gabriel Igoşkin, Rafail Şeicenko, mitropolitul Nestor Anisimov, episcopul Veniamin Noviţki, viitorul stareţ-arhimandrit, şi cel ce pe atunci preotul paroh Ioan Krestiankin, împreună cu mulţi alţii. În ciuda tuturor „concesiilor", începând din anii '20 şi până în 1954 episcopul Atanasie Saharov rămăsese în închisori şi lagăre. De pe la mijlocul anului 1948 şi până la moartea lui Djugaşvili Stalin în 1953 nu fusese deschisă oficial nicio biserică. În schimb, lua amploare închiderea bisericilor, astfel încât până la 1 ianuarie 1953 Biserica Rusă a pierdut 1.055 de biserici şi mai mult de 40 de mănăstiri[368]. Din nou fusese promovată propaganda ateistă. În aceşti ani a fost pregătită baza pentru persecuţiile viitoare, care au luat amploare în perioada anilor 1950-1960, în timpul conducerii lui Hruşciov.

Cu toate acestea, Conferinţa panortodoxă a devenit un eveniment semnificativ în istorie. Aici s-a dat răspuns la unele întrebări care preocupau lumea ortodoxă asupra validităţii hirotoniilor anglicane, asupra noului calendar bisericesc, precum şi asupra participării Bisericii la mişcarea ecumenică. Deşi unii reprezentanţi ai Bisericilor Locale nu au participat la Conferinţa panortodoxă, totuşi, au participat reprezentaţi din opt Biserici Ortodoxe: Rusă, Georgiană, Sârbă, Română, Bulgară, Albaneză, Poloneză şi Antiohiană.

Conferinţa panortodoxă s-a opus participării Bisericilor Ortodoxe la mişcarea ecumenică, a decis că noul calendar iulian, adoptat de unele Biserici Locale, nu poate sta la baza separării şi, de asemenea, a hotărât că ierarhia anglicană nu este validă din cauza îndepărtării vizibile a Bisericii Anglicane de Sfânta Tradiţie[369].

Deşi rezultatele conferinţei în ansamblu fuseseră oarecum predeterminate, totuşi, rapoartele, prezentate la eveniment de către arhiepiscopul Serafim, au jucat un anumit rol.

Principala problemă discutată la Conferinţa panortodoxă a fost cea referitoare la participarea Bisericii Ortodoxe la mişcarea ecumenistă.

La începutul secolului XX, ecumenismul era privit ca o modalitate de dialog cu lumea heterodoxă, pentru a o familiariza cu ortodoxia. În unele cazuri, calea de dialog fusese oarecum justificată. Din păcate, în timp, dialogul făcuse loc indiferenţei religioase, a cărei expresie au fost cuvintele, rostite încă în secolul al XIX-lea de Mitropolitul Platon Gorodeţki al Kievului, că „despărţiturile pe care oamenii le-au ridicat în biserică nu ajung până la cer”[370]. De dragul

unităţii imaginare, au devenit posibile cele mai largi compromisuri pe probleme dogmatice, când „dialogul iubirii" a început să preceadă dialogul teologic sau chiar să-l şi înlocuiască. Protoiereul Vasile Zenkovski, unul dintre purtătorii de cuvânt ai unei astfel de căi, scria, de exemplu, că pentru mântuire este suficient să credem în Hristos şi în mântuirea prin propria confesiune[371]. Potrivit protoiereului V. Zenkovski, pentru mântuire nu este deloc necesar să aparţinem Bisericii Ortodoxe. Această abordare era destul de acceptabilă pentru multe confesiuni protestante, dar pentru un creştin ortodox părea absurdă, ba chiar o blasfemie. Nu este surprinzător faptul că însuşi conceptul de „ecumenism" s-a discreditat în ochii ortodocşilor printr-o astfel de abordare a problemei şi a început să sune aproape ca o insultă, presupunând indiferenţa unora din autorităţile bisericeşti faţă de puritatea învăţăturilor Bisericii.

Criza mişcării ecumeniste a atins punctul culminant în secolul XX, când au început să aibă loc nu numai rugăciunile comune cu neortodocşii, ci chiar şi cu necreştinii, care nu aveau de gând să renunţe la convingerile lor religioase.

La Conferinţa de la Moscova, arhiepiscopul Serafim a prezentat trei rapoarte referitor la mişcarea ecumenică, la calendarul bisericesc şi la ierarhia anglicană. Datorită acestor rapoarte, arhiepiscopul Serafim a intrat în istoria Bisericii ca un adversar al ecumenismului, dar şi ca un adversar al adoptării calendarului pe stil nou de către Biserică. Opinia predominantă despre arhiepiscop este în mare măsură adevărată, deşi atitudinea arhiereului faţă de aceste probleme ale ortodoxiei moderne nu este atât de simplă şi necesită o examinare separată.

Înainte de a vorbi despre atitudinea arhiepiscopului Serafim faţă de mişcarea ecumenică, va trebui să ţinem cont de atitudinea arhiereului faţă de confesiunile neortodoxe.

Momentul definitoriu în poziţia arhiepiscopului Serafim faţă de creştinii heterodocşi a fost fidelitatea acestora faţă de Sfânta Tradiţie. În scrierile sale, arhiereul a atras atenţia asupra faptului că protestantismul, care s-a îndepărtat de toate autorităţile bisericeşti, a ajuns în secolul al XIX-lea să fie împărţit în cinci sute de confesiuni şi secte. Baza protestantismului şi a sectelor care provin din el arhiepiscopul Serafim o considera umanismul, pe care-l consideră una dintre cele mai periculoase învăţături, care-şi duce adepţii, mai devreme sau mai târziu, la ateism. „Umanismul, scria arhiepiscopul Serafim, nu numai că oferă minţii umane o libertate deplină pe tărâmul credinţei, ci o distruge din rădăcină, căci în esenţă el reprezintă neîncrederea în existenţa Fiinţei Dumnezeieşti Supreme, pe care umanismul o consideră a fi însuşi omul, propovăduind zeitatea umană, care este acelaşi lucru cu nevrednicia. Umanismul nu recunoaşte pentru om nicio autoritate în afară de propria sa minte”.[372]

Arhiepiscopul Serafim era convins că protestantismul a ajuns în starea sa mizerabilă din cauza înlocuirii Tradiţiei cu propria cugetare. „Sfinţii Părinţi, scria arhiereul, sunt pentru noi nemincinoşii tâlcuitori ai Sfintei Scripturi şi singurul criteriu pentru adevărata ei înţelegere. Fără a face apel la autoritatea Sfinţilor Părinţi (...), singurul criteriu al adevărului pentru noi va fi mintea noastră cea slabă, limitată şi păcătoasă”[373].

Pierzând succesiunea apostolică şi pierzând Sfintele Taine, protestanţii, potrivit arhiepiscopului Sera-

fim, au pierdut şi harul transfigurator al Duhului Sfânt, care, după cum se ştie, se dăruia doar de apostoli prin punerea mâinilor, iar în timpul nostru este dăruit de către urmaşii apostolilor prin mirungere[374].

Arhiepiscopul Serafim a fost mai blând cu romano-catolicismul decât cu protestantismul. Dar spunea că harul de la catolici nu este mântuitor şi transfigurator-regenerator, şi prin urmare în această confesiune nu poate exista desăvârşire morală. În acelaşi timp, arhiereul crede că cea mai mare parte a responsabilităţii în faţa lui Dumnezeu revine nu turmei Bisericii Romane, ci ierarhilor ei, care îi îndepărtează pe oameni de Împărăţia lui Hristos[375]. Trebuie adăugat că unul dintre motivele atitudinii negative a arhiereului faţă de catolicismul roman fuseseră tocmai acţiunile acestuia din anii 1920-1930 faţă de ortodoxie. „Dacă papa ar fi fost un adevărat adept al lui Hristos, spunea arhiepiscopul Serafim în legătură cu persecuţia Ortodoxiei în Polonia, nu ar fi permis episcopatului polonez, preoţilor şi laicilor, ca şi fii ai lui duhovniceşti, să comită asemenea atrocităţi, care au transformat viaţa ortodocşilor din Polonia într-un chin continuu, într-un iad adevărat. Eventual, papa nu poate acţiona altfel în virtutea naturii morale a mărturisirii sale eretice, adică în virtutea aceleiaşi mândrii extreme, atât de caracteristice catolicismului, care nu are nicio legătură cu credinţa ortodoxă sau cu adevărata moralitate creştină”[376].

Cu toate acestea, în unele cazuri arhiepiscopul Serafim găsea de cuviinţă să facă referire la exemplul Bisericii Romane. Arhiereul, obiectând faţă de decretul nr. 348 privitor la supunerea Bisericii faţă de stat, făcea referire la situaţia din Biserica romano-catolică din timpul domniei lui Napoleon. În cuvintele ierar-

hului se putea observa chiar o oarecare admiraţie pentru poziţia fermă a papei Pius al VII-lea şi a episcopilor care i-au fost fideli.

Aşadar, atitudinea arhiepiscopului Serafim faţă de creştinii heterodocşi era în funcţie de fidelitatea lor faţă de Sfânta Tradiţie, iar atitudinea de dialog cu ei depindea de dorinţa lor sinceră de adevăr.

Arhiepiscopul Serafim considera că dialogul cu heterodocşii este justificat doar dacă reprezentanţii credinţelor neortodoxe îşi declară dorinţa sinceră de a se apropia de adevăr. Din acest motiv, la Conferinţa panortodoxă arhiepiscopul Serafim a vorbit cu căldură despre reprezentanţii Bisericii Anglicane, care intraseră într-un dialog teologic serios cu Biserica Ortodoxă. Poziţia Bisericii Ruse despre dialogul cu anglicanii a fost evaluată pozitiv de arhiepiscop[377].

În secolele XIX-XX existau perspective pentru o unitate euharistică cu Biserica Anglicană, care în multe aspecte se afla mai degrabă pe poziţii ortodoxe decât pe poziţii romano-catolice şi protestante. Piatra de poticnire pe calea spre unitate a fost problema ierarhiei anglicane, pe care unii teologi o considerau total legitimă, în timp ce alţii susţineau că anglicanii au pierdut succesiunea apostolică. Cea de a doua opinie se datora în mare măsură faptului că anglicanii nu considerau preoţia o taină. Problema ierarhiei anglicane s-a pus în discuţie şi la Conferinţa panortodoxă din 1948, în cadrul căreia şi arhiepiscopul Serafim şi-a exprimat opinia în acest sens.

În principiu, arhiereul nu s-a opus recunoaşterii succesiunii apostolice la anglicani, dar a condiţionat recunoaşterea acesteia printr-un şir de factori.

Arhiepiscopul Serafim vedea tragedia Bisericii Anglicane în existenţa diverselor sale curente, inclu-

siv a celor protestante extreme. Reprezentanţii unora dintre aceste mişcări s-au exprimat chiar într-un spirit antiortodox şi uneori anticreştin, ceea ce, desigur, nu a putut facilita negocierile. Astfel, arhiepiscopul considera că lipsa de unitate în interiorul Bisericii Anglicane era un obstacol major în calea dialogului teologic.

Arhiepiscopul considera faptul că anglicanii nu au recunoscut taina preoţiei, la fel ca şi toate celelalte taine, cu excepţia Botezului şi a Euharistiei, ca al doilea obstacol pentru o posibilă unitate[378].

Arhiepiscopul Serafim considera drept soluţie ideală pentru Biserica Anglicană „hirotonia diaconilor, a preoţilor şi a episcopilor lor de către Biserica noastră Ortodoxă". Înţelegând, însă, că Biserica Anglicană nu va fi de acord să facă un astfel de pas, arhiepiscopul a considerat posibilă recunoaşterea ierarhiei lor, dar numai în cazul unei mărturisiri privind fidelitatea ulterioară faţă de dogmele ortodoxe[379]. Totodată, arhiepiscopul Serafim considera că trecerea anglicanilor la ortodoxie se poate realiza prin pocăinţă.

Exemplul atitudinii faţă de Biserica Anglicană arată că arhiepiscopul Serafim era pregătit pentru un dialog cu heterodocşii numai dacă acest dialog promitea rezultate. Pe de altă parte, el devenea un adversar categoric al dialogului, dacă acesta acoperea indiferenţa religioasă a participanţilor şi implica o abatere de la credinţă pentru cei din Biserica Ortodoxă. O asemenea comunicare cu heterodocşii arhiepiscopul o percepea ca pe o umilire a Bisericii[380]. „În probleme de credinţă nu-l poţi clinti", spunea despre arhiereu una dintre fiicele sale duhovniceşti, monahia Casiana.[381]

Şi totuşi, arhiereul era gata să coopereze şi să rezolve probleme comune cu creştinii neortodocşi. De exemplu, la Sinodul de la Karlovac din 1921, episcopul Serafim, alături de Departamentul misionar condus de el, îndemna Biserica Rusă din afara graniţelor să creeze un front creştin unificat pentru a lupta cu ateismul comunist.[382]

Se ştie, de asemenea, că la Conferinţa panortodoxă din 1948 au participat reprezentanţi ai Bisericii Armene non-calcedoniene, care au semnat unele documente, însă nu există nicio dovadă a vreunui protest împotriva acestei prezenţe din partea arhiepiscopului Serafim.

Şi totuşi, acceptând ideea dialogului cu heterodocşii, arhiepiscopul Serafim nu era de acord ca acest dialog să depăşească limitele canonice. Spre deosebire de statul sovietic, pentru care mişcarea ecumenistă era doar un duşman temporar şi care şi-a schimbat în scurt timp atitudinea faţă de ea, pentru arhiepiscopul Serafim ecumenismul reprezenta un pericol global, care nu trebuia acceptat.

În mişcarea ecumenistă pe arhiepiscopul Serafim îl alarma acea periculoasă stare căldicică a creştinului prezentată în Apocalipsă (3, 15-16), care poate duce în cele din urmă la o apostazie reală, când Hristos devine doar unul dintre „zeii" din panteonul religios al lumii. Arhiereul arăta pe bună dreptate că ideile ecumeniste se substituie dogmei că Biserica Ortodoxă este singura Biserică adevărată.[383] Din acest motiv, arhiepiscopul Serafim avea o atitudine negativă faţă de expresii precum: „conferinţă a tuturor Bisericilor", „întâlnire a Bisericilor creştine" etc.[384]

Datorită indiferenţei lor religioase, arhiepiscopul Serafim a fost un adversar al mai multor mişcări

internaţionale, precum „Uniunea Tineretului Creştin” şi „Maiak”, „Farul”, împotriva cărora a fost încă de la Sinodul Karlovac din 1921[385], precum şi al asociaţiei YMCA.[386] Această organizaţie, care pe de o parte făcuse multe lucruri bune pentru Biserica Ortodoxă, manifesta în acelaşi timp indiferenţă faţă de dezacordurile confesionale. Se ştie că YMCA cheltuia fonduri nu numai pentru Institutul Teologic Ortodox Sfântul Serghie din Paris, ci şi pentru sprijinul altor confesiuni, inclusiv a celei baptiste şi a celei adventiste, şi îi accepta în rândurile sale nu numai pe cei care-L mărturiseau pe Hristos ca Dumnezeu, ci şi pe cei care considerau că fusese doar un mare om moralist. Există dovezi că YMCA publicase la un moment dat chiar şi literatură de natură revoluţionară. Este clar că, dacă ortodocşii au acceptat ajutorul acestei organizaţii, atunci trebuiau să accepte şi condiţiile acesteia. Istoricul N.D. Talberg scria că YMCA şantajase Institutul Sfântul Serghie din Paris, una dintre condiţiile sale pentru oferirea ajutorului financiar fiind numirea protoiereului Serghei Bulgakov ca profesor de teologie dogmatică[387].

Răspândirea în întreaga lume a ruşilor oferise celorlalţi ocazia de a face cunoştinţă cu creştinismul ortodox şi a contribuit la răspândirea învăţăturilor lui Hristos. Potrivit protoiereului Ştefan Liaşevski, la începutul anilor ’20 Patriarhul Tihon spunea că episcopii care sunt în exil au o sarcină foarte importantă, cea de luminare a popoarelor prin lumina adevăratei credinţe în Hristos[388]. Totuşi, activitatea YMCA, care părea binevoitoare, nu contribuia la propovăduirea creştinismului ortodox în lume, ci la introducerea în conştiinţa maselor a convingerii că Ortodoxia este doar una dintre multele credinţe egale şi adevărate.

Astfel de idei, din păcate, se înrădăcinau şi în conştiinţa ortodocşilor.

Activităţile desfăşurate de YMCA nu au putut obţine aprobarea unui astfel de apărător zelos al ortodoxiei, cum a fost arhiepiscopul Serafim. El şi-a exprimat poziţia chiar în faţa liderului YMCA, John Mott, în perioada în care acesta venise în Sofia.[389]

În anul 1933, episcopul Serafim a trimis două scrisori către Sinodul Episcopilor prin care îşi exprima protestul împotriva participării arhiepiscopului Nestor Anisimov la o conferinţă interreligioasă pentru combaterea necredinţei, unde era prevăzută săvârşirea rugăciunii în comun a ortodocşilor nu numai cu creştinii heterodocşi, ci şi cu musulmanii, cu iudeii şi chiar cu păgânii.[390]

Faptul că Sinodul Episcopilor îngăduise totuşi participarea arhiepiscopului Nestor la acest eveniment a provocat un nou protest din partea arhiereului Serafim. La Sinodul Episcopilor din 1934, arhiereul menţiona că participarea reprezentanţilor Bisericii Ortodoxe la astfel de conferinţe este contrar Scripturilor şi canoanelor. Astfel, Vlădica Serafim a reuşit să anuleze decizia de participare la conferinţa interreligioasă a reprezentanţilor Bisericii Ruse din afara graniţelor[391].

Adeseori, poziţia fără compromisuri a arhiereului stârnea nemulţumiri chiar şi din partea membrilor Sinodului conservator din afara graniţelor.

După cum se ştie, în 1932 Sinodul Episcopilor a condamnat francmasoneria, în a cărei activitate văzuse o legătură directă cu încercările ecumeniste de a crea o „supra-Biserică". În acelaşi timp, Sinodul din afara graniţelor s-a pronunţat în mod repetat împotriva mitropolitului Evloghie, acuzându-l de colabo-

rare cu structuri apropiate celor masonice. O altă acuzaţie împotriva mitropolitului Evloghie a fost tocmai faptul că primise ajutor material din partea asociaţiei YMCA[392].

Pronunţându-se împotriva mitropolitului Evloghie, arhiereii ROCOR nu se aşteptau să treacă în curând şi ei prin ispite asemănătoare. Conform mărturiei arhimandritului Pantelimon Stariţki, în anul 1938 Sinodul Episcopilor Bisericii din afara graniţelor era gata să accepte asistenţă materială din partea unei organizaţii dubioase, numite „Mişcarea Creştină a Muncii". Conducătorii mişcării, fraţii Lodijenski, promiseseră ajutor material Sinodului Episcopilor în schimbul unei binecuvântări oficiale pentru „Mişcarea Creştină a Muncii". Sinodul Episcopilor era gata pentru această colaborare, în pofida faptului că fraţii Lodijenski refuzaseră să adauge la numele organizaţiei lor cuvântul „ortodox", nedorind niciun control asupra organizaţiei lor din partea Sinodului. Problema cooperării ulterioare cu „Mişcarea Creştină a Muncii" a fost pusă în discuţie la Sinodul Episcopilor din 1938. Potrivit arhimandritului Pantelimon Stariţki, arhiepiscopul Serafim Sobolev s-a opus colaborării cu Lodijenski, şi fusese susţinut de majoritatea membrilor Sinodului.[393]

„Caracteristic este faptul, îşi amintea arhimandritul Pantelimon, că la sfârşitul Sinodului, mitropolitul Anastasie şi membrii Sinodului l-au mustrat pe arhiepiscopul Serafim pentru că îi împiedicase să primească fonduri de la Lodijenski, care părăsise demonstrativ Sinodul".[394]

Din relatările arhimandritului Pantelimon, putem trage concluzia că de la sfârşitul anilor '30 adversarii francmasoneriei şi ecumenismului îl perce-

peau pe arhiepiscopul Serafim ca pe un ierarh model. „În anul 1938, scria arhimandritul Pantelimon către Patriarhia Moscovei în anul 1948, la Sinodul din Karlovac, deşi în mod privat, o întreagă delegaţie de activişti anti-masonici din Paris, Geneva şi alte centre, conduse de protoiereul Alexandru Şabaşev, parohul bisericii din Bruxelles, a venit la arhiepiscopul Serafim al Bulgariei, plângându-se că asistenţa financiară masonică nu era respinsă de către cei din Exarhat, aşa cum ar fi trebuit să fie”.[395]

Probabil că membrilor Bisericii Ruse din afara graniţelor le era destul de greu a se orienta în diverse situaţii, mai ales în condiţiile în care trebuiau să trăiască într-un mediu heterodox şi să intre în contact cu organizaţii publice cu o ideologie neclară. Din acest motiv, reprezentanţii diferitelor eparhii ale ROCOR, în cadrul aceluiaşi Sinod, s-au adresat în mod special către arhiepiscopul Serafim cu cererea „de a le oferi informaţii despre ideologia rusă şi, în special, despre fundamentarea puterii autocratice ţariste”. Rezultatul acestor cereri au fost scrierile arhiepiscopului Serafim *Ideologia rusă* şi *Despre adevărata viziune monarhică a lumii*. Putem spune că aceste lucrări, în care ierarhul apăra forma de guvernare ortodox-monarhică, au devenit baza platformei politice a Bisericii Ruse din afara graniţelor. Pe lângă apologia monarhiei ortodoxe, în cartea *Ideologia rusă* era prezentată ideea imposibilităţii categorice pentru Biserică a compromisurilor în problemele dogmatice[396].

Arhiepiscopul Serafim era foarte îngrijorat de situaţia care începuse să prindă contur în Biserica Bulgară pe la sfârşitul anilor ’40. Cu mult înainte de Conferinţa panortodoxă, arhiepiscopul Serafim atră-

sese atenţia asupra faptului că în Bulgaria dialogul ecumenic îi adusese pe unii clerici la indiferenţă religioasă. Potrivit ierarhului, în Bulgaria aveau loc congrese ale bulgarilor convertiţi de la ortodoxie la protestantism. Participanţii la aceste evenimente nu ascundeau faptul că scopul congreselor era consolidarea propagandei protestante. La astfel de congrese participau chiar şi unii ierarhi ortodocşi ai Bisericii Bulgare, binecuvântându-le.[397]

În raportul său către Patriarhul Alexie I din 18 iulie 1947, arhiepiscopul Serafim descria cu indignare cazuri în care relaţiile cu heterodocşii treceau cu mult dincolo de hotarele canoanelor: „Într-o duminică dimineaţa, un pastor protestant (...) a organizat o slujbă de rugăciune pentru ploaie. În alt caz, prin ordinul mitropolitului, corul său mitropolitan a cântat la o slujbă de rugăciune săvârşită de un pastor protestant în prezenţa protestanţilor şi a ortodocşilor. Iar atunci în Catedrala Mitropolitană Sfânta Liturghie se slujise fără cor. Autoritatea bisericească supremă locală nu a acordat nicio atenţie acestei triste manifestări a vieţii bisericeşti".

Şi mai indignat fusese arhiepiscopul Serafim în cazul săvârşirii unei slujbe de rugăciune în oraşul Sliven. „Aici un preot ortodox a ţinut o slujbă de rugăciune pentru ploaie împreună cu un pastor protestant, cu un preot armean-gregorian, cu un mulah turc şi cu un rabin evreu. Astfel, manifestarea comunicării ecumenice a depăşit aici orice limite."[398].

Nu este de mirare că la Conferinţa panortodoxă din 1948 arhiepiscopul Serafim şi-a menţinut poziţia sa anterioară, care de data aceasta a găsit expresie în raportul care avea tema: „Are oare nevoie Biserica Ortodoxă Rusă să participe la mişcarea ecumenistă?"

Arhiereul era convins că heterodocşii nu fac parte din Biserică. Confirmarea acestui lucru arhiepiscopul Serafim o găsise în hotărârile Sfintelor Sinoade Ecumenice, care îi îndepărtau pe eretici din Biserică. Potrivit arhiepiscopului Serafim, abordarea protestantă a învăţăturii Bisericii duce la negarea autorităţii Sinoadelor Ecumenice şi la recunoaşterea, ca unic criteriu, a propriei minţi.[399]

Arhiepiscopul menţiona că definirea Bisericii ca „una", „sfântă", „sobornicească" şi „apostolească" contrazicea scornelile protestanţilor şi ale ecumeniştilor ortodocşi. Arhiereul respingea cu hotărâre şi noua învăţătură care susţinea că, prin har şi „dragoste de părtăşie", în Biserică pot intra şi comunităţi heterodoxe, aşa cum intră orice păcătos. Iar arhiereul consideră că există o diferenţă între comunităţile eretice şi membrii păcătoşi ai Bisericii. Păcătoşii căzuţi din Biserică pentru păcatele lor pot intra în ea prin taina pocăinţei şi chiar pot ajunge la sfinţenie, în timp ce neortodocşii trebuie să renunţe mai întâi la erorile dogmatice şi abia apoi pot să se alăture Bisericii.

Comparând argumentele ecumeniştilor ortodocşi despre har cu învăţătura patristică, arhiepiscopul Serafim susţinea că harul, aşa cum fusese descris de Părinţii Bisericii, nu are nimic comun cu „harul", care, chipurile, i-ar introduce pe heterodocşi în Biserică fără ca ei să condamne învăţăturile lor false. Arhiereul scrie că harul, după învăţăturile Părinţilor Bisericii, ar trebui să contribuie la unirea cu Biserica, nu la mântuirea în afara ei.[400]

În ceea ce priveşte „zidurile" sau „despărţiturile" care nu ajung până la cer, aceste ziduri, potrivit arhiepiscopului Serafim, au apărut la Sinoadele Ecumenice, ale căror decizii arhiereul le mărturisea ca

fiind inspirate de Dumnezeu. Biserica însăşi a ridicat aceste ziduri, pentru a se proteja de amestecarea cu ereziile. Confirmarea faptului că graniţele dintre confesiuni ajung totuşi la cer, arhiepiscopul Serafim o afla în cuvintele Mântuitorului: *oricâte veţi lega pe pământ, vor fi legate şi în cer* (Matei 18, 18). Arhiepiscopul Serafim scria că dacă Biserica din cele mai vechi timpuri nu ar fi luptat împotriva ereziilor, atunci „adevărul ortodox, prin amestecul cu minciunile eretice, ar înceta să mai existe şi odată cu el ar dispărea şi Biserica Ortodoxă de pe faţa pământului”.[401]

În lucrarea sa *Ideologia rusă*, arhiepiscopul Serafim atrăgea atenţia şi asupra faptului că motivele separării dintre Biserică şi heterodocşi sunt de natură fundamentală. „Noi nu trebuie să uităm, scria arhiepiscopul, că diferenţele de credinţă nu sunt doar nişte despărţituri vremelnice, care nu au semnificaţie veşnică nici pentru noi, nici pentru creştinii neortodocşi în raport cu problema mântuirii veşnice. Aceste diferenţe sunt extrem de importante pentru noi, căci numai adevărata credinţă ortodoxă dă adevăratul har mântuitor, în care constă întreaga noastră mântuire”.[402]

Prin urmare, concluzia arhiepiscopului Serafim era fără echivoc: ortodocşii nu pot participa la mişcarea ecumenistă.

Afirmaţiile arhiepiscopului Serafim cu privire la mişcarea ecumenistă pot părea cam dure. Şi totuşi, poziţia antiecumenistă a arhiepiscopului Serafim arată mult mai logic decât poziţia ecumenistă însăşi. Încă din secolul al XVII-lea, gânditorul creştin Blaise Pascal spunea că, într-o dispută dintre un credincios şi un ateu cu privire la existenţa lui Dumnezeu,

credinciosul nu va fi păgubit nimic în cazul în care ar pierde pariul, în schimb în cazul înfrângerii sale ateul va pierde totul (aşa-numitul „pariu al lui Pascal"). Dacă acest principiu s-ar aplica unei dispute dintre susţinătorii purităţii Ortodoxiei şi susţinătorii compromisurilor, ar deveni clar că poziţia apărătorilor Sfintei Tradiţii este mai avantajoasă. Cei care mărturisesc adevărul Ortodoxiei cu siguranţă vor fi în câştig. Şi dacă chiar ar greşi, totuşi, conform teoriei ecumeniştilor că „despărţiturile de pe pământ nu ajung la cer", ei oricum ar fi salvaţi.

Declaraţia referitoare la mântuirea în egală măsură a tuturor religiilor şi confesiunilor aplică o lovitură zdrobitoare ascetismului ortodox şi-l scuteşte pe creştin de restricţiile pe care le implică „calea îngustă" către mântuire, arătată de Mântuitorul Hristos (cf. Matei 7, 14). Într-adevăr, dacă susţinătorii ideilor ecumeniste despre mântuirea tuturor religiilor au dreptate, atunci la ce bun să mai „încrucişaţi săbiile" şi să vă osteniţi cu îndatoririle creştinului ortodox, de care sunt scutiţi, de exemplu, protestanţii şi, cu o privire „mai largă", chiar musulmanii şi păgânii? Ideile ecumeniste, în continuarea lor logică, mai devreme sau mai târziu duc la doctrina posibilităţii mântuirii fără Hristos, la doctrina mântuirii în iudaism şi în islam, ideea de care s-a apropiat conducerea Bisericii Romano-Catolice la Conciliul Vatican II.[403]

O altă problemă importantă, discutată la Conferinţa panortodoxă din 1948, a fost cea legată de noul stil calendaristic. Un raport pe această temă a fost prezentat de către arhiepiscopul Serafim Sobolev. Arhiereul a atras atenţia asupra faptului că până în prezent nimeni nu a anulat nici condamnarea repetată a noului calendar de către unii patriarhi ortodocşi, nici

hotărârea Sinodului Patriarhilor de Răsărit din 1583, care condamnase introducerea noului calendar de către Biserica Romană şi îi anatemizase pe susţinătorii calendarului gregorian.

Un alt argument al ierarhului viza ţinerea datei Sfintelor Paşti după tradiţie, şi această practică fusese încălcată de Papa Grigore al XIII-lea. În Biserica romano-catolică Paştele este adesea sărbătorit, contrar canoanelor, fie împreună cu paştele evreiesc, fie chiar mai devreme. Arhiepiscopul Serafim vedea în aceasta o încălcare directă a canoanelor, care pentru el reprezentau nu doar nişte decrete legale, ci hotărâri ale Bisericii, inspirate de Dumnezeu.

Arhiereul atrăgea atenţia şi asupra faptului că schimbarea calendarului nu va rezolva problemele Bisericii, ci va crea o serie de probleme noi. „Acceptarea noului calendar, spunea arhiepiscopul Serafim în cadrul Conferinţei, contrar voinţei Sfintei Biserici, chiar şi doar într-o formă de compromis, nu ne poate duce decât la faptul că noi înşine vom contribui la apariţia tulburărilor şi dezordinilor în viaţa noastră bisericească, vom distruge cu propriile noastre mâini autoritatea Sfintei Biserici Ortodoxe". Va avea loc o confuzie cu rânduiala liturgic anuală, multe capitole din Tipic vor deveni inutile, vor dispărea din utilizare (cum este praznicul Kiriopasca şi alte aspecte tradiţionale ale vieţii liturgice), iar în anumiţi ani nu va mai exista Postul Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel. Iar după încălcarea Predaniei, pe care arhiereul o numea glasul Bisericii Mamă, vor urma exagerări şi mai grave.[404]

Arhiepiscopul Serafim mai remarca faptul că problema noului stil fusese deja discutată în Rusia înainte de revoluţie, un susţinător al stilului vechi fiind pe atunci faimosul profesor V.V. Bolotov, care

în mod strălucit dovedise eşecul reformei calendaristice[405].

Şi totuşi, poziţia sa dură nu l-a condus pe arhiepiscop la paşi extremi, cum ar fi justificarea schismelor care au apărut din cauza schimbării calendarului. În caz contrar, arhiepiscopul Serafim s-ar fi despărţit de Biserica Rusă încă din anii ’20.

Este cunoscut faptul că Patriarhul Tihon al Moscovei nu considera noul stil calendaristic drept erezie şi nici nu s-a opus trecerii la noul stil a parohiilor ortodoxe din Finlanda, socotind posibilă o astfel de trecere şi pentru alte eparhii ortodoxe din exil. „În Finlanda, scria Patriarhul Tihon către Patriarhul Gherman al Constantinopolului pe 21 ianuarie 1919, de mult timp s-a stabilit un obicei, ca în timpul unor sărbători luterane, Crăciunul, Buna Vestire şi altora, chiar dacă acestea cădeau în zi de lucru, să se săvârşească o slujbă şi pentru ortodocşi, pe de o parte, pentru a le oferi posibilitatea de a-şi petrece timpul liber cu folos duhovnicesc, pe de altă parte, pentru a-i proteja pe aceştia de tentaţia de a participa la slujbele luterane. După lovitura de stat din 1917, la cererile insistente ale finlandezilor ortodocşi, Sfântul Sinod a fost nevoit să permită parohiilor ortodoxe finlandeze a ţine sărbătorile ortodoxe pe stil nou. În aceeaşi situaţie pot fi şi creştinii ortodocşi din alte părţi, unde acum se formează noi state separate, cum ar fi, de exemplu Polonia, Lituania, Letonia, mai bine zis acolo unde creştinii ortodocşi vor fi în minoritate. Dar chiar şi în Rusia centrală, sau în alte zone pur ortodoxe, nimeni nu poate garanta că legea va ţine în continuare cont de rânduielile Bisericii Ortodoxe şi că nu va veni timpul când clasa care a preluat puterea în Rusia va găsi de cuviinţă, tocmai sub forma de luptă

împotriva credinţei majoritare şi în scopul limitării influenţei Bisericii Ortodoxe asupra poporului, să construiască, intenţionat, un mod de viaţă în contradicţie directă cu rânduielile Bisericii”[406].

În anii următori, mitropolitul Antonie Hrapoviţki a acceptat împreună-slujirea cu reprezentanţii Bisericilor care trecuseră la stilul nou. În februarie 1930, Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara graniţelor a permis oficial preoţilor săi din America de Sud să slujească pe stil nou, motivul fiind faptul că aici arabii şi grecii locali slujeau conform noului calendar.[407] În anul 1931, Sinodul Episcopilor acceptase împreună-slujirea cu Bisericile care trecuseră la noul calendar, dacă acestea păstrau Paştele pe stilul vechi.[408] Nu deţinem informaţii dacă arhiepiscopul Serafim Sobolev s-ar fi opus sau nu tuturor acestor hotărâri. Iar la Conferinţa panortodoxă din 1948 s-a hotărât că diferenţa de stiluri calendaristice nu poate împiedica unitatea ortodoxă.[409] Deşi potrivit unor surse arhiepiscopul Serafim nu a fost prea mulţumit de o asemenea îngăduinţă faţă de noul calendar,[410] totuşi nu a protestat activ împotriva lui.

Timpul s-a scurs, şi în 1968, la 18 ani de la moartea arhiereului, Biserica Ortodoxă Bulgară a trecut la noul calendar bisericesc. A apărut şi în Bulgaria schisma ortodocşilor de stil vechi. Din păcate, stindard al stiliştilor schismatici a fost considerat chiar arhiepiscopul Serafim, chiar dacă trecuse la Domnul, iar unii dintre ucenicii săi au părăsit Biserica Bulgară. S-a retras din subordonarea Bisericii Ortodoxe Bulgare Mănăstirea Pokrov din Kneajevo, care fusese ctitorită cu binecuvântarea arhiepiscopului Serafim. Pe de altă parte, mulţi dintre ucenicii

arhiepiscopului Serafim au acceptat adoptarea noului calendar de către Biserica Bulgară.

Acum se poate doar presupune cum ar fi acţionat arhiepiscopul Serafim dacă ar fi fost în viaţă în 1968. Cu toate acestea, aflarea sa mai întâi în Biserica Rusă din afara graniţelor, apoi în Patriarhia Moscovei, care ambele au fost în comuniune cu Bisericile care primiseră noul calendar, ne dă motive să credem că păstrarea unităţii Bisericii ar fi fost un argument decisiv pentru arhiereu. Aşa credea şi unul dintre ucenicii arhiepiscopului Serafim, episcopul Partenie Stamatov Lefkiski.

În anul 1970, episcopul Partenie scria despre poziţia bulgarilor de stil vechi: „La Conferinţa panortodoxă de la Moscova din 1948, Vlădica Serafim a fost împotriva reformei calendaristice, şi basta! Iată mentalitatea lor! Fără argumente, fără raţionament, fără multă logică! Le spun că sfinţenia nu este perfecţiune, infailibilitate. În caz contrar, va fi necesar să fim de acord cu Roma, deoarece au existat şi papi sfinţi, ale căror nume apar în calendarul ortodox (...) Oricât le-ai vorbi, ai senzaţia că vorbeşti la pereţi!”.[411]

Protoiereul Vsevolod Şpiller, unul dintre cei mai apropiaţi ucenici ai arhiepiscopului Serafim, şi episcopul Partenie erau convinşi de faptul că, dacă ar fi fost în viaţă, arhiepiscopul Serafim nu ar fi fost de acord cu schisma în Bulgaria din cauza schimbării calendarului bisericesc.

„Desigur, îi scria episcopul Partenie părintelui Vsevolod, aveţi dreptate, Vlădica Serafim nu ar fi aprobat comportamentul lor. În procesul de dezbatere a oricărei probleme, evident, vlădica avea să stea ferm pe poziţia sa, dar după decizia finală este de neconceput să-şi fi permis să ajungă la schismă. El ar

fi procedat în felul următor (...): ar fi cerut mai întâi instrucţiuni Patriarhiei Moscovei, de unde i s-ar fi răspuns să urmeze calendarul Bisericii Locale. În această situaţie, dacă nu s-ar fi supus jurisdicţiei sale, ar fi făcut o schismă nu numai faţă de Biserica Bulgară, ci şi faţă de Patriarhia Moscovei. Iar acest lucru era de neconceput pentru Vlădica Serafim, nu numai în opinia celor care l-au cunoscut bine, dar şi în opinia celor care au locuit cu el tot timpul şi nu l-au cunoscut deloc. Este de neconceput cum aceşti nesăbuiţi poslușnici vor să îl ducă pe răposatul vlădica spre schismă în loc de canonizare!”[412].

Episcopul Partenie a vorbit chiar despre un vis pe care l-a avut, în care arhiepiscopul Serafim le cerea celor care s-au separat să „asculte de Biserica Mamă, altfel întreaga lor cauză se va prăbuşi”. Dar, deşi mesajul primit în acest vis fusese transmis de către episcopul Partenie călugăriţei Serafima Lieven, care deja se separase de Biserica Bulgară, a rămas fără niciun răspuns[413].

Capitolul 12.

Ultimii ani ai vieţii sale

În pofida legăturii arhiepiscopului Serafim cu Patriarhia Moscovei, relaţiile dintre el şi ierarhii din Rusia erau departe de a fi ideale.

„Relaţiile vlădicii cu Patriarhul Alexie, îşi aminteşte P.I. Petkov, aşa cum mi se părea mie, erau destul de calde. Însă, în timp, iarăşi după părerea mea, un fior a început să se strecoare în relaţia dintre vlădica şi arhiereii din Rusia. Acest lucru nu mă surprinde deloc, căci Vlădica Serafim, nefiind atât de înspăimântat de regimul sovietic, gândea altfel decât episcopii care locuiau în Rusia. Căci şi trecerea la un nou mod de viaţă în Bulgaria comunistă a fost foarte dificilă pentru vlădica”[414].

Fiind obişnuit cu libertatea, arhiepiscopul Serafim nu s-ar fi putut adapta vieţii din URSS. La fel cum nu au reuşit s-o facă mulţi alţi episcopi, întorşi din străinătate, mult mai loiali regimului sovietic, precum mitropolitul Veniamin Fedcenkov, mitropolitul Nestor Anisimov sau mitropolitul Serafim Lukianov. Cu toate acestea, în 1948, Patriarhia Moscovei făcea planuri pentru a-l implica pe arhiepiscopul Serafim Sobolev într-o ascultare mai responsabilă. În acel an, era prevăzută înlăturarea din funcţie a exarhului Bisericii Ruse din Europa de Vest, mitropolitul Serafim Lukianov, care nu se bucura nici de încrederea Moscovei, nici de respect din partea Bisericii Ruse din afara graniţelor şi a exarhatului vest-european.

În locul mitropolitului Serafim Lukianov urma să fie numit arhiepiscopul Serafim Sobolev.

În vara şi toamna anului 1948, arhiepiscopul Serafim se pregătea pentru plecarea la Paris[415]. Ca îndrumător al parohiilor ruse din Bulgaria, Biserica Rusă luase în considerare candidatura protoiereului Vsevolod Şpiller[416].

Însă numirea arhiepiscopului Serafim în Europa nu a avut loc, motivul fiind, în primul rând, neîncrederea faţă de ierarh din partea autorităţilor comuniste. Cei de la Moscova nu au putut da uitării idealurile sale monarhice şi declaraţiile făcute împotriva celor fără de Dumnezeu. Prin urmare, comuniştii nu aveau încredere în arhiepiscopul Serafim, văzând în acţiunile sale o manifestare de ostilitate[417].

Împotriva transferului arhiepiscopului Serafim la Paris s-a pronunţat Ambasada URSS din Franţa, care se temea că, ajuns în Franţa, arhiereul va lua contact cu monarhiştii[418]. Astfel, pentru ei arhiepiscopul Serafim nu era de încredere. În a doua jumătate a lunii decembrie a anului 1948, Patriarhul Alexie I trimite o telegramă arhiereului, informându-l că transferul său la Paris fusese anulat[419].

În această perioadă arhiepiscopul Serafim era cam bolnav, mai având de trăit mai puţin de un an. Transferul într-un loc atât de dificil, precum era Parisul, unde se duşmăneau între ele diferite jurisdicţii ale Bisericii Ruse, nu putea decât să agraveze starea ierarhului. În anul 1948 arhiepiscopul suferise o mare pierdere, moartea fratelui său mai mic şi însoţitorului său constant, arhimandritul Serghie.

Toată iarna lui 1948/49 arhiepiscopul Serafim fusese grav bolnav. I se agravase tuberculoza, pe care o avea încă din tinereţe. În mai 1949, preotul V.

Spiller scria că arhiereul „a fost bolnav toată iarna şi de-abia a scăpat cu viaţă”[420].

Totuşi, arhiepiscopul Serafim şi-a continuat activitatea pentru binele Bisericii. Situaţia din Biserica Bulgară se agrava din an în an, amintind uneori de Rusia anilor ’20, când puterea cea fără de Dumnezeu sprijinea preoţii reformatori, creând o schismă renovaţionistă, numită „Biserica vie”.

În anii postbelici, unii reprezentanţi ai clerului bulgar cereau înlocuirea în biserică a limbii slavone cu cea bulgară, „simplificarea” portului preoţesc şi scurtarea slujbelor bisericeşti. Se propunea îngăduirea celei de a doua şi a treia căsătorii pentru preoţii divorţaţi[421]. Exarhul Bisericii Bulgare, mitropolitul Ștefan, fiind indignat de astfel de propuneri, se plânsese Patriarhului Alexie I că susţinătorii reformei bulgare merseseră chiar mai departe decât renovaţioniştii ruşi[422]. O parte din clerul de rând căuta nu numai simplificarea slujbelor divine, ci şi restricţionarea drepturilor ierarhilor.

Spre exemplu, în octombrie 1948, la cel de-al 30-lea congres al preoţilor bulgari, s-a luat decizia ca ziarul *Păstorul poporului* să treacă sub conducerea aparatului de stat. Potrivit unui martor ocular, în sala unde avea loc congresul nu exista nicio icoană, un zid întreg fiind ocupat doar de un portret imens al lui Dimitrov, liderul partidului comunist bulgar[423].

În acei ani, preoţii radicali veneau cu propuneri de transformare a mănăstirilor în instituţii de învăţământ sociale şi culturale, iar pentru monahii intelectuali, unii lideri ai Bisericii propuneau modelul „pastorului german iluminat”. Protoiereul Vsevolod Şpiller scria: „Mănăstirea Rila a fost grav deteriorată, fiind transformată într-o «staţiune turistică» (...) Toa-

te slujbele de noapte şi de dimineaţă, care-i «oboseau fără rost» pe fraţi, au fost anulate (...) Au rămas doar doi-trei călugări nevoitori, dar şi aceştia au plecat pe la schituri”[424].

Arhiepiscopul Serafim făcea tot posibilul pentru a preveni apostazia în Biserica Bulgară. Protoiereul V. Şpiller a adus la cunoştinţa mitropolitului Grigore Ciukov că tabăra conservatorilor din Biserica Bulgară era formată în mare parte din ucenicii arhiepiscopului Serafim[425].

În 1949, publicaţia Sinodului Bisericii Bulgare *Foaia Bisericească* a publicat un articol al arhiepiscopului Serafim împotriva ecumenismului şi a modernismului bisericesc, împotriva celei de-a doua căsătorii a clericilor şi a diminuării rolului Sinodului în administraţia Bisericii prin înaintarea clerului celib[426]. Ierarhii Bisericii Bulgare au remarcat ulterior că apariţia articolului arhiepiscopului Serafim în presa bulgară a contribuit la încetarea tulburărilor renovaţioniste care izbucnieră în Biserica Bulgară[427]. Conducerea sovietică fusese nemulţumită de curajul arhiereului Serafim, procedând imediat demersurile pentru demiterea arhiereului.

Treptat, forţele au început să-l părăsească pe vlădica. Cei care l-au cunoscut îndeaproape mărturisesc că, cu un an înainte de a muri, vorbea tot mai des despre sfârşitul său. Cu câteva luni înainte de moarte, arhiepiscopul a spus: „Am deja 68 de ani, iar evenimentele cele mai semnificative din viaţa mea au avut loc pe data de 14. Acum suma numerelor vârstei mele, adică 6+ 8, este egală cu 14. Anul acesta voi muri. Mă întristez mult pentru voi, dar vă îndemn să urmaţi neabătut calea aleasă”[428]. Cu puţin timp îna-

inte de moartea sa, arhiepiscopul Serafim a prezis cu exactitate ziua în care se va întâmpla acest lucru[429].

„Păstraţi-vă sufletul curat, îşi povăţuia arhiereul fiii duhovniceşti. Feriţi-vă de orice legătură cu ecumenismul. Ţineţi-vă cu tărie de credinţa ortodoxă şi de învăţăturile Domnului nostru Iisus Hristos ".

Unul dintre fiii duhovniceşti ai arhiepiscopului, arhimandritul Alexandru Petranov, îşi aminteşte că, cu puţin timp înainte de moarte, Vlădica Serafim îl sfătuia ca după ce va muri să-i scrie scrisori, ca şi cum ar fi în viaţă. „Când vă va fi greu, zicea vlădica, să-mi scrieţi o scrisoare (...) şi să o lăsaţi la mormântul meu. Dacă voi afla milă de la Domnul, vă voi mângâia şi vă voi ajuta"[430].

Pe 26 februarie 1950, în Duminica Ortodoxiei, la ora 15.00, arhiepiscopul Serafim Sobolev şi-a încheiat călătoria pământească într-un apartament de pe strada Veliko Târnovo. A doua zi, trupul arhipăstorului a fost dus la Biserica Sfântul Nicolae. Până noaptea târziu, locuitorii din Sofia au mers să-şi ia rămas bun de la ierarhul care trecuse la Domnul.

Pe 1 martie a avut loc slujba de înmormântare a arhiepiscopului Serafim, condusă de vicepreşedintele Sfântului Sinod al Bisericii Bulgare, mitropolitul Paisie Vraceanski, însoţit de cinci arhierei. Alţi doi ierarhi se rugau la altar, împreună cu şapte arhimandriţi, un egumen, trei ieromonahi, doi protoierei, doi preoţi şi trei diaconi[431]. La sfârşitul slujbei de înmormântare a fost citită telegrama de condoleanţe a Sanctităţii Sale Alexei, Patriarhul Moscovei şi al întregii Rusii.

În aceeaşi zi, în conformitate cu decizia Sinodului Bisericii Bulgare, arhiepiscopul Serafim a fost înmormântat în cripta Bisericii Sfântul Nicolae.

Capitolul 13.

Cinstirea şi canonizarea arhiepiscopului Serafim

Volumul de faţă a fost tipărit în anul 2011, fiind o încercare de susţinere a canonizării Sfântului Serafim în Biserica Ortodoxă Bulgară şi în Biserica Ortodoxă Rusă. Mult-aşteptata canonizare a avut loc abia în anul 2016. Informaţiile prezentate în acest capitol sunt anterioare acestei canonizări…

Cinstirea arhiepiscopului Serafim a început aproape imediat după moartea sa. În cripta arhipăstorului au început să vină cei necăjiţi şi suferinzi, aflând acolo mângâiere şi vindecare prin rugăciuni în faţa mormântului său. Arhimandritul Alexandru scrie, că la scurt timp după moartea sa, arhiepiscopul Serafim i-a apărut în vis şi i-a spus: „Deşi am murit, pentru voi însă voi fi mereu viu!”[432]

Şi totuşi, cinstirea arhiereului nu era pe placul tuturor. Protoiereul Serghei Kazanţev, numit în 1952 paroh al Bisericii Sfântul Nicolae, a fost surprins să afle că enoriaşii aruncă bileţele cu cererile lor în nişte deschizături speciale de lângă mormânt. Parohul a poruncit ca aceste găuri să fie cimentate, ceea ce nu a ajutat, căci bileţelele erau deja lăsate chiar lângă mormântul vlădicii. Atunci parohul a oprit accesul la mormânt, ceea ce a dus la proteste şi plângeri la Consiliul pentru afacerile Bisericii Ortodoxe Ruse. Curând, protoiereul S. Kazanţev a fost transferat la Moscova. Părăsind Sofia, protoiereul i-a poruncit adjunctului său, ieromonahului Serghie Konobeiev, „să nu permită a sluji în Biserica Sfântul Nicolae cinstitorilor arhie-

piscopului Serafim şi, în special, clerului bulgar, dar mai ales, călugărilor fostei Mănăstiri Kokalian”[433].

Desigur, această restricţie nu a dat niciun rezultat. Numărul închinătorilor arhiepiscopului Serafim creştea în fiecare an, iar succesorii protoiereului S. Kazanţev, în calitate de parohi, nu mai repetau greşelile sale. Ajutorul primit prin rugăciunile ierarhului răposat nu a fost singurul motiv pentru cinstirea lui. La fel de importante erau învăţăturile ortodoxe ale arhiepiscopului Serafim. Numele arhiepiscopului a devenise astfel un stindard pentru oponenţii modernismului atât în Patriarhia Moscovei, cât şi în Biserica Rusă din afara graniţelor şi în alte Biserici Ortodoxe. Având în vedere ortodoxia învăţăturilor arhiepiscopului Serafim, precum şi ajutorul primit de cei care se îndreptau către el în rugăciune, Biserica a ridicat problema canonizării sale. Mai întâi, arhiepiscopul Serafim, deşi fusese ierarh al Patriarhiei ruse, a fost canonizat în anul 2002 în Biserica Ortodoxă de Stil Vechi din Bulgaria, care pe atunci se afla în comuniune liturgică cu Biserica Rusă din afara graniţelor.

„Printre sfinţii proslăviţi de Biserică a strălucit de curând un nou luminător, Sfântul Serafim, făcătorul de minuni din Sofia, care anul acesta a fost canonizat de Biserica Ortodoxă de Stil Vechi din Bulgaria”, scria în revista *Rusia ortodoxă*, publicaţia oficială a Bisericii Ortodoxe Ruse din afara graniţelor[434]. O altă revistă, *Viaţa ortodoxă*, anexă la revista *Rusia ortodoxă*, a pus icoana arhiepiscopului pe coperta sa. În acelaşi număr al revistei au fost publicate troparul, condacul şi o rugăciune către Sfântul Serafim[435]. Câţiva ani mai târziu, numele arhiepiscopului Serafim de Bogucear a fost inclus în rândul sfinţilor

Bisericii Ruse din afara graniţelor[436]. Pe atunci, Biserica Rusă din afara graniţelor era deja reunită cu Patriarhia Moscovei.

Pentru milioane de locuitori ai Bulgariei şi numeroşi pelerini, care vin încontinuu la mormântul arhiepiscopului Serafim pentru ajutor, sfinţenia sa este de necontestat. Putem spune că arhiepiscopul Serafim este în prezent unul dintre cei mai veneraţi sfinţi ai lui Dumnezeu care s-au nevoit vreodată pe pământ bulgar. Cazurile de ajutor prin rugăciunile arhiereului sunt consemnate la Biserica Sfântul Nicolae din Sofia, iar unele dintre aceste mărturii au fost deja publicate[437]. Din păcate, nu sunt înregistrate toate cazurile de săvârşire a minunilor. Mulţi dintre cei care au primit ajutor nu lasă mesaje scrise, dar adesea locuitorii din Sofia povestesc cu multă evlavie despre grabnicul ajutor primit în diverse situaţii de la Sfântul Serafim. Numărul închinătorilor arhiereului este mare şi în Rusia, unde mulţi oameni cunosc atât meritele sale în apărarea Ortodoxiei, cât şi învăţăturile lui. În prezent, o problemă arzătoare este studierea moştenirii arhiepiscopului Serafim. Biserica poate să fie deschisă faţă de dialogul cu heterodocşii şi chiar rezolvării unor probleme comune cu aceştia. Dar este necesar ca prin toate mijloacele posibile să evităm, după cum ne-a avertizat arhiepiscopul Serafim, căile de compromis în problemele de credinţă, care inevitabil, mai devreme sau mai târziu, vor duce la contopirea într-o singură grupare de confesiuni şi la indiferenţă religioasă. Nu mai puţin valoroase sunt şi scrierile arhiepiscopului Serafim cu privire la relaţiile Biserică-stat. Nu există nicio îndoială că moştenirea arhiepiscopului Serafim va fi revendicată şi folosită în mod repetat pentru întărirea Bisericii...

[1] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim, arhiepiscopul de Bogucear, făcătorul de minuni din Sofia*, apărută în *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 8.
[2] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire la un an după moartea arhiepiscopului Serafim Sobolev*, apărut în volumul *Viaţa, minunile şi învăţăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, editat de Mănăstirea de fecioare Acoperământul Maicii Domnului, Editura Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca, Sofia, 2001, p. 12.
[3] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 8.
[4] Arhiva de Stat a Federaţiei Ruse (prescurtată, în continuare, GARF), fond 1486, inventar 1, Caz 8, pp. 647-648.
[5] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *La răspântia celor două epoci,* Moscova, Casa părintească, 1994, p. 94.
[6] Nikon Rklitski, episcop, *Biografia Înaltpreasfinţitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului şi Galiciului*, V. 1, Ediţie a Eparhiei din America de Nord şi Canada, New York, 1956, p. 65.
[7] Medved, R., protoiereu, *Impresii de călătorie*, *Buletinul clerului militar şi marin*, nr. 17/1914, p. 617.
[8] Liubimov P., *Despre şcoala noastră duhovnicească*, *Cauza rusească*, nr. 10 – 11/1905, p. 12.
[9] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Predici*, volum editat de Mănăstirea Pocrov, Sofia, 1998, p. 89.
[10] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 8.
[11] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, pp. 13-14.
[12] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...,* p. 15
[13] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...,* p. 16.
[14] *Lecturi creştine*, ianuarie/1905, p. 4.
[15] *Lecturi creştine*, ianuarie/1905, p. 8.
[16] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *Note ale episcopului*, apărut la Editura Pravila credinţei, 2002, p. 25.
[17] Dostoievski F.M., *Idiotul*, Partea a III-a, Cap. X.
[18] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit*., p. 25.
[19] Pantelimon Stariţki, arhimandrit. *Cuvânt de pomenire...*, p. 20.
[20] *Lecturi creştine*, noiembrie/1908, p. 194.
[21] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...,* p. 20.
[22] Op.cit., p. 21.

[23] Op.cit., p. 22.
[24] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit*., p. 25.
[25] *Lecturi creştine*, februarie/1909, p. 38.
[26] *Lecturi creştine*, noiembrie/1908, p. 221 şi februarie/1909, p. 39.
[27] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit*., pp. 26, 389-390.
[28] Mineiul pe noiembrie, Partea a II-a, Ediţia Patriarhiei Moscovei, Moscova, 1981, p. 49.
[29] GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p. 175.
[30] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit*., pp. 389, 390.
[31] Ciprian Kern, arhimandrit, *Slujire pastorală ortodoxă. Dintr-un curs de prelegeri de teologie pastorală*, Sankt Petersburg, Satis, 1996, p. 168.
[32] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit*., p. 27.
[33] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire*..., p. 22.
[34] *Idem*.
[35] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit*., p. 27.
[36] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit*., pp. 28-29.
[37] Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945, Arhiva Departamentului pentru relaţii bisericeşti externe din Patriarhia Moscovei, denumită în continuare Arhiva DECR. Cazul 17 „Bulgaria", partea a 2-a, fişa 59; Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev faţă de Biserica Ortodoxă Bulgară şi semnificaţia lui pentru viaţa spirituală din Bulgaria*, Biserica rusească Sfântul Nicolae din Sofia, Editura Liubomudrie, Sofia, 1995, p. 50.
[38] *Lecturi creştine*, iunie-iulie/1908, p. 112.
[39] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire*..., pp. 23-24.
[40] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim*..., *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 9.
[41] Vedernikov A., *Arhiepiscopul Serafim Sobolev*, *Jurnalul Patriarhiei* Moscovei, nr 4/1950, p. 22.
[42] *Lecturi creştine*, februarie/1909, p. 43.
[43] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, Centrul de informaţii ortodoxe Sfântul Vladimir de la Mănăstirea Novo-Korenaia, Obştea Bisericii Kazanska de la Mănăstirea Novodevici, *Buletinul literar*, 1994, p. 75.

[44] Unul dintre proiectele reformei duhovniceşti şi educaţionale, *Ţerkovnie vedomosti* (*Înregistrări bisericeşti*), *Buletin parohial*, nr. 39/1905, p. 1645
[45] Nikon Rklitski, episcop, *Biografia Înaltpreasfinţitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului şi Galiciului*, V. 1, Ediţie a Eparhiei din America de Nord şi Canada, New York, 1956, pp. 109-110.
[46] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit*., pp. 24-25.
[47] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire*..., p. 27.
[48] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire*..., p. 26.
[49] *Schimbarea conducerii Seminarului teologic Voronej*, *Foi eparhiale*, nr. 3/1913, Voronej, p. 17.
[50] *P.N.B*., *Despre sistemul administrativ-educativ în seminariile teologice*, *Buletinul teologic*, februarie/1907, pp. 323-324.
[51] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim*..., *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 8.
[52] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *La răspântia celor două epoci*, p. 94.
[53] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim*..., *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 11.
[54] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire*..., p. 28.
[55] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim*..., *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 10.
[56] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Predici,* Sofia, Mănăstirea Pocrov, 1998, p. 224.
[57] *Foi eparhiale*, Voronej, 1913, nr. 22 - p. 673; nr. 23 - pp. 219-130; nr. 25 - pp. 735-738.
[58] *Foi eparhiale*, Voronej, 1913. Anexa la nr. 34, pp. 3, 4, 7.
[59] *Foi eparhiale*, Voronej, nr. 21/1914.
[60] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim*..., *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, pp. 10, 11.
[61] *Foi eparhiale Voronej*, nr. 36/1915, p. 988.
[62] Miller L., *Familia regală, victimă a puterii întunericului,* apărută la Editura Velikii Grad, 2005, pp. 144, 152, 172.
[63] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *La răspântia celor două epoci*, apărută la Editura Casa părintească, 1994, p. 142.
[64] GARF, fond 6343, inv.1, caz. 283. Fişa 6 verso.
[65] Petrov P., preot, *Ai noştri sfinţi ipocriţi*, *Foi eparhiale*, Voronej, nr. 6/1913, pp. 164, 165.
[66] GARF, fond 6343, inv.1., caz 283, fişa 6 verso - 7.

[67] Vezi: Şahnovici M., *V.I. Lenin şi problemele ateismului,* Editura Academiei de Ştiinţe a URSS, Moscova, 1961, p. 172.
[68] Lenin V., *Scrisoarea către A.M. Gorki nr. 195*, 13 sau 14 noiembrie 1913, *Opere complete*, vol. 48, Editura literaturii politice, Moscova, 1964, pp. 226-227.
[69] Lenin V., *Cu privire la atitudinea partidului muncitorilor faţă de religie*, *Opere complete*, vol. 17, Editura literaturii politice, Moscova, 1968, p. 418.
[70] Citat din Pein R., *Lenin. Viaţa şi moartea*, apărut la Editura Garda tânără, 2005, p. 503.
[71] Şahnovici M., *V.I. Lenin şi problemele ateismului*, Editura Academiei de Ştiinţe a URSS, Moscova, 1961, p. 602.
[72] *Arhivele Kremlinului. În două volume*, vol. 1 - *Biroul politic şi Biserica. 1922-1925*, Moscova-Novosibirsk, 1997, pp. 142-143.
[73] Începând de aici, datele sunt prezentate conform noului calendar.
[74] *Chipul duhovnicesc şi sfaturile părinteşti ale de-a pururea pomenitului arhiepiscop Serafim, Viaţa, minunile şi învăţăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Sofia, volum editat de Mănăstirea de fecioare Acoperământul Maicii Domnului, apărut la Editura Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca, 2001, p. 48.
[75] Akinşin A., *Bisericile din Voronej,* Voronej, 2003, pp. 158-159.
[76] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 11.
[77] *Foi eparhiale*, Voronej, nr. 22/1916.
[78] Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev faţă de Biserica Ortodoxă Bulgară şi semnificaţia lui pentru viaţa spirituală din Bulgaria*, Biserica rusească Sfântul Nicolae din Sofia, Editura Liubomudrie, Sofia, 1995, p. 52.
[79] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Predici,* Sofia, Mănăstirea Pocrov, 1998, p. 20; *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 12.
[80] Boikikeva A., *Meritele Arhiepiscopului Serafim Sobolev faţă de Biserica Ortodoxă Bulgară...*, p. 52.
[81] Maharoblidze E., *20 de ani de la „Constituţia" Bisericii Ruse*, *Ţercovnoe obozrenie*, Belgrad, nr.11-12/1940, p. 10.
[82] Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945, Arhiva DECR. Cazul 17 „Bulgaria", partea a 2-a, fişa 59 verso.
[83] Wrangel p., *Note,* Minsk: Harvest, 2002, Vol.2, pp. 66, 65.

[84] GARF, fond 3696, Inv.1, Caz 3, Fişa. 36.
[85] GARF, fond 3696, Inv. 1, Caz 25, Fişa 43-43 verso.
[86] Tinina Z., *Jurnalul arhiepiscopului Damian de Ţariţino*, 1919 – 1922, Lumea Ortodoxiei. Colecţie de articole ştiinţifice. Vol. 4. Volgograd, Universitatea de Stat din Volgograd, 2002, p. 281; Lomaco G., protoiereu, *Referitor la problema diviziunii noastre bisericeşti*, Buletinul bisericii, 1934, Nr. 3, p. 13.
[87] GARF, fond 3696, inv.1, caz 3, pp. 113-113 verso.
[88] *Mitropolitul Antonie Hrapoviţki şi vremea sa 1863-1936*. Nijni Novgorod, Frăţia Sfântului Alexandru Nevski, 2004, Cartea 2, p. 737. Vezi şi: Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Predici,* Sofia, Mănăstirea Pocrov, 1998, p.13.
[89] GARF, fond 3696, inv.1., caz 2, p. 209 verso; caz 3, pp. 39-40.
[90] *Chipul duhovnicesc şi sfaturile părinteşti ale de-a pururea pomenitului arhiepiscop Serafim, Viaţa, minunile şi învăţăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Sofia, volum editat de Mănăstirea de fecioare Acoperământul Maicii Domnului, apărut la Editura Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca, 2001, p. 53.
[91] Deşi separarea administrativă a avut loc în anul 1927, decretul privind încetarea comuniunii bisericeşti şi de rugăciune cu mitropolitul Serghie Stragorodski a fost adoptat de către Sinodul Episcopilor ROCA din 1931, GARF, fond. 6343, inv.1, caz 2, p. 121.
[92] *Sinodul Bisericii ruse din afara graniţelor. Materiale ale comisiei pregătitoare*, ediţia întâi, Constantinopol, 1921, p. 12.
[93] Evloghie Gheorghievski, mitropolit, *Calea vieţii mele. Memorii din povestirile sale adresate T. Manuhina,* apărut la Editura Moscovskii Rabocii, Moscova, 1994, p. 337.
[94] GARF, fond 3696, inv.1, caz 25, pp. 83 verso-84.
[95] Troiţki S., *Statutul juridic al Bisericii Ruse în Iugoslavia,* Belgrad, 1940. Imprimări din Notiţele Institutului Ştiinţific Rus din Belgrad, ediţia a cincea, p. 106.
[96] *Ancheta Patriarhului Tihon*, Colecţia de documente bazate pe materialele arhivei centrale a FSB din Federaţia Rusă: *Monumente ale gândirii istorice*, editată de Institutul Teologic Ortodox Sfântul Tihon, Moscova, 2000, p. 695.
[97] Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev faţă de Biserica Ortodoxă Bulgară...*, p. 54.
[98] Jovanovici M., *Emigraţia rusă în Balcani 1920-1940,* Moscova, Fondul de bibliotecă Rusia în străinătate, *Russkii puti*, 2005, p. 123.

[99] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* Aleteia, 2009, p. 62.
[100] GARF, fond 1486, inv. 1, caz 2, p. 660.
[101] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* pp. 62-63.
[102] Evloghie Gheorghievski, mitropolit*, Calea vieții mele,* p. 344.
[103] *Idem*, p. 401.
[104] GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, pp. 660-661.
[105] Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945, Arhiva DECR, caz 17 „Bulgaria", partea a 2-a, fişa 59 verso.
[106] *Ancheta Patriarhului Tihon*, p. 681.
[107] GARF, fond 1489, inv.1, caz 8, p. 681.
[108] *Ţerkovnie vedomosti* (*Înregistrări bisericeşti*), nr.3/1922, pp. 7-8.
[109] *Istoria ierarhiei Bisericii Ortodoxe Ruse*, M.: PSTGU, 2006, p. 877. *Înregistrări bisericeşti*, nr. 9-10/1927, p. 10; Maharoblidze E., *Cărţi despre tulburările bisericeşti*, în *Înregistrări bisericeşti*, 1927, nr. 9-10. *Deciziile Sinodului Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din străinătate,* în *Înregistrări bisericeşti*, 1930, nr. 1-2, p. 2.
[110] *Istoria ierarhiei Bisericii Ortodoxe Ruse*, p. 644.
[111] Jovanovici M.*, Emigraţia rusă în Balcani 1920-1940*, p. 272, Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse…* , p. 60.
[112] Şcerbatov A., Krivorucikina-Şcerbatova L., *Dreptul la trecut,* Mănăstirea Sretensk, 2005, p. 98.
[113] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *La răspântia celor două epoci,* pp. 334-335.
[114] Şcerbatov A., Krivorucikina-Şcerbatova L., *Dreptul la trecut,* pp. 82-83.
[115] Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară. Eseu istoric,* Sofia, Liubomudrie, 2005, p. 173.
[116] GARF, fond 6991, inv.1, caz 418, p. 158.
[117] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire…*, p. 30.
[118] GARF, fond 6343, inv.1, caz 222, p. 212.
[119] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim…*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 4.
[120] GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p.645.
[121] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim…*, *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 13; nr. 2/2002, p. 3.

[122] Govoruhin V., *Biserica Rusă Sfântul Nicolae din Sofia*, Sofia, Editura Liubomudrie, 1995, pp. 15, 16.
[123] Idem, p. 19.
[124] Idem, p.15.
[125] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 3.
[126] Betts R., Marcenko V., *Duhovnicul familiei regale. Sfântul Teofan de Poltava*, Platina, Frăţia Sfântului Gherman din Alaska, Filiala rusă a Societăţii Valaam din America, 1994, p. 77.
[127] GARF, fond 6343, inv.1, caz 12, p. 11 verso.
[128] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 3.
[129] Lucrările Sinodului Bisericii Ruse din străinătate din 8-21 noiembrie 1921 (21 noiembrie-3 decembrie) de la Sremski Karlovţi, Tipografia mănăstirii sârbeşti, 1922, pp. 77-78.
[130] Evloghie Gheorghievski, mitropolit, *Calea vieţii mele*, p. 461.
[131] Tinina Z., *Jurnalul arhiepiscopului Damian de Ţariţin 1919-1922*, Lumea Ortodoxiei. Colecţie de articole ştiinţifice, ediţia a patra, Volgograd, Universitatea de Stat din Volgograd, 2002, p. 316.
[132] *Lucrările Sinodului Bisericii Ruse din străinătate...*, pp. 79-80.
[133] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, Centrul de informaţii ortodoxe Sfântul Vladimir din Mănăstirea Nova Korenaia, Comunitatea Bisericii Kazanska a Mănăstirii Novodevici, *Buletinul literar*, 1994, p. 13.
[134] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepţie monarhică a lumii*, Centrul de informaţii ortodoxe Sfântul Vladimir din Mănăstirea Nova Korenaia, Comunitatea Bisericii Kazansk a Mănăstirii Novodevici, *Buletinul literar*, 1994, p. 95.
[135] *Lucrările Sinodului Bisericii Ruse din străinătate...*, p. 45.
[136] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă...*, p. 119.
[137] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* p. 64.
[138] Alexandru Zarkeşev, egumen, *Biserica Ortodoxă Rusă din Persia - Iran 1597-2001*, Satis, 2002, p. 124.
[139] *Soarta Bisericii Ortodoxe din Viena*, Rusia Ortodoxă, nr. 11/1935, p. 6; Arhiva DECR. Cazul *Biserica Ortodoxă Sârbă*, P. „1934", p. 22.
[140] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* pp. 64-65.
[141] GARF, fond 6343, inv. 1, caz 12, p. 11 verso.
[142] Idem.

[143] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* p. 65.
[144] Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *Notiţe ale arhiereului,* p. 29; Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 31.
[145] GARF, fond 6343, inv.1, caz 97, p. 4.
[146] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* p. 69.
[147] Nicon Rkliţki, arhiepiscop, *Biografia Înaltpreasfinţitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului şi Galiciului,* V. 7, New York, Publicaţie a eparhiei din America de Nord şi Canada, 1961, p. 366.
[148] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 6.
[149] Ilarion Ţonev, mitropolit, *Amintiri ale arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Arhiva metocului Bisericii Ruse din Sofia.
[150] Idem.
[151] *„Nu-ţi sunt doar tată, ci şi mamă". Scurte amintiri ale arhiepiscopului Serafim*, *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 5.
[152] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 5.
[153] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 31.
[154] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, pp. 5, 3.
[155] Volokitina T., Murașko G., Noskova A.*, Moscova şi Europa de Est. Puterea şi Biserica în perioada de transformare socială a anilor '40-'50 ai secolului XX: Eseuri despre istorie,* ROSSPEN, Fundaţia Primului Preşedinte al Rusiei B.N. Elţin, 2008, p. 244.
[156] Se referă la dialogul Sfântului Serafim de Sarov cu Nicolae Motovilov, în timpul căruia cuviosul l-a ajutat să simtă harul Duhului Sfânt. Vezi *Scopul vieţii creştine*, Editura Pelerinul, 2001, pp. 49-62.
[157] Spiller I., *Amintiri despre părintele Vsevolod Spiller,* PSTBI, 1995, pp. 26-27.
[158] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 2.
[159] Ilarion Ţonev, mitropolit, *Amintiri ale arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Arhiva metocului bisericii ruse din Sofia.
[160] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 5.
[161] Mărturie orală din 13.03.2009.
[162] Kosik V., *Un colţişor rusesc la Sofia*, Probel, 2008, p. 33.

[163] Spiller I., *Amintiri despre părintele Vsevolod Spiller*, PSTBI, 1995, p. 31.
[164] *A se aplica pedeapsa capitală preoţilor*, sursa nr. 3/1995, p. 116; *Ancheta Patriarhului Tihon…*, p. 154.
[165] *Acte ale Preafericirii Sale, Patriarhul Tihon, şi documente ulterioare cu privire la succesiunea înaltei autorităţi bisericeşti* 1917-1943, Comp. M. Gubonin. Moscova, Institutul Teologic ortodox Sfântul Tihon, Frăţia în numele Mântuitorului Multmilostiv, 1994, pp. 193-194.
[166] *Acte ale Preafericirii Sale Patriarhul Tihon…*, p. 220.
[167] GARF, fond 6343, inv. 1, caz 5, p. 53 verso.
[168] Lenin V., *Versiunea originală a articolului „Sarcinile imediate ale guvernului sovietic", Opere complete*, volumul 36. Moscova, Editura de stat a literaturii politice, 1962, p. 128.
[169] GARF, fond 6343, inv.1, caz 4, p. 168.
[170] Idem.
[171] GARF, fond 6343, inv. 1., caz 5, p. 52.
[172] Buletinul Mişcării creştine a studenţilor ruşi (RSHD), 1927, martie, p. 29.
[173] GARF, fond 6343, inv. 1, caz 77, pp. 4 – 4 verso.
[174] Betts R., Marcenko V., *Duhovnicul familiei regale. Sfântul Teofan de Poltava,* Platina, Frăţia Sfântului Gherman din Alaska, Filiala rusă a Societăţii Valaam din America, 1994, p. 97.
[175] Pentru textul documentului, vezi, de exemplu: *Buletinul bisericesc al exarhatului rus ortodox din vestul Europei*, 1956, nr. 5-6 (63-64), p. 13.
[176] E vorba de cazul Sacco şi Vanzetti.
[177] Ştefan, mitropolit, *Gata cu tăcerea!*, apărut în *Viaţa Bisericii*, nr. 2/1938, pp. 25, 26.
[178] Nikon Rkliţki, arhiepiscop, *Biografia Înaltpreasfinţitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului şi Galiciului*, vol. 6, New York, Ediţia eparhiei din America de Nord şi Canada, 1960, p. 230.
[179] Arhiva Departamentului de relaţii bisericeşti externe. Cazul „Biserica Ortodoxă Sârbă", „1934", p. 24.
[180] *Jurnalul Patriarhiei Moscovei în 1931-1935*, Moscova, Consiliul editorial al Bisericii Ortodoxe Ruse, 2001, pp. 228-229.
[181] „*Ultrasecret. Urgent. Personal. Tov. Tucikov" - Rapoarte de la Leningrad la Moscova 1927-1928*/ed., intr. şi note de A. Maziri-

na, Colecţia teologică, vol. 10, Moscova, PSTBI, 2002, pp. 369-370.
[182] GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p. 52.
[183] Vezi, de exemplu: *Faptele Sinodului Rus din Diaspora...*, p. 45; Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepţie monarhică despre lume...*, p. 95.
[184] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă...*, p. 13.
[185] Vezi, de exemplu: Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Epistola către romani,* Moscova, Departamentul de publicare al Patriarhiei Moscovei, 1994, p. 775; Sfântul Cuvios Isidor Pelusiotul, *Scrisori,* vol. 2, Moscova, Editura Sfântul Ignatie de Stavropol, 2001, pp. 8 - 9.
[186] Vieţile sfinţilor în limba rusă, după Mineiele Sf. Dimitrie al Rostovului, vol. 5, partea 1, Moscova, Tipografia sinodală, 1904, pp. 29-30.
[187] „Dacă un rege domneşte peste oameni, iar peste el stăpânesc mulţime de patimi şi păcate urâte: iubirea de arginţi şi mânia, înşelăciunea şi nelegiuirea, mândria şi furia, şi mai rău decât toate necredinţa şi hulirea, un astfel de rege nu este slujitor al lui Dumnezeu, ci al diavolului, şi nu mai poate fi numit rege, ci tiran (...) Şi să nu-l asculţi pe un astfel de rege şi pe slujitorii lui, care te incită la necinstire sau înşelăciune, chiar dacă te va chinui sau te va ameninţa cu moartea", Cuviosul Iosif de Voloţk, în volumul *Susţinătorul culturii*, Editura Mănăstirii Spaso-Preobrajenski, Valaam, 1993, p. 189.
[188] GARF, fond 6343, inv.1, caz 283, pp. 9-9 verso.
[189] GARF, fond 6343, inv.1, caz 283, p. 9 verso.
[190] *Pâine cerească*, nr. 12/1938, p. 39.
[191] GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, p. 212.
[192] *Mesagerul bisericesc*, nr. 8-9/1950, p. 2.
[193] Arhiva Departamentului relaţiilor bisericeşti externe. Cazul „Bulgaria", partea a 2-a, p. 46 verso.
[194] Florovski G., protoiereu, *Căile teologiei* ruse, Paris, YMCA PRESS, 1983, retipărit la Kiev, la Editura Calea spre Adevăr, 1991, p. 428.
[195] Antonie Hrapovitki, mitropolit, *Experienţa catehismului creştin,* Nicon Rkliţki, Arhiepiscop., *Biografia Înaltpreasfinţitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului şi Galiciului*, Ediţia eparhiei din America de Nord şi Canada, 1961, vol. 8, p. 53.

[196] Antonie Hrapoviţki, mitropolit, *Dogma răscumpărării,* p. 185.
[197] Antonie Hrapoviţki, mitropolit, *Dogma răscumpărării*, p. 182.
[198] *Antonie Hrapoviţki,* mitropolit, *Experienţa catehismului creştin*, p. 45.
[199] Betts R., Marcenko V., *Duhovnicul familiei regale. Sfântul Teofan de Poltava,* Platina, Frăţia Sfântului Gherman din Alaska, Filiala rusă a Societăţii Valaam din America, 1994, pp. 101-102.
[200] GARF, fond 6343, inv.1, caz 6, pp. 344-345.
[201] Betts R., Marcenko V., *Duhovnicul familiei regale. Sfântul Teofan de Poltava,* pp. 97-102.
[202] *Înregistrări bisericești*, nr. 13-14/1926, p. 3.
[203] GARF, fond 6343, inv.1, caz 283, p. 6.
[204] GARF, fond 6343, inv.1, caz 283, p. 7.
[205] Serafim *Sobolev,* arhiepiscop, *Distorsiunile adevărului ortodox în gândirea teologică rusă*, Sofia, 1943, pp. 6-7; A.S. a F.R., fond 6343, inv.1, caz 283, p. 8 verso.
[206] GARF, fond 6343, inv. 1, caz 10, pp. 28, 30 verso.
[207] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim…*, *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 18.
[208] *Prinosul unui american ortodox*, *Culegere de lucrări ale părintelui Serafim de la Platina*, Platina, Frăţia Sfântului Gherman din Alaska, Filiala rusă a Societăţii Valaam din America, 2001, p. 687.
[209] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Distorsiunile adevărului ortodox…*, p. 7.
[210] Lopuhin p., *Mitropolitul Antonie. Extras din memorii*, apărut în *Viaţa Bisericii*, nr 9/ 1937, p. 139.
[211] *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 8.
[212] Serafim Rose, ieromonah, Gherman Podmoşenski, egumen, *Fericitul Ioan, făcătorul de minuni. Informaţii preliminare despre viaţa şi minunile Arhiepiscopului Ioan Maximovici,* apărut la Pravila credinţei. Pelerinul rus, 1993, p. 347; Serafim Rose, ieromonah, *Prinosul unui american ortodox. Culegere de lucrări ale părintelui Serafim de la Platina,* Platina, Frăţia Sfântului Gherman de Alaska, Filiala rusă a Societăţii Valaam din America, 2001, p. 687.

[213] Bulgakov S., protoiereu, *Lumină neînserată. Contemplări şi speculaţii,* Moscova, Editura Republica, 1994, pp. 187-189.
[214] Idem.
[215] Bulgakov S., protoiereu, *Rugul aprins. Mica trilogie*, Moscova, 2008, pp. 14-15, 54.
[216] Idem. pp. 94, 96, 103, 115.
[217] Bulgakov S., protoiereu, *Apocalipsa lui Ioan,* Moscova, Frăţia „Bucurie şi mângâiere", 1991, pp. 175 - 177, 204, 220, 246.
[218] Bulgakov S., protoiereu, *Prietenul Mirelui. Mica trilogie*, pp. 191, 207-211, 348, 363.
[219] Bulgakov S., protoiereu, *Note autobiografice. Jurnale. Articole,* Oriol, publicat de Compania de Radiodifuziune Oriol, 1998, pp. 98, 102, 103, 105.
[220] Evloghie, mitropolit, *Calea vieţii mele...*, p. 547.
[221] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învăţătură cu privire la Sophia, Înţelepciunea lui Dumnezeu,* New York, Jordanville, Mănăstirea Sfânta Treime, 1993, p. 27.
[222] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învăţătură cu privire la Sophia...*, pp. 277-349.
[223] Serafim Sobolev, arhiepiscop, Mănăstirea Pokrovsk, 1998, p. 130.
[224] Bulgakov S., protoiereu, *Prietenul Mirelui. Mica trilogie*, Moscova, 2008. p. 216.
[225] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învăţătură cu privire la Sophia...*, p. 263; Bulgakov S., protoiereu, *Lumină neînserată,* p. 185.
[226] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învăţătură cu privire la Sophia...*, pp. 87-89.
[227] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învăţătură cu privire la Sophia...*, pp.31, 38.
[228] *Idem,* pp. 90-94.
[229] *Idem,* p. 90.
[230] *Idem,* pp. 4, 10-14, 36.
[231] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim..., Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 9.
[232] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim..., Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p.17.
[233] Viaţa bisericii, 1938, Nr. 8-9, p. 130.
[234] Înregistrări bisericeşti, 1927, Nr. 7-8, p. 3-4.

[235] Vedeţi articolele sale *Cum a cinstit şi cinsteşte Sfânta Biserică Ortodoxă pe Maica Domnului* şi *Cinstirea Născătoarei de Dumnezeu şi a lui Ioan Botezătorul şi noua direcţie a gândirii religioase şi filozofice ruseşti* în Ioan Maximovici, arhiepiscop, *Cinstirea ortodoxă a Maicii Domnului*, Wilmuisson - Sankt Petersburg, 1992.
[236] Kozirev A., *Subiect gnostic în disputele sophiologice din anii 1930*, *Rusia şi gnoza*, Materiale de conferinţă, Moscova, Editura Rudomino, 2001, p. 110.
[237] Decretul Patriarhiei Moscovei către Preasfinţitul Mitropolit Elefterie al Lituaniei şi Vilnius, în Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre apărarea ereziei sophiologice...*, anexa III, p. 12; Lossky V., *Teologia şi înţelegerea lui Dumnezeu*, Moscova, Frăţia Sfântului Vladimir, 2000, pp. 501-502.
[238] *Viaţa Bisericii*, nr. 11-12/1935, p. 130.
[239] *Viaţa Bisericii*, nr. 1/ 1936, p. 15.
[240] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 10.
[241] GARF, fond 6343, inv.1, caz 15, p. 21 verso.
[242] Kosik V., *Biserica rusă din afara graniţelor*, Moscova, PSTGU, 2008, p. 45; Florovski G., protoiereu, *Dogma şi istoria*, Moscova, Ediţia Frăţiei Sfântului Vladimir, 1998, pp. 394-414; Eneeva N., *Dezbaterea despre sofiologie în diaspora rusă*, Conferinţa teologică anuală a Institutului Teologic Ortodox Sfântul Tihon, Lucrări din 2000, Moscova, PSTBI, 2000, p. 406.
[243] Evloghie Gheorghievski, mitropolit, *Calea vieţii mele*, p. 588; Zenkovski V., *Istoria filozofiei ruse*, Moscova, Proiect academic, 2001, p. 840.
[244] Copie a scrisorii mitropolitului Serghie Stragorodski către mitropolitul Elefterie Bogoiavlenski nr. 142/23.10.1936, Arhiva OVTV, cazul „Biserica Ortodoxă Sârbă", p. „1936", p. 7 verso.
[245] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 9.
[246] *Rusia ortodoxă*, nr. 18/1936, pp. 5-6.
[247] GARF, fond 6343, inv.1, caz 12, p. 3 verso.
[248] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox,* nr. 2/2002, p. 10.
[249] Kosik V., *Biserica rusă din afara graniţelor,* Moscova, PSTGU, 2008, p. 46.

[250] *Viaţa Bisericii*, nr. 2/1938, pp. 23-24.
[251] *Viaţa Bisericii*, nr. 1-2/ 1939, p. 13.
[252] *Viaţa Bisericii*, nr. 8-9/1938, p. 131.
[253] GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, pp. 172-173.
[254] GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, p. 172.
[255] GARF, fond 6991, inv. 1, caz 132, p. 172.
[256] Idem.
[257] Idem, p. 171.
[258] Scurat K., *Istoria Bisericilor Ortodoxe Locale,* Moscova, Editura Luminile ruseşti, 1994, Partea întâi, p. 263.
[259] Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* 2005, p. 144.
[260] Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Culegere de scrisori,* Vol. 7, Scrisoarea nr. 1134, M. 1900, retipărită la Moscova, Editura Pelerinul, 2000, vol. 2, p. 128.
[261] Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* 2005, p. 144.
[262] Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* 2005, pp. 166, 169.
[263] Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* 2005, pp. 166-167.
[264] Nikon Rklitski, arhiepiscop, *Biografia Înaltpreasfinţitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului şi Galiciului,* vol. 6, p. 11.
[265] *Înregistrări bisericeşti*, nr. 16-17/1922, pp. 2-3.
[266] *Jurnalul bisericesc*, nr. 13/1926, p. 130.
[267] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim..., Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 16.
[268] *Jurnalul bisericesc*, nr. 19-20/1922, p. 13.
[269] *Jurnalul bisericesc*, nr.2/1922, p. 7.
[270] Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, p. 168.
[271] *Înregistrări bisericeşti*, nr. 16-17/1922, pp. 2-3.
[272] Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* 2005, p. 168.
[273] Boikikeva A., *Idem*.
[274] Şkarovski M., *Istoria emigrării bisericii ruse,* p. 61.
[275] *Biserica Ortodoxă Rusă şi statul comunist. 1917-1941. Documente şi materiale foto,* Moscova, BBI, 1996, p. 192.
[276] Nivier A., *Clerul ortodox, teologii şi conducătorii bisericeşti ai emigraţiei ruse în Europa de Vest şi Centrală,* 1920-1955, Moscova, Russkii puti; Paris: YMCA-PRESS, 2007, pp. 56, 65.
[277] Nikon Rklitski, arhiepiscop, *Biografia Înaltpreasfinţitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului şi Galiciului,* vol. 7, New York, editat de Eparhia Americii de Nord şi Canada, 1961, p. 194.

[278] *Biserica Ortodoxă Rusă şi statul comunist, 1917-1941, Documente şi materiale foto*, Moscova, BBI, 1996, pp. 191-192.
[279] Troiţki S., *Istoria organizaţiei necanonice din Karlovac*, Jurnalul de istorie bisericească, nr. 8/2001, p. 41.
[280] *Jurnalul bisericesc*, nr. 33-35/1924, p. 7; Mitropolitul Antonie Hrapoviţki, *Poveste de viaţă. Scrisori către diverse persoane din 1919-1936*, SPb.: Editura lui Oleg Abişko, 2006, p. 192.
[281] *Jurnalul bisericesc*, nr. 13/1926, p. 130; Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* 2005, p. 168.
[282] GARF, fond 6343, inv.1, caz 2, pp. 51-51 verso.
[283] *Jurnalul bisericesc*, nr. 18/1928, p. 218.
[284] *Straja Poporului*, nr. 16/1938, p. 5.
[285] GARF, fond 6991, inv.1, caz 418, p. 158.
[286] *Jurnalul bisericesc*, nr. 8/1950, p. 2.
[287] Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* 2005, p. 169.
[288] Schmemann A., protoiereu, *Calea istorică a Ortodoxiei,* Moscova, Editura Pelerinul, 1993, p. 189.
[289] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* pp. 40-43, 47-48.
[290] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* pp. 49 - 50, 60, 148.
[291] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* pp. 65, 82, 101.
[292] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* pp. 15, 82, 84.
[293] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* pp. 108, 118.
[294] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepţie monarhică a lumii, p.* 75.
[295] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* pp 9, 93.
[296] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp. 12, 107.
[297] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* p. 85.
[298] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepţie monarhică a lumii,* pp. 27, 74.
[299] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepţie monarhică a lumii,* p. 29.
[300] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepţie monarhică a lumii,* p.87; Ideologia rusă, pp. 85, 74, 129.
[301] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusească,* pp. 128, 130.
[302] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusească,* pp. 130, 137, 140.
[303] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusească,* pp. 97.

[304] GARF. Fond 6343. Inv.1.Caz 92, p. 11.
[305] Popov P., *Revolta din Karlovac. Interpretarea tensiunilor dn ierarhia rusă din afara graniţelor,* Iuriev, 1927, p. 17.
[306] *Lucrările Sinodului Bisericii din afara graniţelor...*, p. 48.
[307] Kolberg A., în articolul *Afaceri ruşinoase*, publicat în *Gazeta Bisericii*, nr. 9-10/1926, p. 12.
[308] GARF, fond 6343, inv.1, caz 95, p. 3.
[309] GARF, fond 6343, inv.1, caz 83, p. 3 verso.
[310] GARF, fond 6343, inv.1, caz 2, p. 11.
[311] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* p. 101.
[312] GARF, fond 6343, inv.1, caz 15, p. 6.
[313] *Pâine cerească*, nr. 12/1938, p. 39.
[314] Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
[315] *Biserica Ortodoxă Rusă din afara graniţelor, 1918-1968*, vol. 1, Ierusalim, 1968, p. 284.
[316] Kosik V., *Biserica rusă din Iugoslavia în anii '20-'40 ai sec. XX,* Moscova, 2000, pp. 140, 141.
[317] Pozdniaev D., preot, *Acceptarea jurisdicţiei Patriarhiei Moscovei şi schisma bisericii din Shanghai*, Alpha şi Omega, nr.2 (13)/ 1997, p. 166.
[318] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* p. 72.
[319] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* pp. 73-76.
[320] GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p. 11.
[321] Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
[322] Vedernikov A., *Arhiepiscop Serafim Sobolev*, Jurnalul Patriarhiei Moscovei, nr. 4/1950, p. 22.
[323] Idem.
[324] Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev faţă de Biserica Ortodoxă Bulgară şi semnificaţia lui pentru viaţa spirituală din Bulgaria*, Biserica rusească Sfântul Nicolae din Sofia, Editura Liubomudrie, Sofia, 1995, pp. 62-63.
[325] Şkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse,* p. 78.
[326] GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p. 665.
[327] *Amintiri ale contemporanilor despre arhiepiscopul Serafim*, apărute în *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 10.
[328] Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev faţă de Biserica Ortodoxă Bulgară şi semnificaţia acestuia pentru viaţa spirituală din Bulgaria*, p. 62.
[329] Govoruhin V., *Biserica rusă Sfântul Nicolae din Sofia*, p. 19.

330 Grigorie Ciukov, arhiepiscop, *Raport despre călătoria în Bulgaria din 24.04.1945*, Arhiva OVȚS D., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, partea a 2-a, p. 53.
331 *Amintiri ale contemporanilor despre arhiepiscopul Serafim*, apărute în *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 10.
332 Şkarovski M., *Biserica Ortodoxă Rusă sub Stalin şi Hruşciov,* Editura metocului din Krutiţa, 2005, pp. 116-117.
333 Şkarovski M., *Germania nazistă şi Biserica Ortodoxă,* Editura metocului din Krutiţa, Moscova, 2002, p. 496.
334 Ţîpin V., protoiereu, *Istoria Bisericii Ruse (1917-1997)*, vol. 9, Moscova, 1997, p. 347.
335 Şkarovski M., *Biserica Ortodoxă Rusă sub Stalin şi Hruşciov,* Editura metocului din Krutiţa, Moscova, 2005, p. 215.
336 Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* p. 178.
337 Volokitina T., Muraşko G., Noskova A., *Moscova şi Europa de Est...*, pp. 220, 226-227.
338 Volokitina T., Muraşko G., Noskova A., *Moscova şi Europa de Est...*, p. 224.
339 GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 66 verso - 67.
340 GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 68 - 68 verso.
341 Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară,* p. 182.
342 Moss V., *Biserica Ortodoxă la răscruce (1917-1999)*, SPb.: Aletheia, 2001, p. 222.
343 A se vedea, de ex.: Grabbe I., *Retragere sau o nouă metodă de luptă?*, Viaţa bisericii, nr. 6/1937, pp. 89-92.
344 Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
345 *„Nu-ţi sunt doar tată, ci şi mamă", Scurte amintiri despre arhiepiscopul Serafim*, apărute în *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 6.
346 *Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945*, Arhiva DECR, cazul 17 „Bulgaria", partea a 2-a, fişa 46.
347 Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945, Arhiva DECR, cazul 17 „Bulgaria", partea a 2-a, pp. 46-46 verso.
348 De fapt, în 1934.
349 Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexei I din 2.03.1945, Arhiva OVȚV. D., „Biserica Ortodoxă Bulgară", partea a doua, fila 59 verso.

[350] Pariski L., *Despre Mitropolitul Veniamin. Raport personal,* Arhiva OVȚV. D, *Caracteristici pentru America*, fila 5.
[351] Grigorie Ciukov, arhiepiscop, *Raport despre călătoria în Bulgaria din 24.04.1945*, Arhiva OBȚS D., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, partea a 2-a, fila 52.
[352] GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 210 verso.
[353] GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 212.
[354] *Decretul Patriarhului Alexie nr. 1353 din 30.10.1945*, Arhivele OVȚS. D. 17, cazul „Bulgaria", partea a doua, fila 172.
[355] Kosik V., *Biserica Rusă din Bulgaria 1940-1950*, Studii slave, nr. 6/2003, pp. 90-91.
[356] GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 240.
[357] GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 218, 240.
[358] GARF, fond 6991, inv.1, caz 418, fila 157, 158, 161; Vezi şi: Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev faţă de Biserica Ortodoxă Bulgară şi semnificaţia lui pentru viaţa spirituală din Bulgaria*, volum editat de Biserica rusească Sfântul Nicolae din Sofia, Editura Liubomudrie, Sofia, 1995, p. 63.
[359] Govorukhin V.*, Biserica Rusă Sfântul Nicolae din Sofia,* p. 22.
[360] *Ziarul bisericii*, nr. 20-23/1946, p. 15.
[361] Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
[362] Grigore, mitropolit, *Călătoria Patriarhului Alexei în Bulgaria*, Jurnalul Patriarhiei Moscovei, nr. 6/1946, p. 10.
[363] Serafim, mitropolit, *Fără canoane*, Jurnalul Patriarhiei Moscovei, nr. 6/1949, pp. 36-37.
[364] GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 169.
[365] Arhiva DECR, cazul „Biserica Ortodoxă Sârbă", Dosar 1945, fila 159 verso.
[366] Vasilieva O., *Biserica Ortodoxă Rusă în politica statului sovietic în 1943-1948,* Moscova, 1999, p. 166.
[367] Şkarovski M., *Biserica Ortodoxă Rusă sub Stalin şi Hruşciov,* p. 342.
[368] Ţipin V., protopop, *Istoria Bisericii Ruse...*, p. 360.
[369] *Actele şedinţei conducătorilor şi reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, pp. 430-436.
[370] Evloghie, mitropolit, *Calea vieţii mele,* pp. 202, 527.

[371] Lopukhin P., *Elemente de bază ale comunicării ecumenice*, Viaţa Bisericii, nr. 3/1935, p. 45.
[372] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă...,* 1994, p. 57.
[373] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă doctrină a Sophiei...,* p. 5.
[374] *Actele şedinţei conducătorilor şi reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, p. 370.
[375] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* 1994, pp. 70-71.
[376] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Cu privire la adevărata viziune monarhică a lumii...*, p. 216.
[377] *Actele şedinţei conducătorilor şi reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, p. 250.
[378] Idem, pp. 253, 255.
[379] Idem, p. 264.
[380] Idem, p. 393.
[381] Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev faţă de Biserica Ortodoxă Bulgară şi semnificaţia acestuia pentru viaţa spirituală din Bulgaria,* p. 61.
[382] *Actele Sinodului Bisericii Ruse din afara graniţelor...* p. 45.
[383] *Actele şedinţei conducătorilor şi reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, pp. 383 - 384.
[384] Idem, p. 376.
[385] *Actele Sinodului Bisericii Ruse din afara graniţelor...*, p. 77.
[386] YMCA - Young Men Christian Association (Asociaţia creştină a tinerilor), organizaţie caritabilă pentru tineri, fondată la Londra în 1844.
[387] Talberg N., *La împlinirea a 40 de ani de la periculoasa schismă evloghiană,* New York. Jordanville, Mănăstirea Sfânta Treime 1966, pp. 25, 26.
[388] Liaşevski S., protoiereu, *Biserici Ortodoxe Ruse din Străinătate. Eseu istoric bisericesc*, Dactilografiat, p. 2, Arhiva Seminarului Sfânta Treime (HTSA), F. „Liaşevki", B. 2, f. 14.

[389] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim…*, *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 17.
[390] *Scurtă biografie a Sfântului Serafim…*, *Cuvântul ortodox,* nr. 1/2002, p. 18.
[391] GARF, fond 6343, inv.1, caz 10, fila 30.
[392] GARF, fond 6343, inv.1, caz 6, fila 399, 401.
[393] Pantelimon Stariţki, arhimandrit, *Memorandum despre exarhatul vest-european de la Paris*, Arhiva DECR, caz „Biserica Ortodoxă Rusă din străinătate", Dosar „1948", fila 13.
[394] Idem.
[395] Idem.
[396] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* pp. 71-72.
[397] GARF, fond 6991, inv.1, caz 6, fila 176.
[398] GARF, fond 6991, inv.1, caz 6, fila 177.
[399] *Actele şedinţei conducătorilor şi reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, p. 368.
[400] Idem, pp. 371, 372.
[401] Idem, pp. 373, 375.
[402] Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă,* p. 69.
[403] *Decret dogmatic asupra Bisericii,* p. 16. Citat după: Alekseev G., *Catolicism roman şi ecumenism,* Moscova, 1996, p. 31.
[404] *Actele şedinţei conducătorilor şi reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, pp. 306-312.
[405] Idem, pp. 316-317.
[406] GARF, fond 6343, inv.1, caz 104, fila 1 verso – 2.
[407] GARF, fond 6343, inv.1, caz 104, fila 1 verso-2.
[408] GARF, fond 6343, inv.1, caz 2, fila 113 verso.
[409] *Actele şedinţei conducătorilor şi reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, pp. 432-433.
[410] Moss V., *Biserica Ortodoxă la răscruce (1917-1999),* SPb.: Aletheia, 2001, p. 223.
[411] *Părintele Vsevolod Şpiller. Pagini ale vieţii păstrate în scrisori*, comp. şi coment. I.V. Şpiller, Moscova, Editura Raglant, 2004, pp. 381-382.

[412] *Părintele Vsevolod Spiller. Pagini ale vieții în scrisori păstrate*, p. 382.
[413] Idem.
[414] Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
[415] *Părintele Vsevolod Spiller. Pagini ale vieții păstrate în scrisori*, p. 96.
[416] Kosik V., *Câteva informații despre construirea de biserici din Bulgaria și soarta clerului rus din străinătate între 1940 – 1950,* editat de Conferința teologică anuală a Institutului Teologic Ortodox Sfântul Tihon, Lucrări, 2004 (pe copertă a fost indicat în mod greșit anul 2005), Moscova PSTGU, 2004, p. 307; Kosik V., *Biserica Rusă din Bulgaria (1940-1950)*, apărut în *Studii slave*, nr. 6/2003, p. 87.
[417] GARF, fond 6991, inv.1, caz 419, fila 85.
[418] Idem, fila 147.
[419] *Părintele Vsevolod Spiller. Pagini ale vieții păstrate în scrisori,* pp. 96, 106.
[420] Idem, p. 115.
[421] GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 33, 156.
[422] Idem, fila 64.
[423] Volokitina T., Murașko G., Noskova A., *Moscova și Europa de Est*..., p. 240.
[424] GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 33.
[425] GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 38.
[426] *Kosik V., Câteva informații*..., Moscova, PSTGU, 2004, p. 303.
[427] *Arhimandritul Serafim Alexiev, fiu credincios și păzitor al legămintelor spirituale ale Sfântului Serafim Sobolev*, apărut în *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2003, p. 8.
[428] *Amintiri ale contemporanilor despre Arhiepiscopul Serafim*, în *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 11.
[429] Trukacev S., protoiereu, *Călăuza ortodoxă*, apărut în Focul haric, nr. 8/2002, Moscova, p. 47.
[430] *Amintiri ale contemporanilor*..., p. 11.
[431] Govorukhin V., Biserica Sf. Nicolae din Sofia, pp. 24-25.
[432] *Amintiri ale contemporanilor despre arhiepiscopul Serafim*, *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 11.
[433] *Amintiri ale contemporanilor despre arhiepiscopul Serafim*, *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 11.

434 *Unul dintre numeroşii arhipăstori sfinţi ai diasporei ruseşti*, *Rusia ortodoxă*, nr. 14/ 2002, New York, p.1.
435 *Biografia Arhiepiscopului Serafim*, *Viaţa ortodoxă*, nr.6/2002, 629, New York, p. 6.
436 *Calendar bisericesc ortodox pentru 2010*, 13/26 februarie, editat de Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, New York, 2009.
437 A se vedea, de exemplu: *Asceţii evlaviei din secolul XX*, Ediţia Frăţiei Ortodoxe Rugul aprins, 1994, pp. 161-200; *Scurtă biografie a Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Salonic, 1991, pp. 97-120; *Minuni ale Arhiepiscopului Serafim de după moartea sa*, în volumul *Viaţa, minunile şi învăţăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Sofia, editată de Mănăstirea de fecioare Acoperământul Maicii Domnului, apărută la Editura Sfântului Apostol şi Evanghelist Luca, 2001, pp. 161-204.

ACATISTUL SFÂNTULUI IERARH SERAFIM AL SOFIEI, FĂCĂTORUL DE MINUNI

(prăznuit pe 13/26 februarie)

Condacul 1:

Veniţi, binecredincioşilor creştini, să îi aducem laude Sfântului Serafim, arhiereul pe care Dumnezeu l-a chemat din Rusia pe pământul bulgar, ca să propovăduiască dreapta credinţă în faţa rătăcirilor de tot felul, şi văzând mulţimea minunilor sale să îi cântăm într-un glas: Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Icosul 1:

În toată viaţa ta ai primit ajutorul lui Dumnezeu, sfinte, şi ai fost un dar ceresc pentru cei din jurul tău, iar la sfârşitul vieţii tale ai putut spune ca Marele Pavel, apostolul neamurilor: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârşit, credinţa am păzit". Şi pentru aceasta primeşte de la noi aceste smerite cântări de laudă:

Bucură-te, Sfinte Serafim, cel ce eşti mare făcător de minuni;

Bucură-te, că sub omoforul tău arhieresc pe toţi ne aduni;

Bucură-te, că ai dus viaţă bineplăcută Domnului din copilărie;

Bucură-te, că păzindu-ţi sufletul de păcate ai ajuns la sfinţenie;

Bucură-te, că ai ales crucea monahală şi Hristos te-a binecuvântat;

Bucură-te, că defăimând bucuriile lumeşti în bucuria veşnică ai intrat;

Bucură-te, că pe Sfântul Serafim de Sarov cu evlavie l-ai cinstit;

Bucură-te, că el te-a ocrotit şi numele lui la călugărie l-ai primit;

Bucură-te, înger care veghezi asupra celor care aleg calea mănăstirii;

Bucură-te, că pentru cei care trăiesc în lume eşti far al mântuirii;

Bucură-te, că Dumnezeu te trimite la cei care au nevoie de ajutor;

Bucură-te, că pe calea cea îngustă a mântuirii le eşti povăţuitor;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 2-lea:

Ai vrut să pătimeşti pentru Hristos şi i-ai cerut arhiepiscopului Dimitrie binecuvântarea pentru a rămâne în Rusia, care era înroşită de sângele mucenicilor, însă din rânduiala lui Dumnezeu ai ajuns pe pământul bulgar, împlinind profeţia bătrânului stareţ Aaron. Dar ai rămas tare în credinţă, vorbind cu curaj împotriva fiarei roşii şi a slujitorilor ei şi, stând împotriva rătăcirilor acestora, I-ai cântat fără frică Domnului cântarea: Aliluia.

Icosul 2-lea:

La începutul păstoririi tale pe pământul bulgar te-ai îmbolnăvit, fiind în primejdie de moarte, şi cu smerenie ai cerut ajutorul ceresc, zicând: „Doamne, Iisuse Hristoase, Tu deja mă chemi la Tine, dar eu nici nu am apucat să mă curăţesc de păcatele mele.” Dar atunci Însuşi Domnul a răspuns în cugetul tău: „Tu nu vei cădea de la Mine niciodată, tu totdeauna Îmi vei fi credincios”, iar noi, văzând că împlinind acest cuvânt ai intrat în cetele sfinţilor, îţi zicem:

Bucură-te, că în toate încercările prin care ai trecut Hristos te-a păzit;

Bucură-te, că ai iubit pătimirea şi de cunună te-ai învrednicit;

Bucură-te, că împotriva înnoirilor reformatorilor credinţei ai stat;

Bucură-te, că învăţăturile Bisericii cu multă râvnă le-ai predicat;

Bucură-te, cinstitorule al noilor mucenici şi mărturisitori;

Bucură-te, că în lucrarea ta roditoare ţi-au fost ocrotitori;

Bucură-te, că ai cerut rugăciunile lor şi în încercări te-au sprijinit;

Bucură-te, că văzând vieţuirea ta Dumnezeu talanţii ţi i-a înmulţit;

Bucură-te, că pe cei care erau biruiţi de frică i-ai încurajat;

Bucură-te, că prin cuvintele tale au primit putere şi s-au ridicat;

Bucură-te, că pe părinţii săraci de la Sfântul Munte i-ai miluit;

Bucură-te, că de bolnavi, de bătrâni şi de săraci te-ai îngrijit;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 3-lea:

Au ajuns până la noi cuvintele tale, sfinte: „Când vom muri, atunci vom înţelege cât de aproape au fost de noi Mântuitorul, Maica Domnului şi toţi sfinţii, cum cercetau şi vindecau neputinţele noastre şi cum ascultau rugăciunile noastre". Simţind această cercetare sfântă, inima ta a ars ca o candelă, aducându-I lui Dumnezeu lauda: Aliluia.

Icosul 3-lea:

Ţi s-au arătat în vedenie Sfântul Ioan Teologul, Sfântul Ioan de la Rila şi Sfântul Ioan de Kronstadt, iar tu ai îngenuncheat în faţa lor şi ei te-au binecuvântat. Şi ai trăit până la sfârşitul vieţii tale păzit de această binecuvântare, iar după trecerea ta la Domnul L-ai lăudat împreună cu toţi sfinţii care te-au ocrotit în timpul vieţii tale pământeşti, şi de aceea îţi aducem aceste laude:

Bucură-te, că Maicii Domnului viaţa ta i-ai încredinţat-o smerit;

Bucură-te, că sfântul ei acoperământ totdeauna te-a acoperit;

Bucură-te, că ai căutat harul Duhului Sfânt şi ai primit mult ajutor;

Bucură-te, că te-ai învrednicit de cercetarea minunată a sfinţilor;

Bucură-te, că Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan te-a călăuzit;

Bucură-te, pentru rugăciunile lui tainele Scripturilor ţi s-au desluşit;

Bucură-te, că Sfântul Ioan de la Rila te-a întărit să-i urmezi în nevoinţă;

Bucură-te, că a primit acatistul scris de tine şi te-a răsplătit cu prisosinţă;

Bucură-te, că spre Sfântul Ioan din Kronstadt Domnul te-a îndrumat;

Bucură-te, că binecuvântarea lui cu putere în sufletul tău curat a lucrat;

Bucură-te, că acum împreună cu soborul sfinţilor te rogi pentru noi;

Bucură-te, că ne izbăveşti prin darul lui Hristos din necazuri şi din nevoi;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 4-lea:

„O, dacă aş putea să mă întâlnesc în această viaţă cu un sfânt adevărat", îşi zicea băiatul care, citind Vieţile Sfinţilor, râvnea să cunoască o icoană vie a credinţei şi a evlaviei. Iar Dumnezeu a plinit dorinţa sa, căci crescând te-a cunoscut şi s-a hrănit din cuvintele şi din pilda ta, ducând cu jertfelnicie crucea monahală. Şi, primind ajutorul tău minunat în multe ispite şi încercări, I-a adus Domnului cântarea: Aliluia.

Icosul 4-lea:

Ai venit în întâmpinarea noastră, Sfinte Serafim, când am simţit că vrei să ne acoperi

cu norul rugăciunilor tale, căci floarea nădejdii a înflorit în inimile noastre, risipindu-ne întristarea şi deznădejdea, şi pentru aceasta te lăudăm, zicând:

Bucură-te, că ai vrut să urmezi cuvioşilor pe calea smereniei;

Bucură-te, că încă din tinereţea ta ai căutat icoane vii ale credinţei;

Bucură-te, că la Mănăstirea Optina ţi-ai aflat iscusit îndrumător;

Bucură-te, că Sfântului Anatolie „cel tânăr" i-ai fost ucenic ascultător;

Bucură-te, că de la el multe harisme duhovniceşti ai moştenit;

Bucură-te, că prin deasa descoperire a gândurilor de căderi te-ai ferit;

Bucură-te, că în nevoinţă şi priveghere te-ai ostenit a-i urma;

Bucură-te, că Mântuitorul Hristos S-a sălăşluit în inima ta;

Bucură-te, că ai ajuns la sfinţenie hrănindu-te cu scrierile sfinţilor;

Bucură-te, că ai dobândit dreapta socoteală în lucrarea nevoinţelor;

Bucură-te, că prin sfaturile tale pe mulţi pe calea filocalică i-ai călăuzit;

Bucură-te, că ei s-au lepădat de patimile lor şi Duhul Sfânt L-au dobândit;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 5-lea:

„Deşi am murit, voi fi pentru voi mereu viu", i-ai spus în vis părintelui care se rugase

mult timp lângă sicriul tău. Noi vrem să simţim că eşti viu şi pentru noi, cei care îţi cerem ajutorul cu evlavie, dar ştiind puţinătatea credinţei noastre te rugăm să nu te îndepărtezi de noi, ca să Îi cântăm Domnului care te-a proslăvit cântarea: Aliluia.

Icosul 5-lea:

„Atunci când veţi avea greutăţi, scrieţi-mi o scrisoare şi lăsaţi-o la mormântul meu. Dacă voi afla milă de la Domnul, vă voi mângâia şi vă voi ajuta", le-ai spus ucenicilor tăi, şi după moartea ta aceştia au ascultat cuvântul tău. Iar nu după multă vreme au primit ceea ce îţi ceruseră, şi pentru aceasta mormântul tău s-a umplut de mulţimea scrisorilor prin care oamenii îţi cereau ajutor în necazurile lor, şi pentru aceasta te lăudăm zicând:

Bucură-te, cel ce îi chemi la viaţa cea adevărată pe cei care te cinstesc;

Bucură-te, că eşti viu în sufletele celor care cheamă ajutorul tău ceresc;

Bucură-te, că în împărăţia cerurilor Domnul te-a primit între sfinţii Săi;

Bucură-te, că moartea ta nu i-a putut lipsi de ajutorul tău pe ucenicii tăi;

Bucură-te, cel ce primeşti scrisorile noastre şi le răspunzi fără amânare;

Bucură-te, că ştiind minunile tale oamenii necăjiţi caută la tine mângâiere;

Bucură-te, că cei care dobândesc cele cerute se întorc să îţi mulţumească;

Bucură-te, că te rogi pentru ei, ca Dumnezeu în credinţă să îi întărească;

Bucură-te, că mulţimea necazurilor prin care trecem o risipeşti;

Bucură-te, cel ce prin felul în care ne arăţi iubirea ta ne uimeşti;

Bucură-te, că rugându-se în faţa icoanei tale păcătoşii vor să se pocăiască;

Bucură-te, că schimbându-şi vieţile încep să ducă viaţă duhovnicească;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 6-lea:

„Toată nădejdea noastră e în mâinile tale. Oraşul e foarte departe şi nu avem timp să chemăm un doctor", ţi-a spus mama ta, cerându-ţi să te rogi pentru sora ta Varia, care era grav bolnavă. Şi prin rugăciunile tale sora ta s-a tămăduit, iar tu ai cunoscut puterea lui Hristos, care mai apoi a adus prin tine vindecare multor bolnavi, iar ei L-au lăudat pe Dumnezeu, Cel ce ţi-a înmulţit harismele, zicându-I: Aliluia.

Icosul 6-lea:

„Ai trecut de linia morţii. O minune s-a întâmplat cu tine, pentru că niciunul dintre doctori nu credea că vei supravieţui", a spus doctorul care îl operase pe monahul care ţi-a cerut ajutorul cu credinţă şi l-a primit, iar acesta, tămăduindu-se, a dat mărturie despre darul tău, vorbind altora despre minunile tale, şi pentru aceasta îţi aducem cântări de laudă:

Bucură-te, că încă din tinereţe ai primit darul de a vindeca bolnavii;

Bucură-te, că ai adus sănătate celor care se aflau în faţa morţii;

Bucură-te, că prin rugăciunile tale mulţi bolnavi de cancer ai vindecat;

Bucură-te, că prin tămăduirile tale credinţa în Hristos ai predicat;

Bucură-te, că văzându-le doctorii necredincioşi au rămas fără glas;

Bucură-te, că ei au cunoscut că eşti al lui Dumnezeu ales vas;

Bucură-te, că lepădându-şi necredinţa pe calea mântuirii au pornit;

Bucură-te că prin tine bolnavii şi doctorii pe Domnul L-au mărturisit;

Bucură-te, cel ce ai arătat că prin credinţă rânduiala firii poate fi biruită;

Bucură-te, că femeia care nu putea avea copii a rămas însărcinată;

Bucură-te, că în toată lumea s-a dus vestea minunilor tale celor multe;

Bucură-te, că împlineşti degrabă lucrurile care nu pot fi împlinite;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 7-lea:

„Doamne, trimite nişte peşte pentru părintele Serafim, slujitorul Tău", s-a rugat pescarul credincios şi a prins un peşte mare, spre bucuria mamei tale. Noi Te rugăm, Doamne, trimite cât mai mulţi peşti duhovniceşti în plasa Sfântului Serafim, ca izbăvin-

du-se ei din adâncul păcatelor şi al rătăcirii să cunoască viaţa cea adevărată şi să Te laude împreună cu noi, cântându-Ţi în toate zilele vieţii lor: Aliluia.

Icosul 7-lea:

Cum ai putut, sfinte, să ajungi la sufletul tânărului rătăcit, care primise putere de la diavoli şi înşela oamenii, trăgându-i pe calea rătăcirii? Şi cum l-ai adus la lumina botezului, ridicându-l din noroiul rătăcirii? O, sfinte, mare este darul tău, şi de aceea avem nădejde că îi vei ajuta şi pe cei pentru care ne rugăm, ca să vină la dreapta credinţă şi să îţi aducă mulţumiri, cântând împreună cu noi:

Bucură-te, că te lupţi pentru izbăvirea celor prinşi în cursele diavolilor;

Bucură-te, că prin chemarea numelui tău se risipesc lucrările vrăjitorilor;

Bucură-te, că prin binecuvântarea ta se topeşte lucrarea vrăjmaşului;

Bucură-te, că aduci la Hristos sufletele prinse în lanţurile întunericului;

Bucură-te, că prin propovăduirea ta ai ruşinat cinstirea idolilor;

Bucură-te, cel ce primeşti rugăciunile părinţilor pentru fiii lor;

Bucură-te, rugător pentru cei pe care învăţătorii minciunii i-au robit;

Bucură-te, că mulţi s-au lepădat de rătăcire când ajutorul tău l-au primit;

Bucură-te, că sufletelor râvnitoare le trimiţi duhovnici iscusiţi;

Bucură-te, că prin baia spovedaniei să se curăţească îi ajuţi;

Bucură-te, cel ce îi fereşti de ispita de a se întoarce la rătăcirile lor;

Bucură-te, cel ce îi păzeşti pe credincioşi de amăgirea ereziilor;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 8-lea:

Pescar de oameni ai ajuns, prin darul lui Dumnezeu, căci bărbatului care a mers în Israel fără să aibă credinţă în Hristos tu i-ai răsturnat planurile, pentru rugăciunile verişoarei sale, şi el a mers de la Tel Aviv la Ierusalim, după care viaţa lui s-a schimbat, şi întorcându-se în Rusia a cerut să fie botezat, cântându-I Domnului: Aliluia.

Icosul 8-lea:

Te-a văzut în chip minunat studentul de la medicină, care venise la cripta ta să se roage pentru ajutor la examene, stând în faţa lui şi zicându-i: „Botează-te şi posteşte". Iar după aceasta a cerut să fie botezat, spunând că nici dacă ar fi chinuit pentru Hristos până la moarte nu s-ar clinti în credinţa în viaţa veşnică, şi dând mărturie despre puterea ta ţi-a adus cântări de laudă, iar noi îţi zicem:

Bucură-te, dreptar al credinţei, care ai apărat predaniile Părinţilor;

Bucură-te, cel ce mult ai vorbit şi ai scris împotriva rătăcirilor;

Bucură-te, că la lumina botezului multe suflete ai chemat;

Bucură-te, că mulţimea ucenicilor tăi sporeşte neîncetat;

Bucură-te, păstor înţelept, care ai dat în vileag minciunile ereticilor;

Bucură-te, că prin rugăciuni jertfelnice ai spulberat uneltirile lor;

Bucură-te, că Biserica lui Hristos vreme îndelungată o ai apărat;

Bucură-te, că pe necredincioşi spre dreapta credinţă i-ai îndrumat;

Bucură-te, dascăl al înfrânării, care ai mărturisit puterea postului;

Bucură-te, că îi îndemni pe credincioşi să îşi struneasscă pornirile trupului;

Bucură-te, că îi înveţi smerenia pe cei iubitori de nevoinţă;

Bucură-te, că ai ajuns la sfinţenie prin smerenie şi pocăinţă;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 9-lea:

„Această ispită este îngăduită de Domnul pentru întoarcerea la credinţă", a spus vecina credincioasă când a aflat de necazul bărbaţilor care fuseseră bătuţi cu sălbăticie şi care puteau rămâne fără loc de muncă. Dar, când unul dintre ei a căzut în deznădejde, fiind bântuit de ispita sinuciderii, tu ai întors lucrurile în bine şi el s-a cununat cu femeia sa, care mai înainte fusese necredincioasă, şi

pentru izbăvirea de necazuri I-au mulţumit Domnului, cântând cu evlavie: Aliluia.

Icosul 9-lea:

Când fetele credincioase l-au rugat pe tatăl lor să le dea bani pentru a-şi cumpăra încălţările de care aveau nevoie, acestea le-a refuzat cu dispreţ, iar ele s-a mâhnit. Dar, venind la biserica ta, ţi-au cerut ajutorul şi, primindu-l degrabă, ţi-au adus mulţumiri, iar noi te lăudăm împreună cu toţi cei pe care i-ai ajutat la vreme de necaz:

Bucură-te, că prin tine cei lipsiţi primesc cele de trebuinţă;

Bucură-te, că în ceasul ispitei îţi cerem ajutorul cu credinţă;

Bucură-te, că eşti prieten care uşurezi poverile celor întristaţi;

Bucură-te, cel ce ne ştergi lacrimile când suntem mâhniţi;

Bucură-te, că la vreme de durere ne ajuţi să fim răbdători;

Bucură-te, că la vreme de bucurie ne îndemni să fim mulţumitori;

Bucură-te, cel ce vindeci rănile noastre sufleteşti şi trupeşti;

Bucură-te, că sub acoperământul rugăciunilor tale ne primeşti;

Bucură-te, mustrare a oamenilor care erau iubitori de păcate;

Bucură-te, că prin rugăciunile tale multe familii au fost întemeiate;

Bucură-te, că îi ajuţi pe soţi să se ferească de ispita divorţului;

Bucură-te, că îi înveţi să poarte fără cârtire crucea familiei;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 10-lea:

„Maică îndurerată, vino la mine şi te voi ajuta", i-ai spus în vis necredincioasei mame a soldatului care fusese condamnat la moarte prin împuşcare. Şi fiului ei i-a fost schimbată pedeapsa, fiind condamnat la închisoare pe viaţă, dar după câteva luni a fost eliberat, şi de aceea ea s-a întors din tot sufletul la Dumnezeu, Căruia I-a cântat: Aliluia.

Icosul 10-lea:

Vrând să îşi curme viaţa, pentru că fusese acuzată pe nedrept că furase mulţi bani, femeia credincioasă ţi-a cerut cu credinţă ajutorul, căci şi-a adus aminte de minunea pe care ai făcut-o cu soldatul căruia i-ai salvat viaţa. Izbăvind-o de ceaţa deznădejdii, tu i-ai vădit nevinovăţia, şi pentru aceasta îţi zicem cântări de laudă:

Bucură-te, că din primejdia morţii mulţi oameni ai izbăvit;

Bucură-te, că ai apărut ca o rază de soare şi întunericul l-ai gonit;

Bucură-te, că aduci linişte în suflete şi durerile le potoleşti;

Bucură-te, că de la cei deznădăjduiţi ispita sinuciderii o risipeşti;

Bucură-te, că oamenii care se roagă ţie primesc ajutor neaşteptat;

Bucură-te, că prin vise şi vedenii pe mulţi la biserica ta i-ai chemat;

Bucură-te, cel ce nu te scârbeşti de păcătoşii care se roagă ţie;

Bucură-te, că aceştia încep să trăiască în virtute şi evlavie;

Bucură-te, că se leapădă de poftele lor şi se călesc prin nevoinţă;

Bucură-te, că lepădând mândria dobândesc adevărată umilinţă;

Bucură-te, că unii dintre ei devin mărturisitori ai credinţei în Hristos;

Bucură-te, cel ce trimiţi fiecăruia lucrurile care îi sunt de folos;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 11-lea:

Mult s-a întristat femeia săracă, neavând bani pentru plata studiilor fiicei sale, dar venind la racla ta tu ai ajutat-o să găsească portmoneul cu banii de care avea nevoie, şi ea, întorcându-se la biserică, ţi-a mulţumit pentru ajutorul primit, iar lui Dumnezeu I-a cântat: Aliluia.

Icosul 11-lea:

Mulţime mare de elevi şi de studenţi dau mărturie despre ajutorul pe care l-au primit de la tine la examene şi în timpul studiilor. Că, aşa cum Dumnezeu te-a ajutat pe tine să faci faţă examenelor dificile şi să termini cu bine studiile teologice, aşa i-a ajutat şi pe cei pentru care te-ai rugat să îşi folosească talanţii spre mântuire. Şi pentru aceasta la

racla ta neîncetat vin copii, tineri, părinţi şi bunici care îţi mulţumesc:

Bucură-te, sprijinitor al celor care se nevoiesc cu învăţătura;

Bucură-te, că pe mulţi i-ai ajutat să îşi înţeleagă chemarea;

Bucură-te, că pe cei care se luptă cu lenevia îi ajuţi să dea bun răspuns;

Bucură-te, văzând cum unii de pe urmă între cei dintâi au ajuns;

Bucură-te, că îi înveţi ca pentru notele bune să nu se mândrească;

Bucură-te, sfătuitor al celor care nu au cu cine să se sfătuiască;

Bucură-te, că îi înveţi ca numai în Dumnezeu nădejdea să şi-o pună;

Bucură-te, că la vreme de cumpănă ne ajuţi să luăm hotărârea cea bună;

Bucură-te, că primeşti rugăciunile părinţilor pentru luminarea copiilor lor;

Bucură-te, că veghezi asupra învăţătorilor şi eşti sprijinitor al profesorilor;

Bucură-te, cel ce pe tineri de prieteniile stricătoare de suflete îi fereşti;

Bucură-te, că de căderea în păcate îi păzeşti şi pe calea virtuţii îi călăuzeşti;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 12-lea:

„Cărţile mele sunt sângele meu", ai spus, sfinte, ca să înţelegem că tot ce ai scris e udat cu sângele nevoinţei tale, şi de aceea, vrând să rămânem până la sfârşitul vieţii noastre în

dreapta credinţă pe care ai mărturisit-o şi apărat-o cu jertfelnicie, te rugăm să ne fereşti de rătăcire, de înşelare şi de erezie, ca să Îi putem aduce Domnului cu inimă curată cântarea: Aliluia.

Icosul 12-lea:

„Eu nu vă sunt doar tată, ci şi mamă", le spuneai de multe ori ucenicilor tăi, iar noi, deşi nu am auzit cu urechile noastre aceste cuvinte, credem că şi pe noi ne iubeşti cu aceeaşi iubire binecuvântată, şi de aceea te rugăm să ne fii ceresc ocrotitor, ca să-ţi putem cânta din toată inima:

Bucură-te, arhiereu slăvit, laudă a soborului ierarhilor;

Bucură-te, călăuză a preoţilor şi pavăză a credincioşilor;

Bucură-te, că familiile credincioase cu credinţă te cinstesc,

Bucură-te, rugător pentru cei care pe calea mântuirii se ostenesc;

Bucură-te, că învăţăturile şi canoanele Sfintelor Sinoade le-ai păzit;

Bucură-te, că rătăcirile înaintemergătorilor Antihristului le-ai vădit;

Bucură-te, cel ce îi ridici pe cei care de înşelare au fost amăgiţi;

Bucură-te, leac pentru cei care în războiul duhovnicesc au fost răniţi;

Bucură-te, că de ispite grele şi de noroiul patimilor îi izbăveşti;

Bucură-te, că pe cei care cu evlavie cinstesc icoana ta îi ocroteşti;

Bucură-te, cel ce aduci bucurie sufletelor aflate în viforul ispitelor;

Bucură-te, întărindu-ne în lupta pe care o ducem împotriva diavolilor;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 13-lea:

O, Sfinte Serafim, mare făcătorule de minuni, care ai primit darul de a-i întoarce pe cei rătăciţi la Biserica cea adevărată şi de a-i călăuzi pe cei credincioşi pe calea spre împărăţia cerurilor, primeşte această puţină rugăciune pe care o aducem ţie ca pe o scrisoare lăsată la mormântul tău şi, citind cuvintele însemnate cu cerneala rugăciunii pe hârtia inimilor noastre, ajută-ne să ne lepădăm de voia noastră şi de păcatele noastre şi să punem început bun mântuirii, cântându-I lui Dumnezeu: Aliluia.

Acest Condac se zice de trei ori. Apoi se zice iarăşi Icosul întâi: *În toată viaţa ta ai primit ajutorul lui Dumnezeu, sfinte,* şi Condacul întâi: *Veniţi, binecredincioşilor creştini, să îi aducem laude…* Apoi se zice această

Rugăciune

Sfinte Ierarh Serafim al Sofiei, ascultă acum puţina noastră rugăciune şi vino în ajutorul nostru. Am auzit de mulţimea minunilor tale şi ştim că eşti grabnic făcător de minuni. Ştim că femeia care voia să îşi ia viaţa, pentru că fusese învinuită pe nedrept că

furase bani, şi-a adus aminte cum l-ai izbăvit de pedeapsă pe soldatul condamnat la moarte, şi când ea ţi-a cerut ajutorul tu ai scos la iveală dreptatea ei. Ştim, sfinte, că pe mulţi i-ai ajutat, atunci când nu mai aveau nicio scăpare în încercările lor. De aceea te rugăm, îndură-te de noi şi arată-te şi acum sprijinitor al celor care se roagă ţie.

Ştim puţinătatea credinţei noastre, sfinte, dar ştim şi puterea rugăciunilor tale. Ştim răutatea şi păcatele noastre, dar ştim şi că te-ai rugat pentru mulţi păcătoşi şi prin harul lui Dumnezeu ei au pus început bun mântuirii. Te rugăm, Sfinte Serafim, roagă-te pentru noi, cu darul dat ţie de sus, să primim iertare de păcate, să primim puterea de a cunoaşte şi de a face voia lui Dumnezeu. Ştim că pe mulţi bolnavi i-ai ajutat să se tămăduiască. Aşa ajută-ne şi pe noi să primim tămăduire sufletească şi trupească. Pe mulţi elevi şi studenţi i-ai ajutat la examene. Aşa ajută-ne şi pe noi la examenele vieţii. Pe mulţi i-ai rupt de rătăciri de tot felul şi i-ai atras la Biserica lui Hristos. Aşa ajută-ne şi pe noi, sfinte, să ne rupem de tot păcatul şi de toată minciuna. Pe mulţi i-ai ajutat să rabde furtuna încercărilor şi au ajuns la limanul liniştii. Aşa ajută-ne şi pe noi să avem răbdare în necazurile prin care trecem, ducându-ne crucea fără să cârtim. Vino în ajutorul nostru, Sfinte Serafim, ca primind cele pe care le cerem să îţi aducem mulţumiri şi să Îl lăudăm în vecii vecilor pe Dumnezeu care te-a proslăvit, pe Tatăl, pe Fiul şi pe Duhul Sfânt. Amin.

Rugăciune pentru cel aflat în înşelare sau erezie

Sfinte Serafim, vrednicule urmaş al sfinţilor mari dascăli ai lumii şi ierarhi, care prin învăţăturile lor au propovăduit dreapta credinţă şi au risipit întunericul rătăcirilor, primeşte acum puţina mea rugăciune pentru (numele). Tu ştii, sfinte, că mulţi au ajuns în chinurile iadului pentru că au fost înşelaţi de învăţături mincinoase. De aceea vezi durerea inimii mele şi ridică-l din adâncul rătăcirii. Dezleagă-l de toată legătura cu care l-au legat puterile întunericului, rupe zapisul păcatelor sale şi cheamă-l la Biserica lui Hristos.

Am auzit, Sfinte Serafim, de cei care au părăsit rătăcirile în care căzuseră şi s-au întors la dreapta credinţă, chiar dacă fuseseră vătămaţi şi trupeşte şi sufleteşte. Am auzit şi de mulţimea necredincioşilor care pentru rugăciunile tale au cerut să fie botezaţi. Cred că la Dumnezeu toate sunt cu putinţă şi de aceea te chem, cu zdrobire de inimă, în ajutorul lui. Scapă-l de prieteniile stricătoare de suflet şi îndepărtează-l de toţi cei care îl ţin în mrejele amăgirii. Nu lăsa ca diavolul să îl mai ţină legat cu lanţurile sale, nici nu îngădui să cadă în deznădejde şi să îşi piardă mântuirea.

Roagă-te pentru el, sfinte, să aibă râvnă în căutarea adevărului. Roagă-te pentru el, să îi dea Domnul puterea să priceapă învăţăturile Sfintei Biserici şi să renunţe la învăţăturile mincinoase. Să înţeleagă rătăcirea în care se află cei care l-au învăţat lucrurile potrivnice

adevărului. Să îşi înţeleagă îndepărtarea de Dumnezeu şi să alerge la biserică, căutând ajutorul unui preot iscusit. Să ducă lupta cea bună cu patimile şi cu poftele, lepădând tot ce este păcătos în sufletul lui. Să iubească rugăciunea, să iubească slujbele Bisericii, să aibă iubire de Dumnezeu şi de aproapele. Ca până la sfârşitul vieţii sale să ducă lupta cea bună şi să îţi aducă laude şi mulţumiri, slăvindu-L pe Dumnezeu, Cel ce a ajutat atâtea suflete pentru mijlocirile tale. Amin.

Rugăciunea celui care are examen

Sfinte Serafim din Sofia, primeşte, te rog, puţina mea rugăciune, şi vino în ajutorul meu. Credinţa mea este slabă şi rugăciunea mea este lipsită de putere. Dar am auzit că ai venit nu doar în ajutorul celor tari în credinţă şi virtuoşi, ci şi al multor păcătoşi, care s-au rugat ţie după ce au auzit de minunile tale. Am aflat de vindecările pe care le-ai făcut şi de oamenii pe care i-ai ajutat să vină la Biserica lui Hristos. Mărturiile despre elevii şi studenţii care au primit de la tine ajutor la examene m-au ajutat să înţeleg că eşti mare făcător de minuni şi că mă poţi ajuta în această încercare a vieţii mele.

Ajută-mă, Sfinte Serafim, că am nevoie de ajutor, aşa cum ai avut şi tu în tinereţea ta. Pentru sufletul tău curat şi pentru evlavia ta tu ai primit atunci degrabă ajutor de la Dumnezeu. Eu te rog, sfinte, ajută-mă să învăţ cât

mai mult şi mai bine, ajută-mă să scap de lenevie şi de nerăbdare.

Cred, sfinte, că dacă te vei ruga pentru mine, Dumnezeu va lumina mintea mea şi îmi va da spor la învăţat. Ajută-mă, sfinte, să trec cu bine de această încercare, aşa cum au trecut elevii şi studenţii care au venit să se roage la biserica ta din Sofia. Primeşte această rugăciune a mea ca pe o scrisoare şi răspunde-i fără întârziere.

Dă-mi putere, sfinte, să duc o viaţă curată şi să stau departe de păcatele tinereţii. Fereşte-mă de rele şi de prietenii stricătoare de suflet şi ajută-mă să duc o viaţă bineplăcută lui Dumnezeu. Ca primind ajutorul tău să îţi mulţumesc şi pe Dumnezeu să Îl slăvesc în toate zilele vieţii mele. Amin.

Nota editorului

În anul 1992, am plecat în Bulgaria, la Sofia, pentru o conferinţă a maestrei Swami Shivamurti Saraswati, de la şcoala de yoga Bihar din India. Acolo am primit numele yoghin (un fel de nume de *botez* indian) şi, în urma acestei iniţieri, i-am cerut maestrei să îmi dea voie să intru în ashram-ul ei din Grecia. Ea a acceptat, dar mi-a spus că trebuia să mă întorc în ţară, pentru a obţine aprobarea scrisă a tatălui meu, întrucât nu împlinisem încă 18 ani. Poate că, dacă nu era ajutorul Sfântului Serafim, aş fi fost şi acum în acel ashram, practicând yoga şi sperând că voi ajunge, la rândul meu, un mare maestru. Dar Sfântul Serafim mi-a schimbat viaţa... Ca să ne „umplem de energie", o yoghină ne-a dus la Catedrala Sfântul Alexandru Nevski şi la mormântul Sfântului Serafim Sobolev, care pe atunci încă nu fusese canonizat. Am rămas uimit să văd mulţimea de scrisorele prin care oamenii îi cereau cu credinţă ajutorul. Impresionat, am scris pe un bileţel, în limba română, o rugăciune care era aproape absurdă pentru un yoghin fanatic cum eram eu: „Sfinte Serafim, ajută-mă ca în viaţă să nu fac voia mea, ci voia lui Dumnezeu cu mine." Şi am plecat. Dar, viaţa mea s-a schimbat brusc. În câteva luni am cunoscut un sfânt al închisorilor, pe părintele Ioan Iovan de la Recea, care a văzut cu duhul că făceam yoga, fără să îi spus eu nimic, şi el m-a certat pentru că mergeam spre iad. Dar, nu a mai durat mult şi m-am lăsat de yoga, pornind pe calea Bisericii. Când am fost la biserica rusă din Sofia nu ştiam că Sfântul Serafim Sobolev avea harisma de a-i chema la Ortodoxie pe cei rătăciţi. M-am convins însă din proprie experienţă că are acest dar. Aşa că vă recomand să îi cereţi cu credinţă ajutorul, dacă aveţi cunoscuţi vătămaţi de înşelări de tot felul. Îmi doresc ca, pe viitor, să scriu eu însumi o altă carte despre acest mare sfânt al secolului XX. Acum, după atâţia ani de când l-am cunoscut, nu pot decât să scriu cu multă emoţie, cu cerneala inimii mele: „Îţi mulţumesc..."

Danion Vasile

Cuprins

Introducere 5
Mărturii despre minunile şi ajutorul haric
al arhiepiscopului Serafim Sobolev 8
Noi mărturii despre minunile şi ajutorul haric al
arhiepiscopului Serafim Sobolev 50
Amintiri despre arhiepiscopul Serafim ale fiilor săi
duhovniceşti
Din însemnările episcopului Partenie Stamatov
Lefkiski (1982) 61
Din amintirile arhimandritului Alexandru 67
Amintiri ale monahiei Casinia Vezenkova
(1909-1981).....73
Capitolul 1
Copilăria şi adolescenţa.....79
Capitolul 2
Pe tărâmul educaţiei duhovniceşti 97
Capitolul 3
Arhimandritul Serafim şi războiul civil 107
Capitolul 4
Slujirea pastorală a arhiepiscopului Serafim
în Bulgaria..... 115
Capitolul 5
Arhiepiscopul Serafim şi Patriarhia Moscovei în
anii 1920-1930 137
Capitolul 6
La straja purităţii Ortodoxiei.....154

Arhiepiscopul Serafim împotriva învăţăturii mitropolitului Antonie despre răscumpărare 154
Meritul arhiepiscopului Serafim în lupta împotriva „sofianismului” 161
Activitatea antisectantă a arhiepiscopului Serafim 174
Capitolul 7
Arhiepiscopul Serafim şi Biserica Ortodoxă Bulgară..... 177
Capitolul 8
Concepţia arhiepiscopului Serafim despre statul ortodox.....184
Capitolul 9
Poziţia arhiepiscopului Serafim în anii celui de-al doilea război mondial.....193
Capitolul 10
Trecerea arhiepiscopului Serafim la Patriarhia Moscovei 199
Capitolul 11
Arhiepiscopul Serafim şi Conferinţa de la Moscova din 1948 211
Capitolul 12
Ultimii ani ai vieţii sale 234
Capitolul 13
Cinstirea şi canonizarea arhiepiscopului Serafim. 239

ACATISTUL SFÂNTULUI IERARH SERAFIM AL SOFIEI, FĂCĂTORUL DE MINUNI 264
Nota editorului..... 286